

Latinska slovnica.

Spisal

dr. Jos. Tominšek.

Odobrena z odlokom c. kr. ministrstva za bogoč. in nauk z dne 2. avgusta 1906,
št. 28.589.

Cena vezane knjige K 3.20.

Ljubljana.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

1906.

Vsebina.

	Stran
Uvod	1—4
Latinska pisava in izreka	2
Naglas	4
Glasoslovje	5—6
Vokali	5
Konsonanti	5—6
Oblikoslovje	7—144
Besedni razpoli	7
Nomina	7—8
Genus. Spol	8—9
Declinatio. Sklanja	10—47
Samostalniška sklanja	10—26
I. <i>a</i> -sklanja	11—12
II. <i>o</i> -sklanja	12—14
III. mešana (<i>i</i> - in konsonantna) sklanja	14—20
IV. <i>u</i> -sklanja	20—21
V. <i>e</i> -sklanja	22
Defectiva in abundantia	23—25
Sklanja grških imen	25—26
Comparatio. Stopnjevanje	26—28
Adverbium. Prislov	29—30
Numerale. Števniki	30—37
Pronomen. Zaimki	37—47
Personalia	37—38
Possessiva	38
Reflexiva	39—40
Demonstrativa	40—41
Interrogativa	42
Relativa	42—43
Indefinita	43—44
Adiectiva pronominalia	45
Pronomina correlativa	46
Adverbia pronominalia correlativa	46—47
Verbum. Glagol	47—110
Genus verbi	47—49
Tempus	50
Modus	50—51

	Stran
Verbum finitum in infinitum	51
Navadna sprega	52—71
Deponentia	72—76
Semideponentia	76
Coniugatio periphrastica	77
Opombe k navadni spregi	78—79
Tvorba debel	79—82
Seznamek navadnejših glagolov četrteh konjugacij	82—102
Prva konjugacija	82—83
Druga konjugacija	83—86
Tretja konjugacija	86—96
Četrta konjugacija	96—97
Deponentia	97—100
Impersonalia	100—101
Verba defectiva	101—102
Tematska in atematska tvorba glagolskih oblik	103
Verba anomala	104—110
Praepositio. Predlog	110—113
Coniunctio. Veznik	114
Interiectio. Medmot	114
Besedotvorje ali debloslovje	115—119
Izpeljava besed	115—118
Sestava besed	118—119
Skladnja ali stavkoslovje	120—210
Stavek	120
Stavkovi deli	121—168
Predikat in subjekt	121—122
Skladnost (kongruenca) med subjektom in predikatom	122—123
Nomina kot stavkova določila (atribut in apozicija)	124—126
Causus obliqui nominov kot stavkova določila	126—155
Akuzativ	127—134
Enojni akuzativ	127—130
Dvojni akuzativ	130—132
Akuzativ mere	132—133
Akuzativ vzklika	133
Akuzativ smeri	134
Dativ	134—138
Genetiv	138—145
Atributivni genetiv	138—141
Predikativni genetiv	141—142
Objekt v genetivu	143—145
Ablativ	145—155
Ablativ kot instrumental	146—149
(ablatus instrumentalis, ablativus copiae, fruor etc., opus est, ablativus limitationis, ablativus discriminis = mensurae, ablativus viae.)	
Ablativ kot sociativ	149—150
(ablativus comitativus, ablativus modi)	

	Stran
Ablativ kot separativ	150—152
(<i>ablativus separationis, ablativus comparationis</i>)	
Ablativ kot lokal	152—155
(<i>ablativus loci, ablativus temporis</i>)	
Ablativus absolutus	155
Adverbia kot stavkova določila	155
Verbum infinitum kot stavkovo določilo	155—168
Infinitiv	155—162
Prosti infinitiv	157
<i>Accusativus cum infinitivo</i>	158—161
<i>Nominativus cum infinitivo</i>	161—162
<i>Infinitivus historicus</i>	162
<i>Gerundivum</i>	162
<i>Gerundium</i>	163—164
<i>Participium</i>	164—168
Participijalni sklad	165—167
<i>Supinum</i>	168
Prosti stavek	169—175
Pripovedovalni, zahtevalni stavki	169
Vprašalni stavki	169—171
Modi in tempora v prostem stavku	171—175
Indikativ in indikativovi časi	171—173
Konjunktiv in imperativ	173—175
Priredje (Priredni vezniki)	176—179
Podredje	179—205
Odvisni stavki	179—181
Modi v odvisnih stavkih	181
Tempora v odvisnih stavkih	181—186
Indikativovi časi v odvisnikih	182—183
Konjunktivovi časi v odvisnikih (<i>consecutio temporum</i>)	183—186
Posamezne vrste odvisnih stavkov	186—204
Vprašalni odvisniki (indirektna vprašanja)	186—187
Relativni stavki (in relativna zveza)	187—191
Konjunkcijonalni stavki	191—204
Finalni stavki	192—194
Konsektivni stavki	194—195
Stavki s <i>quin</i>	195—196
Komparativni stavki	196—197
Temporalni stavki	197—198
Stavki s <i>cum</i>	198—200
Kavzalni stavki (in <i>quod</i>)	200—201
Koncesivni stavki	201—202
Kondicionalni stavki	202—204
Kondicionalno želelni stavki	204
Oratio obliqua	204—205
Nikalnice	205—207
Spored besed	207—208
O sporedu stavkov	209—210

	Stran
Tropi in figure	210—211
Prosodija ali količina (quantitas) zlogov	211—212
Hiatus. Zev	212—213
Metrika, stihoslovje	213—216
Daktilski heksameter	215—216
Daktilski pentameter, Distichon	216
Rimski koledar	216—219
Preglednica dni	218
Zgodovinski pregled	219
Denar in mera	219—220
Kazalo	221—242
Glagoli	221—230
Splošno kazalo	231—242

Navadnejše kratice.

Predimki.

<i>A.</i> = <i>Aulus</i>	<i>Mam.</i> = <i>Mamercus</i>
<i>Ap.</i> ali <i>App.</i> = <i>Appius</i>	<i>N.</i> ali <i>Num.</i> = <i>Numerius</i>
<i>C.</i> = <i>Gaius</i>	<i>P.</i> = <i>Publius</i>
<i>Cn.</i> = <i>Gnaeus</i>	<i>Q.</i> ali <i>Qu.</i> = <i>Quintus</i>
<i>D.</i> = <i>Decimus</i>	<i>S.</i> ali <i>Sex.</i> = <i>Sextus</i>
<i>K.</i> = <i>Kaeso</i>	<i>Serv.</i> = <i>Servius</i>
<i>L.</i> = <i>Lucius</i>	<i>Sp.</i> = <i>Spurius</i>
<i>M.</i> = <i>Marcus</i>	<i>T.</i> = <i>Titus</i>
<i>M'</i> . = <i>Manius</i>	<i>Ti.</i> ali <i>Tib.</i> = <i>Tiberius</i>

Časovna določila.

<i>A. V. C.</i> = <i>anno urbis conditae, ab urbe condita</i>	<i>Kal., K.</i> = <i>Kalendae</i>
<i>a. Chr. (n.)</i> = <i>ante Christum (natum)</i>	<i>Id.</i> = <i>Idus</i>
<i>p. Chr. n.</i> = <i>post Christum natum</i>	<i>Non.</i> = <i>Nonae</i>
	<i>pr.</i> = <i>pridie</i>

Uradni naslovi.

<i>cos.</i> = <i>consul</i>	<i>P. C.</i> = <i>patres conscripti</i>
<i>coss.</i> = <i>consules (consulibus)</i>	<i>P. R.</i> = <i>populus Romanus</i>
<i>des.</i> = <i>designatus</i>	<i>S. C.</i> = <i>senatus consultum</i>
<i>imp.</i> = <i>imperator</i>	<i>S. P. Q. R.</i> = <i>senatus populusque Romanus</i>
<i>leg.</i> = <i>legatus ali legio</i>	

Druge kratice.

<i>B. M.</i> = <i>bene merenti</i>	<i>O. M.</i> = <i>optimus maximus</i>
<i>D. D. L. M.</i> = <i>dono dedit libens merito</i>	<i>S. D. P.</i> = <i>salutem dicit plurimam</i>
<i>D. M.</i> = <i>dis manibus</i>	<i>Q. B. F. F. Q. S.</i> = <i>quod bonum, felix faustumque sit</i>
<i>F.</i> = <i>filius, N.</i> = <i>nepos</i>	<i>S. V. B. E. E. V.</i> = <i>si vales, bene est; ego valeo.</i>
<i>F. C.</i> = <i>faciendum curavit</i>	
<i>D.</i> = <i>divus</i>	

Novejše: *a. c.* *anni currentis.* — *h. a.* *huius anni.* — *a. pr.* *anni praeteriti.* — *h. m.* *huius mensis.* — *L. S.* *loco sigilli.* — *M. S.* *manu scriptus.* — *P. T.* *pleno titulo.* — *P. S.* *post scriptum.* — *P. M.* *pro memoria.* — *Q. D. B. V.* *quod deus bene veritat.* — *l. c.* *loco citato.* — *l. l.* *loco laudato.* — *i. e.* *id est.* — *p.* *pagina (stran)* — *v. versus.* — *sc.* *scilicet.* — *etc.* *et cetera.* — *sq.* *sequens, sqq.* *sequentia.* — *cf.* *confer.* — *v.* *vide.*

Uvod.

Latinski jezik.

Latinski jezik je imenovan po pokrajini *Latium*, ki se je razprostirala okrog Rima, posebno proti jugovzhodu med morskobal in Apeninskim predgorjem. Prebivalci te pokrajine so se imenovali *Latini* (Latinci) in svoj jezik so nazivali *lingua Latina* (jezik latinski). Bil je ta jezik le narečje večje jezikovne skupine, kateri so pripadali sosedi Latincev: Oski, Umbri in Sabeli. Ko so pa Latinci tekom let zagospodovali nad temi sosedi, so se oprijeli tudi ti latinskega jezika, opuščajoč bolj in bolj svojega.

Ker je bilo glavno mesto Rim (*Roma*) središče vsega latinskega gospostva in so se vsi, ki so govorili latinski, ravnali po govorici v Rimu, se je pričel latinski jezik imenovati rimski (*lingua Romana*). — Okrog Kristusovega rojstva so govorili ta jezik olikanci širne rimske države, izvzemši grško ozemlje. Ko si je izbrala krščansko-katoliška cerkev latinski jezik za svoj obredni jezik, se je njega znanje z vero razširilo po vsej zemlji. V tej cerkvi živi ta jezik še zdaj (prim. sv. mašo in druge obrede!); tudi razni posvetni učeni spisi so pisani v latinskem jeziku. Ni pa več naroda, ki bi govoril ta jezik; zato se prišteva latinski jezik mrtvim jezikom.

Priprosto ljudstvo je kakor pri nas govorilo svoj jezik (narečje). Ko je razpadla rimska država, izgubil je tudi tisti skupni rimskolatinski jezik olikancev svojo občno veljavo in pričeli so v posameznih deželah govoriti na podlagi domačega narečja po svoje. Tako so nastali v teh deželah tekom stoletij novi jeziki, ki se imenujejo romanski, ker imajo vsi skupen temelj: rimski jezik (*lingua Romana*). Najvažnejši so: za Italijo italijanski (laški), za Španijo španski, nadalje portugalski, rumunski in deloma francoski.

Latinski jezik pripada indoevropskim jezikom, veliki jezikovni celoti, katere del so tudi slovanski jeziki in med njimi slovensčina.

Vsi indoevropski jeziki in vsa njih narečja imajo med seboj razne podobnosti; imata jih tudi latinski jezik (latinščina) in slovenščina. N. pr.

lat.:	slov.:	lat.:	slov.:
<i>luna</i>	luna	<i>tibi</i>	tebi
<i>vertite</i>	vtite	<i>vidua</i>	vdova
<i>video</i>	vidim	<i>semen</i>	seme
<i>nova mensa</i>	nova miza	<i>tenuis</i>	tenek
<i>mater</i>	mati (matere!)		

Včasih so glasovi bolj izpremenjeni: *agnus* = jagnje, *gramum* = zrno, (*g*)*vivus* = živ.

Latinska pisava in izreka.

- 2 I. Slovenščino pišemo z latinico, t. j. z latinskimi črkami; zato se n. pr. latinske besede *homo*, *nihil*, *celer*, *liber* pišejo in čitajo, kakor bi bile slovenske.

Glasov in črk č, š, ž pa latinščina nima, a ona ima

1.) poseben znak za *ks* = *x*: *axis*, *felix* in za *kv* = *qu*: *quadratus*, *quinque*;

2.) eden vokal več: *y*, pa le v tujih besedah: *Cyrus*, *pyramis*;

3.) diftonge (dvoglasnike): *au*, redkeje *ei*, *eu*, *ui*: *Augustus*, *taurus*, *fidei*, *neuter*, *huius*;

4.) preglašenca *ae* (kakor nemški ä): *Aemilius*, *caelum* in *oe* (kakor nemški ö): *coetus*.

Diftongi in preglašenca so dolgi (–), drugi vokali so ali dolgi ali kratki (◡).

Opomba. *Ae* in *oe* sta često nastala iz dvoglasnikov *ai* in *oi*: *Caesar* (prim. Šajfer), *Croesus* (iz *Kroisos*). — Kadar *ae* in *oe* nista preglašenca, ampak *a* + *e* in *o* + *e*, se to more označiti tako: *aëris*; dolgi *ē* ne tvarja preglašencev: *poëta*.

- 3 Izprva so pisali Latinci in Rimljani le z velikimi pismenkami; zdaj se pišejo tako včasih le naslovi, vedno pa začetnice lastnih imen in od njih izpeljanih pridevnikov (*Roma*, *Romanus*), sicer pa vsaka beseda z malimi črkami.

- 4 II. Posebnosti v pisavi in izreki.

1.) Za glasova *i* in *j* ima latinska pisava le eden znak: *I* i: *Indus*, *Iunius*, *iam*, *iste*; pred vokali ga izgovarjamo kot *j*, razen v grških besedah (*Ionia*).

2.) Glasova *v* in *u* sta se pisala v latinščini oba enako, in sicer *V u*: *Vesta, uestis*; *Vrania, urbs*. Zdaj se pišeta oba mnogokrat kakor slovenska *V v* in *U u*: *Vesta, vestis*; *Urania, urbs*.

Le v *qu* in zlogih *-ngu-* in *-su-* se piše vedno *u*, dasi se izgovarja pred vokali kot *v*: *quis, anquis, suetus* (izgov.: svetus), *Suebi, Suetonius*.

3.) Latinski *S s* se je izgovarjal vedno ostro kakor slovenski *s*; v začetku besed se izgovarja še zdaj vedno tako, tudi pred vokali: *sonare, sonans, solus, signum*; v sredi besed pred vokali pa že često na nemški način kakor slovenski *z*, n. pr. v besedah *rosa, misi*.

Črko *z* rabi latinščina le v tujkah: *gaza, Zama*.

4.) *C c* se je v latinščini izgovarjal kot *k*: *clara, medicus, camera, cista* (izgov.: klara itd.); zdaj smo navajeni ga izgovarjati pred *i-* in *e-*glasovi kakor slovenski *c*: *medicina, doceo, caelum, coetus*; čitaj: *accuso, accio*.

Opomba 1. Črka *C* je služila prvotno za *G*; tako se rabi edino še v kraticah za latinske predimke *Gaius = C.* in *Gnaeus = Cn.* (Rimljani predimke sploh krajšajo: *A. = Aulus, D. = Decimus, L. = Lucius, M. = Marcus, M' = Manius, P. = Publius, Q. = Quintus, T. = Titus, Ti[b]. = Tiberius*.)

Opomba 2. Črka *K*, ki so jo Rimljani prevzeli od Grkov, se je ohranila le v besedah: *Kalendae* in (včasih) *Karthago* ter v kratici *K. = Kaeso*. — Takisto so iz grščine (v poznejši dobi) vzete *aspiratae*: *ch* (*chorus, schola*), *th*, (*apotheca*), *ph* (*philosophus*), *rh* (*Rhodus*).

5.) Zlog *-ti-* smo se navadili izgovarjati pred vokali kot *ci* (*natio, laudatio*), razen če stoji pred njim *s* (*x = ks*) ali *t*: *ostium, vestio, Bruttii*. — Zlog *-ti-* se ne izgovarja kot *ci*: *totius*.

6.) Latinski konsonanti se morejo pred vokali podvojiti, izvzemši *h, qu*, dvoglasne (*z, x*) in aspiratae *th, ch, ph*: *aggressus, floccus, fallo, annus, narro*.

III. Ločila se rabijo zdaj ista kakor v slovenščini; Rimljani 5 so rabili različna, ali pa tudi nikakih.

Številke so izražali Rimljani na grški način s črkami, le 6 prve štiri s črtami (||||). Grški θ jim je n. pr. služil za 100, pozneje so napravili iz tega znaka svoj *C = 100 (= Centum)*. Grški ϕ jim je bil = 1000; iz njega so napravili *M* (latinska beseda za tisoč = *Mille*). Desna polovica od ϕ , namreč *D*, jim je služila za izražanje polovice od tisoč = 500. Iz grškega ψ (= *ps*) se je razvil *L = 50*; gornja polovica od *X* je pomenila = 5.

Naglas.

Vsaka beseda more v latinščini imeti le na enem zlogu glavni naglas; označimo ga z ' : *consílium, exercére*.

Opomba. Nekatere besede, posebno enozložne členice, so brez naglasa in se zato v naglasu naslonijo ali na predstoječo besedo (encliticae, naslonice: *que, re, vel, et, si*) ali na nastopno (n. pr. predlogi: *ad té, per mé, per déos*).

Naglas dobé:

- 1.) enozložnice na svoj zlog: *sól, mós, núnc*;
- 2.) dvozložnice na predzadnji zlog: *dómus, cása, cáput, póstis*;
- 3.) večzložnice na predzadnji zlog, če je dolg; kadar je ta kratek, na predpredzadnjega: *robústus, vítiúm, vítiórum, pervénit, pérvénit, cónféro*.

4.) Sestavljenke z naslonicami (*-que, -ve, -ne, -cum, -dem, -módo, -minus*) veljajo za eno besedo in se po tem naglašajo: *éúdem : eádem, servósqe, magísqe, faciúntne, nobíscum, quómódo, rosáque : rósáque, tantáne : tántáne*. — Izjeme so večzložnice s kratkima zadnjima zlogoma, n. pr. *córpórá*; tu se naglašuje *corpóraque, omniáve*, dasi je predzadnji zlog kratek.

Glasoslovje.

Vokali.

8

1.) Kakor v slovenščini razlikujemo tudi v latinščini vokalne stopnje (preglas); slov.: nesem — nosim — (pre)našam, vlečem — vlačim itd.; lat.: *fīdes* — *fīdo* — *foedus*; *tēgo* — *tēctum* — *tōga*; *dāre* — *dōs*; *gīg[ě]no* — *[g]nātus* — *gēnus*; *genūs* — *genēris*; *nēco* — *nōceo*; *terra* — *extorris*; *prēcor* — *prōcus*; *sēmen* — *sātus*; *rēri* — *rātus*; *fācio* — *fēci*.

2.) Končni *ī* prehaja v *ē*: *gravē* (deblo *gravi*), *marē* (deblo *mari*); končni *-ōs* in *-ōm* v *-ūs* in *-ūm*, *-ōnt* v *-ūnt*: *lupūs* (iz *lupōs*) *lupūm* (iz *lupōm*), *genūs* (iz *genōs*), *legūnt* (iz *legōnt*).

3.) Dolgi vokali se pred končnimi konsonanti, izvzemši *s*, kratijo: *sequōr*, *fidēm*, *libēt*, *animāl*, *amēr*, *amāt*.

Opomba. O pravilu *vocalis ante vocalem brevis* (n. pr. *audiō*) in o količini zlogov gl. §§ 402 do 404.

Konsonanti.

1.) Razdelitev konsonantov.

9

Po govorilih	Po načinu izgovarjanja					
	<i>explosivae</i> (<i>mutae</i> , mutavci)			<i>fricativae</i> (<i>semivocales</i> , trajniki)		
	<i>tenuēs</i> (trdi)	<i>mediae</i> (mehki)	<i>aspiratae</i> (dihavci)	<i>liquidae</i> (tekoči)	<i>nasales</i> (nosniki)	<i>spirantes</i> (pihavci)
<i>gutturales</i> (goltniki)	c (k), q	g	(ch)	—	—	h
<i>labiales</i> (ustniki)	p	b	(ph)	—	m	f, v
<i>dentales</i> (zobniki)	t	d	(th)	—	n	s (x), (z)
<i>linguales</i> (jezikovci)	—	—	—	l, r	—	—
<i>palatales</i> (nebniki)	—	—	—	—	—	i (= j)

10 2.) Med vokaloma se izpreminja *s* v *r* (rotacija): *gero* (pa: *gestus*), *queror* (*questus*), *nefarius* (*nefas*, *nefastus*), *genëris* (*genus*), *floris* (*flos*), *dir-imo* (*dis-crepo*).

Kjer se je med vokaloma ohranil *s*, tam stoji *s* ali 1.) namesto *ss*: *caus(s)a*, *hæs(s)i*, *caes(s)us* ali se 2.) ravna po sorodnih oblikah: *desilio* (po *salio*), *desino* (po *sino*), *nisi* (po *si*).

Opomba. Besede kakor *arbor*, *color*, *honor* pa so nasprotno po vplivu odvisnih sklonov dobile tudi v nom. *r*.

3.) Gutturales. — Gutt. + *s* = *x*: *ducs* : *dux*, *regs* : *rex*, *vehsi* : *vecsi* : *vexi*, *agsis* : *axis*.

Gutt. + *t* = *ct*: *agtus* : *actus*, *vehtus* : *vectus*.

4.) Labiales. a) *b* + *s* = *ps*: *scribsi* : *scripsi*.

b) *m* se izpreminja pred gutt., dent., pred *s* (*v* in *j*) v *n*: *congëro*, *concedo*; *condo*, *contineo*; *consido*; *converto*; *coniungo* — *eundem*, *quondam*, *quoniam*, *septentriones*, *hunc* (iz: *com-gero*, *comcedo* itd., iz: *eum-dem*, *quom-dam*, *quom-iam*, *septem-triones*, *hum-c[e]*).

Kadar se *ms* in *mt* ne izpremenita v *nt*, se vrine med nju *p*: *sum-p-si*, *sum-p-tum*.

Opomba. Pred *q* stoji *m* ali *n*: *tamquam*, *quicunque*.

5.) Dentales. — Dent. + *t* in dent. + *s* = *ss*: *mët-tos* : *mëssus*, *põt-se* : *posse*, *pät-tos* : *passus*, *čëd-si* : *cessi*, *concüt-si* : *conculsi*. — Za dolgimi vokali in na koncu besed pa se nato skrčujeta vedno *ss* v *s*; n. pr.: *claud-si* : *claus-si* : *clausi*, *divïd-si* : *divïss-si* : *divïssi*, *ärd-si* : *ärs-si* : *ärsi*, *ärt-s* : *ärs-s* : *ärs*, *mïlët-s* : *mïlës-s* : *mïlës*.

Opomba. Dental + *tr* = *str*, n. pr. *claud-trum* : *claus-trum*.

6.) Assimilatio je prisposobljanje kakega glasu drugemu sorodnemu, tako da mu postane enak ali soroden. Prim. zglede pod 3. do 5.; nadalje n. pr.: *ad-cedo* : *accedo*, *ob-curro* : *occurro*, *ob-primo* : *opprimo*, *ec-fëro* : *effëro*, *dis-fëro* : *diffëro*, *con-rïgo* : *corrïgo*, *fer-se* : *ferre*, *vel-se* : *velle*, *sed-la* : *sella*, *puer-la* : *puella*, *tol-no* : *tollo*, *sup-mus* : *summus*, *op-nis* : *omnis*.

Opomba. Tudi med vokali: *ne-si* : *nisi*, *memördi* : *momördi*; *comïtis*, a *segëtis*; *colligo*, pa *perlëgo*, *intellëgo*.

7.) Iz *p* a *h* konsonantov. N. pr.: (*g*)*natus*, (*st*)*lis*, (*t*)*latus* (od *tollo*), *ad-gnosco* : *agnosco*, *su(b)spicïo*, *di(s)labor*, *mï(c)sceo*, *inlũ(c)stris*, *tor(c)si*, *tor(c)tum*, *ul(c)tus*. — Prim. 5.: *clausi* etc.

Oblikoslovje.

Besedni razpoli.

11

Nomina in verba se pregibljejo (*flectere*), t. j. s končnicami izpreminjajo; particulae so nepregibljive.

I. Nomina, ki se sklanjajo (*declinare*), t. j. izpreminjajo po sklonih (*casus*):

1.) substantiva: <i>mater</i> mati;	} Njih znaki:
<i>casus, genus,</i>
<i>numerus.</i>
2.) adiectiva: <i>bonus</i> dober, <i>bona</i> dobra;	
3.) numeralia: <i>tres</i> trije;	
4.) pronomina: <i>ego</i> jaz.	

II. Verba se spregajo (*coniugare*), t. j. izpreminjajo po časih in osebah: *sum* sem, *fuimus* smo bili.

III. Particulae:

- 1.) adverbia: *magis* bolj, *plus* več, *bene* dobro;
- 2.) praepositiones: *in* v;
- 3.) coniunctiones: *et* in, *cum* ko;
- 4.) interiectiones: *vae* gorje.

I. Casus: Nomina.

12

nominativus, na vprašanje	<i>quis? quid?</i> kdo? kaj?
genetivus, » »	<i>cuius?</i> česa? čigav?
dativus, » »	<i>cui?</i> komu?
accusativus, » »	<i>quem? quid?</i> koga? kaj?
» » »	(pri predlogih) <i>quō?</i> kam?

vocativus je sklon nagovora;

ablativus, na vprašanje (*a*) *quo?* od koga? s kom? zaradi koga? i. dr. ter pri predlogih *ubi?* kje? Ablativ se v slovenščini prevaja najčesče z raznimi predlogi (s, z, zaradi, vsled, od, v, iz), včasih tudi z genetivom ali kakim drugim sklonom (*gloriā dignus* slave vreden).

Opomba. Slovenski lokal se v latinščini prevaja navadno s predlogi z ablativom, slovenski instrumental, če je orodnik, s samim ablativom, če je pa družilnik, z ablativom s predlogom *cum*. — Slovenski predlogi z lokalom in instrumentalom se vežejo v latinščini z ablativom ali akuzativom: pod gozdom = *sub silvā* (abl.), med gozdom = *inter silvam* (accus.), v gozdu = *in silvā* (abl.).

Nominativ in vokativ se imenujeta *cāsūs rectī* (= neodvisni), ostali so *casus obliquī* (odvisni).

13 II. **Numerus**: 1.) *n. singularis* (kratica: *sing.* ali *sg.*), ednina; 2.) *n. pluralis* (*plur.* ali *pl.*), množina; ta tudi nadomestuje slovensko dvojino (*n. dualis*).

14 III. **Genus** je trojen kakor v slovenščini: 1.) *genus masculinum* (kratica *m.*), 2.) *g. femininum* (kratica *f.*), 3.) *g. neutrum* (t. j. nobeno izmed onih dveh; kratica: *n.*).

15 IV. **Substantiva** se razdeljujejo glede na predmete, ki jih izražajo, v 1.) *nomina propria*: *Caesar, Sicilia*; 2.) *nomina appellativa*, ki pomenjajo vsa bitja ene vrste: *ager* njiva, *hortus* vrt, *urbs* mesto, *gaudium* veselje.

Opomba. Včasih se razlikujejo tudi v 1.) *nomina concreta* za predmete, ki se dajo ali o katerih si mislimo, da se dajo s čutili zazirati: *homo* človek, *mensa* miza; 2.) *nomina abstracta* za lastnosti, stanja in dejanja: *virtus* čednost, *pietas* pobožnost, *celeritas* hitrost.

Genus. Spol.

16 Spol substantivov se določuje ali 1.) po njih pomenu (prirodni spol), ali 2.) po obliki (slovniški spol).

Samostalnikov s prirodnim spolom je razmerno malo; ali kjer se on da spoznati, tam je veljavnejši kakor slovniški.

17 I. **Osebe**. 1.) Moške osebe se izražajo le z moškimi, ženske le z ženskimi samostalniki; srednjega spola ni nobeno osebno ime. (Primerjaj pa slovenski: dekcle in nemški: *das Mädchen!*). N. pr. *rex* kralj, *regina* kraljica, *poeta* pesnik, *scriba* pisar.

2.) Kadar se govori splošno o kakem narodu, se misli le na njegove moške osebe kakor v slovenščini (n. pr. «Portugalci so se naselili v Afriki», dasi so med njimi tudi Portugalke): *Persae* Perzijani m., *Scytha* m.

3.) Nekatera osebna imena se rabijo za oba spola v isti obliki: *civis* državlján in državljanka, *dux* voditelj in voditeljica, *sacerdos* svečenik in svečenica, *custos* čuvaj in čuvarica; ti se imenujejo substantiva communia (kratica *c.*).

Opomba. Druga osebna imena pa dobivajo kakor v slovenščini k istemu deblu za oba spola posebni končnici (substantiva mobilia): *dominus* gospod, *domina* gospa, *victor* : *victrix*, *magister* : *magistra*.

II. **Živali.** 1.) Neutrum ni v latinščini nobena žival; 18
samec in samica se izražata najčeseje z isto besedo po slovniškem spolu: *vulpes* f. lisica, *aquila* f. orel, *anser* m. gos, *passer* m. vrabec, *hirundo* f. lastovica, *turtur* m. grlica, *lepus* (gen. *lepōris*) m. zajec. — Da se samec ali samica posebe naznani, se pristavi *mas* (*masculus*) ali *mascula* (*femina*): *vulpes mas* lisjak.

2.) Malokdaj so za vsak spol posebne besede kakor v slovenščini (krava — bik — vol, konj — žrebec — kobila), n. pr.: *aries* oven, *vacca* krava, *taurus* bik. — Včasih so communia: *bos* govedo, krava, vol; *canis* pes, psica; nekatere so mobilia: *asinus* — *asina*, osel — oslica; *equus* — *equa*, konj — kobila; *gallus* — *gallina*, petelin (kokot) — kokoš.

III. **Stvarna imena.** Pri njih je veljaven slovniški spol; 19
vendar so

1.) imena rek moškega spola: *Albis* m. Laba, *Sequana* m. Seine;

2.) imena dreves na *-us* so ženskega spola: *malus lata* košata jablana, *pirus alta* visoka hruška, *fagus opāca* senčnata bukev, *quercus dura* trd hrast.

IV. **Indeclinabilia** (nesklonljive besede) veljajo za neutra: *fas* 20
divīnum božja pravica, *errare humanum est* zmotiti se je človeško. — Le črke so tudi feminina, ker se dostavlja *littera*: *i longa* in *i longum*.

V. **Grške besede** ohranijo v latinščini svoj grški spol. 21

Zato so dežele, mesta in otoki na *-us* (grški *-os*) tudi v latinščini feminina: *Aegyptus*, *Corinthus*, *Delus*, *Rhodus*; istotako: *Lacedaemon* f., *Bābylon* f. — Masculina pa so kakor v grščini: *Pontus* (*Hellespontus*), *Isthmus*, *Mārāthōn*.

Feminina so tudi: *dialectus*, *perīodus*, *diphthōngus* (grški: ἡ διάλεκτος itd.).

VI. **Deminutiva** (manjšalke) obdrže kakor v slovenščini spol 22
temeljne besede: *liber* — *libellus* knjižica, *asinus* — *asellus* osliček, *pars* — *particula* košček (nemški: der Teil — das Teilchen).

VII. **Pridevniki** in pridevniške besede se ravnaajo v spolu po 23
svojem samostalniku; zato so imena mesecev, ki so le pridevniki k moškemu samostalniku *mensis*, moškega spola: *Ianuarius*, *September* (sc. *mensis*).

Declinatio. Sklanja.

Samostalniška sklanja.

24 Sklanja se s pritikanjem sklonil, t. j. posebnih končnic za posamezne sklone, na deblo.

Deblo se dobi najtočneje, ako se besedi odpadne končnica v gen. pl.: *mensā-rum, servō-rum, civī-um, leg-um, fructū-um, rē-rum*.

25 Končni glas debela (-a, -o, -i itd.) se imenuje debelski glas. Ker se je ta često na razne načine stópil s sklonili, je nastalo pet deklinacij, ki se najhitreje spoznajo po različnem končaju gen. sing. — Zato je za spoznavanje deklinacij poleg nomin. sing. treba vedno vedeti tudi gen. sing.; s pomočjo posebnih pravil se da tudi iz teh dveh sklonov spoznati debelski glas.

Po debelskem glasu se nazivljejo deklinacije:

Vrsta deklinacije	gen. pl.	gen. sg.	nom. sg.
I. ali <i>ā</i> -deklinacija:	<i>mensa-rum</i>	<i>mensae</i> (iz: <i>mensa-i</i>)	<i>mensa</i>
II. > <i>ō</i> -deklinacija:	<i>servo-rum</i>	<i>servī</i>	<i>servus</i>
III. > <i>i</i> -in konsonantna dekl.:	<i>ovi-um, leg-um</i>	<i>ovīs, legīs</i>	<i>ovīs, lex</i>
IV. > <i>u</i> -deklinacija:	<i>fructū-um</i>	<i>fructūs</i> (iz: <i>fructu-is</i>)	<i>fructus</i>
V. > <i>e</i> -deklinacija:	<i>re-rum</i>	<i>rēī</i>	<i>res</i>

26 Splošna pravila za sklanjo:

1.) Vokativ je enak nominativu, izvzemši o-debela z nominativom na *-us*, ki dobe v vok. sing. *-ě*.

2.) Neutra imajo kakor v slovenščini nominativ, akuzativ (in vokativ) enak in v pluralu za te sklone vedno končnico *-ā*.

3.) Abl. plur. je vedno enak dativu pl.

4.) Nominativus singularis tvarjajo, razen *a-*, *l-*, *r-*, *n-*, *s*-debel in neutrov vseh debel, vsi samostalniki in pridevniki s sklonilom *-s*, ki se pritika na deblo (sigmatska tvorba): *servu-s* (iz *servo-s*), *urb-s*, *ovi-s*, *fructu-s*, *re-s*. Pa: *mensa-*, *sol-*, *color-*, *homo(n)*, *flos-* ter neutra: *donum*, *mare* (asigmatska tvorba).

5.) Genetiv plur. tvarjajo vsa debela s sklonilom *-um*: *leg-um*, *custod-um*, *hosti-um*; *a-*, *o-* in *e-*deblom se vriva med to sklonilo in med debelski vokal še *-r-* (prvotni *-s-*): *mensā-r-um*, *servō-r-um*, *diē-r-um*; pa tudi ta imajo včasih le *-um*: *caelicōlūm* (nom. *caelicola*), *talentūm*. Gl. spodaj § 36.

6.) Pridevniki nimajo v latinščini svoje posebne sklanje, kakor jo ima slovenščina; sklanjajo se kakor samostalniki. — Večina pridevnikov dobiva v nomin. sing. za vse tri spole posebne oblike: *magnus*, *magna*, *magnum* velik; *acer*, *acris*, *acre* oster; mnogo jih ima za moški in ženski spol skupno obliko ter posebno za neutrum: *mitis* (m. f.), *mite* (n.) mil; nekateri (le konsonantna debela) ne delajo v nomin. sing. nikake razlike v spolu, a vsi razlikujejo v accusat. sing. in v nom. pl. neutrum: *audax* m. f. n., neutr. pl. pa *audaci-a*.

I. *a-*sklanja.

*A-*debla: *planta*, *plantae*, f. rastlina; *fortuna*, *-ae*, f. usoda, 27 sreča.

Paradigma. Vzorec.

	Singular		Plural (in dual)	
Nom.	<i>mensā</i>	miza	<i>mensae</i>	mize, mizi
gen.	<i>mensae</i>	mize	<i>mensarum</i>	itd.
dat.	<i>mensae</i>	mizi	<i>mensis</i>	
accus.	<i>mensām</i>	mizo	<i>mensās</i>	
vocat.	<i>mensā</i>	—	<i>mensae</i>	
abl.	<i>mensā</i>	z mizo	<i>mensis</i>	

mensa magna velika miza

mensae magnae velike mize

in mensā na mizi (kje?), *in mensam* na mizo (kam?).

Spol samostalnikov te sklanje je kakor pri slovenski *a-*deklinaciji ženski: *rosa* roža, *stella* zvezda, *luna* luna, *puella* deklica, *aqua* voda. — Izvzeta so imena moških oseb: *poeta* pesnik, *nauta* mornar. (Prim. slovenski: sluga, vodja.)

Spol latinskih in slovenskih besed pa se večkrat ne strinja: *insula* f. otok m., *ripa* breg, *corona* venec, *uva* grozd, *silva* gozd.

Pridevnik se sklada s svojim samostalnikom v sklonu, 29 spolu in številu: *silva magna est*; *silvae magnae sunt*; *in silvis magnis*.

Opombe k sklonom.

30

1.) Osebna imena dobe v ablativu navadno predlog: *ab agricolā* od kmeta (*ab* pred vokali in *h*, sicer *a*), *a poeta*; *cum poeta* (skupno) s pesnikom.

2.) Poleg (*pater, mater, filius*) *familiae* se je reklo tudi *familiās*.

3.) *Dea* boginja in *filia* hči dobita starejšo končnico *-bus* v zvezi *dis et deābus, filiis et filiābus*.

II. o-sklanja.

31 **O**-debla, gen. sg. *-ē*: 1.) *servus, servi*, m. suženj; *hortus, -i*, m. vrt (prvotno *servos, hortos*); *magnus hortus* velik vrt.

2.) *templum, -i*, n. (prvotno *templom*) svetišče, *sanctum* sveto.

3.) *puer, -i*, m. deček; *vir, -i*, m. mož; *liber, libri*, m. knjiga.

32	Singular	Vzorci:	Plural	
1.) Nom.	<i>servū-s hortū-s</i>	suženj, vrt	<i>servī</i>	} sužnji (in sužnja) itd.
gen.	<i>servī hortī</i>	sužnja, vrta	<i>servō-r-ūm</i>	
dat.	<i>servō hortō</i>	sužnju, vrtu	<i>servī-s</i>	
accus.	<i>servū-m hortū-m</i>	sužnja, vrt	<i>servō-s</i>	
vocat.	<i>servē hortē</i>	o suženj, vrt	<i>servī</i>	
abl.	(a) <i>servō hortō</i>	od sužnja, z vrtom	(a) <i>servīs</i>	

Takisto: *magnus hortus, magni horti* itd.: *amicus meus* moj prijatelj, *annus primus* prvo leto.

2.) Nom.	<i>templū-m</i>	svetišče	<i>templā</i>	svetišča (-i itd.)
gen.	<i>templī</i>	svetišča	<i>templō-r-ūm</i>	svetišč
dat.	<i>templō</i>	svetišču	<i>templīs</i>	svetiščem
accus.	<i>templū-m</i>	svetišče	<i>templā</i>	svetišča
vocat.	»	»	»	»
abl.	<i>templō</i>	s svetiščem	<i>templīs</i>	s svetišči.

Takisto: *templum sanctum, templi sancti* itd., *donum tuum* tvoje darilo, *bonum exemplum* dober zgled.

3.) Nom.	<i>puēr sēdūlus</i>	priden deček	<i>pueri seduli</i>
gen.	<i>puēri seduli</i>	pridnega dečka	<i>puerorum sedulorum</i> etc.
dat.	<i>puero sedulo</i>	pridnemu dečku	pridni dečki itd.
accus.	<i>pueru-m sedulum</i>	pridnega dečka	
vocat.	<i>puer sedule</i>	o priden deček	
abl.	(a) <i>puero sedulo</i>	od pridnega dečka	

nom.	<i>ager frugifer</i>	plodonosna njiva
gen.	<i>agri frugiferi</i>	plodonosne njive
dat.	<i>agro frugifero</i>	plodonosni njivi
vocat.	<i>ager frugifer</i>	o plodonosna njiva
	itd.	
nom.	<i>liber noster</i>	naša knjiga
gen.	<i>libri nostri</i>	naše knjige
	itd.	
nom.	<i>servus miser</i>	beden suženj
gen.	<i>servi miseri</i>	bednega sužnja
vocat.	<i>serve miser</i>	o beden suženj
	itd.	

vesper, vesperi m. večer; *gener, generi* zet; *liber, libera, liberum* svobodnen, -dna, -dno; *miser, -era, -erum* beden, -dna, -dno; *noster, -tra, -trum* naš; *vester, -tra, -trum* vaš.

Slovniški spol.

Substantivi z nominativom na **-s** in **-r** so masculina, na **33** **-um** neutra.

Izjeme: *alvus plena* poln trebuh

humus arida suha zemlja (prst)

vulgus ingratum nehvaležno ljudstvo (drhal), v accus. tudi *vulgum*.

Pripomnje.

1.) Kdaj se masculinum pri samostalnikih in pridevnikih končuje **34** v nominat. sing. na **-r**, in kdaj se **e** pred **r** izpahuje (*liber, libri*), si je treba pri vsaki besedi posebe zapomniti.

Opomba. Tudi besede na **-r** so se prvotno končavale na **-s**; **-r** se je razvil tako: *āgrōs : āgrs : agr(r) : ager*.

2.) Vokativ:

35

a) Besede na **-r** imajo vokativ vedno enak nominativu; včasih tudi besede na **-us**, n. pr. *deus* v cerkveni latinščini vedno.

b) Lastna imena na **-ius** se končujejo v vocat. sing. le na **ī**. n. pr. *Vergīlius : Vergīli*; *Pompēi, Dēmētri, Gāi*. — *Darēus (Darius)* seveda: *Darē*.

c) *Meus* voc. *mī, filius : fili*.

3.) Samostalniki (pridevniki ne!) na **-ius** in **-ium** skrčujejo v gen. sing. čisto **-ii** v **-ī**: *consili*; lastna imena vedno, n. pr.: *Pūbli Vergīli*,

36 4.) Genetiv plur.

Staro končnico *-um* nam. *-orum* imajo, posebno pogosto pred *-r*, sledeče besede: a) Besede za denar in mero v zvezi s štejniki: *denariūm*, *nummūm*, *sestertiūm*, *modiūm*, *talentiūm*. b) *Deūm* v frazi *pro deūm hominumque fidem*; *superūm*, *inferūm*; *vir* v uradnih naslovih: *duūmvirūm*, *triumvirūm*; *fabrūm*. c) Distributivni štejniki: *bīnūm*, *sēnūm*. d) Dolge besede: *consanguineūm*, *magnanimūm*.

5.) *Deus*: nom. in voc. pl. navadno *dī* (*dī*), dat. in abl. pl. *dīs* (*dīs*).

III. mešana sklanja

(*i*-debla in konsonantna debla).

37 Nom. *civīs*, gen. *civīs* državljan; *pater*, *patris* oče; *genus*, *genēris* n. spol; *carmen*, *carnīnis* n. pesem; *clemens*, *clementis* mil; *par*, *paris* enak.

Spozna se po gen. sing., ki se končuje na *-īs*; nominativ se končava različno.

38 Razlikovati je 1.) *parisyllaba* (enakozložnice), t. j. tiste, ki imajo v gen. sing. toliko zlogov kakor v nominativu: *civīs* : *civīs*, *hostīs* : *hostīs* sovražnik. — Enakozložnice so *i*-debla;

2.) *imparisyllaba* (neenakozložnice), ki so konsonantna debla.

Opomba. *Pater* (*patris*) oče, *mater* (*matris*) mati, *frater* (*fratris*) brat so konsonantna debla, a so zdaj enakozložna; nekatera druga na *-er* (*linter* čoln, *uter* meh, *venter* trebuh) se kažejo kot *i*-debla le še v gen. pl. (*-ium*); gl. § 44, 1, a.

Zato je mešana sklanja dvojna

1.) *i*-sklanja enakozložnic,

2.) konsonantna sklanja neenakozložnic.

39 1. *i*-sklanja.

I. Substantivum:

a) nom., voc.	<i>ovīs</i>	<i>clādēs</i>	ovca, poraz	<i>ovēs</i>	<i>clādēs</i>
gen.	<i>ovīs</i>	<i>clādīs</i>	ovce, poraza	<i>ovī-ūm</i>	<i>clādī-ūm</i>
dat.	<i>ovī</i>	<i>clādī</i>	itd.	<i>ovī-būs</i>	<i>clādī-būs</i>
accus.	<i>ovēm</i>	<i>clādēm</i>		<i>ovēs</i>	<i>clādēs</i>
abl.	<i>ovē</i>	<i>clādē</i>		<i>ovī-būs</i>	<i>clādī-būs</i>

b) Neutrum.

nom., voc.	<i>mārē</i>	morje	<i>marī-a</i>	morja
gen.	<i>marīs</i>	morja	<i>marī-um</i>	morij
dat.	<i>marī</i>	morju	<i>marī-bus</i>	morjem
accus.	<i>marē</i>	morje	<i>marī-a</i>	itd.
abl.	<i>marī</i>	z morjem	<i>marī-bus</i>	

II. Adiectivum: *dulcis* m. f., *dulce* n. (sladek); *acer* m., *acris* f., *acre* n. (oster).

a) nom., voc.	<i>dulcis</i> m. f., <i>dulcē</i> n.	<i>dulces, dulcia</i>
gen.	<i>dulcis</i> }	<i>dulcium</i>
dat.	<i>dulci</i> }	<i>dulcibus</i>
accus.	<i>dulcem</i> m. f., <i>dulce</i> n.	<i>dulces, dulcia</i>
abl.	<i>dulci</i> (za vse tri spole)	<i>dulcibus</i>
b) nom., voc.	<i>ācēr, ācrīs, ācrē</i>	<i>acres, acres, acria</i>
gen.	<i>acris</i>	<i>acrium</i>
dat.	<i>acri</i>	<i>acribus</i>
accus.	<i>acrem, acrem, acre</i>	= nom.
abl.	<i>acri</i>	= dat.

2. Konsonantna sklanja.

40

I. Substantivum:

a) nom., voc.	<i>victōr</i> zmagovalec	<i>victōr-es</i>
gen.	<i>victōr-is</i> zmagovalca	<i>victōr-um</i>
dat.	<i>victōr-i</i> itd.	<i>victōr-ibus</i>
accus.	<i>victōr-em</i>	<i>victōr-es</i>
abl.	<i>victōr-e</i>	<i>victōr-ibus</i>

b) <i>hiem-s</i> zima	c) Neutrum: <i>carmen, genus</i>
<i>hiēm-is</i> zime	<i>carmīn-is, genēr-is</i>
<i>hiem-i</i> zimi	<i>carmini, generi</i>
itd. kakor <i>victor</i>	accus. <i>carmen, genus</i> itd.
	nom., accus., voc. pl. <i>carmīn-a, genēr-a</i> itd.

II. Adiectivum: *pauper* m. f. n. ubožen, *felix* m. f. n. srečen.

Nom., voc.	<i>pauper felix</i>	<i>paupēr-es (-a) felīc-es (-ia)</i>
gen.	<i>paupēr-ris felīc-is</i>	<i>paupēr-um felīc-ium</i>
dat.	<i>pauperi felīci</i>	<i>paupēr-ibus felīcibus</i>
accus.	<i>pauperem felīcem</i>	<i>pauperes felices</i>
abl.	<i>paupere felīci</i>	<i>pauperibus felīcibus.</i>

Pomni: Dat. sing. se končuje pri III. sklanji vedno na *-ī*, gen. plur. na *-um*, nomin. in accus. pl. sta si vedno (ne samo pri neutrih) enaka, dat. in abl. pl. se končujeta na *-bus*.

P r i p o m n j e.

41

I. K *i*-sklanji.

1.) Neutra imajo nomin. sing. enak deblu, ki se mu je debelski *-i* pretvoril v *-e*: *mare* morje, *ovile* ovčjak, *cubile* ležišče; v abl. sing. in pred *-a* v pluralu so ohranila debelski *i*. (Pravilo: neutra po *i*-sklanji imajo *-ī*, *-ia*, *-ium*.)

2.) Masculina in feminina tvarjajo nomin. sing. s sklonilom *-s* (sigmatsko): *hosti-s*; debelski *-i* pa prehaja pri tem često v *-e*: *cladē-s*; *famē-s* lakota; včasih sta obe končnici v navadi: *felēs* in *felis* mačka.

Opomba. Tudi accus. sing. (*ovem*) ter nomin. plur. (*oves*) dobivata redno *-e* (kakor konson. debla); accus. plur. pa se more končavati tudi pravilno na *-is*: *hostīs* (poleg *hostēs*) sovražnike itd.

3.) Mnogo je pridevnikov enakozložnikov po *i*-sklanji. Neutrum se jim končava v nomin. sing. kakor samostalnikom na *-e*, za mascul. in femin. pridržje v nomin. *-is*, a tisti, kojih deblo ima *r* pred *i*, so odpahnili za masculinum končnico *-is* (*acris* : *acr* : *acer*): *facilis* *facilis* *facile* lahek, *silvester* *silvestris* *silvestre* gozden.

Znaki za pridevniško *i*-sklanjo: *-ī*, *-ia*, *-ium*.

4.) Neutra pridevnikov dobivajo tudi veljavo samostalnikov, n. pr. *ovile*; nekaterim se je odpahnil končni *-e*, n. pr. *animal*, gen: *animālis* žival (iz: *animāle*, gen. *animālis* od pridevnika *animālis*, *animāle* živeč); *vectigal*, *-ālis* davek (od pridevnika *vectigālis*, *-e* obdačen, roboten); *calcar*, *-āris* ostroga (iz *calcāre* [*ferrum*], t. j. železo, ki se pritrdi na peto = *calx*).

Opomba. Substantivi moškega in ženskega spola, ki so nastali iz pridevnikov, se končujejo v abl. sg. na *-i*: *Aprilis* *Aprili*, *September* *Septembri*, *aequālis* sodobnik, *annālis* letopis, *natiālis* rojstni dan, *familiāris* zaupnik, *trivēmīs* troveslača. Osebna lastna imena imajo le *-e*: *Iuvenālis* *Iuvenāle*, *Martiālis* *Martiāle*.

Le *-ium* pa so še od *i*-sklanje ohranila domovinska in stanovska imena na *-ās*, *-ātis* in *-īs*, *-ūtis*: *Arpinās* (iz *Arpinātis*) *Arpinatium* Arpinec, *Samnīs* (iz *Samnitīs*) *Samnitium* Samničan, *optimātes* *optimatium* boljari, *penātes* *penatium* penati.

41a Pregled. 1.) gen. pl. vseh besed po *i*-sklanji se končuje na *-ium*; 2.) adjektivi in neutralni substantivi imajo vrhu tega: *-ī*, *-ia*.

V gen. pl. dobe izjemoma *-um* sledeča parisyllaba:

canum sedum iuvēnum

mensum vatū volūcrum :

canis pes, *sedes* sedež, *iuvēnis* mladenič, *mensis* mesec, *vātes* vedež, *volūcris* ptič.

5. Ostanke *i*-sklanje.

41b

Prvotni *-im* ohranijo v accus. sing. in dobe v abl. sing. *-i* naslednja parisyllaba:

sīim tussim vim
Tībērim Neapōlim
puppim še in *turrim*
 ter *febrim* in *secūrim*.

Sītis žeja, *tussis* kašelj, *vis* sila (o pluralu gl. §§ 44, 3; 57, 3), *puppis* ladijski krn, *turris* stolp, *febris* mrzlica, *secūris* sekira.

Slovniški spol *i*-debel.

42

1.) Parisyllaba na *-is* in *-es* so feminina.

Izjeme: vse na *-cis*, *-nis*, *-guis*
 so masculini generis
 ter *axis postis ensis*
collis orbis mensis.

N. pr. *piscis mutus* nema riba, *amnis latus* široka reka, *unguis sectus* porezan nohet, *finis nostri* naše ozemlje (*finis* = namen je fem.: *ea fine* s tem namenom), *axis firmus* močna os, *postis ligneus* lesen podboj, *ensis acer* oster meč, *collis proximus* najbližji grič, *totus orbis* cel krog, *mensis Ianuarius*. — Prim. § 41, 4, Op.

2.) Substantiva na *-e*, *-al[e]*, *-ar[e]* so neutra.

II. H konsonantni sklanji.

43

1.) Odpahnivši genitivovo končnico *-is*, dobimo konsonantsko deblo: gen. *virtūtis*, deblo *virtut-*; *laudis* : *laud-*; *mellis* : *mell-*. — Pri *s*-deblih se debelski *s* v gen. med dvema vokaloma izpremeni v *-r-*, n. pr.: *generis* (iz *genesis*), *floris* (iz *flosis*; glej § 10, 2); v nominativu se pokaže *-s*: *genus*, *flos*.

2.) **Nominativ sing.** se tvarja a) asigmatsko pri *l-*, *r-*, *n-*, *s*-deblih: *sol* solnce, *calor* toplota, *pecten* glavnik, *flos* cvetlica;

b) sigmatsko pri goltniških, ustniških in zobniških deblih. Za debelski konsonant *+s* veljajo pravila kakor zgoraj § 10, 3 do 5, n. pr. *reg + s* = *rex* kralj, *urb + s* = *urbs* mesto (zaradi ozira na druge sklone se ne piše, kakor se izgovarja: *urps*); *salut + s* = *salūs*.

N-debla, ki bi se jim nominativ imel končati na *-ōn*, izpahujejo svoj *-n*, n. pr. *hōmō* (nam. *homōn*) človek, *sermō* (nam. *sermōn*) govor.

Kratek debelski vokal je često različen v nominativu in genitivu: *pulvīs* - *pulvēris* prah, *tempūs* - *tempōris* čas, *homō* - *homīnis* (v stari latinščini še *homōnis*) človek, *mīlēs* - *mīlītis* vojak.

3.) Konsonantni **pridevniki** so vsi le enega končaja za vse tri spole:

a) asigmatskih (*l-, r-, n-, s-*debla) je malo: *vigil* (abl. *vigili*) buden, *memor* (abl. *memori*) pomljiv, *pauper* ubog, *vetus* (gen. *vetēris*) star. K njim pa spadajo komparativi; ti imajo dva končaja: *altior*, *altius* višji, a, e.

b) Sigmatskih je več: *audax* drzen, *rapax* grabežljiv, roparski, *ferox* divji, *minax* preteč, *caelebs* samski, *dives* bogat i. dr. — Vrhutega jim pripadajo vsi participiji praesentis: *laudans*, *-tis* hvaleč, *rēpētens*, *-tis* ponavljajoč, *studens*, *-tis* baveč se.

4.) Ker se je končaj *i-*debel v gen. plur. (*-i-um*) smatral za sklonilo, se je pričel pritikati često tudi konsonantnim deblom, a mnoga *i-*debla, ki so izpahnila v nom. sing. debelski *-i*, so prešla v konsonantno sklanjjo, ohranivši le ta *-i-um* v gen. pl.

44 Tako dobijo sledeče besede *-i-um*:

1.) Vsi samostalniki in pridevniki, ki se po odpahu genitivove končnice *-is* končujejo na dva konsonanta:

a) asigmatski: *imbrium*, *lintrium*, *utrium*, *ventrium*. — Te besede, ki so tudi parisyllaba, so prvotno *i-*debla: nom. *imbris* itd., zdaj se glase: *imber* dež, *linter* f. čoln, *uter* meh, *venter* trebuh.

Opomba. Le *-um* imajo prava konsonantna debla: *pater*, *mater*, *frater*.

b) Sigmatski: *partium* (nom. *pars* del, nastal iz *partis*, accus. kot adverb še pravilno *partim* deloma), *noctium* (*nox* noč, iz *noctis*), *mentium* (*mens* pamet), *urbium* (*urbs* mesto), *artium* (*ars* umetnost); *ingentium* (*ingens* ogromen), *inertium* (*iners* nespreten); takisto *ossium* (*os* kost) in *assium* (*as* as).

Tako tudi vsi pravi in nepravi participiji praes. na *-ns*: *laudantium*, *prudentium* (*prudens* pameten), *sapientium* (*sapiens* moder).

2.) Pridevniška *c-*debla: n. pr. *audacium* (*audax*), *felicium* (*felix*).

3.) Posameznice: *marium murium virium*
dotium fraudium litium.

Mas moški, *mus* miš, *vis* sila (pl. *vires* moč), *dos* dota, *fraus* prevara, *lis* prepir.

Pripomnji: a) Pridevniki, ki dobivajo v gen. pl. *-i-um*, tvorijo abl. sing. na *-i* in neutr. plur. na *-ia*: *ingenti ingentia*, *felici felicia*; tako tudi nepravi participiji na *-ns*: *sapiens*, *prudens* in izjemoma *par* enak in *celer* (*-ris*, *-re*) hiter.

b) Pravi participiji na *-ns* pa dobe samo *-ia* (ablativ na *-e!*): *laudantia*, *laudante*.

Slovniški spol konsonantnih debel.

45

A. Asigmatska so vobče masculina:

*l: sol ortus est; sal Atticus**r: labor cotidianus**n: sermo patrius**s: mos antiquus; pulvis densus.*Splošne izjeme: 1.) *r-*, *s-* in *n-*debla z nominativom na *-ur*, *-us*, *-men* so neutra:sg. *ebur (ebōris) album* pl. —» *tempus fugax* » *tempōra fugacia*» *genus variūm* » *genēra varia*» *flumen latum* » *flumīna lata*» *carmen iucundum* » *carmīna iucunda.*Opomba. *tellus, -ūris* zemlja je fem., kakor *terra* in *humus*.2.) *n-*debla z nominativom na *-dō* *-gō* *-iō* so feminina:*multitūdo pāvīda, orīgo obscūra, Carthago nova,*
legio decima, excusatio vana.

Opomba. Pravilno masculina pa so:

*ordo cardo pugio**margo in septentrīo.**Ordo senatorius* red (stan) senatorski, *cardo durus* trd stožer, *pugio cruēntus* krvavo bodalo, *septentriones lucidi* bliščeče sedmerozvezdje.

Posamezne izjeme:

46

a) feminina sta: *arbor, linter: arbor frugifera* plodonosno drevo, *linter parva* majhen čoln.b) *aequor iter ver cadāver**marmor verber in papāver**ōs in ōs aes vās (vāsīs)*

so neutrius generis.

Aequor immensum neizmerna gladina (morska), *iter* (gen. *itinēris*) *magnum ingrediōr* nastopim dolg pot, *ver primum* prva spomlad, *cadaver trucidatum* razmesarjeno (mrtvo) truplo, *marmor Parium* parski marmor, *verbera multa* mnogi udarci, *papaver campestre* poljski mak, *ōs* (gen. *ōris*) *purim* čista usta, *ossa pallida* blede kosti, *magnum aes alienum* veliki dolgovi.

B. Sigmatska so vobče feminina.

47

Izjeme: 1.) Masculina so a) tista, ki izpreminjajo iz nominativa sing. v genetiv sing. *-e-* v *-i-*: *pollex, -icis* palec; *vertex, -icis* vrh; *limes, -itis* meja.

Nadalje:

- b) masculina: *lapis dens* in *pēs*
fons mons pons in *pariēs*
 ter na -x še: *grex calix*.

Lapis (gen. *lapidīs*) *preiōsus* dragocen kamen, *pes nudus* gola noga, *dentes albi* beli zobje, *fons frigidus* studenec, *mons Vesuviūs* gora Vesuv, *pons longus* dolg most, *calix aureus* zlat kelih, *pariēs proximūs* bližnja stena, *grex ignotus* neznan čreda.

2.) Neutra so: *cor cordis* srce, *lac lactis* mleko, *caput capitis* glava.

Pregledno vprašanje: Katere besede se končujejo v abl. sg. na -i?

1.) Izmed substantivov le neutra po *i*-deklinaciji (*mare* itd.) in besede, ki imajo v accus. sing. -*im*. 2.) Pridevniki po *i*-sklanji vsi in po konsonantni sklanji pridevniki z deblom na dva konsonanta in na -*c* ter *celer*, *memor*, *vigil*, *pav*.

48 **Dodatek.** Po III. sklanji se sklanjata tudi samostalnika *sūs*, gen. *sūis* (dat. pl. *subus* poleg *suibus*) svinja in *grūs*, gen. *grūis* žrjav. — Po spolu *communīa*, a se rabita navadno v ženskem spolu.

Sklanja z raznimi debli.

- 49 Take besede se imenujejo nepravilne (*anómala*).
- 1.) *caro*, gen. *carnis* f. meso
 - 2.) *iter*, *itinēris* n. pot, pohod
 - 3.) *nix*, *nivis* (deblo *nigv-*) sneg
 - 4.) *sanguis*, *sanguinis* kri
 - 5.) *senex* (iz *senec-s*), *sen-is* starec, gen. pl. *senum*
 - 6.) *bōs* (iz *bov-s*) *bovis* itd., *boum*, *būbus* (in *bōbus*) govedo
 - 7.) *Iuppiter*, *Iovis*, *Iovi*, *Iovem*, *Iuppiter*, *Iove*
 - 8.) *praeceps*, -*cipītis* strmoglav, strm; *anceps*, -*cipītis* dvoglav, dvojen, dvojen. (Sestave s *caput*, *capitis*.) Abl. -*i*, neutr. pl. -*ia*.

IV. *ū*-sklanja.

50 *Currūs*, gen. *currūs* m. voz; *motus*, -*us* m. gibanje; *sensus*, -*us* m. čut; *genu*, -*ūs* n. koleno; *cornū*, -*ūs* n. rog. — *u*-debla, gen. sg. -*ū-s*.

nom., voc.	<i>fructū-s</i>	m. sad	<i>fructūs</i>	} sadovi (sadova) itd.
gen.	<i>fructū-s</i>	sadú	<i>fructū-ūm</i>	
dat.	<i>fructū-ē</i> (<i>ū-</i>)	sadu	<i>fructibus</i>	
acc.	<i>fructū-m</i>	sad	<i>fructūs</i>	
abl.	<i>fructū-</i>	s sadom	<i>fructibus</i>	

nom., acc., voc.	<i>gen-ū</i>	koleno	<i>genū-ā</i>	} kolena (koleni) itd.
gen.	<i>genūs</i>	itd.	<i>genū-ām</i>	
dat., abl.	<i>genū</i>		<i>genibus</i>	

Slovniški spol.

Substantiva z nominativom na *-us* so vobče masculina, 51
na *-ū* vsa neutra.

Feminina so: *Idus tribus porticus*
acus manus in domus

Idus Martiae marčev ščip, *tribus urbana* mestna občina, *porticus splendida* krasen stebrenik, *acus aurea* zlata igla, *manus dextra* desnica, *domus nostra* naš dom.

Opomba. *Tonitrus* grom je v pluralu tudi neutrum: *tonitrua*.

Pripomnje.

Deblo se pokaže jasno že v nominativu; ta je pri masc. 52
in fem. tvorjen sigmatsko, neutrum je enak deblu.

Deblo je vidno v vseh sklonih, le v dat. (abl.) pl. ga je izpod-
rinila končnica III. (i-) deklinacije: *-ibus*. — Pravilen *-u-bus* imajo le

1.) dvožložnice na *-cus* (*acus* igla, *arcus* lok, *lacus* jezero, *quercus*
hrast: *acibus* itd.);

2.) *tribibus*, *artibus* -- *portibus*, *partibus* (*artus* ud, *portus*
pristanišče, *partus* porod).

Opomba. V nekatere besede se je deloma vrinila *o*-sklanja: *domus* f.
se n. pr. sklanja tako:

sing.: *domus, domūs, domui, domum, domo*

plur.: *domūs, domuum, domibus, domos, domibus*

(acc. *domum* pomeni tudi = domov; lokal *domi* = doma); *senatus* ima gen.
včasih *senati*.

Pridevnikov po *u*-sklanji ni.

Pregledno vprašanje: Katera debbla se končujejo v nom. sing.
na *-us*?

1.) Masculina *o*-debel: *campus*;

2.) *s*-debla, neutra: *corpus, scelus*;

3.) nekatere dentalna debbla: *salus, virtus, palus*;

4.) *u*-debla, masc. in fem.: *fructus*.

V. e-sklanja.

53 *Rēs*, gen. *rēi* f. reč; *spēs*, *spēi* f. nada; *fidēs*, *fidēi* f. zvestoba; *spēcīēs*, *spēcīēi* (navidezna) podoba; *diēs*, *diēi* m. dan.

nom., voc.	<i>rē-s</i>	reč	<i>rē-s</i>	reči itd.
gen.	<i>re-ī</i>	reči	<i>rē-r-um</i>	
dat.	<i>re-ī</i>	reči	<i>rē-bus</i>	
acc.	<i>rē-m</i>	reč	<i>rē-s</i>	
abl.	<i>rē-</i>	z rečjo	<i>rē-bus</i>	
nom., voc.	<i>diē-s</i>	dan	<i>diē-s</i>	dnevi, dneva
gen.	<i>diē-ī</i>	dne	<i>diē-r-um</i>	itd.
dat.	<i>diē-ī</i>	dnevu	<i>diē-bus</i>	
acc.	<i>diē-m</i>	dan	<i>diē-s</i>	
abl.	<i>diē-</i>	z dnem	<i>diē-bus</i>	

Nominativ je tvorjen sigmatsko, deblo se pokaže v vseh sklonih.

S p o l.

54 *Dies* je mascul.: *dies festus* praznik, *dies supremus* zadnji dan; sicer so vse besede feminina: *res secundae* ugodne razmere; tudi *dies* v pomenu rok, obrok je femin.: *diem certam constituere* nastaviti določen dan (rok), *dies perexigua* zelo kratek obrok.

Opomba 1. *Res spes fides* imajo v gen. in dat. sing. *rēi spēi fidēi* s ē.

Opomba 2. Namesto *-vī* se glasi tudi *-z* ali *-ī*: *aciē* (nam. *aciēi*); *tribunus plebī* (od *plebes* = *plebs*), *plebī scitum* narodni sklep.

Opomba 3. Dvojne oblike: *materia* in *materies*, *luxuria* in *luxuries*.

Pridevnikov po tej sklanji ni.

55 **Pregledno vprašanje:** Kakšna so pridevniška debela?

1.) *o/a*-debela: *carus*, *-a*, *-um* drag, *-a*, *-o*; *pulcher*, *-chra*, *-um* lep. — 3 končnice. — Sem spadajo superlativi: *maximus*, *-a*, *-um* največji.

2.) *i*-debela: dvokončnična: *facilis*, *-e* in trokončnična: *silvester*, *-tris*, *-e*. — Sklanja: *-i*, *-ia*, *-ium*.

3.) konsonantna debela, le z enim končajem:

a) maloštevilna asigmatska: *memor*, *pauper*; sem spadajo (dvokončnični) komparativi: *maior*, *maius*, gen. *maioris* večji;

b) sigmatska: *dives*, *ingens*, *audax*. Participiji na *-ns* so dentalna debela: *laudans*, *laudantis*.

Defectiva in abundantia.

I. Defectiva (pomankljiva) so nomina, ki se sploh ne pre- 56
gibljejo (indeclinabilia), ali imajo le eden sklon ali le posamične
sklone (def. casibus) ali le po eno število (def. numero).

Indeclinabilia.

N. pr.: *fās* (božje) pravo *instar* lik, nalik
nefās greh *instar montis* nalik gore;

māne zgodaj, zjutraj: *mane est* zgodaj je, *multo mane* na vse zgodaj,
prīmo mane s prvim svitom, *a mane ad vesperam* od jutra do večera,
od davi do drevi. — *Fruḡi* vrl, *nequam* zanikaren.

Defectiva casibus.

57

1.) Z enim sklonom: *vēnum dare* na prodaj dati, prodati;
infītas ire tajiti (*in-fatēri*). — Samo v abl. sing. nekatera abstracta
4. deklinacije: *iussū* na povelje, *iniussū* brez povelja, *mandātū* po
naročilu, *in promptū est* očitno je, *nātū* po rojstvu: *māior nātū* sta-
rejši. — *Sponte* (*meā, tuā, suā*) iz lastnega nagiba, lastnovoljno;
pondō po teži: *corona aurea libram pondō*.

2.) Z dvema sklonoma: *fors* naključje, slučaj, *forte* slučajno;
forās ven, *forīs* zunaj.

3.) Z več skloni: *nēmo*, *-ini*, *-em* nikdo, nihče, gen. *nullius*, abl.
nullo, plur. nima; *opīs* (gen.), *opem*, *ope* pomoč; plur. cel: *opes*, *opum*
itd. moč, premoženje; *vis*, *vim*, *vī* sila, plur. *vīres*, *vīrium* itd.; *vicis*
(gen.), *vicem*, *vice* premena, mesto, posebno acc. *in vicem in armis*
sunt (menjaje); *diciōnis* (gen.), *-i*, *-em*, *-e* oblast: *in populi Romani*
dicionem redigere.

Defectiva numero.

58

1.) Singularia tantum (samo v sing. rabna) so razen istih
kakor v slovenščini še n. pr.: *scientia* znanje, znanost (znanosti
litterae); *aes aliēnum* dolгови, *plebs* ljudstvo, *vulgus* množica, drhal,
ius iurāndum prisega.

2.) Pluralia tantum (samo v plur. rabna.) N. pr.:

<i>angustiae</i> soteska	<i>facetiae</i> šegavost	<i>minae</i> pretenje
<i>deliciae</i> radost, slast	<i>indutiae</i> premirje	<i>nuptiae</i> svatba
<i>divitiae</i> bogastvo	<i>inimicitiae</i> neprija-	<i>reliquiae</i> ostanki
<i>exsequiae</i> mrtvaški	teljstvo	<i>scalae</i> stopnice
sprevod	<i>insidiae</i> zaseda	<i>tenēbrae</i> tema.

<i>libēri</i> otroci	<i>plerīque</i> večina	<i>penātes</i> , <i>-ium</i> hišni
<i>gemīni (liberi)</i> dvojčki	<i>manes</i> , <i>-ium</i> m. mani,	bogovi
<i>postēri</i> potomci	duše rajnkih in tudi	<i>fides</i> , <i>-ium</i> (strune),
<i>fasti (dies)</i> koledar	duša rajnkega	gosli
<i>arma</i> orožje	<i>maiores</i> predniki	<i>altaria</i> oltar
<i>spolia</i> uplenjeno orožje	<i>optimātes</i> , <i>-ium</i> boljari	<i>moenia</i> obzidje.

Geografska imena: *Athenae*, *Syracusae*, *Thebae*, *Argi*, *Vei*, *Delphi*, *Leuctra*, *Sardes* *-ium*, *Alpes* *-ium*.

59 Nekatere besede so le v gotovem pomenu pluralia tantum:

<i>aqua</i> voda	<i>aquae</i> toplice, vodovod
<i>copia</i> zaloga	<i>copiae</i> čete
<i>littera</i> črka	<i>litterae</i> pismo, znanosti
<i>auxilium</i> pomoč	<i>auxilia</i> pomožne čete
<i>castrum</i> gradič	<i>castra</i> tabor
<i>impedimentum</i> napotje	<i>impedimenta</i> pratež
<i>rostrum</i> kljun	<i>rostra</i> (govorilni) oder
<i>aedēs</i> (ali <i>aedis</i>) soba, hram božji	<i>aedes</i> , <i>-ium</i> hiša
<i>finis</i> konec, meja	<i>fines</i> ozemlje
<i>pars</i> del	<i>partes</i> stranka, uloga
<i>sal</i> sol	<i>sales</i> osoljeni reki, dovtip.

Seveda imajo vsi ti plurali tudi navaden pomen: *aquae* = vode, *litterae* = črke itd.

Opomba. Pluralia tantum se štejejo z distributivnimi števnikmi: *bina castra* dva tabora. (Glej § 79.)

60 II. **Substantiva abundantia** prijemljejo končnice raznih sklanj (heteróclita), ali pa izpreminjajo v isti sklanjatvi spol (heterogénea).

Heteróclita.

Take besede so n. pr.: *luxuria* : *luxuries*; *plebs*, *plebis* : *plebei*; *epulum* pojedina, plur. *epulae* jedi, obed; večer: *vesper*, *-eri* in *vespera*, *-ae*; acc. *vesperum*, redkeje *vesperam*; abl. *vespere* in *vesperā*; zvečer: *vesperi*, redko *vespere* (o-, a- in r-deblo!); *vās*, *vāsis* posoda, plur. *vāsa*, *ōrum*, *vāsis*; *requiēs* pokoj, *requiētis*, acc. in abl. po e-sklanji: *requiem*, *requiē*; *elephantus*, *-i* in *elephas*, *-antis* slon; v drugih sklonih prevladuje II. (o-)sklanja.

Heterogénea.

Bacūlus in *bacūlum* palica; *clīpēus* in *clīpēum* ščit; *caelum* nebo, *caeli*, *-orum* nebesa; *iōcus* šala, plur. *ioci* in *ioca*; *locus* kraj, *loca* kraji (v naravi), *loci* mesta (v knjigi). — *Arma victricia* zmagovito orožje, pa: *exercitus victor*; *litterae victrices* poročilo o zmagi.

Sklanja grških imen.

Splošna pravila.

61

1.) **Izreka** grških besed se od latinske vobče ne razlikuje; pomniti je:

ī se v grških besedah nikoli ne izgovarja kot *j*, *tī* nikoli kot *ci*: *iōta*, *Iōnes*, *Miltiadēs*.

2.) **Naglasna** pravila so latinska: *philosóphia* (φιλοσοφία), *Alcibiádes* (Ἀλκιβιάδης), *Alexandríā* (Ἀλεξάνδρεια).

3.) **Spol** ostane grški (glej § 21).

<i>comētēs</i> , <i>-ae</i> m. repatica	<i>pelāgus</i> , <i>-i</i> n. morje
<i>dialectus</i> , <i>-i</i> f. narečje	<i>ádāmās</i> , <i>-antis</i> m. jeklo
<i>tripūs</i> , <i>-ōdis</i> m. trinožnik	<i>poēma</i> , <i>-atis</i> n. pesnitev
<i>Lēthē</i> f.; <i>Salamis</i> , <i>-īnis</i> f.	

4.) V **sklanji** se rabijo povprek latinske oblike, zlasti v pluralu vseh sklanj ter pri femininih *a*-sklanje: *bibliothēca*; *Niōba*; *comētae*, *-arum*, *-is*, *-as* itd.; *philósophi*, *-ōrum*, *-is*, *-os* itd. Le pesniki rabijo često radi grške končnice (acc. sg. *-ēn*, gen. plur. *-ōn* itd.).

Posebne opombe.

62

1.) *a*-skl., masc. na *-ās*: *Aenēās*, *-ae*, *-ae*, *-am* (pesn. *-ān*), *-ā*, *-ā*;
» » » *-ēs*: *Anchīsēs*, *-ae*, *-ae*, *-am* (pesn. *-ēn*), *-a*, *-ā*.

2.) *o*-sklanja, masc. na *-ēūs*: *Orphēūs*, *-eī*, *-eō*, *-eum*, *-ēū*, *-eō*.

3.) feminina na *-ō*: *Dīdō*, *-ūs*, *-ō*, *-ō*, *-ō*, *-ō* (pa tudi: *Dīdō*, *Dīdōnis* itd.).

4.) grška *i*-sklanja: *basis*, *-is*, *-ī*, *-im* (pesn. *-in*), *-i*, *-ī*. Dentalna: *tyrannis*, *-īdis* itd.

5.) Moška *s*-debla: *Périclēs*, *-is* (*-ī*), *-ī*, *-em* (*-en*), *-es* (*-e*), *-e*.

Vzorcu *Périclēs* se pridružijo nekatera lastna imena, ki pripadajo v grščini drugim sklanjam: *Alcibiádes*, *Aristīdes*, *Xerxes*; takisto *Achillēs*, *Ulixēs*.

5.) K posameznim sklonom:

a) nom. sing. Grška moška imena z debelskim končajem *-ōn* (*-ōn*) odpahujejo često *-n*: *Plato(n)*, *-ōnis*; *Agamemnō(n)*, *-ōnis*; pa: *Xenōphōn*, *-ōntis*, *Babylōn*, *-ōnis* i. dr.

b) accus. sing. V tem sklonu so posebno priljubljene grške tvorbe, najbolj končnica *-ā* konsonantnih debel: *Salamīna*, *Marathōna*, *dēra* (*āer* zrak), *aethēra*.

Pri konsonantnih deblih se nahaja tudi neredko acc. plur. *-ās*: *Aethiōpas*.

c) dat. abl. plur. Neutra na *-mā*, *-mātis* dobe *-īs* mesto *-ibus*: *poēma*, *poēmātis*.

Comparatio. Stopnjevanje.

63 Kakor v slovenščini se razlikujejo v latinščini pri adjektivih in adjektivnih besedah, ki izražajo kako lastnost, tri stopnje: *gradus positivus*, ki izraža lastnost samo ob sebi; *gradus comparativus*, ki znači višjo njeno stopnjo, in *gradus superlativus*, ki izraža najvišjo njeno stopnjo; vendar rabi latinščina superlativ tudi često le v izraz visoke stopnje. N. pr. *longus*, *longior*, *longissimus* dolg, daljši, najdaljši (zelo dolg).

64 1.) **Tvorba:** Komparativ tvorimo, če pritaknemo, odpahniški v gen. sing. *-i* ali *-is*, na ostali del besede *-ior*, *-ius* (gen. *-iōris*); navadni superlativ, če pritaknemo istotako *-issimus*, *-a*, *-um*:

altus (*alt-i*): *alt-ior* m. f., *alt-ius* n., *alt-issimus*, *-a*, *-um*
felix (*felic-is*): *felic-ior* *felic-ius*, *felic-issimus*, *-a*, *-um*
egens (*egent-is*): *egent-ior* *egent-ius*, *egent-issimus*, *-a*, *-um*
dulcis (*dulc-is*): *dulc-ior* *dulc-ius*, *dulc-issimus*, *-a*, *-um*
doctus (*doct-i*): *doct-ior* *doct-ius*, *doct-issimus*, *-a*, *-um*.

2.) **Sklanja** se komparativ kakor *r*- in *s*-debla (ima torej *-e*, *-a*, *-um*):

<i>altior</i> , <i>altius</i>	<i>altiōres</i> , <i>altiōra</i>
<i>altiōris</i> itd.	<i>altiōrum</i> itd.

Opomba. Le *plus* več ima gen. plur. *plurium*, a nomini. navadno *plura*!

Vsi superlativi se sklanjajo kakor pridevniki na *-us*, *-a*, *-um*.

Posebne tvorbe.

I. Superlativ na *-rīmus*: *paupérrimus*, *pigérrimus*. Adjektivi 65 katerega koli debela na *-er* v nominativu sing. masc. tvorijo superlativ z *-rīmus*, ki se pritakne na ta nominativ: *pulcher-rimus* (pazi na *-rr-!*) najlepši, *liber-rimus* itd. Izmed drugih še *vetus* star: *veterrimus*. — Komparativi so navadni: *pauperior*, *pigrior*, *veterior* itd.

II. Superlativ na *-līmus*: *facillīmus*. Namesto z *-issimus* 66 tvarjajo superlativ z *-līmus* pridevniki

<i>humilis difficilis facilis</i>	nizek težak lahek
<i>similis dissimilis gracilis</i>	podoben nepodoben slok

humillīmus itd. (pazi na *-ll-!*).

Opomba. Končnici *-rimus* in *-līmus* sta nastali iz *-simus*; prim. spodaj *maximus* iz (*mag-simus*).

III. Nekateri adjektivi na *-us* se stopnjujejo s pomočjo dru- 67 gotnih oblik.

1.) Nepravilno stopnjavo, t. j. vzeto od različnih debel, imajo

<i>bonus</i> dober:	<i>melior -ius</i> , <i>optimus</i> (prim. <i>ops</i> , <i>opis</i>)
<i>malus</i> zloben, slab:	<i>peior -ius</i> , <i>pessimus</i>
<i>magnus</i> velik:	<i>maior -us</i> (iz <i>mag-ior</i>), <i>maximus</i>
<i>parvus</i> mal:	<i>minor minus</i> , <i>minimus</i>
<i>multus</i> mnog:	— <i>plus</i> , <i>plurimus</i> .

Plus se rabi v sing. le kot neutrum, v pluralu je navaden adjektiv: *plures -a*, gen. *plurium*. Plur. tantum je *complures -a*, gen. *-ium* več = precej (brez komparativnega pomena): *complures homines* precej (dokaj) ljudi, *plures homines* več ljudi (kakor —).

2.) Sestavljenke z *-dīcus*, *-fīcus*, *-vōlus* dobivajo stopnje od participijev *-dicens*, *-ficens*, *-volens*:

<i>malédicus</i> opravlјiv:	<i>maledicentior</i> , <i>maledicentissimus</i>
<i>magníficus</i> veličasten:	<i>magníficentior</i> , <i>magníficentissimus</i>
<i>benévōlus</i> dobrohoten:	<i>benevolentior</i> , <i>benevolentissimus</i> .

Slično: *próvidus* previden: *providentior*, *providentissimus* (od *próvidens*).

Opomba. *Nequam* zanikaren: *nequior*, *nequissimus*; *dives* in *dīs* (gen. *dītis*) bogat: *divitior* in *dītor*, *divitissimus* in *dītissimus*; *frugi* vrl: *frugātor*, *-alissimus*.

3.) Inodebelski superlativ imajo:

extērus vnanji: *exterior*, *extrēmus* najskrajnji

infērus dolenji: *inferior*, *infimus* in *imus* najdolenji

supērus gorenji: *superior*, *suprēmus* in *summus* (iz *sup-mus*) najvišji

postērus naslednji: *posterior*, *postrēmus* najzadnji, *postūmus* najposlej rojen.

4.) Nastopni so brez pravega pozitiviva:

(*prō* prej): *prior*, *prius* prejšnji (prvi izmed dveh), *prīmus* prvi izmed več

(*prōpe* blizu): *propior* bližji, *proximus* najbližji

(*citrā* tostran): *citerior* tostranski, *citimus* najbolj tostranski

(*intrā* znotraj): *interior* notranji, *intimus* najnotranji

(*ultrā* onkraj): *ulterior* onostranski, *ultimus* najskrajnji, zadnji.

Opomba. Edino kot komparativa se rabita *senior* starejši (deblo kakor *senex sen-is* starec) in *iunior* (tudi *iuvenior*) mlajši (od *iuvenis* mladenič).

68 **Opisano stopnjevanje.** Kakor v slovenščini se rabijo tudi v latinščini opisane oblike namesto enotnih: za komparativ *magis*, za superlativ in prav visoke stopnje *maxime* (*valde*, *admōdum*, *summe*) s pozitivom, pri dolgih besedah navadno: *laudabilis*, *magis laudabilis*, *maxime laudabilis*.

Vedno se opisujejo stopnje pri adjektivih na *-us* s predstoječim vokalom:

dubius dvomljiv: *magis dubius*, *maxime dubius*

egregius izvrsten: *magis egregius*, *maxime egregius*

arduus strm: *magis arduus*, *maxime arduus*.

Besede kakor *aequus*, *antiquus* morejo tvarjati seveda enotne oblike: *aequior* itd. *Pius* ima v pozni latinščini superlativ *piissimus*.

Opomba 1. Prav visoka stopnja se izraža tudi s sestavo s *per* in *prae*: *permagnus* prevelik, *permulti*, *praeclarus* etc.

Opomba 2. Pomni: *Dulcior quam* slajši kakor, *dulcissimus omnium* izmed vseh; superlativ se poudarja: *vel dulcissimus* pač najslajši; *longe dulcissimus* daleko najslajši; komparativ se poudarja: *etiam dulcior* še sladkeji, *nullo pulchrior* mnogo lepši.

Opomba 3. Numeralia ordinalia so pravzaprav superlativi (izvzemši *secundus* drugi); prim. zgoraj (§ 67, 4) *prīmus* prvi.

Adverbium. Prislov.

Tvorba adverbijev od adjektivov.

69

I. o/a-sklanja:

<i>altus</i> 3	gen. <i>alt-ī</i>	adv. <i>alt-ē</i>
<i>liber</i> 3	» <i>liber-ī</i>	» <i>liber-ē</i>
<i>pulcher</i> 3	» <i>pulchr-ī</i>	» <i>pulchr-ē</i>
<i>ornatus</i> 3	» <i>ornat-ī</i>	» <i>ornat-ē</i>
<i>altissimus</i> 3	» <i>altissim-ī</i>	» <i>altissim-ē</i> .

Ti adjektivi tvarjajo adverb s končnico *-ē*, ki se jim pritika na mesto genetivove končnice. Tako tvarjajo svoje adverbije tudi superlativi.

Neppravilno: *bonus: benē, malus: malē, alius: aliter.*

II. Tretja sklanja:

<i>acer</i> 3	gen. <i>acr-is</i>	adv. <i>acr-iter</i>
<i>celer</i> 3	» <i>celer-is</i>	» <i>celer-iter</i>
<i>fortis</i> 2	» <i>fort-is</i>	» <i>fort-iter</i>
<i>felix</i>	» <i>felic-is</i>	» <i>felic-iter</i>
pa: <i>sollers</i> skrben	» <i>sollert-is</i>	» <i>soller-ter</i> (iz <i>sollert-ter</i>)
<i>sapiens</i>	» <i>sapient-is</i>	» <i>sapient-er.</i>

Tem pridevnikom se pritakne na mesto genetivove končnice *-is* obrazilo *-iter*, *t*-deblom le *-ter*, pri čemer se eden *t* izpahne (*vehemen[t]-ter*).

Izjema: *audacter* (tvorjen kakor *t*-debla; a pravilno *fallaciter*, *loquaciter* itd.).

Adverb se nadomešča

70

1.) z acc. sing. neutr.

- često pri pozitivih: *multum* mnogo, zelo, *nimum* preveč, *paulum* malo, *parum* premalo, *ceterum* sicer; zlasti pri *i*-sklanji: *facile* lahko, *non facile* težko (redkeje *difficile* ali *difficulter*);
- redko pri superlativih: *plurimum* največ, *potissimum* zlasti;
- vedno pri komparativih: *melius* bolje, *fortius* hrabreje.

2.) z abl. sing. na *-ō*:

<i>citō</i> hitro	<i>serō</i> (pre)pozno
<i>crebrō</i> često	<i>secretō</i> skrivno, tajno
<i>falsō</i> napačno	<i>tutō</i> varno

<i>necessariō</i> nujno	<i>subitō</i> nenadno
<i>perpetuō</i> neprestano	<i>improvīsō</i> nepričakovano
<i>rārō</i> redkō	<i>tutissimō</i> povsem varno.

Razlikuj: *certō scio* za gotovo (resnico!) vem
certē scio zares (resnično!) vem
verō pak, toda; *verē* istinito, res.

Opomba. Pomen izpremené:

aegre težko, jedva (*aeger* bolan)
plane celo, čisto (*planus* plan)
sane vsekako, pač (*sanus* zdrav)
valde močno, zelo (*validus* močan).

71 Preglednica stopnjevanih adverbijev:

<i>altē</i> visoko	<i>altius</i> višje	<i>altissimē</i> najvišje
<i>liberē</i>	<i>liberius</i>	<i>liberrimē</i>
<i>pulchrē</i>	<i>pulchrius</i>	<i>pulcherrimē</i>
<i>acriter</i>	<i>acrius</i>	<i>acerrimē</i>
<i>fortiter</i>	<i>fortius</i>	<i>fortissimē</i>
<i>vigilanter</i> (budno)	<i>vigilantius</i>	<i>vigilantissimē</i>
<i>benē</i> dobro	<i>melius</i>	<i>optimē</i>
<i>malē</i> slabo	<i>peius</i>	<i>pessimē</i>
(<i>magnopere</i>) zelo	<i>magis</i> bolj	<i>maximē</i> } najbolj,
<i>multum</i> mnogo	<i>plus</i> več	<i>plurimum</i> } največ
(<i>paulum</i> malo)	<i>minus</i>	<i>minimē</i>
<i>diū</i> dolgo (časovno!)	<i>diutius</i>	<i>diutissimē</i>
<i>saepē</i> često	<i>saepius</i>	<i>saepissimē</i>
<i>propē</i> blizu	<i>propius</i>	<i>proximē.</i>

Numerale. Števnik.

72 Numeralija se razdele v

- 1.) cardinalia (glavni), na vprašanje *quot?* koliko?
- 2.) ordinalia (vrstilni), » » *quotus?* koliki?
- 3.) distributiva (delilni), » » *quotēni?* po koliko? kolikeri?
- 4.) adverbialia numeralia (prislovni), na vprašanje *quotiē(n)s?* kolikokrat?
- 5.) multiplicativa (množilni), » » *quotuplex?* kolikeren?
n. pr. *simplex* enojen, *duplex* dvojen, *triplex* trojen, *quadruplex*,
decemplex.

Pregled števnikov.

Arab. šte.	1. Cardinalia.	2. Ordinalia.
1	<i>ūnus, a, um</i> eden, ena, eno	<i>prīmus, a, um</i> prvi
2	<i>duo, ae, o</i> dva, dve	<i>secundus, a, um</i> } drugi <i>alter, a, um</i> }
3	<i>trēs, tria</i> trije, tri	<i>tertius</i> tretji
4	<i>quattuor</i> štirje, štiri	<i>quārtus</i> četrti
5	<i>quīnque</i> pet	<i>quīntus</i> peti
6	<i>sex</i> šest	<i>sextus</i> šesti
7	<i>septem</i> sedem	<i>septimus</i> sedmi
8	<i>octō</i> osem	<i>octāvus</i> osmi
9	<i>novem</i> devet	<i>nōmus</i> deveti
10	<i>decem</i> deset itd.	<i>decimus</i> deseti itd.
11	<i>ūndecim</i>	<i>ūndecimus</i>
12	<i>duodecim</i>	<i>duodecimus</i>
13	<i>tredecim</i>	<i>tertius decimus</i>
14	<i>quattuordecim</i>	<i>quārtus decimus</i>
15	<i>quīndecim</i>	<i>quīntus decimus</i>
16	<i>sēdecim</i>	<i>sextus decimus</i>
17	<i>septendecim</i>	<i>septimus decimus</i>
18	<i>duodēvigintī</i>	<i>duodēvīcēsīmus</i>
19	<i>ūndēvigintī</i>	<i>ūndēvīcēsīmus</i>
20	<i>vīgintī</i>	<i>vīcēsīmus</i>
21	<i>ūnus et vīgintī</i> ali <i>vīgintī</i> <i>ūnus</i>	<i>ūnus et vīcēsīmus</i> [<i>vīcēsīmus</i> <i>prīmus</i>]
22	<i>duo et vīgintī</i> ali <i>vīgintī</i> <i>duo</i>	<i>alter et vīcēsīmus</i> ali <i>vīcēsī-</i> <i>mus alter</i>
28	<i>duodētrīgintā</i>	<i>duodētrīcēsīmus</i>
29	<i>ūndētrīgintā</i>	<i>ūndētrīcēsīmus</i>
30	<i>trīgintā</i>	<i>trīcēsīmus</i>
40	<i>quadrāgintā</i>	<i>quadrāgēsīmus</i>
50	<i>quīnquāgintā</i>	<i>quīnquāgēsīmus</i>
60	<i>sexāgintā</i>	<i>sexāgēsīmus</i>
70	<i>septuāgintā</i>	<i>septuāgēsīmus</i>
80	<i>octōgintā</i>	<i>octōgēsīmus</i>
90	<i>nōnāgintā</i>	<i>nōnāgēsīmus</i>
100	<i>centum</i>	<i>centēsīmus</i>

Arab. štev.	1. Cardinālia	2. Ordinālia	
200	<i>ducentī, ae, a</i>	<i>ducentēsimus, a, um</i>	
300	<i>trecentī</i>	<i>trecentēsimus</i>	
400	<i>quadringentī</i>	<i>quadringentēsimus</i>	
500	<i>quīngentī</i>	<i>quīngentēsimus</i>	
600	<i>sēscentī</i>	<i>sēscentēsimus</i>	
700	<i>septingentī</i>	<i>septingentēsimus</i>	
800	<i>octingentī</i>	<i>octingentēsimus</i>	
900	<i>nōngentī</i>	<i>nōngentēsimus</i>	
1000	<i>mīlle</i>	<i>mīllēsimus</i>	
2000	<i>duo mīlia</i>	<i>bīs mīllēsimus</i>	
1000000	<i>decīēs centēna mīlia</i>	<i>decīēs centīēs mīllēsimus</i>	
3. Distribūtīva		4. Adverbia numerālia	Rimske štev.
<i>singulī, ae, a</i> po eden, posamičen	<i>semel</i> enkrat	I	
<i>bīnī, ae, a</i> po dva, dvoje	<i>bis</i> dvakrat	II	
<i>ternī, ae, a</i> po trije, troje	<i>ter</i> trikrat	III	
<i>quaternī</i> po štiri, čvetero	<i>quater</i> štirikrat	IIII = IV	
<i>quīnī</i> po pet, petero	<i>quīnquies</i> petkrat	V	
<i>sēnī</i> po šest, šestero itd.	<i>sexies</i> šestkrat itd.	VI	
<i>septēnī</i>	<i>septies</i>	VII	
<i>octōnī</i>	<i>octies</i>	VIII	
<i>novēnī</i>	<i>novies</i>	VIIII = IX	
<i>dēnī</i>	<i>decies</i>	X	
<i>ūndēnī</i>	<i>ūndecies</i>	XI	
<i>duodēnī</i>	<i>duodecies</i>	XII	
ternī dēnī	<i>ter decies</i>	XIII	
<i>quaternī dēnī</i>	<i>quater decies</i>	XIIII = XIV	
<i>quīnī dēnī</i>	<i>quīnquies decies</i>	XV	
<i>sēnī dēnī</i>	<i>sexies decies</i>	XVI	
<i>septēnī dēnī</i>	<i>septies decies</i>	XVII	
<i>duodēvicēnī</i>	<i>duodēvicies</i>	XVIII	
<i>ūndēvicēnī</i>	<i>ūndēvicies</i>	XIX	
<i>vīcēnī</i>	<i>vīcies</i>	XX	
<i>singulī et vīcēnī</i> ali <i>vīcēnī</i>	<i>semel et vīcies</i> ali	XXI	
<i>singulī</i>	<i>vīcies semel</i>		
<i>bīnī et vīcēnī</i> ali <i>vīcēnī bīnī</i>	<i>bis et vīcies</i> a. <i>vīcies bis</i>	XXII	
<i>duodētrīcēnī</i>	<i>duodētrīcies</i>	XXVIII	
<i>ūndētrīcēnī</i>	<i>ūndētrīcies</i>	XXIX	

3. Distributiva	4. Adverbia numerālia	Rimske štev.
<i>tricēnī</i>	<i>triciēs</i>	XXX
<i>quadrāgēnī</i>	<i>quadrāgiēs</i>	XL
<i>quīnquāgēnī</i>	<i>quīnquāgiēs</i>	L
<i>sexāgēnī</i>	<i>sexāgiēs</i>	LX
<i>septuāgēnī</i>	<i>septuāgiēs</i>	LXX
<i>octōgēnī</i>	<i>octōgiēs</i>	LXXX
<i>nōnāgēnī</i>	<i>nōnāgiēs</i>	XC
<i>centēnī</i>	<i>centiēs</i>	C
<i>ducēnī</i>	<i>ducentiēs</i>	CC
<i>trecēnī</i>	<i>trecentiēs</i>	CCC
<i>quadrīngēnī</i>	<i>quadrīngentiēs</i>	CCCC
<i>quīngēnī</i>	<i>quīngentiēs</i>	D
<i>sēscēnī</i>	<i>sēscentiēs</i>	DC
<i>septīngēnī</i>	<i>septīngentiēs</i>	DCC
<i>octīngēnī</i>	<i>octīngentiēs</i>	DCCC
<i>nōngēnī</i>	<i>nōngentiēs</i>	DCCCC
<i>singula milia</i>	<i>mīlliēs</i>	M = CIO
<i>bīna milia</i>	<i>bis mīlliēs</i>	MM = II
<i>decīēs centēna milia</i>	<i>decīēs centiēs mīlliēs</i>	\overline{X}

Opomba. O rimskih številkah gl. str. 3, § 6. CIO je narazen pisan grški $\Phi = 1000$.

I. Sestavljanje števnikov.

74

1.) Sestavljenici z 8 in 9 se tvarjajo z odštevanjem: *duo-de-viginti* (dva manj ko dvajset), *undeviginti*; v tem slučaju se prvi del (*duo-*, *un-*) ne sklanja. Rabijo pa se tudi: *decem (et) octo*, *decem (et) novem* itd. ter 98 in 99 vedno: *nonaginta octo (novem)*. — Takisto ordinalia itd.

2.) Pri števnikih od 21 do 99 stoji spredaj ali manjši z *et* ali večji brez *et*: 36 = *sex et triginta* ali *triginta sex*. — Isto pravilo velja za ordinalia itd.

3.) Pri števnikih nad 100 stoji praviloma vsako višje število pred nižjim, navadno brez *et* ali le z enim *et*, ki mu je mesto najčesče za najvišjim: 127 = *centum viginti septem*, 2222 = *duo milia (et) ducenti viginti duo*, 45480 = *quadraginta quinque milia (et) quadringenti octoginta*, 200005 = *ducenta milia (et) quinque*.

Opomba. «*Duo milia*», «*quadraginta quinque milia*» veljata seveda za neločljivo celoto.

75

II. Sklanja.

1.) Cardinalia: sklanjajo se le: *unus, duo, tres*, stotice od *ducenti* do *nongenti* in *milia*.

	m.	f.	n.	m.	f.	n.	m. f. n.	n.
Nom.	<i>unus, una, unum</i>			<i>duo,</i>	<i>duae, duo</i>		<i>trēs, tria</i>	<i>milia</i>
gen.		<i>unius</i>		<i>duorum,</i>	<i>duarum, duorum</i>		<i>trium</i>	<i>milium</i>
dat.		<i>unī</i>		<i>duobus,</i>	<i>duābus, duōbus</i>		<i>tribus</i>	<i>milibus</i>
acc.	<i>unum, unam, unum</i>			<i>duōs in duo, duās,</i>	<i>duo</i>		<i>trēs, tria</i>	<i>milia</i>
abl.	<i>unō, unā, unō</i>			<i>duōbus,</i>	<i>duābus, duōbus</i>		<i>tribus</i>	<i>milibus</i>

Ambo, -ae, -o (oba, obojica) se sklanja kakor *duo, -ae, -o*.

Mille je nepregiben adjektiv, plural je pregiben substantiv. Torej se vežeta tako:

nom. in acc.	<i>mille milites</i>	<i>duo milia militum</i> (kakor v slov.)
gen.	<i>mille militum</i>	<i>duorum milium militum</i>
dat. in abl.	<i>mille militibus</i>	<i>duobus milibus militum.</i>

2.) Ordinalia, distributiva in multiplicativa se sklanjajo kakor pridevniki dotičnih debel: *primus, -a, -um; singuli, -ae, -a; duplex, -icis*. — Adverbia numeralia so nepregibna.

III. Raba.

76

1. Cardinalia.

A. Razen *milia* so vsi, tudi nepregibni, glavni števniki po svoji rabi pridevniki, to se pravi, da stopajo s samostalnikom, ki ga štejejo, v tisti sklon, ki ga zahteva stavek: *video unam (duas, tres) et viginti naves* vidim 21 (22, 23) ladij.

V slovenščini se ravnaajo vseskozi tako le števniki ena, dve, tri, štiri; vsi ostali (od 5 dalje) pa samo v sklonih razen nom. in accus., dočim so v nom. in accus. ti števniki sami samostalniški in stopijo k njim samostalniki, ki se štejejo, vedno v genitiv (kakor to velja v latinščini edino za *milia*). N. pr.:

Tres (quattuor) libri sunt in mensa tri (štiri) knjige so ...

trium (quattuor) librorum numerus število treh (štirih) knjig itd.;

pa: *quinque (centum, nongenti, mille) libri sunt illic* pet (sto, devetsto, tisoč) knjig je ondi

quinque (centum, nongentorum, mille) librorum petih (sto, devetsto, tisoč) knjig

sescentos viginti quinque equites video vidim 625 jezdecev.

A pri *milia*: nom.: *duo (decem, centum) milia librorum* dvetisoč knjig itd.

B. Kadar je samostalniški števniki subjekt, je paziti na sklad predikata; pravi glagol stoji v slovenščini v sing., a njegovi pridevniški in samostalniški pridevki v gen. plur.; v latinščini pa stoji predikat (razen pri samem *unus*) vedno v plur. in se v sklonu sklada s šteto besedo:

quinque sunt (erant) pet (jih) je (je bilo)

duodecim sunt diligentes dvanajst (jih) je pridnih.

Takisto, ako dostavimo samostalnik:

centum aves erant sto ptičev je bilo,

pa: *duo milia avium erant* dvetisoč ptic je bilo.

Pri samostalnih glagolih:

Quadragesima (quingenti) viri laborant štirideset (petsto) mož dela.

Milia:

77

Šteta beseda, ki stoji tik pred tem števnikom ali tik za njim, stopi vedno v gen. in *milia* z ostalimi števniki dobi sklon, ki ga zahteva stavek: *tria milia civium habitant in urbe*; *civium tria milia sunt in urbe*; *gloria trium milium civium est magna*; *tribus milibus civium praemia donamus*.

Kadar so k *milia* pridejani manjši števniki, se ravnaajo ti v spolu vedno po štetem samostalniku; sklon jim določa stavek, a tudi štetemu samostalniku, če ne stoji tik pri *milia*. N. pr.: «277523 vojakov je v red postavljenih» se da prevesti:

militum ducenta septuaginta septem milia (et) quingenti viginti tres suht
instructa (tudi *instructi*)

ali: *ducenta septuaginta septem milia militum (et) etc.*

ali: *ducenta septuaginta septem milia (et) quingenti viginti tres milites etc.*

ali: *ducenta septuaginta septem milia quingenti milites et viginti tres etc.*

ali: *ducenta septuaginta septem milia quingenti viginti milites et tres etc.*

Opomba. Le *unus* ostane v zvezi z večjimi števniki navadno brez vpliva na število tik stoječega samostalnika: *viginti unus tribunus militum*.

78

2. Ordinalia.

Centesimus quadragessimus quintus = sto-pet-in-štirideseti: V latinščini se vzame za vsak del števnikar dotični ordinale, ne samo za zadnjega, kakor v slovenščini.

Z vrstilci izraža latinščina tudi letnice, dnevne ure ter strani in točke v spisih: *anno millesimo nongentesimo sexto. Quota hora est? Hora est tertia. Caput decimum, paragraphus quinta* desetopoglavje, peta točka.

79

3. Distributiva.

Rabijo se:

1.) v svojem pravem pomenu, kadar v slovenščini štejemo «po» (dva, po tri): *Ariovistus et Caesar denos equites adduxerunt* (vsak po deset);

2.) pri množenju za multiplikand: *bis bina sunt quattuor; quater bina sunt octo;*

3.) namesto glavnih, kadar se štejejo plur. tantum (prim. v slovenščini: troje grablje, vile, hlače) z edninskim pomenom (*litterae* = pismo, *castra* = tabor); v tem slučaju se pravi namesto *singuli* in *terni* le *uni* in *trini*; za distributivno rabo pa služita seveda tudi tu *singuli* in *terni*. Razmerje je torej tako: *ūna, bīna, trīna, quaterna castra* eden, dva, trije, štirje tabori; *singula, bina, terna, quaterna castra* po eden, po dva... tabori;

eno pismo <i>unae litterae</i>	po eno pismo	} <i>singulae litterae</i>
ena črka <i>una littera</i>	po ena črka	
tri pisma <i>trinae litterae</i>	po tri pisma	} <i>ternae litterae</i>
tri črke <i>tres litterae</i>	po tri črke	
dve (štiri...) pismi (-a)	<i>binae (quaterna...) litterae</i>	} <i>binae (quaterna...) litterae.</i>
dve (štiri...) črki (-e)	<i>duae (quattuor...) litterae</i>	
po dve (štiri...) pismi (-a)		
po dve (štiri...) črki (-e)		

80

4. Numeralia adverbialia.

1.) Pri *bis et vicies* itd. se *et* ne sme izpustiti; pri stotisočicah (*bis centena milia* itd.) se „*centena milia*“ izpušča, ako se šteje denar v sestercijih (gl. §§ 420, 421): *sestertium decies* = 1 milijon sestercijev.

2.) Na vprašanje «kolikič?»:

Točke na isti progi: *primum* (prvikrat, prvipot), *it̄erum*, *tertium*, *quartum*, *postremum* ali *ultimum*. — N. pr. *iterum* (*tertium*) *consul*.

Točke na raznih progah (= naštevanje): *primum* (prvič), *deinde, tum, tum...denique* (postremo nazadnje).

Opomba. *Primo* (izprva) izraža začetno točko sploh: *alia via grassabatur, quam primo instituerat.*

5. Ulomki.

81

$\frac{1}{2}$ *dimidia pars* (*dimidium*); $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$ (števec je 1) *tertia, quarta, quinta pars*; $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{5}$ (števec za 1 manji ko imenovalec): *duae, tres, quattuor partes*. Sicer *tres quintae* = $\frac{3}{5}$, *quattuor sextae* = $\frac{4}{6}$ etc.; $\frac{1}{12}$ = *uncia*.

Pronomen. Zaimkek.

82

Pronomina so: 1.) personalia, 2.) possessiva, 3.) za te dve vrsti reflexiva, kadar je v zaimku ista oseba, kakor jo ima subjekt, 4.) demonstrativa, 5.) interrogativa, 6.) relativa, 7.) indefinita, 8.) adiectiva pronominalia. — Izvzemši possessiva, reflexivum ter *ego* jaz in *tu* ti, imajo v gen. sing. vsi končnico *-ius* in v dativu *-ī*. — Zaimkom se prištevajo tudi correlativa.

1. Personalia.

83

	1. oseba		2. oseba	
Sing. nom.	<i>ēgō</i>	jaz	<i>tū</i>	ti
gen.	<i>meī</i>	mene, me	<i>tuī</i>	tebe, te
dat.	<i>mihī</i>	meni, mi	<i>tibi</i>	tebi, ti
acc.	<i>mē</i>	mene, me	<i>tē</i>	tebe, te
abl. {	<i>ā mē</i>	od mene	{ <i>ā tē</i>	od tebe
	<i>mēcum</i>	z menoj	{ <i>tēcum</i>	s teboj
Plur. nom.	<i>nōs</i>	mi (midva itd.)	<i>vōs</i>	vi (vidva itd.)
gen. {	<i>nostrē</i>	nas	{ <i>vestrē</i>	vas
	<i>nostrum</i>	izmed nas	{ <i>vestrum</i>	izmed vas
	(<i>pars</i>)		{ <i>quis?</i>	
dat.	<i>nōbīs</i>	nam	<i>vōbīs</i>	vam
acc.	<i>nōs</i>	nas	<i>vōs</i>	vas
abl. {	<i>ā nōbīs</i>	od nas	{ <i>ā vōbīs</i>	od vas
	<i>nōbiscum</i>	z nami	{ <i>vōbiscum</i>	z vami

84

3. oseba			
Sing. nom.	<i>is, ea, id</i>	on, ona, ono	
gen.	<i>eiūs</i>	njega, ga, nje, je	
dat.	<i>eī</i>	njemu, mu, njej, ji	
acc.	<i>eum, eam, id</i>	(nje)ga, (n)jo, (n)je	
abl.	<i>eō, eā, eō</i>	od njega, od nje; z njim, z njo	
Plur. nom.	<i>iī (eī), eae, ea</i>	oní, onadva itd.	
gen.	<i>eōrum, eārum, eōrum</i>	njih, nju	
dat.	<i>iīs (eīs)</i>	itd.	
acc.	<i>eōs, eās, eā</i>		
abl. {	<i>ab iīs (eīs)</i>		
	<i>cum iīs</i>		

Ta zaimek je kakor slovenski «on» prvotno kazalen (= ta) in se še rabi tako, posebno pred relativnimi zaimki: *non credimus ei* (njemu, tistemu), *qui semel mentitus est* (ki se je enkrat zlagal).

Opomba. *Iipse, ipsa, ipsum* (sam) se pregiblje razen oblik *ipsiūs, ipsī* kakor pridevniki po *o/a*-sklanji. Sklon se mu določi po smislu stavka: *nosce te ipsum*, spoznavaj sam(ega) sebe (ne koga drugega); *nosce te ipse* sam se spoznavaj (ne kdo drugi).

85

2. Possessiva.

Ti zaimki so po vsej svoji sklanji pridevniki *o/a*-sklanje:

	singularis	pluralis
1. oseba	<i>meus</i> 3 moj	<i>noster</i> 3 najin, naš
2. oseba	<i>tuus</i> 3 tvoj	<i>vester</i> 3 vajin, vaš
3. oseba	(nima) nadomestilo: <i>eius</i> njegov, njen	(nima) nadomestilo: <i>eōrum, eārum</i> njun, njihov
vprašalen	<i>cuius</i> 3 čigav?	

3. oseba: Za vsa števila tretje osebe uporablja latinščina genitive osebnega zaimka v nadomestilo svojilnih; v slovenščini moremo rabiti take genitive poleg svojilnih zaimkov: *eius donum me delectat* njegov (njen) dar me veseli — ali: njega (nje) dar itd.; *eorum (earum) diligentia est magna* njihova (ali: njih), njuna (ali: nju) pridnost je velika.

3. Reflexiva.

I.

86

1. in 2. oseba.

reflex.			ne reflex.
<i>ego mihi (noceo)</i>	jaz sebi	<i>tu mihi (noces)</i>	ti meni
<i>tu tibi (noces)</i>	ti sebi	<i>ego tibi (noceo)</i>	jaz tebi
<i>nos nobis (nocemus)</i>	mi sebi	<i>vos nobis (nocetis)</i>	vi nam
<i>vos vobis (nocetis)</i>	vi sebi	<i>nos vobis. (nocemus)</i>	mi vam.

3. oseba.

<i>malus (is) sibi nocet</i>		<i>ego (tu) ei noceo (noces)</i>	mu
hudobnež (on) sebi (si)		<i>nos (ego, tu) eis nocemus</i>	jim
<i>mali (ii) sibi nocent</i>			
hudobneži (oni) sebi (si)			

II.

87

1. in 2. oseba.

<i>amo meam patriam</i>	jaz svojo	<i>tu amas meam p.</i>	ti moja
<i>amas tuam p.</i>	ti svojo	<i>ego amo tuam p.</i>	jaz tvojo
<i>amamus nostram p.</i>	mi svojo		etc.
<i>amatis vestram p.</i>	vi svojo		

3. oseba:

quis non amat suam p.? kdo svoje?
omnes amant suam p. vsi svojo.

Osebni in svojilni zaimki morejo stati nasproti glagolu v refleksivnem razmerju, to se pravi, njih oseba je ista kakor glagolova: *tu tibi nocet* (*tu : tibi* — obakrat 2. oseba). Zato razlikujemo:

- 1.) pronomen reflexivum personale,
- 2.) pronomen reflexivum possessivum.

Latinščina ima za oboja posebne oblike le v 3. osebi; pri ostalih dveh osebah so osebni, oziroma svojilni zaimki obenem refleksivni.

Slovenščina pa pri reflektivnem razmerju tudi za 1. in 2. osebo rabi isti povratni zaimek kakor za 3. osebo:

	Reflexivum personale	Reflexivum possessivum
1. in 2. oseba	se nadomešča za vsako osebo z dotičnim osebnim zaimkom	se nadomešča za vsako osebo z dotičnim svojilnim zaimkom
3. oseba	za obe štrevili $\left\{ \begin{array}{l} \text{gen. } \textit{suī} \\ \text{dat. } \textit{sibi} \\ \text{acc. } \textit{sē} \\ \text{abl. } \left\{ \begin{array}{l} \textit{a sē} \\ \textit{sēcum} \end{array} \right. \end{array} \right.$	<i>suus</i> 3 (za obe štrevili)

Opomba 1. Latinščini služita reflektivna zaimka pri 3. osebi za ostro izražanje lastnine tudi pri nepopolnem reflektivnem razmerju: *Hannibalem sui* (njegovi lastni) *cives e civitate eiecerunt*. Ko bi ne naglašali lastnine, bi se seveda glasilo: *eius cives*.

89 **Opomba 2.** Indirektni reflexivum. V latinščini se smatra razmerje za reflektivno tudi tedaj, če ima osebni ali svojilni zaimek odvisnega konjunktivnega stavka isto osebo kakor glagol **nadrednega** stavka. *Atticus orat, ut sibi rescribam* prosi, da mu.

Konsekutivni stavki ne veljajo za take stavke: *Epaminondas ita disertus erat, ut nemo ei par esset eloquentia*.

90 **Okrepila** osebnih, svojilnih in povratnih zaimkov: *egomet, sibimet nosmet...*;

okrepljen *tu* se glasi *tūte*;

accus. se podvaja: *sēsē*, redkeje *mēmē*, *tētē*;

ablativoma *tuā*, *suā* se zaobeša *-pte*: *tuāpte*, *suāpte*; *suapte manu*.

91

4. Demonstrativa.

1.) *hīc, haec, hōc* ta, ta, to

2.) *ille, illa, illud* oni, ona, ono

3.) *iste, ista, istud* ta-le, tisti itd.

4.) *īdem, ēādem, īdem* isti, ista, isto.

[5.) *is, ea, id* (§ 84).]

Sing. nom.	<i>hic, haec, hōc</i>	<i>ille, illa, illud</i>	<i>iste, ista, istud</i>
gen.	<i>hūius</i>	<i>illius</i>	<i>istius</i>
dat.	<i>hūi-c</i>	<i>illī</i>	<i>istī</i>
acc.	<i>hunc, hanc, hōc</i>	<i>illum, illam, illud</i>	<i>istum, istam, istud</i>
abl.	<i>hō-c, hā-c, hō-c</i>	<i>illō, illā, illō</i>	<i>istō, istā, istō</i>
Plur. nom.	<i>hī, hae, haec</i>	<i>illī, illae, illa</i>	<i>istī, istae, ista</i>
gen. {	<i>hōrum, hōrum</i>	<i>illōrum, illōrum</i>	<i>istōrum, istōrum</i>
	<i>hārum,</i>	<i>illārum,</i>	<i>istārum,</i>
dat.	<i>hīs</i>	<i>illīs</i>	<i>istīs</i>
acc.	<i>hōs, hās, haec</i>	<i>illōs, illās, illa</i>	<i>istōs, istās, ista</i>
abl.	<i>hīs</i>	<i>illīs</i>	<i>istīs</i>
Singular		Plural	
<i>īdem, ēādem, īdem</i>		<i>īdem (īūdem), eādem, ēādem</i>	
<i>ēiusdem</i>		<i>eōrundem, eārundem, eōrundem</i>	
<i>eīdem</i>		<i>īsdem (īūsdem)</i>	
<i>eundem, eādem, īdem</i>		<i>eōsdem, eāsdem, ēādem</i>	
<i>eōdem, eādem, eōdem</i>		<i>īsdem (īūsdem)</i>	

1.) *hic* je demonstrativum 1. osebe in kaže na bližnje 92 predmete: *haec urbs* to (naše) mesto.

Opomba. Končnik *-c* je skrajšan iz kazalne naslonice *-ce* (prim. slovenski *ta-le* itd.), ki zadobi polno obliko, ako se zaimsek poudarja: *hice, haecce, hōce* itd. Izmed sklonov brez *-c* se pritika *-ce* često tistim, ki se končujejo na *-s*: *hisce, hosce, hasce*. — Neutrum *hoc* je nastal tako: *hod-ce* : *hod-c* : *hocc* : *hoc*; *hunc* je iz *hum-ce*. — Abl. brez *-c* se kaže v prislovu *hō-die* danes.

2.) *ille* je demonstrativum 3. osebe ter kaže na oddaljene 93 predmete: *ille (eius) error* ona (njegova) zmeta.

Opomba. Stara oblika je *ollus* (dat. *ollī*); prim. *olim* ondaj, nekđaj.

3.) *iste* je demonstrativum za 2. osebo: *in ista urbe* v temle 94 (tvojem) mestu.

Opomba. *Ille* in *iste* si zaobešata često *-c*: *illīc, illaec, illhunc, illoc*; *istic, istaec istuc* (prim. *hoc*!).

4.) *idem*; prvi del se sklanja kakor *is, ea, id*; *m* se pred *d* 95 asimiluje v *n*: *eorundem*.

Opomba. *Isti* kakor = *idem atque (ac), idem qui*.

96

5. Interrogativa.

a) samostalno: *quis?* kdo? *quid?* kaj?

Nom.	<i>quis, quid</i>	kdo? kaj?
gen.	<i>cūius</i>	koga? česa? (čigav?)
dat.	<i>cui</i>	komu? čemu?
acc.	<i>quem, quid</i>	koga? kaj?
abl.	<i>quō</i>	s kom? s čim?

b) pridevno in samostalno:

quī, quae, quod? kateri, katera, katero?*uter, utra, utrum?* kdo (kateri), kaj (katero) izmed dveh?

	Singular			Plural		
Nom.	<i>quī,</i>	<i>quae,</i>	<i>quod</i>	<i>quī,</i>	<i>quae,</i>	<i>quae</i>
gen.		<i>cūius</i>		<i>quōrum,</i>	<i>quārum,</i>	<i>quōrum</i>
dat.		<i>cui</i>			<i>quibus</i>	
acc.	<i>quem,</i>	<i>quam,</i>	<i>quod</i>	<i>quōs,</i>	<i>quās,</i>	<i>quae</i>
abl.	{	<i>(ā) quō,</i>	<i>quā,</i>	{	<i>(ā) quibus</i>	
		<i>quōcum,</i>	<i>quācum,</i>		<i>quōcum</i>	

Uter se sklanja po *o/a*-sklanji, a dobiva v gen. sing. *-ius*, v dat. sing. *-ī*.

Opomba. Sestave s *quis, qui* so:

quisnam, quidnam? kdo, kaj pač?

quinam, quaenam, quodnam? kateri . . . pač?

97

6. Relativa.

1.) *Quī, quae, quod:*

Pri tem zaimku latinščina ne dela razlike med samostalnimi in pridevnimi oblikami:

quī = kdor, kateri, ki; *quae* = katera, ki; *quod* = kar, katero, ki

cūius = čigar, česar; katerega (kojega), katere; ki ga, ki je

cui = komur, čemur; kateremu, kateri; ki mu, ki ji

quem = kogar, katerega, ki ga; *quam* = katero itd.; *quod* = kar itd.

quō = s komer, s katerim, ki ž njim; *quā* = s katero itd.;
quō = s čimer itd.

Sklanjajo se kakor vprašalni *qui*, *quae*, *quod*.

Opomba. Star ablativ je *qui*, ki se rabi vprašalno in oziralno.

1.) Vprašalno: *quā fit?* kako to? *Hercele quā* bogme, kako!

2.) Oziralno, posebno za izražanje sredstva (abl. instrumenti): *habeo quā* utar imam, kar bi rabil; *Aristides viā reliquit, quā efferretur* s čimer bi se pokopal; *deerat urbi frumentum, quā saturi sinus* s katerim bi sejali.

2.) Relativi splošnega pomena so

a) sestavljeni s *-cumque* (gl. § 101):

quicumque, *quaecumque*, *quodcumque* kdor (kateri) koli; vsak, ki
qualicumque kakršen koli, *quantuscumque* kolikršen koli
quotcumque kolikor (jih) koli

in b) podvojeni vprašalni:

quisquis kdor koli; vsak, ki

quidquid (*quicquid*) kar koli; vse, kar; *cuicui* in *quoquo* (drugi
skloni se ne rabijo)

quotquot kolikor (jih) koli.

Opomba. *-cumque* se včasih loči od zaimka: *quo nos cumque feret fortuna, ibimus*.

7. Indefinita.

Kakor v slovenščini služijo v latinščini za indefinita vprašalni 98 zaimki in sestavljenke ž njimi.

Sklanjajo se kakor interrogativa, le namesto oblike *quae* se rabi čisto *quā*. Pritikline (*ali-*, *-dam* i. dr.) se ne sklanjajo.

Samostalno	Pridevno
1.) <i>quis</i> , <i>quid</i> kdo, kaj. Zlasti za relativi in za <i>sī</i> , <i>nisi</i> , <i>nē</i> , <i>num</i> . <i>sī quis</i> (<i>qui</i>) = če kdo <i>sī quid</i> = če kaj <i>nē quis</i> (<i>qui</i>) = da ne bi kdo <i>nē quid</i> = da ne bi kaj	1.) <i>quī</i> , <i>quae</i> in <i>qua</i> , <i>quod</i> kateri, -a, -o. Stoji v istih slučajih ko <i>quis</i> . <i>sī quae</i> (<i>qua</i>) <i>urbs</i> <i>sī quod</i> <i>oppidum</i> <i>nē quod</i> <i>oppidum</i> <i>nē quae</i> (<i>qua</i>) <i>oppida</i>

<p>2.) <i>aliquis (aliqui), aliquid</i> gen. <i>alicuius</i> itd. nekdo, nekaj, marsikdo itd. <i>dixit aliquis</i> = nekdo je rekel <i>laudo aliquid</i> = hvalim nekaj</p> <p>Opomba. Kakor <i>aliquis</i> se rabi <i>quisquam, quidpiam</i>.</p>	<p>2.) <i>aliqui (aliquis), aliqua, aliquod</i> nekateri, marsikateri <i>aliqua urbs</i> <i>aliquod oppidum</i> <i>aliqua oppida</i></p>
<p>3.) <i>quisquam, quicquam (quidquam)</i> (sploh) kdo, (sploh) kaj.</p> <p>Opomba. <i>Quisquam</i> se v fem. in v plur. nadomešča z <i>ullus</i>, tudi ostali cāsūs obliqui, zlasti abl., se morejo nadomestiti z <i>ullus</i>: <i>neque diligit quemquam neque ab ullo amatur</i>.</p> <p><i>neque quisquam</i> = in nikdo <i>neque quicquam</i> = in nič <i>neque ulli</i> = in nobenemu</p> <p>(Gl. §§ 387 do 389.)</p>	<p>3.) <i>ullus, ulla, ullum</i> sploh kateri, je po sklanji adjektiv (gl. 8).</p> <p><i>neque ulla urbs</i> <i>neque ullum oppidum</i> <i>sine ullā spē</i> brez vsake nade.</p> <p><i>Quisquam</i> in <i>ullus</i> stojita le v negativnih stavkih.</p>
<p>4.) <i>quidam, quaedam, quiddam</i> neki, eden, nekdo. Acc. sing.: <i>quendam, quandam</i> gen. plur.: { <i>quorundam</i> <i>quarundam</i></p>	<p>4.) <i>quidam, quaedam, quoddam</i> (z istim pomenom). <i>urbs quaedam</i> <i>oppidum quoddam</i></p>
<p>5.) <i>quisque, quidque</i> vsak</p> <p>Opomba. <i>Quisque</i> je naslonica in stoji navadno tik za:</p> <p>a) reflex.: <i>suum cuique placet; suae quisque fortunae faber</i>; b) relat.: <i>quam quisque norit artem, in hac se exerceat</i>; c) superlat.: <i>optimum quidque rarissimum est</i>; d) num. ord.: <i>quarto quoque anno ludi fiunt</i>.</p> <p><i>unusquisque, unumquidque</i> vsak (posamezni), slehern <i>uniuscuiusque</i> itd.</p>	<p>5.) <i>quisque, quaeque, quodque</i> vsak (-teri)</p> <p><i>unusquisque, unaquaeque, unumquodque</i> vsak (posamezni), slehern</p>
<p>6.) <i>quilibet, quaelibet, quidlibet</i> in</p> <p>7.) <i>quivis, quaevis, quidvis</i> kdor (kar) si bodi, vsak</p>	<p>6.) <i>quilibet, quaelibet, quodlibet</i> in</p> <p>7.) <i>quivis, quaevis, quodvis</i> kateri si bodi, vsak</p>

8. Adiectiva pronominalia.

100

1.) Po sklanji so pridevniki *o/a*-sklanje, a vsi imajo v gen. in dat. sing. za vse spole zaimkovi končnici *-ūs* in *-ī* ter *alius* ima neutrum *aliud*:

alius alter unus ullus
solus uter neuter nullus
 in še *totus* dobe vsi
 za kočnici *-ūs*, *-ī*.

Alius eden (drugi) izmed več: *aliae gentes alii mores*

alter eden (drugi) izmed dveh: *Agesilaus claudus erat altero pede ullus* gl. pri indef. 3, *uter* pri interrog. § 96, b.

sōtus sam (alčin, ne v družbi), *ipse*: sam iz lastne moči (jelbŷt)

neuter nobeden izmed dveh

totus orbis terrarum, totūs orbis itd.

Opomba. *Nonnullus* 3 (marsikateri), se sklanja vseskozi kot pridevnik.

2.) *Alius* se v celoti sklanja tako:

alius, alia, aliud
alterūs
alii
alium, aliam, aliud etc.

3.) *Nemo* (§ 384, 3) nikdo, nihče in *nihil* nič se izpopolnujeta v sklanji z *nullus* in *nulla res*: *nemo, nullius, nemini, neminem, (a) nullo; nihil, nihili* in *nullius rei, nulli rei, nihil, nulla re* in *nihilo*.

Opomba. Sklona *nihili* in *nihilo* se rabita v frazah: *nihili facere ducem* «si iz vodnika nič ne storiti», ga nič ne ceniti; *nihilo minus* (za) nič manj = prav tako. (Prim. § 222.) — V zvezi s posamostavljenimi pridevniki stoji *nemo* = nobeden: *nemo doctus, nemo Romanus, nemo sapiens*.

4.) *Uterque, utraque, utrumque* (vsak izmed dveh, obeh) «oba» se veže v latinščini z edninaŷni, ker je sam edninski: *uterque filius est mortuus* oba sina sta umrla.

V pluralu stoji le

a) ako jih je na vsaki strani več: *utriŷque* obe stranki, *utriŷque milites* obojestranski vojaki;

b) pri pluralia tantum: *utraeŷque litterae* obe pismi.

Uterque se ne sme zamenjati z *ambo*:

uterque librum scripsit t. j. oba sta spisala (vsak eno) knjigo

ambo librum scripserunt t. j. oba (skupaj) sta spisala (eno) knjigo.

101 9. Pronomina correlativa. Soodnosni zaimki.

Demonstrativa	Interrogativa in relativa	Indefinita
<i>tālis</i> , -e tak, takšen	<i>quālis</i> , -e kak, kakšen, kakršen	<i>qualislibet</i> kakršen koli
<i>tantus</i> , -a, <i>um</i> tolik	<i>quantus</i> , -a, - <i>um</i> kolik, kolikršen	<i>aliquantus</i> precejšen
<i>tantum</i> (subst.) toliko	<i>quantum</i> (subst.) koliko, kolikor	<i>aliquantum</i> precej
<i>tot</i> (adj.) toliko (jih): <i>tot erant mortui</i> toliko je bilo mrtvih	<i>quot</i> (adj.) koliko(r) (jih)	<i>aliquot</i> precej (jih)

102 10. Adverbia pronominalia correlativa.

Demonstrativa	Interrogativa in relativa	Indefinita
a) adverbia loci		
<i>ibi</i> tam <i>hūc</i> tu(kaj) <i>illuc</i> ondi	<i>ubī</i> kje, kjer	<i>alicubi</i> nekje <i>non usquam vidi</i> nisem kje (nikjer = <i>nusquam</i>) videl <i>ubique</i> povsod <i>alibi</i> drugje
<i>inde</i> odtlej <i>hinc</i> odtod <i>illinc</i> odondod	<i>unde</i> odkod, odklejš; od koder, odkler	<i>alicunde</i> od nekod <i>undique</i> od vseh strani <i>utrimque</i> od dveh (obeh) strani
<i>eō</i> tja <i>hūc</i> sem <i>illuc</i> ondukaj, tjakaj	<i>quō</i> kam, kamor	<i>aliquō</i> nekam <i>alio</i> drugam
<i>eā</i> } tod <i>hāc</i> } <i>illāc</i> ondod	<i>quā</i> kod, koder	<i>aliquā</i> nekod

Demonstrativa	Interrogativa in relativa	Indefinita
b) adverbia temporis		
<i>tum, tunc</i> tedaj	<i>cum</i> ko, <i>quandō</i> kdaj? kadar	<i>aliquandō</i> nekdej, kdaj
<i>totiēns</i> tolikokrat	<i>quotiēns</i> kolikokrat, kolikorkrat	<i>aliquotiēns</i> precejkrat, nekaterikrat
c) adverbia modi		
<i>ita, sic</i> (= <i>si-ce</i>) tako	<i>ut (uti)</i> kako(r)	—
<i>tam</i> (pri adjektivih in adverbijih) tako	<i>quam</i> (pri adjektivih in adv.) kako(r)	—

Verbum. Glagol.

103

Glagol po njegovih oblikah izpreminjati se pravi ga spregati (*coniugare, coniugatio*).

Dovršnost in nedovršnost. — Po kakovosti dejanja (*qualitas actionis*) razločuje latinščina glagole le tupatam v dovršne in nedovršne; n. pr.: *salto* : salto skočim : skačem (plešem), *curro* : curso (po)tečem : tekam, *vidēo* : viso vidim : ogledujem, *iacio* : iacto vržem : mečem, (*con*)spicio : *specto* i. dr.

Često se izraža razlika v kakovosti s posebnimi glagoli, n. pr.: *fero* : porto nesem : nosim. — Sicer pa je n. pr.: *laudo* «hvalim» in «pohvalim», *iuvo* «pomorem» in «pomagam», *neglĕgo* «zanemarim» in «zanemarjam».

Z glagolskimi oblikami se izražajo sledeča razmerja:

- I. Tri osebe (persōna),
- II. dve števili (numĕrus) ter
- III. dva položaja (genus), in sicer 1.) genus activum, tvorni položaj, 2.) genus passivum, trpni položaj.

1. Genus activum.

104

Lego čitam, *rego* urejujem.

Verba activa so kakor v slovenščini ali

a) **transitiva** (prehodni), če morejo dobiti objekt v akuzativu brez predloga: *lego librum* čitam knjigo.

b) **intransitiva** (neprehodni), če morejo dobiti objekt le v kakem drugem sklonu: *imp̄ero servo* zapovem sužnju.

c) **verba neutra**, če sploh ne morejo dobiti pravega objekta (*vivo* živim, *dormio* spim) razen lastnega svojega dejanja: *vivo vitam* živim življenje (notranji objekt).

105

2. Genus passivum.

Liber legitur knjiga se čita, *filius amatur* sin se ljubi, sin je ljubljen (od koga), *discipulus vituperatur* učenec se graja, je grajan (od koga).

Popolen pasiv v vseh osebah imajo kakor v slovenščini le prehodni glagoli, ki jim prejšnji akuzativni objekt postane subjekt (direktni pasiv). Neprehodni in neutralni glagoli ga imajo le brezosebno (v obliki 3. osebe sing.): *imperatur* zapoveduje se, *vivitur* živi se, in objekt jim ostane v svojem sklonu: *imperatur servo* hlapcu se veli (indirektni pasiv).

Opomba. Pri notranjem objektu pa: *vita vivitur*.

3. Pasivne oblike z nepasivnim pomenom.

Latinske pasivne oblike morejo imeti tudi nepasiven pomen:

106 a) Često se s pasivom izraža glagolova **refleksivnost**, t. j. razmerje, da je glagolov subjekt obenem glagolov objekt; v to so uporabni vsi transitivni glagoli: *lavor* umivam se (= jaz — mene), *mutatur* izpreminja se; *effundi* izliti se, *exerceri* uriti se.

107 b) Tudi **medialnost**, stanje (*verba media*) izraža latinščina često s pasivom. Ti medialni glagoli se tudi slovenijo z medialnimi, kadar jih imamo; n. pr.:

<i>miror</i> čudim se	<i>proficiscor</i> napotim se
<i>misereor</i> usmilim se	<i>vereor</i> bojim se
<i>queror</i> pritožujem se	<i>utor</i> poslužujem se
<i>ulciscor</i> maščujem se	<i>nascor</i> rodim se
<i>reminiscor</i> spominjam se	<i>moror</i> mudim se
<i>cunctor</i> obotavljam se	<i>mentior</i> lažem se.

Opomba. Slovenski medialni glagoli naj se ne zamenjavajo z refleksivnimi! Medialni izražajo kako stanje in njihov «se» ni objekt kakor pri refleksivnih; morejo pa nekateri dobiti objekt kakor aktivni glagoli.

Za nekatere slovenske medialne glagole ima latinščina 108 aktivno obliko:

<i>caveo</i> varujem se	<i>spero</i> nadejam se
<i>fleo</i> jočem se	<i>rideo</i> smejem se
<i>pugno</i> bojujem se	<i>bello</i> vojskujem se
<i>vito</i> ogibljem se	<i>timeo</i> bojim se
<i>sudo</i> potim se	<i>ludo</i> igram se.
<i>fratrem paenitet</i> brat se kesa	

Nasprotno ima tudi latinščina nekatere medialne glagole 109 s pasivno obliko napram slovenskim aktivnim:

<i>reor</i> menim	<i>tueor</i> varujem
<i>fateor</i> priznam (<i>confiteor</i>)	<i>fungor</i> opravljam
<i>sequor</i> sledim	<i>obliviscor</i> pozabim.
<i>experior</i> poizkušam	

Opomba. Včasih se dajo glagoli različno prevesti: *fungor* opravljam kaj, pečam se s čim.

Vsi latinski glagoli, ki nimajo aktivnih oblik, se 110 imenujejo **verba deponentia*** (deponentniki). Vsi so prvotno medialni.

Opomba. Kopica glagolov ima v latinščini nekaj oblik aktivnih, nekaj le pasivnih; n. pr.: *audeo*, *ausus sum* upam si, usojam se; *gaudeo*, *gavisus sum* veselil se; pa: *revertor* perf. *reverti* vračam se. Ti se imenujejo napol deponentniki (semideponentia).

4. Kako se sloveni latinski pasiv?

111

Slovenščina se ogiblje pasivnega sklada, osobito tedaj, kadar je imenovan tisti pasivni subjekt, od katerega izvira pasivno izraženo dejanje, in rabi rajši aktiv: *ager aratur ab agricola*, doslovno: njiva se orje od kmeta; bolje: kmet orje njivo.

Pasivne glagolske oblike prevajamo:

1.) s slovenskim refleksivnim pasivom: *ager aratur* njiva se orje, *templum aedificatur* svetišče se zida;

2.) s pravim pasivom, tvorjenim s partic. perf. pass., pravilno le za pretekle čase: *ager aratus est* njiva je zorana, *templum aedificatum est* svetišče je sezidano;

3.) se pasiv opiše: *ager aratur* njiva se da orati; ali aktivno: njivo orjejo (orjemo).

* Ker so activum takorekoč «odložili» (*deponēre*).

112

IV. Šest časov. (Tempus.)

- 1.) Tempus praesens (kratica: *pr.*).
- 2.) Imperfectum (*ipf.*): v preteklosti trajajoče dejanje.
- 3.) Perfectum (*pf.*).
- 4.) Plusquamperfectum (*pppf.*).
- 5.) Futurum (*fut.*).

6.) Futurum II. (= secundum) ali exactum (*fut. II.*): dejanje, ki se bo v prihodnosti prej zgodilo kakor neko drugo tudi prihodnje dejanje.

113

Ker imamo v slovenščini oblike le za štiri čase (*pr.*, *pf.*, *pppf.*, *fut.*), ne moremo ostalih dveh izraziti po obliki, pač pa po pomenu:

a) imperfectum izražamo s perfektom nedovršnih glagolov: vzdigal sem, ležal sem (*perf.* vzdignil, legel sem!);

b) futurum exactum s futurom dovršnih glagolov: vzdignil bom, legel bom (*fut.*: vzdigal, ležal bom). — Tudi s pristavkom «prej» pred *fut.*: **prej** bom pisal.

114

V. Trije nakloni. (Modus.)

1.) Modus indicativus (določnik), čigar raba se vobče zлага s slovenskim.

2.) Imperativus (velelnik), ki se da v slovenščino navadno doslovno prevesti.

3.) Coniunctivus (vezilnik). — Slovenščina konjunktiva nima, a ima namesto njega

- a) pogojnik, conditionalis (**bi** pisal, **bi** bil pisal) in
- b) želelnik, optativus (**naj** piše), ki je tudi dopustnik,
- c) oba združena (**naj bi** pisal).

S tema naklonoma prevajamo latinski konjunktiv, in sicer

- α) s pogojnikom navadno konjunktiv *ipf.* in *pppf.* (*laudarem* bi hvalil itd.),
- β) z želelnikom ostale čase (*laudem* naj hvalim).

Mnogokrat, posebno v odvisnih stavkih, pa stavimo v slovenščini γ) namesto konjunktiva le indikativ ali opozarjamo nanj s «češ».

δ) Slovenski imperativ se za 1. osebo in za prepovedi nadomešča v latinščini vedno, za druge osebe lahko s konjunktivom: *sīmus* bodimo, *ne sīs* ne bodi! (Gl. §§ 285, 348.)

VI. Verbum finitum in infinitum.

115

Glagolske oblike, pri katerih se dajo razlikovati osebe, se imenujejo verbum finitum.

So pa tudi nominalne glagolske oblike, pri katerih se to ne da; vse te se imenujejo verbum infinitum; te so:

1.) **Infinitivi**, ki jih ima latinščina za sedanost, preteklost in prihodnost po dva: activi in passivi (kratice: *inf. pr. a.*, *inf. pr. p.*, *inf. pf. p.* itd.). — V slovenščino moremo doslovno prevesti le oba sedanjikova (tepti, se tepti); druge različno opisujemo, večinoma s stavki, ali jih nadomeščamo kar s prezentivima. N. pr.: *erravisse* = če si se zmotil, če smo se zmotili, da se je zmotil, prej se zmotiti.

2.) **Participia**. Latinščina ima eden participium praesentis activi (kratice: *ppr.*), part. perfecti passivi (*ppp.*) in dva part. futuri (*pfuta.* in *pfutp.*). — Pfutp. se imenuje tudi gerundivum.

Part. fut. v slovenščini opisujemo: *laudaturus* hvaliti hoteč, *laudandus* ki se mora hvaliti; slovenski part. na -ši pa se mora v latinščini opisovati («zahvalivši» n. pr. se ne da doslovno prevesti; § 273 idd.).

Opomba. Le deponentniki imajo part. perf. z aktivnim pomenom: *usus* porabivši.

3.) **Gerundium**, t. j. glagolnik: *ad scribendum* za pisanje.

4.) Dva **supina** (*supinum*):

a) na -um, ki odgovarja slovenskemu supinu: *properamus servatum* hitimo rešit;

b) na -ū, ki v slovenščini nima namestnika in se prevaja največ z infinitivom: *incredibile dictu et auditu* neverjetno (za) povedati in slišati.

Navadna sprega.

116 Podlaga vsej spregi je tvorba časov; posameznim časom pripadajo njih genera, modi, infinitivi s participiji.

Časi so enotni (prosti), t. j. obstoječi iz ene besede, ali sestavljeni, t. j. obstoječi iz več besed. Dočim ima slovenščina le eden prost čas: praesens, so v latinščini vsi časi v aktivu prosti in izmed pasivnih: praes., ipf., fut.; ostali trije pasivni časi so sestavljeni kakor v slovenščini iz ppp. in pomožnika *sum* (sem).

117

Deblo. Osebila.

Glagolove oblike se tvarjajo s pripenjanjem osebیل na posebno deblo. — Za tvorbo vseh oblik zadostujejo tri debila:

1.) prezentovo: od njega se tvarjajo vse prezentove oblike, imperf. in fut. indicativus ter gerundivum in gerundium;

2.) perfektovo: za pf. a. in njegov inf., pppf. a. in fut. II. a.

3.) supinovo: ž njim se tvarjajo vse sestavljene oblike (s pomočjo ppp. in pfuta.).

118

Štiri konjugacije.

Tvorba oblik od perfektovega in supinovega debila je pri vseh glagolih enaka, torej zadostuje, da se pozna deblo.

Prezentove oblike pa se tvarjajo različno glede na različno deblo. — Zato razlikujemo z ozirom na **prezentovo** deblo štiri konjugacije, ki se najlaglje spoznajo po infin. praes.; te so:

I. <i>a</i> -konjugacija,	inf. pr. <i>-āre: laudāre</i>
II. <i>e</i> -konjugacija,	» » <i>-ēre: dētere</i>
III. konsonantna in kratkovokalna,	» » <i>-ere: tēgere</i>
IV. <i>i</i> -konjugacija,	» » <i>-īre: audire.</i>

Kot zastopnike debel navajamo pri glagolih tele oblike: 119

- I. *laudō, laudāre, laudāvi, laudātum*
 (hvalim, hvaliti, sem pohvalil, hvalit)
 II. *dēlēō, dēlēre, dēlēvi, dēlētum*
 III. *tēgō, tēgēre, tēxi, tectum*
 IV. *audīo, audīre, audīvi, audītum.*

Včasih se tik za 1. osebo sing. praes. navaja še 2. oseba, ki je čisto važna zaradi naglasa, n. pr. *admōvōo* – *ādmoves*.

Opomba. Določujoč oblike navajamo posamezne točke v tem-le sporedu: oblika *laudō* je indicat. praesentis activi 1. (oseba) singularis (okrajšano: ind. pr. a. 1. sg.), *laudatus sis* coni.(unctiv.) pf. p. 2. sg. itd.

Pregled tvorbe oblik.

120

I. Oblike od prezentovega debela

(za vsako konjugacijo različno).

A. Activum.

		I	II	III	IV
1. os. sing.	{ indic. praes.	<i>laud-ō</i>	<i>dēl-eō</i>	<i>tēg-ō</i>	<i>aud-iō</i>
	{ » imperf.	<i>-ābam</i>	<i>-ēbam</i>	<i>-ēbam</i>	<i>-iēbam</i>
	{ » fut. I.	<i>-ābō</i>	<i>-ēbō</i>	<i>-am</i>	<i>-iam</i>
	{ coni. praes.	<i>-em</i>	<i>-eam</i>	<i>-am</i>	<i>-iam</i>
	{ » imperf.	<i>-ārem</i>	<i>-ērem</i>	<i>-ērem</i>	<i>-īrem</i>
imperat. 2. sg.		<i>-ā</i>	<i>-ē</i>	<i>-ē</i>	<i>-ī</i>
infin. praes.		<i>-āre</i>	<i>-ēre</i>	<i>-ēre</i>	<i>-īre</i>
part. praes.		<i>-āns</i>	<i>-ēns</i>	<i>-ēns</i>	<i>-iēns</i>
gerundium		<i>-andī</i>	<i>-endī</i>	<i>-endī</i>	<i>-iendī.</i>

B. Passivum.

1. os. sing.	{ indic. praes.	<i>laud-or</i>	<i>dēl-eor</i>	<i>tēg-or</i>	<i>aud-ior</i>
	{ » imperf.	<i>-ābar</i>	<i>-ēbar</i>	<i>-ēbar</i>	<i>-iēbar</i>
	{ » fut. I.	<i>-ābor</i>	<i>-ēbor</i>	<i>-ar</i>	<i>-iar</i>
	{ coni. praes.	<i>-er</i>	<i>-ear</i>	<i>-ar</i>	<i>-iar</i>
	{ » imperf.	<i>-ārer</i>	<i>-ērer</i>	<i>-ērer</i>	<i>-īrer</i>
infin. praes.		<i>-ārī</i>	<i>-ērī</i>	<i>-ī</i>	<i>-īrī</i>
gerundivum		<i>-andus</i>	<i>-endus</i>	<i>-endus</i>	<i>-iendus.</i>

II. Oblike od perfektovega debla.

Za vse glagole enako; n. pr. od *laudo*:

1. os. sing.	{	indic. perf. a.	<i>laudāv-ī</i>
		» pppf. »	<i>-eram</i>
		» fut.II. »	<i>-ērō</i>
		coni. perf. »	<i>-ērim</i>
		» pppf. »	<i>-issem</i>
infm. perf. a.		<i>-isse.</i>	

III. Oblike od supinovega debla.

Za vse glagole enako; n. pr. od *laudo*:supin. I. *laudāt-um*» II. *-ū*part. perf. pass. *-us, a, um*, sestavljen s *sum, sim, eram, essem, erō* (n. pr. ind. perf. pass. 1. sg.: *laudatus sum* etc.)infm. perf. pass. *-um, am, um esse*part. fut. act. *-ūrus, a, um*, tudi sestavljen s *sum* etc. (*laudā-tūrus sum* etc.)infm. fut. act. *-ūrum, am, um esse*infm. fut. pass. *-um ūrī.*

Pregled končnic za enotne oblike.

Modi	indicat. in coniunct.		imperativus			
Gener.	activum	passiv. in deponens	activum		pas-sivum	deponens
sing.	1. os. <i>-m, -o</i> (perf. <i>-ī</i>)	<i>-r</i>	Praes.:	fut.:	ne-rab-ljiv	—
	2. os. <i>-s</i> (perf. <i>-stī</i>)	<i>-rīs</i>	brez	<i>-tō</i>		<i>-re</i>
	3. os. <i>-t</i>	<i>-tur</i>	obrazil	(<i>-to</i>)		—
plur.	1. os. <i>-mus</i>	<i>-mur</i>	—	—	ljiv	—
	2. os. <i>-is</i> (perf. <i>-stis</i>)	<i>-mini</i>	<i>-te</i>	<i>-tōte</i>		<i>-mini</i>
	3. os. <i>-nt</i> (» <i>-runt</i>)	<i>-ntur</i>	—	(<i>-nto</i>)		<i>-ntor</i>

Opomba. O tematski in atematski tvorbi oblik gl. § 158.

Prva (a-) konjugacija.

122

<i>Laudō, laudāre, laudāvī, laudātum</i> hvaliti.				
A c t i v u m				
	indicativus		coniunctivus	
Praesens	<i>laudō</i>	hvalim	<i>laude-m</i>	naj hvalim
	<i>laudā-s</i>	hvališ	<i>laudē-s</i>	itd.
	<i>lauda-t</i>	hvali	<i>laude-t</i>	
	<i>laudā-mus</i>	hvalimo in hvaliva*	<i>laudē-mus</i>	
	<i>laudā-tis</i>	hvalite	<i>laudē-tis</i>	
	<i>lauda-nt</i>	hvalijo	<i>laude-nt</i>	
Imperfectum	<i>laudā-ba-m</i>	sem hvalil	<i>laudā-re-m</i>	bi (jaz) hvalil
	<i>laudā-bā-s</i>	si hvalil	<i>laudā-rē-s</i>	itd.
	<i>laudā-ba-t</i>	je hvalil	<i>laudā-re-t</i>	
	<i>laudā-bā-mus</i>	smo hvalili	<i>laudā-rē-mus</i>	
	<i>laudā-bā-tis</i>	ste hvalili	<i>laudā-rē-tis</i>	
	<i>laudā-ba-nt</i>	so hvalili	<i>laudā-re-nt</i>	
Futurum I.	<i>laudā-bō</i>	bom hvalil		
	<i>laudā-bi-s</i>	boš hvalil		
	<i>laudā-bi-t</i>	itd.		
	<i>laudā-bi-mus</i>			
	<i>laudā-bi-tis</i>			
	<i>laudā-bu-nt</i>			
Perfectum	<i>laudāv-vī</i>	sem pohvalil	<i>laudāv-eri-m</i>	naj sem po-
	<i>laudāv-i-stē</i>	itd.	<i>laudāv-eri-s</i>	hvalil itd.
	<i>laudāv-i-t</i>		<i>laudāv-eri-t</i>	
	<i>laudāv-i-mus</i>		<i>laudāv-eri-mus</i>	
	<i>laudāv-i-stis</i>		<i>laudāv-eri-tis</i>	
	<i>laudāv-ē-runt</i>		<i>laudāv-eri-nt</i>	

* Latinske pluralne oblike stoje vseskozi tudi namesto slovenskih dualnih.

Plusquamperf.	<i>laudāv-era-m</i> sem bil (po)- <i>laudāv-erā-s'</i> hvalil itd. <i>laudāv-era-t</i> <i>laudāv-erā-mus</i> <i>laudāv-erā-tis</i> <i>laudāv-era-nt</i>	<i>laudāv-isse-m</i> bi bil (po)- <i>laudāv-issē-s</i> hvalil itd. <i>laudāv-isse-t</i> <i>laudāv-issē-mus</i> <i>laudāv-issē-tis</i> <i>laudāv-isse-nt</i>
Fut. II. (exact.)	<i>laudāv-erō</i> bom pohvalil (bom <i>laudāv-eri-s</i> prej hvalil) itd. <i>laudāv-eri-t</i> <i>laudāv-eri-mus</i> <i>laudāv-eri-tis</i> <i>laudāv-eri-nt</i>	
Imperativus	praes. <i>laudā</i> hvali futur. <i>laudā-tō</i> hvali ti <i>laudā-tō</i> [on] (naj) hvali	<i>laudā-tē</i> hvalite <i>laudā-tō-te</i> hvalite <i>lauda-ntō</i> naj hvalijo
Infinitivus	praes. perfect. <i>laudā-re</i> <i>laudāv-isse</i> futur. <i>laudā-tūrum,</i> <i>am, um esse</i>	hvaliti pohvaliti, da (če) je hvalil hvaliti hoteti
Participium	praes. perfect. <i>laudā-ns, ntis</i> — futur. <i>laudā-tūrus, a, um</i>	hvalé, hvaleč hvaliti hoteč
Gerundium	nom. — gen. <i>lauda-ndī</i> dat. <i>lauda-ndō</i> accus. (ad) <i>lauda-ndum</i> abl. <i>lauda-ndō</i>	hvaljenja hvaljenju (za) hvaljenje s hvaljenjem
Supinum	I. <i>laudā-tum</i> II. <i>laudā-tū</i>	hvalit (za) hvaliti

Laudō, laudāre, laudāvī, laudātum hvaliti.

Passivum.

	indicativus	coniunctivus
Præsens	<i>laudo-r</i> hvalim se <i>laudā-ris</i> itd. <i>laudā-tur</i> <i>laudā-mur</i> <i>laudā-mini</i> <i>laudā-ntur</i>	<i>laude-r</i> naj se hvalim <i>laudē-ris</i> itd. <i>laudē-tur</i> <i>laudē-mur</i> <i>laudē-mini</i> <i>laude-ntur</i>
Imperfectum	<i>laudā-ba-r</i> hvalil sem se <i>laudā-bā-ris</i> itd. <i>laudā-bā-tur</i> <i>laudā-bā-mur</i> <i>laudā-bā-mini</i> <i>laudā-ba-ntur</i>	<i>laudā-re-r</i> bi se hvalil <i>laudā-rē-ris</i> itd. <i>laudā-rē-tur</i> <i>laudā-rē-mur</i> <i>laudā-rē-mini</i> <i>laudā-re-ntur</i>
Futurum I.	<i>laudā-bo-r</i> hvaljen bom <i>laudā-bē-ris</i> itd. <i>laudā-bi-tur</i> <i>laudā-bi-mur</i> <i>laudā-bi-mini</i> <i>laudā-bu-ntur</i>	
Perfectum	<i>laudā-tus</i> $\left\{ \begin{array}{l} \textit{sum} \text{ (po)hvaljen} \\ \textit{es} \text{ sem (pohvalil)} \\ \textit{est} \text{ sem se) itd.} \end{array} \right.$ <i>a, um</i> <i>laudā-tī</i> $\left\{ \begin{array}{l} \textit{sumus} \\ \textit{estis} \\ \textit{sunt} \end{array} \right.$ <i>ae, a</i>	<i>laudā-tus</i> $\left\{ \begin{array}{l} \textit{sim} \text{ naj sem (po-)} \\ \textit{sīs} \text{ hvaljen itd.} \\ \textit{sit} \end{array} \right.$ <i>a, um</i> <i>laudā-tī</i> $\left\{ \begin{array}{l} \textit{simus} \\ \textit{sītis} \\ \textit{sint} \end{array} \right.$ <i>ae, a</i>

Plusquamperf.	<i>laudā-tus</i> { <i>eram</i> (po)hvaljen <i>a, um</i> { <i>erās</i> sem bil itd. <i>erat</i>	<i>laudā-tus</i> { <i>essem</i> bi bil (po-) <i>a, um</i> { <i>essēs</i> hvaljen itd. <i>esset</i>
Fut. II. (exact.)	<i>laudā-tus</i> { <i>erō</i> bom pohvaljen <i>a, um</i> { <i>eris</i> itd. <i>erit</i>	<i>laudā-tē</i> { <i>erāmus</i> <i>ae, a</i> { <i>erātis</i> <i>erant</i>
Imperativus	nerabljiv	
Infinitivus	<i>laudā-rē</i> hvaliti se (hvaljen biti) <i>laudā-tum,</i> <i>am, um esse</i> } (po)hvaljen biti <i>laudā-tum irī*</i> { (hvaliti se imeti [hoteti])	
<p>* Infinit. futur. pass. sestoji iz supina in <i>iri</i> (se iti hvaliti!); zato se ne izpreminja.</p>		
Participium	praes. — — perfect. <i>laudā-tus, a, um</i> (po)hvaljen futer. — —	
Gerundivum	<i>laudā-ndus, a, um</i> ki se mora hvaliti	

Druga (e-) konjugacija.

<i>Dēleō, dēlēre, dēlēvī, dēlētum</i> razdejati.		
Activum		
	indicativus	coniunctivus
Praesens	<p><i>dēle-ō</i> razdenem (raz- <i>dēlē-s</i> devam) itd. <i>dēle-t</i> <i>dēlē-mus</i> <i>dēlē-tis</i> <i>dēle-nt</i></p>	<p><i>dēle-a-m</i> naj razdenem (raz- <i>dēle-ā-s</i> devam) itd. <i>dēle-a-t</i> <i>dēle-ā-mus</i> <i>dēle-ā-tis</i> <i>dēle-a-nt</i></p>
Imperfectum	<p><i>dēlē-ba-m</i> razdeval sem <i>dēlē-bā-s</i> itd. <i>dēlē-ba-t</i> <i>dēlē-bā-mus</i> <i>dēlē-bā-tis</i> <i>dēlē-ba-nt</i></p>	<p><i>dēlē-re-m</i> bi razdeval (raz- <i>dēlē-rē-s</i> dejal) itd. <i>dēlē-re-t</i> <i>dēlē-rē-mus</i> <i>dēlē-rē-tis</i> <i>dēlē-re-nt</i></p>
Futurum I.	<p><i>dēlē-bō</i> bom razdeval <i>dēlē-bi-s</i> itd. <i>dēlē-bi-t</i> <i>dēlē-bi-mus</i> <i>dēlē-bi-tis</i> <i>dēl-bu-nt</i></p>	
Perfectum	<p><i>dēlē-v-ī</i> sem razdejal <i>dēlēv-i-stī</i> itd. <i>dēlēv-i-t</i> <i>dēlēv-i-mus</i> <i>dēlēv-i-stis</i> <i>dēlēv-ē-runt</i></p>	<p><i>dēlēv-eri-m</i> naj sem raz- <i>dēlēv-eri-s</i> dejal itd. <i>dēlēv-eri-t</i> <i>dēlēv-eri-mus</i> <i>dēlēv-eri-tis</i> <i>dēlēv-eri-nt</i></p>

Plusquamperf.	<i>delēv-era-m</i> <i>delēv-erā-s</i> <i>delēv-era-t</i> <i>delēv-erā-mus</i> <i>delēv-erā-tis</i> <i>delēv-era-nt</i>	sem bil raz- dejal itd.	<i>delēv-isse-m</i> <i>delēv-issē-s</i> <i>delēv-isse-t</i> <i>delēv-issē-mus</i> <i>delēv-issē-tis</i> <i>delēv-isse-nt</i>	bi bil razdejal itd.																				
Fut. II. (exact.)	<i>delēv-erō</i> <i>delēv-erī-s</i> <i>delēv-erī-t</i> <i>delēv-erī-mus</i> <i>delēv-erī-tis</i> <i>delēv-erī-nt</i>	bom razdejal itd.																						
Impera- tivus	<table style="border: none;"> <tr> <td rowspan="2" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="vertical-align: middle;">praes.</td> <td rowspan="2" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td><i>delē</i></td> <td>razdeni (razdevaj)</td> </tr> <tr> <td></td> <td><i>delē-te</i></td> <td>razdenite (razdevajte)</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="vertical-align: middle;">futur.</td> <td rowspan="3" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td><i>delē-tō</i> 2. in 3.</td> <td>razdeni (razdevaj); naj</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td><i>delē-tō-te</i></td> <td>(on) razdene, razdeni</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td><i>delē-ntō</i></td> <td>razdenite (razdevajte) naj razdenejo (razdevajo)</td> </tr> </table>	{	praes.	{	<i>delē</i>	razdeni (razdevaj)		<i>delē-te</i>	razdenite (razdevajte)		futur.	{	<i>delē-tō</i> 2. in 3.	razdeni (razdevaj); naj			<i>delē-tō-te</i>	(on) razdene, razdeni			<i>delē-ntō</i>	razdenite (razdevajte) naj razdenejo (razdevajo)		
{	praes.		{		<i>delē</i>	razdeni (razdevaj)																		
		<i>delē-te</i>		razdenite (razdevajte)																				
	futur.	{	<i>delē-tō</i> 2. in 3.	razdeni (razdevaj); naj																				
			<i>delē-tō-te</i>	(on) razdene, razdeni																				
			<i>delē-ntō</i>	razdenite (razdevajte) naj razdenejo (razdevajo)																				
Infini- tivus	<table style="border: none;"> <tr> <td rowspan="3" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="vertical-align: middle;">praes.</td> <td rowspan="3" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td><i>dēl-ēre</i></td> <td>razdevati (razdejati)</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">perfect.</td> <td><i>delēv-isse</i></td> <td>razdejati (da je razdejal)</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">futur.</td> <td><i>delē-tūrum,</i> <i>am, um esse</i></td> <td>razdejati hoteti</td> </tr> </table>	{	praes.	{	<i>dēl-ēre</i>	razdevati (razdejati)	perfect.	<i>delēv-isse</i>	razdejati (da je razdejal)	futur.	<i>delē-tūrum,</i> <i>am, um esse</i>	razdejati hoteti												
{	praes.		{		<i>dēl-ēre</i>	razdevati (razdejati)																		
	perfect.				<i>delēv-isse</i>	razdejati (da je razdejal)																		
	futur.	<i>delē-tūrum,</i> <i>am, um esse</i>		razdejati hoteti																				
Partici- pium	<table style="border: none;"> <tr> <td rowspan="3" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="vertical-align: middle;">praes.</td> <td rowspan="3" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td><i>delē-ns, ntis</i></td> <td>razdevajoč</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">perfect.</td> <td>—</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">futur.</td> <td><i>delē-tūrus, a, um</i></td> <td>razdejati hoteč</td> </tr> </table>	{	praes.	{	<i>delē-ns, ntis</i>	razdevajoč	perfect.	—		futur.	<i>delē-tūrus, a, um</i>	razdejati hoteč												
{	praes.		{		<i>delē-ns, ntis</i>	razdevajoč																		
	perfect.				—																			
	futur.	<i>delē-tūrus, a, um</i>		razdejati hoteč																				
Gerun- dium	<table style="border: none;"> <tr> <td rowspan="5" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="vertical-align: middle;">nom.</td> <td rowspan="5" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td>—</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">gen.</td> <td><i>dele-ndī</i></td> <td>razdevanja</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">dat.</td> <td><i>dele-ndō</i></td> <td>razdevanju</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">accus.</td> <td><i>(ad) dele-ndum</i></td> <td>(za) razdevanje</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">abl.</td> <td><i>dele-ndō</i></td> <td>z razdevanjem</td> </tr> </table>	{	nom.	{	—		gen.	<i>dele-ndī</i>	razdevanja	dat.	<i>dele-ndō</i>	razdevanju	accus.	<i>(ad) dele-ndum</i>	(za) razdevanje	abl.	<i>dele-ndō</i>	z razdevanjem						
{	nom.		{		—																			
	gen.				<i>dele-ndī</i>	razdevanja																		
	dat.				<i>dele-ndō</i>	razdevanju																		
	accus.				<i>(ad) dele-ndum</i>	(za) razdevanje																		
	abl.	<i>dele-ndō</i>		z razdevanjem																				
Su- pinum	<table style="border: none;"> <tr> <td rowspan="2" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="vertical-align: middle;">I.</td> <td rowspan="2" style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td><i>dēl-ētum</i></td> <td>razdejat</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: middle;">II.</td> <td><i>delē-tū</i></td> <td>(za) razdejati</td> </tr> </table>	{	I.	{	<i>dēl-ētum</i>	razdejat	II.	<i>delē-tū</i>	(za) razdejati															
{	I.		{		<i>dēl-ētum</i>	razdejat																		
	II.	<i>delē-tū</i>		(za) razdejati																				

Dēleō, dēlēre, dēlēvī, dēlētum razdejati.

P a s s i v u m

	indicativus	coniunctivus
Praesens	<p><i>dele-o-r</i> razdevam se <i>dele-ris</i> itd. <i>dele-tur</i> <i>dele-mur</i> <i>dele-mini</i> <i>dele-ntur</i></p>	<p><i>dele-a-r</i> naj se razdevam <i>dele-ā-ris</i> itd. <i>dele-ā-tur</i> <i>dele-ā-mur</i> <i>dele-ā-mini</i> <i>dele-a-ntur</i></p>
Imperfectum	<p><i>delē-ba-r</i> razdeval sem se <i>delē-bā-ris</i> itd. <i>delē-bā-tur</i> <i>delē-bā-mur</i> <i>delē-bā-mini</i> <i>delē-ba-ntur</i></p>	<p><i>delē-re-r</i> razdeval (razdejal) <i>delē-rē-ris</i> bi se itd. <i>delē-rē-tur</i> <i>delē-rē-mur</i> <i>delē-rē-mini</i> <i>delē-re-ntur</i></p>
Futurum I.	<p><i>delē-bo-r</i> razdeval se bom <i>delē-bē-ris</i> itd. <i>delē-bi-tur</i> <i>delē-bi-mur</i> <i>delē-bi-mini</i> <i>delē-bu-ntur</i></p>	
Perfectum	<p><i>delē-tus</i> { <i>sum</i> sem razdejan <i>a, um</i> { <i>es</i> (sem se raz- { <i>est</i> dejal) itd.</p> <p><i>delē-tī</i> { <i>sumus</i> <i>ae, a</i> { <i>estis</i> { <i>sunt</i></p>	<p><i>delē-tus</i> { <i>sīm</i> naj sem razdejan <i>a, um</i> { <i>sīs</i> (naj sem se raz- { <i>sit</i> dejal) itd.</p> <p><i>delē-tī</i> { <i>sīmus</i> <i>ae, a</i> { <i>sitis</i> { <i>sint</i></p>

Plusquamperf.	<i>delē-tus</i> { <i>eram</i> sem bil razde- <i>a, um</i> { <i>erās</i> jan (sem se bil <i>erat</i> razdejal) itd.	<i>delē-tus</i> { <i>essem</i> bi bil razde- <i>a, um</i> { <i>essēs</i> jan (bi se bil <i>esset</i> razdejal) itd.
Fut. II. (exact.)	<i>delē-tus</i> { <i>erō</i> bom razdejan <i>a, um</i> { <i>eris</i> (bom prej raz- <i>erit</i> devan) itd. <i>delē-tī</i> { <i>erimus</i> <i>ae, a</i> { <i>eritis</i> <i>erunt</i>	
Imperativus	nerabljiv	
Infinitivus	praes. <i>delē-rī</i> perfect. <i>delē-tum, am,</i> <i>um esse</i> futur. <i>delē-tum irī</i> *	razdevan (razdejan) biti razdejan biti (da se je razdejal) (razdejati se hoteti)
* N. pr.: <i>Notum est nobis urbem deletum iri</i> (da se gre mesto razdejat => da se bo mesto razdejalo.		
Participium	praes. — perfect. <i>delē-tus, a, um</i> futur. —	— razdejan —
Gerundivum	<i>dele-ndus, a, um</i> ki se mora razdejati	

Tretja (konsonantna in kratkovokalna) konjugacija.

<i>Tēgo, tegēre, texī, tectum</i> pokriti.				
A c t i v u m				
	indicativus		coniunctivus	
Praesens	<i>tēg-ō</i>	pokrivam, pokrijem	<i>teg-a-m</i>	naj pokrijem, po-
	<i>teg-ī-s</i>	itd.	<i>teg-ā-s</i>	krivam itd.
	<i>teg-ī-t</i>		<i>teg-a-t</i>	
	<i>teg-ī-mus</i>		<i>teg-ā-mus</i>	
	<i>teg-ī-tis</i>		<i>teg-ā-tis</i>	
	<i>teg-u-nt</i>		<i>teg-a-nt</i>	
Imperfectum	<i>teg-ē-ba-m</i>	pokrival sem	<i>teg-ē-re-m</i>	bi pokri(va)l
	<i>teg-ē-bā-s</i>	itd.	<i>teg-ē-rē-s</i>	itd.
	<i>teg-ē-ba-t</i>		<i>teg-ē-re-t</i>	
	<i>teg-ē-bā-mus</i>		<i>teg-ē-rē-mus</i>	
	<i>teg-ē-bā-tis</i>		<i>teg-ē-rē-tis</i>	
	<i>teg-ē-ba-nt</i>		<i>teg-ē-re-nt</i>	
Futurum I.	<i>teg-a-m</i>	pokrival bom		
	<i>teg-ē-s</i>	itd.		
	<i>teg-e-t</i>			
	<i>teg-ē-mus</i>			
	<i>teg-ē-tis</i>			
	<i>teg-e-nt</i>			
Perfectum	<i>tex-ī</i>	sem pokrtil	<i>tex-eri-m</i>	naj sem pokrtil
	<i>tex-ī-stī</i>	itd.	<i>tex-eri-s</i>	itd.
	<i>tex-ī-t</i>		<i>tex-eri-t</i>	
	<i>tex-ī-mus</i>		<i>tex-eri-mus</i>	
	<i>tex-ī-stis</i>		<i>tex-eri-tis</i>	
	<i>tex-ē-runt</i>		<i>tex-eri-nt</i>	

Plusquamperfectum	<i>tex-erā-m</i> sem bil pokri(va)l <i>tex-erā-s</i> itd. <i>tex-erā-t</i> <i>tex-erā-mus</i> <i>tex-erā-tis</i> <i>tex-erā-nt</i>	<i>tex-isse-m</i> bi, bil pokri(va)l <i>tex-issē-s</i> itd. <i>tex-isse-t</i> <i>tex-issē-mus</i> <i>tex-issē-tis</i> <i>tex-isse-nt</i>
Fut. II. (exact.)	<i>tex-erō</i> bom pokrill <i>tex-erī-s</i> itd. <i>tex-erī-t</i> <i>tex-erī-mus</i> <i>tex-erī-tis</i> <i>tex-erī-nt</i>	
Imperativus	praes. <i>tēg-ě</i> pokri(va)j fut. <i>tēg-ī-tō</i> pokri(va)j <i>tēg-ī-tō</i> naj pokrije (pokriva)	praes. <i>tēg-ī-t-e</i> pokri(va)jte fut. <i>tēg-ī-tō-te</i> pokri(va)jte <i>tēg-u-ntō</i> naj pokrijejo (pokrivajo)
Infinitivus	praes. <i>tēg-ě-re</i> perfect. <i>tex-isse</i> fut. <i>tec-tūrum</i> <i>am, um esse</i>	pokri(va)ti pokriti, da je pokrill } pokri(va)ti hoteti
Participium	praes. <i>tēg-ě-ns, ntis</i> perfect. — fut. <i>tec-tūrus, a, um</i>	pokrivajoč pokri(va)ti hoteč
Gerundium	nom. — gen. <i>tēg-e-ndī</i> dat. <i>tēg-e-ndō</i> accus. (ad) <i>tēg-e-ndum</i> abl. <i>tēg-e-ndō</i>	pokrivanja pokrivanju (za) pokrivanje s pokrivanjem
Supinum	I. <i>tec-tum</i> II. <i>tec-tū</i>	pokri(va)t (za) pokri(va)ti

<i>Tegō, tegēre, tecxī, tectum</i> pokriti.		
Passivum		
	Indicativus	Coniunctivus
Praesens	<i>teg-o-r</i> pokrijem (-krivam) <i>teg-ē-ris</i> se itd. <i>teg-i-tur</i> <i>teg-i-mur</i> <i>teg-i-mīni</i> <i>teg-u-ntur</i>	<i>teg-a-r</i> naj se pokrijem <i>teg-ā-ris</i> (-krivam) itd. <i>teg-ā-tur</i> <i>teg-ā-mur</i> <i>teg-ā-mīni</i> <i>teg-a-ntur</i>
Imperfectum	<i>teg-ē-ba-r</i> pokrival sem se <i>teg-ē-bā-ris</i> itd. <i>teg-ē-bā-tur</i> <i>teg-ē-bā-mur</i> <i>teg-ē-bā-mīni</i> <i>teg-ē-ba-ntur</i>	<i>teg-ē-re-r</i> bi se pokrival <i>teg-ē-rē-ris</i> (pokril) itd. <i>teg-ē-rē-tur</i> <i>teg-ē-rē-mur</i> <i>teg-ē-rē-mīni</i> <i>teg-ē-re-ntur</i>
Futurum I.	<i>teg-a-r</i> pokrival se bom <i>teg-ē-ris</i> itd. <i>teg-ē-tur</i> <i>teg-ē-mur</i> <i>teg-ē-mīni</i> <i>teg-e-ntur</i>	
Perfectum	<i>tec-tus</i> { <i>sum</i> sem pokrit (sem <i>a, um</i> { <i>es</i> se pokril) itd. <i>est</i> <i>tec-tī</i> { <i>sumus</i> <i>ae, a</i> { <i>estis</i> <i>sunt</i>	<i>tec-tus</i> { <i>sim</i> naj sem pokrit <i>a, um</i> { <i>sis</i> (naj sem se po- <i>sit</i> kri[va.]l) itd. <i>tec-tī</i> { <i>simus</i> <i>ae, a</i> { <i>sitis</i> <i>sint</i>

Plusquamperf.	<i>tec-tus</i> <i>a, um</i> { <i>eram</i> sem bil pokrit <i>erās</i> (sem se bil po- <i>erat</i> kril) itd. <i>tec-tī</i> { <i>erāmus</i> <i>ae, a</i> { <i>erātis</i> <i>erant</i>	<i>tec-tus</i> <i>a, um</i> { <i>essem</i> naj sem bil po- <i>essēs</i> krit (bi se bil <i>esset</i> pokril) itd. <i>tec-tī</i> { <i>essēmus</i> <i>ae, a</i> { <i>essētis</i> <i>essent</i>
Fut. II. (exact.)	<i>tec-tus</i> <i>a, um</i> { <i>erō</i> bom pokrit (bom <i>eris</i> se pokril) itd. <i>erit</i> <i>tec-tī.</i> { <i>erimus</i> <i>ae, a</i> { <i>eritis</i> <i>erunt</i>	
Imperativus	nerabljiv	
Infinitivus	praes. <i>tēg-ī</i> perfect. <i>tec-tum, am, um esse</i> futur. <i>tec-tum īrī</i>	pokri(va)ti se pokrit biti (pokriti se hoteti)
Participium	praes. — perfect. <i>tec-tus, a, um</i> futur. —	— pokrit —
Gerundivum	<i>teg-e-ndus, a, um</i> ki se mora pokri(va)ti	

Četrta (i-) konjugacija.

<i>Audiō, audīre, audīvō, audītum</i> slišati.				
Activum				
	Indicativus		Coniunctivus	
Praesens	<i>audi-o</i> <i>audi-s</i> <i>audi-t</i> <i>audī-mus</i> <i>audī-tis</i> <i>audi-u-nt</i>	slišim itd.	<i>audi-a-m</i> <i>audi-ā-s</i> <i>audi-a-t</i> <i>audi-ā-mus</i> <i>audi-ā-tis</i> <i>audi-a-nt</i>	naj slišim itd.
Imperfectum	<i>audi-ē-ba-m</i> <i>audi-ē-bā-s</i> <i>audi-ē-ba-t</i> <i>audi-ē-bā-mus</i> <i>audi-ē-bā-tis</i> <i>audi-ē-ba-nt</i>	sem slišal itd.	<i>audī-re-m</i> <i>audī-rē-s</i> <i>audī-re-t</i> <i>audī-rē-mus</i> <i>audī-rē-tis</i> <i>audī-re-nt</i>	bi slišal itd.
Futurum I.	<i>audi-a-m</i> <i>audi-ē-s</i> <i>audi-e-t</i> <i>audi-ē-mus</i> <i>audi-ē-tis</i> <i>audi-e-nt</i>	bom slišal itd.		
Perfectum	<i>audī-v-ī</i> <i>audīv-i-stī</i> <i>audīv-i-t</i> <i>audīv-i-mus</i> <i>audīv-i-stis</i> <i>audīv-ē-runt</i>	sem zaslišal, čul itd.	<i>audīv-eri-m</i> <i>audīv-eri-s</i> <i>audīv-eri-t</i> <i>audīv-eri-mus</i> <i>audīv-eri-tis</i> <i>audīv-eri-nt</i>	naj sem za- slišal, čul itd.

Plusquamperf.	<i>audiv-era-m</i> bil sem (za)slišal <i>audiv-erā-s</i> itd. <i>audiv-era-t</i> <i>audiv-erā-mus</i> <i>audiv-erā-tis</i> <i>audiv-era-nt</i>	<i>audiv-isse-m</i> bi bil (za)slišal <i>audiv-issē-s</i> itd. <i>audiv-isse-t</i> <i>audiv-issē-mus</i> <i>audiv-issē-tis</i> <i>audiv-isse-nt</i>
Fut. II. (exact.)	<i>audiv-erō</i> bom zaslišal, čul <i>audiv-eri-s</i> itd. <i>audiv-eri-t</i> <i>audiv-eri-mus</i> <i>audiv-eri-tis</i> <i>audiv-eri-nt</i>	
Imperativus	praes. <i>audi</i> sliši, čuj futur. <i>audi-tō</i> » » <i>audi-tō</i> naj sliši	praes. <i>audi-te</i> slišite, čujte futur. <i>audi-tō-te</i> » » <i>audi-u-ntō</i> naj slišijo
Infinitivus	praes. <i>audi-re</i> perfect. <i>audiv-isse</i> futur. <i>audi-tūrum, am, um esse</i>	slišati zaslišati slišati hoteti
Participium	praes. <i>audi-ē-ns, entis</i> perfect. — futur. <i>audi-tūrus, a, um</i>	poslušajte (-ajoč) — slišati hoteč
Gerundium	nom. — gen. <i>audi-e-ndi</i> dat. <i>audi-e-ndō</i> acc. (<i>ad</i>) <i>audi-e-ndum</i> abl. <i>audi-e-ndō</i>	— poslušanja poslušanju (za) poslušanje s poslušanjem
Supinum	I. <i>audi-tum</i> II. <i>audi-tū</i>	slišat (za) slišati

Audio, audire, audīvī, auditum slišati.

Passivum

	Indicativus	Coniunctivus
Praesens	<i>audi-o-r</i> slišim se itd. <i>audi-ris</i> <i>audi-tur</i> <i>audi-mur</i> <i>audi-mini</i> <i>audi-untur</i>	<i>audi-a-r</i> naj se slišim <i>audi-ā-ris</i> itd. <i>audi-ā-tur</i> <i>audi-ā-mur</i> <i>audi-ā-mini</i> <i>audi-a-ntur</i>
Imperfectum	<i>audi-ē-ba-r</i> sem se slišal <i>audi-ē-bā-ris</i> itd. <i>audi-ē-bā-tur</i> <i>audi-ē-bā-mur</i> <i>audi-ē-bā-mini</i> <i>audi-ē-ba-ntur</i>	<i>audi-re-r</i> bi se slišal <i>audi-rē-ris</i> itd. <i>audi-rē-tur</i> <i>audi-rē-mur</i> <i>audi-rē-mini</i> <i>audi-re-ntur</i>
Futurum I.	<i>audi-a-r</i> bom se slišal <i>audi-ē-ris</i> itd. <i>audi-ē-tur</i> <i>audi-ē-mur</i> <i>audi-ē-mini</i> <i>audi-e-ntur</i>	
Perfectum	<i>audi-tus</i> { <i>sum</i> (za)slišan sem <i>a, um</i> { <i>es</i> ([za]slišal sem { <i>est</i> se) itd. <i>audi-tī</i> { <i>sumus</i> <i>ae, a</i> { <i>estis</i> { <i>sunt</i>	<i>audi-tus</i> { <i>sim</i> najsem (za)slišan <i>a, um</i> { <i>sis</i> (najsem se [za]- { <i>sit</i> slišal) itd. <i>audi-tī</i> { <i>simus</i> <i>ae, a</i> { <i>sitis</i> { <i>sint</i>

Plusquamperf.	<i>audi-tus</i> { <i>eram</i> sem bil (za-) <i>a, um</i> { <i>erās</i> slišan, ([za]slišal) <i>erat</i> sem se bil) itd.	<i>audi-tus</i> { <i>essem</i> bi bil zaslišan <i>a, um</i> { <i>essēs</i> (bi se bil [za-] <i>esset</i> slišal) itd.
Fut. II. (exact.)	<i>audi-tus</i> { <i>erō</i> bom zaslišan <i>a, um</i> { <i>eris</i> (bom se za- <i>erit</i> slišal) itd.	<i>audi-tī</i> { <i>erāmus</i> <i>ae, a</i> { <i>erātis</i> <i>erant</i>
Imperativus	nerabljiv	
Infinitivus	<i>audi-rī</i> <i>audi-tum, am, um esse</i> <i>audi-tum irī</i>	slišati se zaslišan biti (slišati se hoteti)
Participium	— <i>audi-tus, a, um</i> —	— zaslišan —
Gerundivum	<i>audi-e-ndus, a, um</i> ki se mora (za)slišati	

Glagoli 3. konjugacije s prezentovim okreplilom ž.
Okrepilo *-i-* se pred drugim *-i* in pred *-ē* izpahuje.

126

<i>Capio, capere, cepi, captum</i> vzamem.		
	Activum	Passivum
Indic. praes.	<i>cap-i-ō</i> vzamem (jemljem) <i>cap-i-s</i> itd. <i>cap-i-t</i> <i>cap-i-mus</i> <i>cap-i-tis</i> <i>cap-i-unt</i>	<i>cap-i-o-r</i> vzamem (jemljem) <i>cap-ē-ris</i> se itd. <i>cap-i-tur</i> <i>cap-i-mur</i> <i>cap-i-mini</i> <i>cap-i-untur</i>
Coni. praes.	<i>cap-i-a-m</i> naj vzamem <i>cap-i-ā-s</i> (jemljem) itd.	<i>cap-i-a-r</i> naj se vzamem <i>cap-i-ā-ris</i> (jemljem) itd.
Indic. imperf.	<i>cap-i-ē-ba-m</i> sem jemal <i>cap-i-ē-bā-s</i> itd.	<i>cap-i-ē-ba-r</i> jemal sem se <i>cap-i-ē-bā-ris</i> itd.
Coni. imperf.	<i>cap-ē-re-m</i> bi jemal <i>cap-ē-rē-s</i> itd.	<i>cap-ē-re-r</i> bi se jemal <i>cap-ē-rē-ris</i> itd.
Fut. I.	<i>cap-i-a-m</i> bom jemal <i>cap-i-ēs</i> itd.	<i>cap-i-a-r</i> bom se jemal <i>cap-i-ē-ris</i> itd.
Imper. praes.	<i>cap-e</i> vzemi (jemlji) <i>cap-i-te</i> itd.	
fut.	<i>cap-i-tō</i> (<i>cap-i-tō</i>) <i>cap-i-tō-te</i> (<i>cap-i-untō</i>)	
Inf. pr.	<i>cap-ē-re</i> vzeti, jemati	<i>cap-ē</i> se vzeti (jemati)
Part. pr.	<i>cap-i-ē-ns, entis</i> jemljoč	—
Gerundium	<i>cap-i-endi</i> jemanja <i>cap-i-endō</i> etc. itd.	—
Gerundivum	—	<i>cap-i-e-ndus</i> ki se mora vzeti

Opomba. Takih glagolov je 15:

capio cupio rapio
(*specio*) *fugio sapio*
(*lacio*) *fodio facio*
quatio pario iacio
(*gradior*) *morior patior*.

127

Verba deponentia.

Deponentniki se imenujejo glagoli, ki nimajo aktivnih oblik, razen part. praes., part. fut. a. in infin. fut. a.; sicer se spre-gajo kakor pasiv navadnih glagolov.

Pomen jim je medialen ali aktiven, le gerundivum ima vedno pasiven pomen.

Partic. perf.:

1.) Nekateri deponentniki imajo part. perf. tudi s prezen-tovim pomenom:

arbitrarī meniti — *arbitratus* meneč
ūtī rabiti — *ūsus* rabeč
verērī bati se — *veritus* boječ se.

2.) Pri nekaterih ima part. perf. aktiven in pasiven pomen.

comitārī spremi — *comitatus* spremivši in spremljan
popūlarī pustošiti — *populatus* opustošivši in opustošen
opīnarī slutiti — *opinatus* zaslutivši in *necopinatus* nepričakovan
testārī pričati — *testatus* izpričavši in izpričan
paciscī pogoditi se — *pactus* pogodivši se in pogojen.

128

Sprega deponentnikov.

Spregajo se po vseh štirih konjugacijah.

I. *hortor*, *hortārī*, *hortātus sum* izpodbuditi (-bujati)

II. *vereor*, *verērī*, *veritus sum* bati se, oprezati

III. *loquor*, *loquī*, *locūtus sum* govoriti

zokrepilom i: *patior*, *patī*, *passus sum* (s)trpeti

IV. *potior*, *potirī*, *potitus sum* polastiti se.

Indicat. praes.

I. *Hortor* izpodbujam, *hortāris*, *hortātur*; *hortāmur*, *hortāmini*, *hortantur*;

II. *vereor* bojim se, *verēris*, *verētur*; *verēmur*, *verēmini*, *verentur*;

III. *loquor* govorim, *loquēris*, *loquitur*; *loquimur*, *loquimini*, *loquuntur*;
patior (s)trpim, *patēris*, *patitur*; *patimur*, *patimini*, *patiuntur*;

IV. *potior* polastim se, *potirīs*, *potitur*; *potimur*, *potimini*, *potiuntur*.

Coniunct. praes.

- I. *Horter* naj izpodbujam, *hortēris*, *hortētur*; *hortēmur*, *hortēmini*, *hortentur*;
- II. *verear* naj se bojim, *vereāris*, *vereātur*; *vereāmur*, *vereāmini*, *vereantur*;
- III. *loquar* naj govorim, *loquāris*, *loquātur*; *loquāmur*, *loquāmini*, *loquantur*;
patiar naj trpim, *patiāris*, *patiātur*; *patiāmur*, *patiāmini*, *patiantur*;
- IV. *potiar* naj se polastim, *potiāris*, *potiātur*; *potiāmur*, *potiāmini*, *potiantur*.

Indicat. imperf.

- I. *Hortābar* sem izpodbujal, *hortābāris*, *hortābātur*; *hortābāmur*, *hortābāmini*, *hortābantur*;
- II. *verēbar* sem se bal, *verēbāris*, *verēbātur*; *verēbāmur*, *verēbāmini*, *verēbantur*;
- III. *loquēbar* sem govoril, *loquēbāris*, *loquēbātur*; *loquēbāmur*, *loquēbamini*, *loquēbantur*;
patiebar sem trpel, *patiebāris*, *patiebātur*; *patiebāmur*, *patiebāmini*, *patiebantur*;
- IV. *potiebar* sem se polaščal, sem si lastil, osvojeval, *potiebāris*, *potiebātur*; *potiebāmur*, *potiebāmini*, *potiebantur*.

Coniunct. imperf.

- I. *Hortārer* bi izpodbujal, *hortārēris*, *hortārētur*; *hortārēmur*, *hortārēmini*, *hortārentur*;
- II. *verērer* bi se bal, *vererēris*, *vererētur*; *vererēmur*, *vererēmini*, *vererentur*;
- III. *loquerer* bi govoril, *loquerēris*, *loquerētur*; *loquerēmur*, *loquerēmini*, *loquerentur*;
paterer bi trpel, *paterēris*, *paterētur*; *paterēmur*, *paterēmini*, *paterentur*;
- IV. *potīrer* bi se polastil, *potirēris*, *potirētur*; *potirēmur*, *potirēmini*, *potirentur*;

Futur. I.

- I. *Hortābor* bom izpodbujal, *hortābēris*, *hortābitur*; *hortābimur*,
hortābimīni, *hortābuntur*;
- II. *verēbor* bom se bal, *verēbēris*, *verēbitur*; *verēbimur*, *verēbimīni*,
verēbuntur;
- III. *loquar* bom govoril, *loquēris*, *loquētur*; *loquēmur*, *loquēmīni*,
loquentur;
patiar bom trpel, *patiēris*, *patiētur*; *patiēmur*, *patiēmīni*, *patientur*;
- IV. *potiar* bom se polaščal, *potiēris*, *potiētur*; *potiēmur*, *potiēmīni*,
potientur.

Indicat. perf.

- I. *Hortātus*, -a, -um *sum* sem izpodbudil itd.;
- II. *veritus*, -a, -um *sum* sem se zbal;
- III. *locūtus*, -a, -um *sum* sem (iz)govoril;
passus, -a, -um *sum* sem strpel;
- IV. *potītus*, -a, -um *sum* sem se polastil.

Coniunct. perf.

- I. *Hortātus*, -a, -um *sim* naj sem izpodbudil itd.;
- II. *veritus*, -a, -um *sim* naj sem se zbal;
- III. *locūtus*, -a, -um *sim* naj sem (iz)govoril;
passus, -a, -um *sim* naj sem strpel;
- IV. *potītus*, -a, -um *sim* naj sem se polastil.

Indicat. plusquamperf.

- I. *Hortātus*, -a, -um *eram* sem bil izpodbudil itd.;
- II. *veritus*, -a, um *eram* bil sem se (z)bal;
- III. *locūtus*, -a, -um *eram* bil sem (iz)govoril;
passus, -a, -um *eram* bil sem (s)trpel;
- IV. *potītus*, -a, -um *eram* bil sem se polastil.

Coniunct. plusquamperf.

- I. *Hortātus*, -a, -um *essem* bi bil izpodbudil itd.;
- II. *veritus*, -a, -um *essem* bi se bil (z)bal;
- III. *locūtus*, -a, -um *essem* bi bil (iz)govoril;
passus, -a, -um *essem* bi bil (s)trpel;
- IV. *potītus*, -a, -um *essem* bi se bil polastil.

Futur. II.

- I. *Hortātus*, -a, -um, *erō* bom izpodbudil itd.;
 II. *veritus*, -a, -um *erō* bom se zbal;
 III. *locūtus*, -a, -um *erō* bom izgovoril;
 passus, -a, -um *erō* bom strpel;
 IV. *potitus*, -a, -um *erō* bom se polastil.

Imperat.

- I. *Hortāre* izpodbujaj, *hortāmini* izpodbujajte;
 II. *verēre* boj se *verēmini* bojte se;
 III. *loquere* govori, *loquimini* govorite;
 patere trpi, *patimini* trpite;
 IV. *potire* polasti se, *potimini* polastite se.

Infinitiv.

- I. praes. *hortārī* izpodbujati; perf. *hortatum*, -am, -um *esse* izpodbuditi; fut. *hortātūrum*, -am, -um *esse* izpodbuditi hoteti;
 II. *verērī*; *veritum*, -am, -um *esse*; *veritūrum*, -am, -um *esse*;
 III. *loquī*; *locūtum*, -am, -um *esse*; *locūtūrum*, -am, -um *esse*;
 patī; *passum*, -am, -um *esse*; *passūrum*, -am, -um *esse*;
 IV. *potīrī*; *potitum*, -am, -um *esse*; *potitūrum*, -am, -um *esse*.

Particip.

- I. Praes. *hortāns* izpodbujajoč; perf. *hortatus*, -a, -um izpodbudivši;
 fut. *hortātūrus*, -a, -um izpodbuditi hoteč;
 II. *verens*; *veritus*, -a, -um; *veritūrus*, -a, -um;
 III. *loquens*; *locūtus*, -a, -um; *locūtūrus*, -a, -um;
 patiens; *passus*, -a, -um; *passūrus*, -a, -um;
 IV. *potiens*; *potitus*, -a, -um; *potitūrus*, -a, -um.

Gerundium.

- I. *Hortandī* itd. izpodbujanja itd.; — II. *verendī*; — III. *loquendī*,
 patiendī; — IV. *potiendī*.

Gerundivum.

- I. *Hortandus*, -a, -um ki se mora izpodbuditi; — II. *verendus*, -a, -um;
 III. *loquendus*, -a, -um; *patiendus*, -a, -um; — IV. *potiendus*, -a, -um.

Supinum.

I. *Hortātum* izpodbudit, *hortātū* (za) izpodbuditi; — II. *veritum*, *veritū*; — III. *locūtūm*, *locūtū*; *passum*, *passū*; — IV. *potitum*, *potitū*.

Opomba. Pasiv se deponentnikom nadomešča s sorodnimi izrazi:

Hortari: *monēri*; *persequi* (preganjati): *vexari*; *aggrēdi* (napasti): *peti*, *impetus fit*. *Admirari*: *admirationi esse*, *admirationem habere* (*excitare*); *oblivisci*: *oblitterari*, *in oblivionem adduci*. — Tudi z *afficere aliqua re*.

Semideponentia.

1.) Semideponentia imajo ali v prezentovih ali perfektovih časih pasivne oblike z nepasivnim pomenom:

a) *Audēō*, *audēre*, *ausus sum* upam si, drznem se
gaudēō, *gaudēre*, *gāvīsus sum* veselim se
soleō, *solēre*, *solitus sum* običavam, navajen sem
fidō, *fidēre*, *fīsus sum* upam komu
confido, *confidēre*, *confīsus sum* zaupam
diffidō, *diffidēre*, *diffīsus sum* ne (za)upam;

b) *revertor*, inf. *reverti*, perf. *reverti* vrniti se; part. perf. *reversus* vrnivši se
pacīscor, *pacīscī*, *pactus sum* in *pepigī* pogodim se.

2.) Part. perf. pass. z aktivnim in deloma pasivnim pomenom imajo glagoli:

iūrāre priseči, *iūrātus* prisegši in prisežen
cēnāre obedovati, *cēnātus* poobedovavši, pokosivši; po obedu
prandēre zajtrkovati, *pransus* pozajtrkovavši; po zajtrku
(*pōtāre* pivat), *pōtus* izpivši, napivši se = pijan; izpit.

3.) Sledeči part. perf. pass. se rabijo le adjektivno:

adultus dorasel, *obsoletus* obrabljen,
assuētus navajen, *praeteritus* pretekkel,
inveterātus ukoreninjen, *nupta* poročena, poročenska.

4.) Navidezno pasiven pomen imajo naslednji neutralni glagoli:

vēnēō, *vēnīre*, *vēnī* grem naprodaj, se prodam
(pasiv k *vendō*; pa *venditus*, *vendendus*),
pereō, *perīre*, *perī* grem v nič, se uničim
(pasiv k *perdō*; pa *perditus*, *perdendus*),
fīō, *fīerī*, *factus sum* nastanem, se naredim
(pasiv k *faciō*).

Coniugatio periphrastica.

130

Zveza participija fut. act. oziroma gerundiva z oblikami pomožnika *esse* se imenuje coniugatio periphrastica (opisna spreja) activa in passiva.

Activa.

Indic.	{	praes.	<i>laudatūrus, a, um sum</i> sem na tem, da hvalim; hvaliti hočem;
		imperf.	<i>laudaturus eram</i> sem bil na tem..., sem hotel... itd.
Coni.	{	praes.	<i>laudaturus sim</i> naj sem na tem, da...; naj hočem hvaliti;
		imperf.	<i>laudaturus essem</i> bi bil na tem itd.
Inf.	{	praes.	<i>laudaturum, am, um esse</i> na tem biti, da...; hva- liti hoteti;
		perf.	<i>laudaturum fuisse</i> prej biti na tem, da... itd.

Passiva.

Indic.	{	praes.	<i>laudandus, a, um sum</i> moram se hvaliti;
		imperf.	<i>laudandus eram</i> moral sem se hvaliti itd.
Coni.	{	praes.	<i>laudandus sim</i> naj se moram hvaliti;
		imperf.	<i>laudandus essem</i> bi se moral hvaliti itd.
Inf.	{	praes.	<i>laudandum, am, um esse</i> se morati hvaliti;
		perf.	<i>laudandum, am, um fuisse</i> se prej morati hvaliti.

Opomba. *Laudaturus sim* in *laudaturus essem* nadomestujeta coniunctivus fut. act.

Pomni: 1.) *laudandum est* hvaliti je, mora se hvaliti; *lau-* 131
dandum non est ne sme se hvaliti;

2.) *mihi laudandum est* meni je hvaliti (= meni je nekaj, kar se mora hvaliti) = (jaz) moram hvaliti; *mihi laudandum non est* ne smem hvaliti;

3.) *virtus laudanda est* čednost je hvaliti, se mora hvaliti; *virtus mihi laudanda est* (čednost mi je taka, ki se mora hvaliti) = čednost moram hvaliti.

Opomba. Tako se prevajata slovenska glagola moram, ne smem.

4.) *Ad urbem liberandam* (za mesto, ki se mora osvoboditi) = za osvobojenje (osvoboditev) mesta; *in urbe liberanda* pri osvoboditvi mesta.

Opombe k navadni spregi.

1.) Tretja oseba sing. in plur. imperativi activi se nahaja le v zakonih, oporokah in pri pesnikih:

laudā-tō delē-tō teg-ī-tō (cap-ī-tō) audī-tō estō
lauda-ntō dele-ntō teg-u-ntō (capi-u-ntō) audi-u-ntō suntō.

2.) Imper. praes. act. glagola *dīcō* (rečem): **dīc** (reci) *dīcite*,
dūcō (peljem): **dūc** *dūcite*,
faciō (naredim): **fac** *facite*,
ferō (nesem): **fer**
 edino rabljiv od *sciō* (vem), je: **scītō** *scītōte*.

Opomba. Tako tudi sestave z *dīcō* in *dūcō*: *dēdūc*, sestave s *faciō* pa: *intērfice*, *pērfice*, *cal(é)face*.

3.) V 2. osebi sing. pass. vseh časov in naklonov z enotnimi oblikami razen ind. praes. se pritika često osebilo *-re* namesto *-ris*:

laudāris laudēris in laudābāris in laudārēris in
 — *laudēre, laudābāre laudārēre*
laudābēris in abutāris in abutēris in
laudābēre abutāre abutēre.

Ta *-re* (nastavši iz *-so*) je prvotno obrazilo za 2. os. (grški *-σο*) in je celotno ohranjen v imperativu deponentnikov: *sequere* (= *ἔπεισο* — *ἔπειου*).

4.) V perfektivih oblikah na *-āvī*, *-ēvī*, *-īvī*, (redko na *-ōvī*) se često izpahujeta zloga *vī* in *vē* pred *r* in *s* (oblike na *īvī* izpahujejo pred *r* samo *v*):

Oblike na <i>-āvī</i>	Oblike na <i>-ēvī</i>
<i>laudāvistī = laudāstī</i>	<i>delēvistī = delēstī</i>
<i>laudāvistīs = laudāstīs</i>	<i>delēvistīs = delēstīs</i>
<i>laudāverunt = laudārunt</i>	<i>delēverunt = delērunt</i>
<i>laudāvisse = laudāsse</i>	<i>delēvisse = delēsse</i>
<i>laudāverim = laudārim etc.</i>	<i>delēverim = delērim etc.</i>
<i>laudāveram = laudāram etc.</i>	<i>delēveram = delēram etc.</i>
<i>laudāvissem = laudāssem etc.</i>	<i>delēvissem = delēssem etc.</i>
<i>laudāverō = laudārō etc.</i>	<i>delēverō = delērō etc.</i>

Oblike na <i>-vī</i>		Oblike na <i>-ōvī</i>	
<i>audīvistī</i>	= <i>audīstī</i>	<i>cognōvistī</i>	= <i>cognōstī</i>
<i>audīvistis</i>	= <i>audīstis</i>	<i>cognōvistis</i>	= <i>cognōstis</i>
<i>audīvērunt</i>	= <i>audīērunt</i>	<i>cognōvērunt</i>	= <i>cognōrunt</i>
<i>audīvisse</i>	= <i>audīsse</i>	<i>cognōvisse</i>	= <i>cognōsse</i>
<i>audīverim</i>	= <i>audīerim</i> etc.	<i>cognōverim</i>	= <i>cognōrim</i> etc.
<i>audīveram</i>	= <i>audīeram</i> etc.	<i>cognōveram</i>	= <i>cognōram</i> etc.
<i>audīvissem</i>	= <i>audīsssem</i> etc.	<i>cognōvissem</i>	= <i>cognōssem</i> etc.
<i>audīverō</i>	= <i>audīerō</i> etc.	<i>cognōverō</i>	= <i>cognōrō</i> etc.

Opomba 1. *Peto, petīvi* izpahuje v čisto tudi v **1.** in **3.** osebi sing. perf.: *petīi, petīit*.

Opomba 2. Glagoli z deblom na *-v* ne izpahujejo zlogov *-vi-* in *-ve-*. N. pr.:

lavō umivam, deblo *lav-*: *lavīstī, lavīstis, lavērunt* etc.

iuvō podpiram, deblo *iuv-*: *iuvīstī, iuvīstis, iuvērunt* etc.

caveō varujem se, deblo *cav-*: *cavīstī, cavīstis, cavērunt* etc.

5.) Namesto *-erunt* v perf. act. se rabi tudi *-ēre*: *laudavēre*.

6.) Redke so tvorbe z *-undus* namesto *-endus* v gerundivu in gerundiju 3. in 4. konjugacije: *iure dicundo, repetundarum, decemviri legibus scribundis*.

Tvorba debel.

Skupni temelj za prezentovo, perfektovo in supinovo deblo se **133** imenuje verbalno deblo; n. pr. *laudās, lauda, laudavi, laudatus* itd. imajo skupno zloga *lauda-* (*laudo* je nastal iz *lauda-o*); torej je *lauda-* verbalno deblo.

A. Prezentovo deblo.

134

1.) **Vokalna** prezentova debela so praviloma enaka verbalnemu; posebno očitno je to pri izimenskih glagolih od samostalnih *a*-debel: *lacrimare (lacrima), cenare (cena), coronare (corona), fugare (fuga), pugnare (pugna)*; pa tudi pri drugih: *donare, laudare, vulnerare, vocare, sperare*; *ē*-debla: *delēre, flēre*; *ī*-debla: *audīre, munīre*; *u*-debla: *minuo, statuo, solvo*.

2.) **Konsonantna** debela imajo za prezentovo deblo mnogokrat kako okrepilo, n. pr.:

a) Vrine ali pridene se kak konsonant verbalnemu deblu, posebno kak nasalis, najčesče *n* (pred labiali *m*): *findo, fingo, frango, vinco, temno, sperno, pello (pel-no); rumpo, cumbo* (nam. *ru-n-po* itd.). Včasih ostane nasalis v vseh deblih: *īungo, pre(he)ndo, (inter)pungo*.

Vtika se *t*: *flecto*, *pecto*; *-s*: *viso* (iz *vid-so*), *incesso* (*inced-so*).
-sc- pri zelo mnogih glagolih: *ira-sc-or*, *quie-sc-o*; *dormi-sc-o* (*dormi-re*); *profici-sc-or*.

b) Deblo se podvoji (reduplicatio) z začetnim konsonantom in *i*: *si-sto*, *gi-gno*, *si-do* (*si-sdo*, prim. *ŷčw* in *σίσθw*); *disco* (= *di-de-sco*, prim. *διδάσκω*); *reddo* (iz *réddo*).

135

B. Perfektovo deblo.

Glede na tvorbo perfekta razlikujemo

I. Prosti perfekt,

brez zunanjega prirastka; ako je debelski vokal dolg, je neizpremenjeno verbalno deblo obenem perfektovo; ako je ta vokal kratek, se podaljša; *cūdo* kujem, perf. *cūdi*; *ēmo* kupim, *ēmi*; *fūgio* bežim, *fūgi*; *āgo*, *ēgi*;

izpahnivši prezentov nosnik: *relinquo* zapustim, *relinqui*; *vinco* zmagam, *vici*; *rumpo* zlomim, *rūpi*.

II. Reduplikovani perfekt.

Pri perfektovi reduplikaciji stopi začetni konsonant z *-e* (reduplikacijski vokal) pred deblo: *tendo* napnem, perf. *te-tendi*; *pello* zapodim (deblo *pel-*), *pepuli*; *pendo* plačam, *pependi*; *pario* rodim, *pepēri*; *caedo* sekam, *cecidi*.

Reduplik. vokal *-e* so prvotno imeli tudi glagoli: *pungo* (ubodem): *pupūgi*, *tondeo* (strižem): *totondi*, *mordeo* (grizem): *momordi*.

Pri perfektih n. pr. *bibi* (*bibo* pijem), *didici* (*disco* učim se), (*re*)*stiti* (*resisto* se ustavim) je reduplikacijski vokal *-i* vzet iz prezentove reduplikacije.

Opomba. 1.) V sestavih se podvojenje zdaj navadno opušča; prvotno so je imeli glagoli tudi v tem slučaju: *occidi*, *occidi*, *impuli*; pa *reppuli* (iz *rep[e]puli*), *rettuli*. Pravilno: *condidi*, *constiti*, *edidici*, *expoposci*, *pro(cu)curri*.

Opomba. 2.) Prosti ali pa reduplikovani perfekt imajo vsi glagoli, končujoči se v prezentu na *-ndo*: *fūndo*, *fūdi*; *defendo*, *defendi*; *tendo*, *tendi*; *tundo*, *tutudi* i. dr.

III. Sigmatski perfekt.

Na konsonantsko verbalno deblo se pritika *-s*, ki se z goltnikom staplja v *-x* (*duco*: *dux*, *augeo*: *aux*, *coquo*: *coxi*, *veho*: *vexi*), z zobnikom pa se asimiluje; *ss* se za dolgimi vokali in za konsonanti skrčujeta v *s*: *lūdo*: *lūsi* (iz *lūd-si*: *lūs-si*), *laedo*: *laesi*, *divīdo*: *divīsi*, *ardeo*: *arsi*; pa *percūtio*: *percūs-si*; *gēro*: *gēs-si*.

Izmed ustnikov prehaja *b* pred *s* v *p* in med *m* in *s* se vriva *p*: *sribo* : *sripsi*, *sumo* : *sumpsi*.

l (*r*) + gutt. = *l* (*r*): *torqueo* — *torsi*, *spargo* — *sparsi*.

Opomba. Sigmatski perfekt odgovarja po tvorbi grškemu sigmatskemu aoristu: *givi* prim. z *ēdeiça*.

IV. V-perfekt.

Vokalna debela na *ā-*, *ē-*, *ī-* in nekatera konsonantna pritikajo *-v-* (za konsonanti *-u-*): *laudā-v-i*, *delē-v-i*, *audī-v-i*; pa *son-u-i*, *hab-u-i*, *col-u-i*, *al-u-i*;

glagoli s prezentovim *-sc-* postanejo za perf. vokalni: *cre-sco* : *crē-vi*, *pa-sco* : *pā-vi*, *no-sco* : *nō-vi*;

v- debela izpahujejo eden *-v-*: *lavo* : *āvī*.

V. Mešane tvorbe.

Nec-to : *nexui* (*s-* in *v-*perfekt), *quaero* : *quaes[s]ivi* (*s-* in *v-*perf. s prehodom k *ī-*deblom).

C. Supinovo deblo.

136

I. Tvarja se navadno od verbalnega debela z obrazilom *-tum*

1.) neposredno: *fac-tum* (verb. deblo *fac-*), *natum* (praes. *na-sc-or*), *fictum* iz *fig-tum* (*fi-n-go*, verb. deblo *fig-*).

Včasih ostane vsaj deloma prezentov znak: *nanciscor* : *nactum* poleg *nactum*, *pascor* : *pastum*;

2.) z veznim vokalom *-i-* (*mon-ī-tum*, *dom-ī-tum*), ki pa izza *v-* vedno odpade: *lautum*, *cautum*.

II. Ob stiku obrazila z deblom se vrše potrebne glasovne izpremembe: *fictum* (iz *fig-tum*), *auctum* (iz *aug-tum*), *cinctum* (iz *cing-tum*), *scriptum* (iz *scrib-tum*), *cultus* (iz *colo*), *ultum* (iz *ulc-tum*). — Včasih se pokaže pravo deblo: *haustum*, *gestum*.

-t (*d*) + *t(um)* = *-ss(um)*, za konsonanti in dolgimi vokali *-s(um)*: *passum* (iz *pāt-tum*), *sessum* (iz *sēd-tum*), pa: *versum* (iz *vert-tum*), *usum* (iz *ūt-tum*).

Od takih glagolov je prešel končaj *-s(s)um* tudi k drugim, zlasti tistim, ki tvarjajo perfekt sigmatsko: *figo* : *fixum* (pravilno bi bilo *fic-tum*), *fluo* (iz *flug-vo*) : *fluxum* (samostalnik pa pravilno: *fluctus*, *us*!), *haesum*, *mansum*, *mulsum*, *lapsum*.

III. Supinovo deblo je obenem tudi deblo za 1.) part. perf. pass. (s končnicami *-us, -a, -um*): *laudatus* 3, *fixus* 3, ter podlaga 2.) za part. fut. activi (z obrazilom *-ūrus* 3) *laudaturus* 3, *ductūrus* 3.

Redkokedaj ima part. fut. act. svoje posebno deblo: *moriturus* (supin: *mortuum*), *pariturus* (*partum!*), *fruiturus* (*fructum!*), *oriturus* (*ortum!*).

Seznamek navadnejših glagolov četririh konjugacij.

Prva konjugacija.

137

I. V-perfekt.

1.) *-āre, -āvi, -ātum*:

laudo -āre, -āvi, -ātum hvaliti, in tako večina glagolov prve konjugacije:

explico -āre, -āvi, -ātum razgrniti

vexo -āre, -āvi, -ātum mučiti i. dr.

2.) *-āre, -ui, -itum*:

crepo -āre, crepui, crepitem škripati

incrēpo karati; *dīscrēpo* ne skladati se, razlikovati se

cubo -āre, cubui, cubitum ležati

incūbo, ācūbo, rēcūbo; s prehodom v 3. konjug. *incumbo* (se vleči, riniti) i. dr.

domo -āre, domui, domitum krotiti

sono -āre, sonui, sonitum zveneti, doneti

cōnsōno (prim. *consonans!*) soglašati; *rēsono* odmevati

tono -āre, tonui, tonitum grmeti

āttono -āre, attonui, attonitum zagrmeti na koga; *attonitus* osupel

veto -āre, vetui, vetitum prepoved(ov)ati.

3.) Brez vokala *i* v supinu:

frico -āre, fricui, frictum in *fricātum* drgniti

seco -āre, secui, sectum sekati, rezati

mico -āre, micui (brez supina) migljati, utripati

pa: *dīmico -āre, -āvi, -ātum* bojevati se

II. Prosti perfekt.

138

*iuvo -āre, iūvi, iūtum (adiūturus) pomagati**adiuvo -āre, adiūvi, adiūtum* podpirati*lavo -āre, lāvi, lautum, lōtum in lavātum (lavaturus) umiti, kopati;**lautus* tudi adj. (čeden, sijajen).

III. Reduplikovani perfekt.

139

a) *do, dāre, dēdi, dātum* dati (*dābam, dābo, dārem* etc.; *ā* le v *dā, dās* in v nom. *dāns*); enako te sestave:*circūmdo, circūmdāre* obdati; *peccūmdo* v zlo dati, ugonobiti; *venūmdo* prodati, prodajati.Dvozložne sestave so prestopile v 3. konjugacijo ter imajo *-dīvi, -dītum*:*abdo -ēre, abdīdi, abdītum* skriti*perdo -ere* v nič dati, pogubiti*addo -ere* dodati*prōdo -ere* izdati*condo -ere* ustanoviti*reddo -ere* nazaj dati, vrniti*crēdo -ere* verovati*trādo -ere* predati, izročiti*ēdo -ere* izdati, na svetlo dati*vendō -ere* prodati (pass. *veneo*)b) *sto, stāre, stēti, stātum* statiSestave z dvozložnim prvim delom imajo v perf. *-stēti*, z enozložnim *-stīti*; part. fut. act. je pri vseh *-stāturus*.*circūmsto -āre, circūmsteti* okoli stati; toda:*praesto -āre, praestīti* presegati, izkazati; (*praesto tibi gloriā* presegam te v slavi, *praesta te virum* izkaži se moža!)*consto -āre, constīti* sestajati, veljati*obsto* nasproti (na poti) stati*disto* stati v razdalji, oddaljen biti*resto* preostatiIz debla *sta* je po reduplikaciji postal prehodni glagol 3. konjugacije *sisto -ere, stīti, stātum* stavitiSestave so neprehodne (razen *circumsisto*, perf. tudi *-steti*, obstopiti): *dēsisto -ere, destīti, destītum* odstopiti; brez supina:*exsisto, exstīti* postati*resisto, restīti* ustaviti se.

Druga konjugacija.

140

I. V-perfekt.

1.) *-ēre, -ēvi, -ētum*:*dēleo -ēre, dēlēvi, dēlētum* rušiti, uničiti*fleo -ēre, flēvi, flētum* plakati; *dēfleo* objokavati*neo -ēre, nēvi, nētum* prestī*cómpleo -ere, complēvi, complētum* napolniti. — Samo v perf.:*aboleo -ēre, abolēvi, abolītum* iztrebiti, zatreti.

2.) Perf. *-ui*, sup. *itum* :

moneo -re, monui, monitum opominjati; takisto:
caleo -ēre žareti, topel biti (*calidus*)
careo -ēre pogrešati
doleo -ēre boleti, žal biti
habeo -ēre imeti
adhabeo upotrebti; *cohibeo* zadržati; *debeo* (iz *dehibeo*) dolžan biti, morati; *praebeo* (iz *praehibeo*) nuditi.

iaceo -ēre ležati
mereo -ēre zaslužiti (tudi deprens: *mereor, meritus suni*)
noceo -ēre škodovati
pāreo -ēre slušati, pokoren biti
placeo -ēre ugajati, všeč biti
displīceo -ēre ne ugajati
taceo -ēre molčati
terreo -ēre strašiti
valeo -ēre veljati, zdrav biti

Večinoma brez supina so:

arceo -ēre, arcui odvrčati
coerceo -ēre, -ui, -itum brzdati;
exerceo -ēre, -ui, -itum uriti, *exercitus* 3 mučen, *exercitatus* izurjen
calleo -ēre, -ui izkušen biti (*calidus* prekanjen)
egeo -ēre, ui potrebovati
indigeo pogrešati
ēmineo -ēre, -ui ven moleti, se odlikovati (*eminens* odličnjak)
flōreo -ēre, -ui cveteti (*floridus*)
horreo -ēre, -ui aliquid groza me je česa (*horridus*)
abhorreo ab aliquo zgražam se nad kom.

lateo -ēre, -ui skrit biti
niteo -ēre, -ui bliščati se (*nitidus*)
oleo -ēre, -ui dišati
pateo -ēre, -ui odprt biti
sileo -ēre, -ui molčati (*silentium*)
sorbeo -ēre, -ui srebati, srkati
studeo -ēre, -ui prizadevati si; *arti*, bavim se (*studiosus*)
timeo -ēre, -ui (aliquem) bati se (koga) (*timidus*)
vigeo -ēre, -ui živeti, živ(a)hen biti
vireo -ēre, -ui zeleneti (*viridis*)

3.) Perf. *-ui*, sup. *-tum* :

doceo -ēre, docui, doctum učiti

ēdoceo, ēdoces, -ēre, edocui, edoctum izučiti

misceo (iz *mig-sc-eo*) *-ēre, miscui, mixtum* (iz *migs-tum*) mešati
teneo -ēre, tenui, tentum držati; sestave *-tineo, -tinui, -tentum*;

abstineo zdržati se; *contineo* zadržati (*contentus* zadovoljen, adj.)

sustineo zdržati, prenašati (part. perf. *sustentatus*)

pertineo raztezati se

retineo pridržati.

torreo (iz *torseo*) *-ēre, torruī, tostum* (iz *torstum : tosstum*) sušiti, pražiti

censeo -ēre, censui, censum ceniti, meniti; sestave :

recenseo pregledati

suscenseo (succenseo) za zlo vzeti, zameriti.

4.) Glagoli na *-veo* v praes.:

caveo -ēre, cāvī, cautum varovati se (*periculum* ali *a periculo*)

faveo -ēre, fāvī, fautum alicui naklonjen biti

foveo -ēre, fōvī, fōtum greti, gojiti

moveo -ēre, mōvī, mōtum gibati, premikati

remōveo, rémoves -ēre odmakniti, odstraniti

voveo -ēre, vōvī, vōtum zaobljubiti

dévoveo, dévotes -ēre zaobljubiti (božanstvu), prokleti

paveo -ēre, pāvī — plašiti se (*pavidus*).

II. Sigmatski perf., sup. *-tum (-sum)*.

141

1.) Goltniška debla: perf. *xi*:

augeo -ēre (verb. deb. *aug*), *auxi* (iz *aug-si*), *auctum* množiti, večati

frīgeo -ēre (frīg), frixi — mrzel (trd) biti

lūceo -ēre (lūc), luxi — svetiti se

lūgeo -ēre (lūg), luxi — žalovati.

2.) Goltnik izpade izza *l* in *r* pred *-si*:

indulgeo -ēre (indulg), indulsi (indul[c]si), indultum ustrezati, pripuščati

torqueo -ēre (torc), torsi, tortum viti, sukati; (torta!)

mulceo -ēre (mule), mulsi, mulsum božati

mulgeo -ēre (mulg), mulsi, mulsum mlesti

tergeo -ēre (terg), tersi, tersum brisati

abstergeo -ēre obrisati

fulgeo -ēre (fulg), fulsi — bliščati se

urgeo -ēre (urg), ursi — tiščati, siliti.

3.) Zobniška in razna debla:

ardeo -ēre (ard), arsi, arsum goreti

rīdeo -ēre (rīd), rīsi, rīsum smejati se

irrīdeo -ēre zasmehovati

suādeo -ēre (suad), suāsi, suāsum svetovati

persuādeo -ēre (alicui) pregovoriti, preveriti

iūbeo -ēre (iūb), iussi, iussum ukazati; (*iubeo te diligentem esse* zapovem ti pridnemu biti)

maneo -ēre (man), mansi, mansum ostati

remaneo, rémanes -ēre, remānsi, remānsum zaostati

haereo -ēre (haes), haesi, haesum tičati, viseti

142

III. Reduplikovani perf., sup. -sum:

mordeo -ēre (mord), momordī, morsum grizti
spondeo -ēre (spond), *spopondi, sponsum* obetati
respondeo -ēre, respondi, responsum odgovoriti
tondeo -ēre (tond), totondi, tonsum striči
pendeo -ēre (pend), pependi (pensum) viseti
impendeo previseti, žugati.

143

IV. Prosti perfekt: deblo se v perf. podaljša, sup. -sum :

sedeo -ēre (sed), sēdi, sēs-sum sedeti; sestave:
 z dvozložnicami: *circumsedeo* obsedati, *supersedeo* opustiti;
 z enozložnicami: *sideo: obsideo, obsides -ēre* obsedati, prežati;
possideo posedati, v posesti imeti
video -ēre (vid), vīdi, vīsum videti
invideo, invides -ēre, invīdi, invīsum zavidati; (*invideo tibi* zavidam ti [te])
prandeo -ēre, prandi, pransum zajtrkovati; (*pransus* po zajtrku; § 129, 2).

Niti perfekta niti supina nimajo: *aveo -ere* hlepeti (*avidus* pohlepen); *immineo -ere* čez moleti, pretiti; *maereo -ere* žalovati.

Tretja konjugacija.

144

I. Goltniška debla.

1.) Sigmatski perfekt, sup. -tum :

dīco -ere, dixi, dictum reči
praedico -ēre, praedixi, praedictum prorokovati; *indico -ere, indixi, indictum*
 napovedati (*praedico -āre* povedati, *indico -āre* naznaniti, oba -avi, -atum)
dūco -ere, duxi, ductum voditi, peljati
ēduco -ere, ēduxi, ēductum izvesti (*ēduco -are, -avi -atum* vzgojiti)
(con)flīgo -ere, conflixi, conflictum trčiti (skupaj), biti se
 (*proflīgo -are, -avi, -atum* pobiti, potolči)
sūgo -ere, suxi, suctum sesati
coquo -ere, coxi, coctum kuhati
 od nerabnega *lacio* (vabiti) sestave, n. pr.
īlicio -ēre, īlicxi, īlectum zvabiti, zapeljati; toda
ēlicio -ere, ēlicui, ēlicitum izvabiti
 od nerabnega *specio* (gledati, paziti) sestave, n. pr.
adspicio, dāspiciis -ere, adspexi, adspectum pogledati
rego -ere, rexi, rectum ravnati, vladati (*rectus* raven, adj.); sestave:
cōrrigo -ere, correxi, correctum popraviti
pergo (iz *per-rigo*) -ere, *perrexi, perrectum* dalje iti, nadaljevati
surgo (iz *sub-rego : sur-rigo*) -ere, *surrexi, surrectum* vstāti, se vzdigniti

tego -ere, texi, tectum kriti

cingo -ere, cinxi, cinctum opasati, obdati

iungo -ere, iunxi, iunctum vezati, spojiti

lingo -ere, linxi, linctum lizati; (*lingua!*)

extinguo -ere, extinxi, extinctum ugasiti, razdejati

distinguo -ere razločiti

tingo (tinguo) -ere, tinxi, tinctum omočiti, barvati; (*tinta!*)

ungo (unguo) -ere, unxi, unctum mazati, maziliti

fingo -ere, finxi, fictum upodobiti, izmisliti

pango -ere, panxi, pactum zabíti (n. pr. *clavum*), zlágati (*carmina*); *pepigi, pactum* skleniti (*pacem, foedus*; praes. navadno *paciscor*); sestave imajo: *-pingo, -pēgi, -pactum*:

compingo -ere, compēgi, compactum zbiti, sklopiti

pingo -ere, pinxi, pictum slikati; (*pictura*)

stringo -ere, strinxi, strictum smukati, (*gladium*) potegniti

trāho -ere, traxi, tractum vleči

cóntraho z vleči, stisniti, zložiti

vēho -ere, vexi, vectum voziti

ádvēho pripeljati, privažati

vīvo -ere (deb. *gvivv*), *vixi, victum* živeti

struo -ere (deb. *strugv*), *struxi, structum* snovati, graditi

construo, exstruo napraviti, zgraditi.

} brez *n* v supinu

2.) Sigmatski perfekt, supin. -sum:

fīgo -ere, fixi, fixum pribijati

adfīgo -ere, adfixi, adfixum pribiti; *transfīgo* prebosti

fluo -ere (flugv), fluxi, fluxum teči

constuo -ere stékati se

mergo -ere, mersi, mersum potopiti

spargo -ere, sparsi, sparsum trositi, sipati; sestave:

adspergo -ere, adspersi, adpersum oškropiti i. dr.

vergo -ere (brez perfekta in supina) nagibati se

flecto -ere (flec), flexi, flexum nagibati, upogibati

necto -ere (nec), nex(u)i, nexum vezati, vozlati

cōnecto, conexui, -xum zvezati, zavozlati

pecto -ere (pec), pexi, pexum česati; (*pecten*)

plecto -ere (plec), plesti, plexus pleten.

3.) Reduplikovani perfekt:

parco -ere, pepércei, parsum prizanesti, štediti (z dativom: *pecuniae*);
namesto *parsum est* se rabi *temperatum est*

pungo -ere (pug), pupugi, punctum pikati, bosti; sestave imajo v
perf. *-punxi*:

interpungo -ere, -punxi, -punctum razločiti, staviti ločila, razdeliti

tango -ere (tag), tetigi, tactum dotakniti se; sestave:

attingo -ere, attigi, attactum dotakniti se, doseči; *contingit, contigit* posreči se.

4.) Deblo se v perfektu podaljša:

ago -ere, ēgi, actum gnati, uganjati, delati

circūmago obračati, *pérago* dovršiti;

drugi slabé v prezentu *a* v *i*:

abigo -ere, abēgi, abactum odgnati; *redigo sub potestatem* spravim pod oblast;
subigo podjarmiti

cōgo (iz *có-igo*) *-ere, coēgi, coactum* zganjati, siliti

facio -ere (fac), fēci, factum tvoriti, storiti; (pass. *fīo*, prim. § 129, 4)

calefácio, calefácis -ere, calefēci, calefactum greti; pasiv: *calefīo, calefīs, cale-*
fieri, calefactus sum gorak postati, se greti; rabi se tudi *calfacio* itd.

patefacio odpreti

satisfacio zadostiti.

Z *re-* in *s* predlogi zloženi imajo v aktivu *-ficio -ere, fēci, factum*;
v pasivu *-fior, -fici, -fectus sum*:

interficio, interfícis -ere, -fēci, -fectum pokončati, umoriti; *interfior, interfici,*
interfectus sum *afficio (adf-)* prizadeti

dēficio se izneveriti, pešati *ef-, perficio* dodelati, dovršiti

prae-ficio postaviti na čelo *reficio* popraviti; *sufficit* dosti je.

frango -ere (frag) frēgi, fractum lomiti; sestave: *-fringo, -frēgi,*
-fractum:

perfringo prelomiti

iacio -ere (iac), iēci, iactum metati; sestave:

abicio (reci: *abjicio*) *-ere, abiēci, abiectum* zavreči

adicio dodati; *trans-* ali *trā-icio* prepeljati

fugio -ere (fug), fūgi, fugitum bežati

effugio hostem ubežim (uidem) sovražniku; *con-, per-fugio* pribežati; *per-,*
trans-fugio prebežati, uskočiti

lego -ere, lēgi, lectum brati .

pérlego prebrati; *colligo* zbrati; *dēligo* odbrati; *ēligo* izbrati. — Toda

dīligo, dīlexi, dilectum spoštovati; *intellego* (iz *inter-lego*), *intellexi, intel-*
lectum izprevideti; *neglego (nec-lego), neglexi, neglectum* zanemariti

relinquo -ere, relīqui, relictum zapustiti

dēlinquo grešiti, se pregrešiti

vinco -ere (vic), vīci, victum zmagati

dēvinco docela premagati.

II. Zobniška debla.

145

1.) Sigmatski perfekt, supin. -sum:

claudio -ere, clausi, clausum zakleniti, zapreti; sestave:

conclūdo -ere, conclūsi, conclūsum skleniti, *exclūdo* izključiti

dīvido -ere, divīsi, divīsum deliti; (dividend!)

laedo -ere, laesi, laesum kvariti, razžaliti, vrediti; sestave:

ēlīdo -ere, ēlīsi, ēlīsum izbiti; *collīdo* vkup trčiti

lūdo -ere, lūsi, lūsum igrati

illūdo aliquem rogati se, norčevati se

plaudo -ere, plausi, plausum ploskati

applaudo ploskati komu; toda: *explōdo, explōsi, explōsum* izploskati, izpokati

rādo -ere, rāsi, rāsum strgati (stržem), praskati; *rastrum* strugla, rovnica; (radirka!)

rōdo -ere, rōsi, rōsum glodati; *rostrum* kljun, rilec

trūdo -ere, trūsi, trūsum riniti, suniti (*cuneus cuneum trudit* klin s klinom!)

abstrūdo odriniti, skriti

(*per*)*vādo -ere, -vāsi, -vāsum* (pre)hoditi; *ēvādo -ere, -ēvāsi, -ēvāsum* iziti, postati; *invādo aliquem* napasti

fīdo -ere, fisus sum zaupati (§ 129, 1. a).

Zobnik se asimiluje:

cēdo -ere, cessi (od *cēd-*), *cessum* stopiti, nastopati

accēdo pristopiti

succēdo nastopiti, nasledovati

concedo dopustiti

intercedo vmes stopiti, ugovarjati

mittō -ere, mīsi, missum poslati

admitto pripustiti; *āmitto* izgubiti; *committo* povzročiti, frazi: *proelium committere, facinus c.*; *dāmitto* razpustiti; *omitto* opustiti; *permitto* prepustiti; *prōmitto* obetati

quatio -ere (deb. *quat*), brez perf., *quassum*; sestave:

concutio, concutis -ere, concūssi, concūssum stresti; *percutio* pretresti, prebosti.

2.) Reduplikovani perfekt:

cādo -ere, cēcīdi, cāsūm pasti; sestave:

ōccīdo, ōccīdis -ere, ōccīdi, occāsūm zapasti, zaiti

accīdit pripeti se; *dēcīdo* odpasti; *excīdo* izpasti

caedo -ere, cecīdi, caesūm posekati, pobiti; sestave:

occīdo, occīdis -ere, occīdi, occīsum ubiti; *incīdo* vrezati

pendo -ere, pepēndi, pensūm obesiti, tehtati, plačati; sestave brez reduplikacije:

expendo -ere, expēndi, expensūm izplačati, izdati; *impendo* potrošiti

tendo -ere, tetēdi, tentum stegniti, napeti;
 sestave brez reduplikacije: *attendo* paziti; *contendo* poganjati se; *intendo* na-
 penjati; *ostendo, ostēdi, ostentatum* pokazati
tundo -ere (tud), tutudi, tunsum in *tūsum* tolči, butati; sestave:
contūdo -ere, cōntūdi, confūsum stolči; *obtundo* otāpiti (*obtusum* in *obtunsum*).

Odpadla je reduplikacija v

scindo -ere (scid), scidi, scissum parati, trgati
discīdo -ere, dīscīdi, discissum raztrgati
 in morda v

findo -ere (fid), fidi, fissum cepiti, (raz)klati
diffīdo -ere, diffīdi, diffissum razcepiti.

3.) Prosti perfekt.

cūdo -ere, cūdi, cūsum kovati; = *procūdo* itd.

sīdo -ere, sēdi, sessum sestiti

·consīdo usesti se; *possīdo* zasesti, v posest vzeti

verto -ere, verti, versum vrteti, obračati

āverto odvrniti; *converto* obrniti; *ēverto* prevrniti; *revertor* vrniti se (§ 129, 1, b)

edo -ere, ēdi, ēsum jesti (prim. § 161.)

cōmedo -ere snesti

fodio -ere (fod), fōdi, fossum bosti, kopāti; (*fossa*)

effōdio, ēffōdis -ere, effōdi, effossum izkopati; *confōdio* prebosti

fundo -ere (fud) fūdi, fūsum liti

effundo izliti; *confundo* zliti, zmesti.

Debla na *nd*:

incendo -ere, incendi, incensum zažgati

succendo podžgati

defendo -ere, dēfēdi, defensum odbijati, braniti

offēdo udariti, žaliti

pando -ere, pandi, passum razpeti; (*passus* korak!)

prehendo -ere, prehēdi, prehensum prijeti; redkeje *prendo -ere, prendi, prensum*

comprehendo zgrabiti; *deprehendo* zasačiti; *reprehendo* karati, grajati

scando -ere, scandi, scansum stopati; sestave:

conscendo -ere, conscēdi, conscensum zlesti; *equum, navem conscendere*; *dēscendo* dol zlesti; *transcendo* prelesti.

4.) Mešane tvorbe:

meto -ere (messui, navadno messem feci), messum žeti, kositi

dēmēto -ere, demēssui, demessum požeti, pokositi

peto -ere, petīvi, petītum zahtevati, napadati

rēpēto nazaj zahtevati, ponavljati

rudo -ere, rudīvi rjuti; (rudens vrw, ker škriplje).

III. Ustniška debbla.

Dolga ustniška debbla tvarjajo perfekt navadno sigmatsko, kratka pa ne; v supinu *-tum* razen *pre-m-o*.

1.) Sigmatski perfekt:

carpo -ere, carpsi, carptum puliti, trgati; sestave:

dēcerpo -ere, dēcerpsi, dēcerptum utrgati i. dr.

nūbo -ere, nupsi, nuptum možiti se (*viro*, dat.)

rēpo -ere, repsi, reptum lezti, plaziti se; (*repente* nepričakovano)

serpo -ere, serpsi lezti, gomzeti; (*serpens* kača)

scribo -ere, scripsi, scriptum pisati

adscribo pripisati; *inscribo* napisati, nasloviti; *prōscribo* proglasiti, prognati

scalpo -ere, scalpsi, scalptum praskati, vrezati

sculpo -ere, sculpsi, sculptum dolbsti; (*sculptura*).

Med *m + s(t)* se vriva *p*:

cōmo (iz *có-emo*) *ere, compsi, comptum* urejati, lišpati

dēmo (iz *dé-emo*) *-ere, dempsi, demptum* odvzeti

prōmo (iz *pró-emo*) *-ere, prompsi, promptum* ven vzeti, na

dan spraviti; *promptus* pripraven

sūmo (iz *súb-emo*) *-ere, sumpsi, sumptum* vzeti (na se)

consūmo porabiti

contemno -ere, contempsi, contemptum zaničevati

premo -ere, pressi, pressum (deb. prvotno: *pres-*) tiščati; sestave:

cómprimo -ere, compressi, compressum stiskati; *opprimo* zatreti.

Prim. *emo*,
spodaj
pod 2.)

2.) Prosti perfekt:

cap-i-o -ere, (cap), cēpi, captum loviti, jemati; sestave:

accipio, decipis -ere, accēpi, acceptum prejeti; *incipio, incipis -ere, incēpi, in*

ceptum začeti (navadno brez pasiva): *ver incipit* (prim. § 157, Op.)

rumpo -ere (rup), rūpi, ruptum lomiti

corrumpo zlomiti, pokvariti, podkupiti; *erumpo, prōrumpo* prodreti (intransit.)

emo -ere, ēmi, emptum kupiti (prvotno: jemati)

coemo pokupiti; drugi izpreminjajo v praes. *e* v *i*:

ādimo -ere, adēmi, ademptum odvzeti

dirimo (iz *dis-emo*) razstaviti

intērīmo, pérīmo uničiti, zatreti.

3.) Mešane tvorbe:

fremo -ere, fremui, fremitum mrmrati, bučati

gemo -ere, gemui, gemitum ječati, stokati

rapio -ere (rap), rapui, raptum grabiti, ropati; sestave:

eripio, eripis -ere, eripui, ereptum iztrgati; *corripio* zgrabiti

strepo -ere, strepui, strepitum šumeti, hrumeti
tremo -ere, tremui — drgetati, tresti se
vomo -ere, vomui, vomitum bljuvati
cupio -ere, cupivi, cupitum hrepeneti
sapio -ere, sapii (sapivi) — pamet imeti (*sapiens*)
bibo (nam. bi-po) -ere, bibi, potum piti.

147

IV. *l-, r-, n-debla.*Perf. asigm., supin. navadno *-sum*.

1.) Reduplikovani perfekt:

curro (iz *cur-so*) *-ere, cucurri, cursum* teči.V sestavah se navadno opušča perf. reduplikacija: *recurso* nazaj teči; *succurro* na pomoč priteči*fallo* (iz *fal-no*) *-ere, fefelli, falsum* varati, goljufati (bil sem goljufan *dēceptus sum*); *falsus* je navadno adj.*refello -ere, refelli* ovreči (part. perf. *refutatus*)*cano -ere, cecini, cantatum* (od *cantare*) peti; sestave:*concinno, concinui* (brez sup.) ubrano peti, soglašati, se strinjati;
opevan: *carmine dictus* (ali *celebratus*)*pario -ere (par), peperii, partum (paritūrus)* roditi*partus* je tudi part. perf. k *parare*: pridobljen*pello* (iz *pel-no*) *-ere, pepuli, pulsum* pahnuti, gnati*appello -ere, appuli, appulsum* pripahnuti *expello* izgnati*repello* odgnati (*réppuli*)*percello* (iz *per-cel-d-o*, prim. *clades*) *-ere, pérculi, perculsum* pretresti, podreti*antecello, excello, praecello* moleti iznad česa, odlikovati se, nimajo perfekta in supina; za perfekt služi *excellens existi, eluxi, flōrui* etc. (*celsus, excelsus, praecelsus* vzvišen)*tollo* (iz *tol-no*) *-ere, sus-tuli* (nam. *sus-te-tuli*), *sub-latum* vzdigniti, odstraniti;perf. in sup. sta vzeta od glagola *suffero* (gl. § 162).**Opomba.** Perfekt brez znaka:*vello -ere, velli, vulsum* vleči, skubsti; *avello* odkrhniti*verro* (iz *ver-jo*) *-ere, verri, versum* pometati.2.) *V*-perfekt:*alo -ere; alui, altum* rediti, gojiti*colo -ere, colui, cultum* obdelovati (zemljo), spoštovati*incōlo* brez sup., prebivati v čem (*incultus* neobdelan)*consulo -ere, consului, consultum (aliquem)* posvetovati se s kom, ga vprašati za svet; *alicui* skrbeti za koga

molo -ere, molui, molitum mleti

occulo -ere, ocului, occultum skrivati

sero -ere, serui, sertum vrstiti, vezati

consero stikati; *dēsero* zapustiti (*loca deserta*)

dissero razvijati, razpravljati; perf. pass. *disputatum est*

furo -ere brez perf. in sup., besneti (*furor, furia*)

lino -ere (li), lēvi (līvi), litum namazati

oblino -ere, oblēvi, oblitum pomazati (*oblītus* pomazan; *oblītus* pozabivši, od *obliviscor*)

sino -ere (si), sīvi, situm pustiti, dopustiti; *situs* položen, ležeč

dēsino -ere, desii, desitum popustiti, nehati

pono (iz *por-sino* ali [*a*] *po-sino*) *-ere, posui, positum* postaviti, posaditi, položiti

antepōno predpostaviti, dati prednost; *compōno* sestaviti; *dēpōno* odložiti; *dispōno* razpostaviti; *expōno* izpostaviti.

Odpahne se *n* in nastopa metáteza:

cerno -ere (cer : cre), — — ločiti, zreti

dēcerno -ere, decrēvi, decretum določiti, ukreniti; enako:

discerno razločiti

sēcerno odločiti

sperno -ere (sper : spre), sprēvi, sprētum zametati, zavreči

sterno -ere (ster : stra), strāvi, strātum razprostreti

prosterno podreti, razmetati, poraziti.

Tem je podoben:

tero -ere, trīvi, trītum tretji, tratiti

cóntero -ere, contrīvi, contritum streti, stratiti.

Prezentova reduplikacija:

gigno (iz *gi-gen-o*) *-ere, genui, genitum* roditi

sero (iz *si-so*, deb. *sa*) *-ere, sēvi, satum* sejati, saditi

consero -ere, consēvi, consitum posejati.

V. *s-* (*r*)-debla.

148

1.) Sigmatski perfekt:

gero -ere (deb. *ges*), *gessi, gestum* nesti, peljati

cóngero znositi

ūro -ere (deb. *us*), *ussi, ustum* paliti, žgati

adūro ožgati

comburo -ere, combussi, combustum sežgati

vīso -ere, vīsi, vīsum gledati, ogledovati, opazovati

revīso zopet ogledati, obiskati.

2.) Mešane tvorbe:

texo -ere, texui, textum tkati

arcesso -ere, arcessivi, arcessitum prizvati (od *cieo*)

capesso -ere, capessivi, capessitum lotiti se (od *capio*)

laccio -ere, laccessivi, laccessitum dražiti, izzivati (od *lacio* § 144)

quaero -ere (quaes), quaesivi, quaesitum iskati, *quaero ex te* vprašam te; sestave:

acquiro (adquiro) -ere, acquisivi, acquisitum pridobiti

exquiro preiskati, izpraševati *requiro* poizvedati.

Starinski obliki od debla *quaes*: *quaeso* prosim, *quaesumus* prosimo: *dic quaeso*; *tu, quaesumus, floreas*.

149

VI. u-debla.

Prosti perfekt:

acuo -ere, acui, acutum ostriti; *acutus* oster je adj.

arguo -ere, argui, argutum razjasniti, izpričati, dolžiti

argutus bistroumen je adj., za ppp. služi *accusatus* (obdolžen)

coarguo, coargui dokazati, okriviti (ppp. *convictus*); *redarguo, redargui* ovreči (ppp. *refutatus*)

exuo -ere, exui, exutum sleči, sezuti

induo -ere, indui, indutum obleči, obuti

imbuo -ere, imbui, imbutum namočiti

luo -ere, lui, lutum prati, čistiti; (*poenam*) plačati

abluo -ere, ablui, ablutum očistiti

polluo oskruniti

solvo (iz *se-luo*) *-ere, solvi, solutum* razvozlati, rešiti, plačati

absolvo odvezati; *dissolvo* razvezati

minuo -ere, minui, minutum manjšati

ruo -ere, rui, rutum (ruiturus) dreti kam, rušiti se

corruo, corruui — zrušiti se; *irruo* vdreti kam (*in urbem*),

(transit.) *diruo, dirui, dirutum* razrušiti (*urbem*)

obruo, obrui, obrutum zasuti

spuo -ere, spui, sputum pljuvati; *respuo* zavreči

statuo -ere, statui, statutum staviti, ustanoviti; sestave:

constituo -ere, constitui, constitutum postaviti, skleniti

desituo zapustiti; *instituo* napraviti; *restituo* popraviti

suo -ere, sui, sutum šiti, šivati; *consuo* sešiti

tribuo -ere, tribui, tributum podeliti; *distribuo* razdeliti

volvo -ere, volvi, volutum valiti, oviti.

Brez supina :

congruo -ere, congruī — skladati se

metuo -ere, metui — bati se

abnuo -ere, abnuī (abnuītūrus) odkimati, odmigniti, odreči

adnuo prikimati, pomigniti.

VII. Glagoli na *-scō* v prezentu (takozv. verba inchoativa ali inchoativa).

150

Navadno izražajo prehod iz stanja v stanje.

Prezentov *-s(c)* ohranjen v perfektu, ozir. v supinu :

posco -ere, poposci, — silno prositi, tirjati; enako

dēposco, exposco

pāscō -ere (deb. pā), pāvi, pastum pasti (*gregem*).

Drugi odpahujejo *-sc* in tvore perfekt in supin od verbalnega debla:

1.) Izkorenski glagoli:

cresco -ere (cre: creare), crēvi, crētum rasti

nōsco -ere (g-no), nōvi, nōtum poznati (*nōvi* znam, vem); *nōtus* znan

i-gnōtus neznan sta adj.

ignōsco -ere, ignōvi, ignōtum odpuščati; druge sestave imajo *-gnitum* :

agnōsco -ere, agnōvi, āgnitum pripoznati

cognōsco -ere, cognōvi, cōgnitum spoznati

quiesco -ere (quie), quīēvi, quīētum počivati; *quīētus* pokojen

suēscō (navadno consuēscō) -ere, suēvi, suētum navaditi se

consuēvi navajan sem; *consuētus* navajen, navaden

disco -ere (iz di-de-sco), didici, brez sup., učiti se

ēdisco, ēdidici učiti se na pamet.

2.) Izpeljani od glagolov, s perf. in sup. teh osnovnih glagolov (inchoativa verbalia):

inveterāscō -ere, (inveterāre) inveterāvi staret, starati se; (*inveterātus* zastarel, ukoreninjen)

adolēscō -ere, adolēvi, adultum zrasti, dorasti

obsolēscō -ere, obsolēvi, obsolētum zastareti

conticēscō -ere (tacēre), conticui umolkiniti

convalescō -ere (valēre), convalui ozdraveti

ērubēscō -ere (rubēre), ērubui zarudeti

exardēscō -ere (ardēre), exarsi, exarsum vzplamteti

extimēscō -ere (timēre), extimui zbatiti se

intumēscō -ere (tumēre), intumui otekati; (*tumulus* grič)

obstupēscō -ere (stupēre), obstipui ostrmeti
coalēscō -ere (alere), coalui, coalitum zrasti se
ingemāscō -ere (gemere), ingemui vzdihniti
concupīscō -ere (cupere), concupīvi, concupītum zaželeťi, koprnēt
scīscō -ere (scīre), scīvi, scītum odobriti
consēscō skleniti; *dēscīscō* se odreči; *rescīscō* poizvedeti.

3.) Izpeljani od imenskih debel (incohativa nominalia).

V-perfekt, brez supina:

incrēbrēscō in *percrēbrēscō -ere, -crēbrui* širiti se (o glasu)
ēvānēscō -ere (vānus), ēvānui izginiti
innōtēscō -ere (nōtus), innōtui znan postati, zasluti
mātūrēscō -ere (mātūrus), mātūrui zoreti
obdūrēscō -ere (dūrus), obdūrui otrdeti, otrpniti
obmūtēscō -ere (mūtus), obmūtui onemeti, obmolkniti.

Nekateri nimajo niti perfekta niti supina, n. pr.: *albēscō* bliščati; *dītēscō* bogateti; *fatīscō* razpokan biti, zevati; *ingravēscō* se hujšati, pritiskati.

151

Četrta konjugacija.

Glagoli *i*-konjugacije imajo praviloma v perfektu *-īvi*, v supinu *-ītum*. Nekateri pa kažejo konsonantne tvorbe.

I. V-perfekt, sup. *-tum*.

aperio, āperis, -īre, aperui, apertum odpreti
operio, ōperis, -īre, operui, opertum pokriti
salio -īre, salui — skočiti (*saltus* skok)
desilio, désilis, -īre, desilui dol skočiti
sepelio, sépelis, -īre, sepelīvi, sepultum pokopati
cio, cīre, navadno *cio, ciēre, cīvi, cītum* gibati; *citus* hiter;
 sestave v pomenu *zvati* po 4. konjugaciji:
accio, accīre, accīvi, accītum prizvati; *concio, excio*; toda *concitus, excītus, percītus* razdražen.

II. Sigmatski perfekt, sup. na *-tum*.

(Goltnik odpada za *l* in *r* pred *s* in *t*):

farcio -īre (deb. *farc*), *farsi, fartum* basati, mašiti; sestave:
refercio, refércis, -īre, refersi, refertum napolniti; *refertus* napolnjen, poln, adj.
sarcio -īre (sarc), sarsi, sartum krpati, popraviti
saepio -īre (saep), saepsi, saeptum ograditi

sancio -īre (*sanc*), *sanxi*, *sanctum* utrditi, odrediti, (*sanctus* svet, adj.)
vincio -īre (*vinc*), *vinxi*, *vincitum* vezati
haurio -īre (*haus*), *hausi* (nam. *haus-si*), *haustum* črpati, zajemati, srkati.

V supinu -sum :

sentio -īre (*sent*), *sensi*, *sensum* čutiti, misliti

consentio skladati se; *adsentio* privoliti, pritegniti, navadneje *adsentior*, pf. *adsensi* in *adsensus sum*.

III. Razne tvorbe.

comperio, *cómpervis*, -īre, *cómperi*, *compertum* izvedeti } sestave s *pario*,
reperio, *réperis*, -īre, *répperi*, *repertum* zopet dobiti, najti } reduplik. izostane
venio -īre (*ven*), *vēni* (s podaljšanim deblom), *ventum* priti
advenio, *ádvenis*, -īre, *advēni*, *adventum* priti (= *pervenio*)
sub-venio na pomoč priti *circumvenio* obiti, obkrožiti *invenio* najti
convenio sniti se *pervenio* doiti, dospeti *evenit* zgodi se.

Verba deponentia.

Prva konjugacija.

152

Vsi se pregibljejo po *hortor* (§ 128); navadnejši so:

<i>adversor</i> nasprotovati	<i>mīror</i> čuditi se
<i>adūlor</i> (<i>aliquem</i>) prilizovati se	<i>miseror</i> pomilovati
<i>aemūlor</i> (<i>aliquem</i>) tekmovati	<i>moror</i> muditi se, oprezati
<i>arbitror</i> domnevati, soditi	<i>opīnor</i> meniti
<i>auxīlior</i> pomagati	<i>osculor</i> poljubiti
<i>comitor</i> spremljati	<i>periclitōr</i> biti v nevarnosti
<i>cōnor</i> skušati, poskusiti	<i>popūlor</i> pustošiti
<i>conspicor</i> zagledati	<i>precor</i> prositi
<i>cunctor</i> obotavljati se	<i>praedor</i> pleniti
<i>domīnor</i> gospodovati	<i>scrūtor</i> preiskati, stikati
<i>fábricor</i> izdelovati	<i>sector</i> , <i>consector</i> slediti
<i>glōrior</i> bahati se, ponašati se	<i>consōlor</i> tolažiti
<i>gratulor</i> čestitati	<i>speculor</i> opazovati
<i>infītiōr</i> tajiti	<i>suspīcor</i> sumiti
<i>īnsīdiōr</i> zalezovati	<i>testor</i> pričati
<i>īnterprētor</i> tolmačiti	<i>tūtor</i> varovati
<i>laetor</i> veseliti se	<i>vagor</i> , <i>pālor</i> klatiti se
<i>lāmentor</i> tarnati	<i>veneror</i> spoštovati
<i>medītor</i> premišljati	<i>venor</i> loviti
<i>mercor</i> kupiti	<i>versor</i> vrteti se, bivati.
<i>minor</i> , <i>minitor</i> žugati	

153

Druga konjugacija.

mereor -ēri, *meritus sum* (*merui*) zaslužiti, zasluge pridobiti
mereo -ēre služiti: *stipendia merere* plačo služiti, t. j. vojaško službo opravljati
misereor -eri, *miseritus sum* usmiliti se
tueor -eri, *tuitus sum* gledati (*contueor*, *intueor*); v pomenu «varovati» pa *tutatus sum* od *tutor* -āri (*tutus* varen)
vereor -eri, *veritus sum* bati se, spoštovati, oprezati
videor -eri, *visus sum* videti se, zdeti se
fateor -eri, (*fat*; prim. *fāri*), *fassus sum* priznati, povedati; sestave:
confiteor -eri, *confessus sum* izpovedati, priznati; *profiteor* očitno priznati
reor, *reri* (*ra*), *rātus sum* meniti
medeor -eri zdraviti (*morbo* dat.), perf. *sānāvi*, *cūrāvi* (*morbum*)
polliceor -eri, *pollicitus sum* obljubim (gl. § 178 I. 2).

154

Tretja konjugacija.

I. Gutturales: sup. -tum:

fruor, *frui* (deb. *frugv*), *usus sum* ali *fructum cepi*, (*fruiturus*) uživati (*voluptate*)
pérfruor, *pérfrui*, *perfructus sum* naužiti se
fungor, *fungi*, *functus sum* opravljati (*mūnere*)
vehor, *vehi*, *vectus sum* voziti se.

II. Labiales in dentales: sup. -sum:

lābor, *lābi*, *lapsus sum* se izpodrsniti, omahniti, pasti
collābor, *collābi*, *collapsus sum* zgruditi se, sesuti se
gradior, *gradi*, *gressus sum* iti (grem), korakati; sestave:
aggrēdiōr, *āggredi*, *aggressus sum* iti nad, napasti
nītor, *nīti* (*nic*), *nixus* in *nisus sum* napeti se, opirati se
nixus navadno o telesnem napenjanju: *nixus genu* oprt na koleno;
adnixus naslonivši se; *nisus* o duševnem napenjanju; *adnisus* potrudivši se, naporno
patior, *pati* (*pat*), *passus sum* trpeti
perpētior, *pérpeti*, *perpessus sum* pretrpeti
ūtor, *ūtī*, *ūsus sum* rabiti (*linguā*)
abūtor, *abūtī*, *abūsus sum* obrabiti, zlorabiti
revertor vrniti se, perf. *le reverti*, part. *reversus* vrnivši se.

III. Razna debla: sup. -tum:

morior, *mori*, *mortuus sum* (*moriturus*) umreti, *mortuus* mrtev
ēmorior, *ēmori*, *emortuus sum* izumreti
queror, *queri* (deb. *ques*), *questus sum* tožiti o čem
cōnqueror, *cōnqueri*, *conquestus sum* pritožiti se

loquor, loqui, locūtus sum govoriti

alloquor, alloqui, allocūtus sum nagovoriti; *colloquor* pogovarjati se
sequor, sequi, secūtus sum slediti (*gloriam*)

dssequor, dssequi, assecūtus sum doseči; *consequor* doiti; *persequor* preganjati;
obsequor pokoren biti; *prōsequor* spremljati.

IV. Deponentia inchoativa.

ira-scor (ira), irasci, — jeziti se, perf. *succensui (irātus* jezen)

na-scor, nasci, nātus sum roditi se

deblo *gna*, odtod *a-gnātus, co-gnātus* soroden

pa-scor, pasci, pastus sum pasti se

adipiscor, adipisci, adeptus sum doseči, dobiti

defetiscor, defetisci (fat: fatisco), defessus sum utruditi se, *fessus in defessus* truden

expergiscor, expergisci, experrectus sum zdramiti se

reminiscor, reminisci spomniti se, brez perf., nadomestuje ga: *memini, recordātus sum*

nanciscor, nancisci (nac), nactus (nactus) sum dobiti (slučajno)

obliviscor, oblivisci (liv), oblītus sum pozabiti

profiscor, proficisci, profectus sum potovati (pravzaprav: «naprej se spraviti», prim. *prōficio* napredujem)

ulciscor, ulcisci (ulc), ultus sum maščevati se

vescor, vesci, brez perf., hraniti se (*pāne*); perf. *edi*.

Četrta konjugacija.

155

blandior -īri, blandītus sum laskati se

largior -īri, largītus sum (obilno) darovati

mentior -īri, mentītus sum lagati

molior -īri, molītus sum (s težavo) premikati, snovati
demolior podreti

partior -īri, partītus sum deliti

potior -īri, potītus sum (urbe) polastiti se

sortior -īri, sortītus sum žrebati, izžrebati

assentior -īri, assensus sum (in *assensi*) pritrditi, pritegniti

metior -īri, mensus sum meriti

emētiōr premeriti, prehoditi

ordior -īri, orsus sum začeti

experior -īri, expertus sum izkusiti

opperior -īri, oppertus sum pričakovati

orior (*or-*), *orīri*, *ortus sum* (*oriturus*) vzhajati, izvirati, nastati; *oriundus* (adjektiv!) izvirajoč, po izviru.

Orior je ohranil od 4. konjugacije samo infin. *orīri*; sicer se sprega kakor glagoli s prezentovim okrepilom *-i-*: *orior*, *orēris*, *oritur*, *orīmur*, *orīmini*, *orīuntur*; imperat.: *orēre*, *orītor*; coni. imperf. *orerer* etc. Takisto sestave (*coorior*, *exorior*, *oborior*) razen *adorior* napasti, ki se sprega docela po 4. konjugaciji: *adorīris*, *adorītur*, *adorīrer* etc.

156 Verba impersonalia, brezosebni glagoli

se imenujejo tisti, ki imajo le brezsubjektno 3. os. sg., a to za vse čase in naklone, razen imperativa: *pudet*, *pudēbat*, *puduit*, *puduerat*, *pudēbit*. — Imperativ se nadomešča s konjunktivom: *pudeat te* sram te bodi.

1.) Za vremenske prikazni:

<i>pluit</i> , pf. <i>pluit</i> dežuje	<i>fulminat</i> bliska se, treska
<i>ningit</i> , <i>ninxit</i> sneži	<i>lapidat</i> pada kamenje
<i>grandinat</i> toča gre	<i>illucescit</i> , <i>illuxit</i> daní se
<i>tonat</i> , <i>tonuit</i> grmi	<i>advesperascit</i> , <i>-āvit</i> mrači se.
<i>fulgurat</i> bliska se	

Opomba. Včasih s subjektom: *Juppiter tonat*, *orator tonuit*, *dies illuxit*.

2.) Brezsubjektni glagoli z objektom:

<i>miseret me</i> , <i>miserēre</i> , <i>miseritum est</i> (<i>pauperis</i>) smili se mi (revež)	} (<i>illius facinoris</i>)
<i>piget me</i> , <i>pigēre</i> , <i>piguit</i> mrzi mi	
<i>paenitet me</i> , <i>paenitēre</i> , <i>paenituit</i> kesam se	
<i>pudet me</i> , <i>pudēre</i> , <i>puduit</i> sram me je	
<i>taedet me</i> , <i>taedēre</i> , <i>pertaesum est</i> gnusi se mi	
<i>oportet</i> , <i>oportēre</i> , <i>oportuit</i> mora, gre komu (kaj)	
<i>libet</i> , <i>libēre</i> , <i>libuit</i> in <i>libitum est</i> mihi ljubi se, mara se mi	
<i>licet</i> , <i>licēre</i> , <i>licuit</i> in <i>licitum est</i> mihi svobodno mi je	
<i>decet me</i> , <i>decuit me</i> spodobi se mi, <i>dēdecet</i> , <i>dēdecuit</i> ne spodobi se.	

3.) Samo v določenem pomenu so brezosebni:

<i>fit</i> , <i>factum est</i> zgodi se	<i>cōvenit</i> , <i>convēnit</i> pristoja
<i>accidit</i> , <i>accidit</i> pripeti se (kaj slabega)	<i>expedit</i> , <i>expedit</i> kaže (mi), koristi
<i>contingit</i> , <i>cōtingit</i> posreči se	<i>praestat</i> , <i>praestitit</i> bolje je
<i>ēvenit</i> , <i>ēvēnit</i> primeri se	<i>appāret</i> , <i>appāruit</i> očitno je
<i>sūfficit</i> , <i>sufficit</i> zadostuje	<i>liquet</i> , <i>licuit</i> jasno je

<i>constat, constitit</i> stoji, dognano je	<i>dolet mihi, doluit</i> boli me
<i>dēlectat me, dēlectavit</i> veseli me	<i>fallit me, fefellit</i> motim se,
<i>iuvat me, iūvit</i> ugaja mi	neznano mi je
<i>placet, placuit</i> in <i>placitum est mihi</i>	<i>fugit me, fūgit</i> } uide mi,
ugaja, všeč mi je	<i>praeterit me, -iit</i> } prezrem.

4.) Pasivi intransitivnih in neutralnih glagolov:
vivitur živi se, *venitur* pride se (*ventum est*), *paretur* uboga se.

Verba defectiva, nepopolni glagoli

157

so taki, ki se rabijo le v nekaterih časih in oblikah.

1.) Same perfektove in deloma supinove oblike imajo:

coepi, meminini, ōdi.

Ind. perf.	<i>coepi</i> etc. začel sem	<i>memini</i> etc. pomnim (spominjam se)	
Coni. perf.	<i>coeperim</i>	<i>meminerim</i>	
Ind. pppf.	<i>coeperam</i> začel sem bil	<i>memineram</i> pomnil sem	
Coni. pppf.	<i>coepissem</i>	<i>meminissem</i>	
Ind. fut. II.	<i>coepero</i> začel bom	<i>meminero</i> pomnil bom	
Imper.	—	<i>memento</i>	
		<i>mementote</i>	
Inf. perf.	<i>coepisse</i>	<i>meminisse</i>	
Inf. fut.	<i>coepturum esse</i>	—	
Ppp.	<i>coeptus</i>	—	
Pfut.	<i>coepturus</i>	—	
Ind. perf.	<i>odi</i> etc. sovražim	Imper.	—
Coni. perf.	<i>oderim</i>	Inf. perf.	<i>odisse</i>
Ind. pppf.	<i>oderam</i> sovražil sem	Inf. fut.	<i>osurum esse</i>
Coni. pppf.	<i>odissem</i>	Ppp.	—
Ind. fut. II.	<i>odero</i> sovražil bom	Pfut.	<i>osurus</i>

Kakor imata *memini* in *ōdi* sedanjikov pomen, tako ima pluskvam-perfekt pomen imperfekta (ozir. perfekta), fut. II. pomen fut. I. *Coepi* pa ima pomen perfekta in tudi pasiv, n. pr. *bellum coeptum est*.

Opomba. Praes., impf. in fut. I. glagola *coepi* nadomestuje *incipio: incipit novum saeculum*. Perf. oblike tega glagola (*incēpi...*) se rabijo pri samostalniškem objektu, a z inf. *coepi: hostes proelium inceperunt*, toda *pugnare coeperunt*. V zvezi s pasivnim inf. se rabi *coepi* v pass. (*coeptus sum* etc.): *urbis aedificari coepta est* se je začelo graditi.

2.) *āio* pravim, trdim.

Ind. praes.	<i>āio,</i>	<i>āis,</i>	<i>āit,</i>	—	—	<i>āiunt</i>
Coni. praes.	—	<i>āias,</i>	<i>āiat,</i>	—	—	<i>āiant</i>
Imperf.	<i>āiebam,</i>	<i>āiebas,</i>	<i>āiebat,</i>	<i>āiebamus,</i>	<i>āiebatis,</i>	<i>āiebant</i>
Ind. perf.	—	—	<i>āit,</i>	—	—	—

Opomba. *Aisne* je-li? se okrajšuje v *ain*.

3.) *inquam* dejem, rečem

stoji samo v direktnem (doslovnem) govoru in se vpleta med njegove besede.

Ind. praes.	<i>inquam,</i>	<i>inquis,</i>	<i>inquit,</i>	<i>inquiunt</i>
Ind. impf.	—	—	<i>inquirebat,</i>	—
Fut.	—	<i>inquires,</i>	<i>inquiet,</i>	—
Perf.	—	<i>inquisti,</i>	<i>inquit,</i>	—

4.) *fāri, fātus sum* (slovesno) govoriti

se nahaja v navadni latinščini samo v frazi *fando audire* pripovedovati čujem; pesniške so druge oblike, kakor *fātur, fāmur, fantur*; — *fābor, fābitur*; — inf. *fāri*; — sup. *fātu*; — part. praes. *fans* (*infans*), perf. *fātus*; — gerundiv *fandus* (*nefandus*).

Sestave *affāri* ogovoriti, *effāri* in *profāri* izgovoriti — se rabijo kot navadni glagoli.

5.) Posamezne oblike v pozdravih, odzdravih in nagovorih:

Salve, ave (ali *have*) zdravo! na zdravje! na zdar! — O prihodu in slovesu.

Vale zdrav ostani! srečno! — Le o slovesu.

Impt. I.	<i>salve</i>	(<i>h</i>) <i>ave</i>	<i>vale</i>
	<i>salvete</i>	(<i>h</i>) <i>avete</i>	<i>valete</i>
II.	<i>salveto</i>	(<i>h</i>) <i>aveto</i>	<i>valeto</i>
fut.	<i>salvebis</i>		<i>valebis</i>
inf.	<i>salvere</i>	(<i>h</i>) <i>avere</i>	<i>valere</i>

Cicero salvere te iubet Cicero te pozdravlja («pusti» pozdraviti); *valere te iubeo* da si mi zdrav! zdravstvuj!

Age, agite dej! dejte!

Apage (*te*) spravi, poberi se!

apāge istum hominum proč s tistim človekom!

Impt.: *cedo* daj sem! dej! povej! *Cedo alteram vitem* daj sem drugo (še eno) palico (= trto; mi pravimo: «leskovko»).

Quaeso prosim, *quaesumus* prosimo: *dic quaeso* povej, prosim.

Tematska in atematska tvorba glagolskih oblik.

158

I. Glagolova osebila se pritikajo na deblo ali

1.) s pomočjo posebnega veznega vokala (tematski vokal); slov.: *nes-e-š*, *nes-e-mo*, *nes-o-(nt)*; lat.: *leg-ĭ-s* (namesto *leg-e-s*), *leg-ĭ-mus*, *leg-u-nt* (nam. *leg-o-nt*); ali

2.) naravnost, brez tematskega vokala (atematska tvorba); slov.: *da-š*, *da-mo*; lat.: *da-s*, *da-mus*.

II. Za 1. os. sing. praes. ind. act. so imeli prvotno atematski glagoli osebito *-m(i)*, tematski osebito *-o* (nese-m, prosi-m, dela-m), v slovenščini so oblike z *-m* izpodrinile osebito *-o* (nese-m, prosi-m, dela-m), v latinščini pa je *-o* povsod ostal, a *-m* se je ohranil (razen vseh aktivnih konjunktivov) le še pri pomožniku *sum*, ki tvori tudi druge prezentove oblike atematski:

deblo *es-* in *s-*: 1. *sum*, 2. *es* (iz *es-s*), 3. *es-t*; 1. *sumus* (iz *s-mos*), 2. *es-tis*, 3. (*sunt*); ipt. *es-*, *es-te*; inf. *es-se*;

Nekatere oblike so atematske tudi od debel

ēd- (*edere* jesti iz jed-ti), 2. *ēs* (iz *ēd-s*), 3. *est* (iz *ed-t*); coni. ipf. *essem* (iz *ed-sem*); inf. *esse* (iz *ed-se*);

fer- (*ferre* nesti): 2. *fer-s*, 3. *fer-t*; 2. *fer-tis*; coni. ipf. *ferrem* (iz *fer-sem*), inf. *ferre* (iz *fer-se*);

vel- (*vol-*), *velle* (iz *vel-se*) hoteti; *vul-tis* (*voltis*) hočete; *vellem* (iz *vel-sem*) bi hotel;

ī-: *ire* iti: 2. *i-s*, 3. *i-t*; 1. *i-mus* itd.; ipf. *i-bam*, fut. *i-bo*;

fi-: *fiēri* se zgoditi: *fi-s*, *fi-t* itd.

Opomba. Atematski so razen 1. os. sing. tudi glagoli *stare* (ιστά-ναι), *dare* (διδό-ναι), (*cōm)plēre* (πίμπλη-μι) in defectivum *fi-ri* (φά-ναι); a ti so v svoji spregi čisto enaki navadnim glagolom z *a-* in *e-*deblom, ki se jim je vsem tematski vokal stōpil v debelskem vokalu (*laudo* iz *lauda-o* itd.). Le konsonantna in *u-*debla so še ohranila svoj tematski (često v *i* oslavljen) vokal: *teg-i-s* itd.

Ker tvarjajo glagoli z navedenimi debli (*es-*, *ed-*, *fer-* itd.) nekatere oblike tematsko, druge atematsko, so napram navadni spregi videti nepravilni; zato se imenujejo

Verba anomala. Nepravilni glagoli.

Perfektove oblike so na podstavi perfektovega debla iste kakor pri navadni spregi, torej se spregajo ti glagoli tako :

159

1.) *sūm, esse, fuī* biti.

	Indic.		Coniunct.
Praesens	s. 1. <i>sum</i> sem	<i>si-m</i>	naj sem, naj bodem
	2. <i>es-</i> si	<i>sī-s</i>	naj si, bodi
	3. <i>es-t</i> je	<i>si-t</i>	naj je, naj bude
	p. 1. <i>sumus</i> smo, sva	<i>sī-mus</i>	naj smo, bodimo (bodiva)
	2. <i>es-tis</i> ste, sta	<i>sī-tis</i>	naj ste (sta), bodite (bodita)
	3. <i>sunt</i> so, sta	<i>si-nt</i>	naj so (sta), naj bodo (bosta)
Imperf.	s. 1. <i>er-a-m</i> bil, -a, -o sem	<i>es-se-m</i>	bil, -a, -o bi (jaz) (trajno)
	2. <i>er-ā-s</i> (trajno), bival	<i>es-sē-s</i>	ali bival bi itd.
	3. <i>er-a-t</i> sem itd.	<i>es-se-t</i>	
	p. 1. <i>er-ā-mus</i>	<i>es-sē-mus</i>	
	2. <i>er-ā-tis</i>	<i>es-sē-tis</i>	
	3. <i>er-a-nt</i>	<i>és-se-nt</i>	
Fut. I.	s. 1. <i>er-o</i> bodem, bom	(futurus, -a, -um sim itd.)	
	2. <i>er-i-s</i> itd.		
	3. <i>er-i-t</i>		
	p. 1. <i>er-i-mus</i>		
	2. <i>er-i-tis</i>		
	3. <i>er-u-nt</i>		
Perf.	s. 1. <i>fu-ī</i> bil, -a, -o sem	<i>fu-eri-m</i>	naj sem bil, -a, -o
	2. <i>fu-i-stī</i> itd.	<i>fu-eri-s</i>	itd.
	3. <i>fu-i-t</i>	<i>fū-eri-t</i>	
	p. 1. <i>fu-i-mus</i>	<i>fu-eri-mus</i>	
	2. <i>fu-i-stis</i>	<i>fu-eri-tis</i>	
	3. <i>fu-ē-runt</i>	<i>fu-eri-nt</i>	
Pqpf.	s. 1. <i>fu-era-m</i> bil sem bil	<i>fu-isse-m</i>	bil bi (jaz) bil
	2. <i>fu-erā-s</i> ali bil sem	<i>fu-isse-s</i>	itd.
	3. <i>fu-era-t</i> prej itd.	<i>fu-isse-t</i>	
	p. 1. <i>fu-erā-mus</i>	<i>fu-isse-mus</i>	
	2. <i>fu-erā-tis</i>	<i>fu-isse-tis</i>	
	3. <i>fū-era-nt</i>	<i>fu-isse-nt</i>	

Fut. II.	{	s. 1. <i>fū-ero</i> bom prej 2. <i>fu-eri-s</i> itd. 3. <i>fu-eri-t</i> p. 1. <i>fu-éri-mus</i> 2. <i>fu-eri-tis</i> 3. <i>fū-eri-nt</i>	
Impt.	{	I. s. 2. <i>es</i> bodi 3. — — p. 2. <i>es-te</i> bodite 3. — —	II. s. 2. <i>es-tō</i> bodi 3. <i>es-tō</i> naj bode p. 2. <i>es-tōte</i> bodite 3. <i>s-u-ntō</i> naj bodo

Infinit.

Praes. *es-se* biti. — Perf. *fu-i-sse* prej biti, da (če) je bil.

Fut. *fu-tūrum*, *-am*, *-um esse* } ali *fo-re* da (če) bode kdo.
futūros, *-as*, *-a esse* }

Particip.

Fut. *futūrus*, *-a*, *-um* bodoč, *-a*, *-e*.

Drugih oblik nima.

Opombe. 1.) *es-tis* je dobil *e-* od 2. oš. sing. *es*; 2.) *eram*, *ero* iz *es-am*, *es-o*. 3.) Coniunct. praes. je prvotno optativ (želelnik); stara sprega: *siem*, *sies*, *siet*, *simus*, *sitis*, *sint* (prim. ε-ῥη-ν, ε-ῥη-ς, ε-ῥη-ι, ε-ῥ-μεν, ε-ῥ-τε, ε-ῥ-εν). 4.) Nam. *essem*, *esses*, *esset* in *essent* se nahaja pogosto *forem* (iz *fu-sem*), *fores*, *foret*, *forent*; takisto v inf. fut. *fore*.

Enako se pregibljejo sestave:

160

absum, *abesse*, *āfui* odsoten biti
adsum, *adesse*, *adfui* (*affui*) prisostvovati, prisoten biti
desum, *deesse*, *defui* manjkati, nedostajati
insum itd. v čem biti
subsum itd. pod čim biti, tičati
intērsum itd. (*ludo*, dat.) udeležim se (igre); *multum*
interest inter arbores velika razlika je . . .
obsum, *obesse*, *óffui* proti čemu biti, v napotje biti
praesum itd. spredaj, na čelu biti
supērsum itd. ostajati, preživeti.

Opomba. Particip. praes. imata le *ab-sum* in *prae-sum*: *ab-sens* odsoten, *prae-sens* prisoten, pričujoč, navzoč.

Posebnosti v spregi imata sestavljenki *prosum* koristim in *possum* morem.

1.) *prōsum*, *prōdesse*, *prōfuī* je sestavljen iz *prod-* in *sum*. *Prod-* pa stoji le pred *e*.

Ind. pr. Coni. pr.	<i>prō-sum</i> , <i>prōd-es</i> , <i>prōd-est</i> , <i>prō-sumus</i> , <i>prōd-estis</i> , <i>prō-prō-sin</i> , <i>prō-sīs</i> , <i>prō-sit</i> etc. [sunt
Ind. impf. Coni. impf.	<i>prōd-eram</i> , <i>prōd-erūs</i> , <i>prōd-erat</i> etc. <i>prōd-essem</i> , <i>prōd-essēs</i> , <i>prōd-esset</i> etc.
Fut. I.	<i>prōd-erō</i> , <i>prōd-eris</i> , <i>prōd-erit</i> etc.
Imperat.	<i>prōd-es</i> , <i>prōd-este</i> ; <i>prōd-estō</i> , <i>prōd-estōte</i>
Perfektove oblike: <i>prō-fuī</i> , <i>prō-fueram</i> etc.	

2.) *possum*, *posse*, *potuī* morem, moči, sem mogel je sestavljen iz *pote* (neutrum k *potis* = mogoč[en]), čigar *-e* se je izprva pred vokali, pozneje vselej odpahnil. — *Pot-* ostane pred začetnim *-e* in se pred začetnim *-s* asimiluje v *pos-*. *Pot-esse* in *pot-essem* se skrčujeta v *posse*, *possem*.

	Indic.		Coniunct.	
Praes.	<i>pos-sum</i> <i>pot-es</i> <i>pot-est</i>	<i>pos-sumus</i> <i>pot-estis</i> <i>pos-sunt</i>	<i>pos-sim</i> <i>pos-sīs</i> <i>pos-sit</i>	<i>pos-sīmus</i> <i>pos-sītis</i> <i>pos-sint</i>
Imperf.	<i>pot-eram</i> <i>pot-erās</i> <i>pot-erat</i>	<i>pot-erāmus</i> <i>pot-erātis</i> <i>pot-erant</i>	<i>pos-sem</i> <i>pos-sēs</i> <i>pos-set</i>	<i>pos-sēmus</i> <i>pos-sētis</i> <i>pos-sent</i>
Fut. I.	<i>pot-erō</i> <i>pot-eris</i> <i>pot-erit</i>	<i>pot-erimus</i> <i>pot-eritis</i> <i>pot-erunt</i>		

	Indic.		Coniunct.	
Perf.	<i>potu-i</i> <i>potu-isti</i> <i>potu-it</i>	<i>potu-imus</i> <i>potu-istis</i> <i>potu-erunt</i>	<i>potu-erim</i> <i>potu-eris</i> <i>potu-erit</i>	<i>potu-erimus</i> <i>potu-eritis</i> <i>potu-erint</i>
Pqpf.	<i>potu-eram</i> <i>potu-erās</i> <i>potu-erat</i>	<i>potu-erāmus</i> <i>potu-erātis</i> <i>potu-erant</i>	<i>potu-issem</i> <i>potu-isses</i> <i>potu-isset</i>	<i>potu-issemus</i> <i>potu-issētis</i> <i>potu-issent</i>
Fut. II.	<i>potu-erō</i> <i>potu-eris</i> <i>potu-erit</i>	<i>potu-erimus</i> <i>potu-eritis</i> <i>potu-erint</i>		
Inf. pr. <i>pos-se</i> , perf. <i>potu-isse</i> . Imperat. in partic. <i>nima</i> .				

Opomba. Perf. *potui* in partic. *potens* sta tvorjena od ne več rabljenega glagola *potēre*, *potui* (kakor *monēre*, *monui*).

2.) *edo, edere, ēdī, ēsum* jesti.

161

Ind. praes. *edo, ēs, ēst, edimus, ēstis, edunt*
 Coni. ipf. *ēssem, ēsses, ēsset, ēssēmus, ēssētis, ēssent*
 Imper. I. *ēs, este.* — II. *ēstō, estō, estōte, edunto*
 Inf. *ēsse.*

Takisto: *cōmedo* snesti: *comēst, comēsse; ēcedo* izjesti: *exēst, exēsse* etc.

3.) *Fero, ferre, tuli, lātum* nesti.

162

Ta glagol pripada pravzaprav 3. konjugaciji, samo da se kratek tematski vokal (*i, e*) povesod, razen pred *m*, izpahuje.

	Activ.	Passiv.
Ind. pr.	{ <i>fero, fers, fert</i> <i>ferimus, fertis, ferunt.</i>	<i>feror, ferris, fertur</i> <i>ferimur, ferimini, feruntur.</i>
Coni. ipf.	{ <i>ferrem, ferres, ferret</i> <i>ferremus, ferrētis, ferrent.</i>	<i>ferrer, ferrēris, ferrētur</i> <i>ferrēmur, ferremini, ferrentur.</i>
Imper.	{ I. <i>fer, ferte</i> II. <i>ferto, fertō</i> <i>fertote, ferunto.</i>	
Inf. pr.	<i>ferre</i>	<i>ferri.</i>

Ostale oblike so navadne po 3. konjugaciji: *ferēbam, ferēbas* etc.; *ferēbar, ferēbāris* etc.; fut. act. *feram, feres* etc.

Perf. in sup. sta izposojena od deb. *tol* (*tollo* iz *tol-no*) po metátezi *ila: tuli* (nam. *tetuli*), *lātum* (nam. *ilatum*).

Enako se pregibljejo sestave:

áffero, afferre, attuli, allātum donesti
antéfero (praefero), anteferre, antétuli, antelātum prednost dati
réfero, referre, rettuli, relātum nazaj nesti, poročati
aúfero, auferre, abstuli, ablātum odnesti
cónfero, conferre, contuli, collātum znesti
díffero, differre, distuli, dilātum raznesti, odložiti
éffero, efferre, extuli, elātum iznesti, povzdigniti
infero, inferre, intuli, illātum nesti v kaj (*bellum*)
óffero, offerre, obtuli, oblātum nasproti nesti, ponuditi
súffero, sufferre prenesti (*sustinui, sustentātum*); perf. in sup.
sus-tuli, sublatum je prevzel glagol *tollo* (gl. § 147).

163

4.) *Volo, velle, volui* hoteti

nolo (iz *né-volo*), *nolle, nōtui* ne hoteti

mālo (iz *máge [= magis] volo*), *malle, mātui*
 raji hoteti.

Indicativ.

Praes.	{	<i>volo</i>	<i>nōlo</i>	<i>mālo</i>
		<i>vīs</i>	<i>nōn vis</i>	<i>māvis</i>
		<i>vult</i>	<i>nōn vult</i>	<i>māvult</i>
		<i>volumus</i>	<i>nōlumus</i>	<i>mālumus</i>
		<i>vultis</i>	<i>nōn vultis</i>	<i>māvultis</i>
		<i>volunt</i>	<i>nōlunt</i>	<i>mālunt</i>
Fut. I.	{	<i>volam, -es, -et</i>	<i>nōlam, -es, -et</i>	<i>mālam, -es, -et</i>
		<i>volemus, -etis, -ent</i>	<i>nolemus etc.</i>	<i>malemus etc.</i>

Coniunctiv.

Praes.	{	<i>velim</i>	<i>nōlim</i>	<i>mālim</i>
		<i>velīs</i>	<i>nolīs</i>	<i>malīs</i>
		<i>velit</i>	<i>nolit</i>	<i>malit</i>
		<i>velimus</i>	<i>nolimus</i>	<i>malimus</i>
		<i>velitis</i>	<i>nolitis</i>	<i>malitis</i>
		<i>velint</i>	<i>nolint</i>	<i>malint</i>
Impf.	{	<i>vellem, -es, -et</i>	<i>nollem, -es, -et</i>	<i>mallem, -es, -et</i>
		<i>vellemus etc.</i>	<i>nollemus etc.</i>	<i>mallemus etc.</i>

Ipt.	}	—	I. <i>nōlī, nolīte</i>
			II. <i>nolīto, nolīto</i> <i>nolītōte, nolunto</i>
Inf. praes.	<i>velle</i>		<i>nolle</i> <i>malle</i>
Part. (<i>volens</i> voljan, rad, adj.)		—	—
Ger.	—		<i>nōlendi</i> —

Opomba 1. *Vis* je tvorba od drugega debla; prava 2. oseba *vel*-(s) se rabi le kot veznik (*vel*-s : *vell* : *vel*). — *Vel-lem* iz *vel-sem*. — Imperativ je vzet od konjunktiva; ta pa je prvotno optativ kakor *sim*.

Opomba 2. *Vin?* hočeš-li? = *visne?* *Sis* (= *sī vis* če izvoliš) za imperativi: *cave sis* varuj se, če hočeš.

5.) *Eo, ire, iī (īvi), itum* iti.

164

Ind. praes.	<i>ēo,</i>	<i>īs,</i>	<i>it,</i>	<i>īmus,</i>	<i>ītis,</i>	<i>eunt</i>
Coni. praes.	<i>eam,</i>	<i>eas,</i>	<i>eat,</i>	<i>eamus,</i>	<i>eatīs,</i>	<i>eant</i>
Ind. impf.	<i>ībam,</i>	<i>ības,</i>	<i>ībat,</i>	<i>ībamus,</i>	<i>ībatis,</i>	<i>ībant</i>
Coni. impf.	<i>īrem,</i>	<i>ires,</i>	<i>iret,</i>	<i>iremus,</i>	<i>iretis,</i>	<i>irent</i>
Fut.	<i>ībo,</i>	<i>ībis,</i>	<i>ībit,</i>	<i>ībimus,</i>	<i>ībitis,</i>	<i>ībunt</i>
Imp. I.	<i>ī, īte;</i> — II. <i>īto, īto, ītote, eunto</i>					
Part. praes.	<i>iens, euntis, eunti</i> etc.					
Ger.	<i>eundi, eundo, (ad) eundum, eundo.</i>					

Indirektni pasiv: *itur* ide se; *eatur* naj se gre; *ībatur, itum, eundum est* etc.; transitivne sestave pa imajo direkten pasiv: *adeor, adīris, adītur* etc. zateče se kdo k meni itd. *praetereor* odrinem se, preskočim se; pa tudi intr. *praetereo* grem mimo.

Perfektov *v* se navadno v vseh osebah izpahuje: *ii, isti, iit, iimus, istis, ierunt; ierim; ieram; issem; isse; iero;* tako tudi sestave (§ 132, 4):

redeo, redīs, redīre, redii, réditum nazaj iti, vrniti se
pereo, perīs, perīre, perii, peritum poginiti (pasiv k *perdo*)
veneo (iz *venum eo*), *venīre (venībam, venībo), venii* na prodaj (iti)
 biti, prodajati se (pasiv k *vendo*)
ambio, ambīre, ambii, ambītum okoli hoditi, prositi za glas —
 se pregiblje kakor *audio: ambiam, ambībā, ambiens, -entis, ambiendi.*

Opomba. Kakor *eo* se spregata *queo, quīre, quii (quīvi) quitum* (morem) moči, in *nequeo, nequīre, nequii (nequīvi)* ne moči.

165 6.) *fīō, fiērī, factus sum* zgoditi se, postati, nastati, se narediti.

Ima le prezentove oblike; perfektove in supinove se nadomeščajo s *facio* in *sum*, *obviām factus sum* ali *obviām fui* srečal sem.

Indic. praes. *fīo, fīs, fit; (fīmus), (fītis), fīunt*

Coni. » *fīam, fīās, fīat; fīāmus* etc.

Indic. imperf. *fīebam, fīebās, fīebat; fīebāmus* etc.

Coni. » *fīerem, fiērēs, fiēret; fiērēmus* etc.

Fut. I. *fīam, fīēs, fīet; fīemus* etc.

Perf. oblike *factus (sum, sim, eram, essem, erō)*

Imperat. *fī* —

Infinit. praes. *fīērī*

» perf. *factum, -am, -um esse*

» fut. } *factum irī*

» » } *fore*

» » } *futūrum, -am, -um esse*

Partic. praes. —

» perf. *factus, -a, -um*

» fut. *futūrus, -a, -um*

Gerundium —

Gerundivum *faciendus, -a, -um.*

Sestave: *infīt* = začne.

1.) Tudi pred vokali, razen pred *-ēr*, ostane *i* dolg: *fīo, fīās, fīet* itd., pa: *fīerem, fiērī*.

2.) Kakor *fīō* se spregajo pasivi sestav s *facio*, ki obdrže ta glagol neizpremenjen:

fassueacio, assuefacere, assufeeci, assuefactum navaditi koga
assuefīo, assuefīērī, assuefactus sum navaditi se.

166

Praepositio. Predlog.

1.) Predlogi so prislovi s to posebnostjo, da se rabijo le v zvezi z gotovimi skloni nominov, v latinščini z akuzativom in ablativom, ali v sestavi, posebno z glagoli.

Nekateri predlogi so ohranili svojo veljavo kot prislovi; n. pr. *ante* prej (*ut ante dixi* kakor sem prej rekel), *post* pozneje (*multo post* mnogo pozneje), *supra* zgoraj, *intra* znotraj. *Contra* nasproti je bil le adverb še v drugem stoletju pr. Kr. in *coram* pred (očmi) je postal predlog šele v prvem stoletju pr. Kr.

2.) Predlog se v pisavi loči od samostalnika (*sub monte*), v sestavi, n. pr. z glagolom, pa tvarja eno besedo in se zato vrše med njima glasovne izpremembe (n. pr. *summoveo* iz *submoveo*).

Redkokedaj se loči predlog od glagola (*tmesis*): *ob vos secro* = *obsecro vos*.

3.) Kakor v slovenščini se dva predloga ne smeta sniti; torej: *de rebus in urbe gestis* (ne: *de in urbe gestis rebus*).

4.) *A Caesareque; ad Caesaremque; ob eamque rem; sub caeloque; apud hominesque*: naslonice **que, ne, ve** se ne zaobešajo na predloge *a, ab, ad, ob, sub, apud*, ampak na njih nomen. — Pri *in* in *ex* je oboje mogoče; *ex contrariisque scriptis, exque eo primum cognovi*. — Ostalim predlogom se navedene naslonice zaobešajo: *sine scutis sineque ferro*.

Raba predlogov.

167

Predlogi imajo navadno najprej krajevni, potem časovni pomen in izražajo naposled razne druge razmere.

a) Predlogi z ablativom :

ā ab abs dē ex in ē

sine coram cum pro prae.

ā, ab, abs od: *abs te*; pred vokali in pred *h* vedno *ab*, pred ustniki (*b, p, f, v*) vedno *a*, pred drugimi konsonanti navadno *a*: *a tergo aggredi* (za hrbtom) od zadaj napasti; *a fronte* od spredaj, *a latere* od strani, *a sinistra* od leve; — *a patre amari*; *ab urbe condita*.

Sestave: *abs-traho, asporto* (iz *abs-porto*), *aufēro, amoveo*.

dē: *de monte descendere* z gore (dol) iti; *de aliqua re dicere*; *qua de causa*; *de industria* nalašč.

ē, ex iz: *e* le pred konsonanti, *ex* pred vsemi glasovi: *ex regno pellere*; *ex illo die*; *ex aliquo audire* od koga slišati; *unus ex omnibus*; *laboro ex capite* (= z glavo imam težave), glava me boli; *ex sententia* po volji, všeč; *ex composito* po dogovoru.

Sestave: pred *f* stoji *ec*: *ec-fero* : *effero*, *ec-fodio* : *effodio*.

sine brez: *sine dei auxilio, sine ulla spe*.

cum (skupno) s, z: *cum Caesare esse* biti v družbi; *cum hoste pugnare* s sovražnikom; *sentire (facere) cum aliquo* biti somišljenik koga; *multis cum lacrimis*; *cum toga*.

V sestavah (*com-, con-, co-*): *com-ēdo, con-do, co-(i)go, co-co*.

pro pred, za: *pro castris* pred taborom (hrbet obrnjen proti taboru, pa **ante castra** = pred taborom, t. j. gledaje proti taboru); *pro patria pugnare*; *unus pro multis*; *pro consule*; *pro tempore* po okolnostih.

V sestavah *pro-* in *por-*: *pro-do*, *proficiscor*, *pro-rigo*.

prae pred: *prae se ferre* pred seboj nositi, se ponašati.

168

b) Z akuzativom in ablativom

se vežeta **in** v, na { z akuz.: smer (kam?)

sub pod { z abl.: bivanje (kje?)

in: *in Galliam proficisci*; *amor (odium) in aliquem* ljubezen (sovraštvo) do koga; *in dies maior* od dne do dne večji; *in diem vivere* tja v (en) dan živeti; *mirum in modum* na čudovit način; *in urbe habitare*; *in flumine pontem facere* reko premostiti; *in vita*, *in convivio*; *in magna copia rerum* pri (navzlic) obilici.

sub: *sub iugum mittere* pod jarem (vislice) poslati; *sub vesperum* proti večeru, o mraku; *sub divo esse* pod milim nebom biti; *sub monte* pod goro, na vznožju gore.

169

c) Vsi ostali predlogi se vežejo le z akuzativom.

ad k, do: *ad arma concurrere* k orožju (po orožje) steči; *ad te venio*; *ad (apud) Cannas pugnare*; *ad id tempus* do tega časa; *ad diem* na določen dan; *ad unum omnes* do zadnjega vsi; *respondere ad aliquid*; *natus ad dicendum* rojen za govornika, rojen govornik; *usque ad urbem* tja do mesta; *ad Oceanum versus* tja proti Oceanu.

adversus proti (v krajevnem, prijaznem in sovražnem smislu): *adversus montes* nasproti goram; *adversus hostem pugnare*; *fides adversus amicos*.

ante pred: *ante castra* (z obrazom) pred taborom (glej *pro*!).

apud pri: *apud Homerum scriptum est*; *dicere (verba facere) apud milites* govoriti pred vojaki, vojakom.

circum (circa): *circum silvam* okrog gozda (*circiter* je adverb).

cis, citra, na to stran, na tej strani.

contra (nas)proti (v krajevnem in sovražnem smislu): *contra populum Romanum*; *contra spem* preko nade.

erga proti (le v prijaznem smislu): *pietas erga parentes*.

extra zunaj, izven: *extra fines; extra modum.*

infra spodaj: *infra lunam* pod luno.

intra znotraj: *intra muros; intra decem annos* tekom 10 let.

super nad, vrh: *super aquam* po vrhu vode (*satis superque* dovolj in preveč).

supra zgoraj, nad: *supra tectum* nad streho.

inter med: *inter urbem et castra; colloquuntur inter se.*

ob ob, pred: *ob (ante) oculos versari* pred očmi biti; *ob eam causam* zato.

penes pri (v oblasti; se rabi le pri osebah); *penes regem* v kraljevi oblasti.

per skozi: *per medios hostes; per multos annos; per legatos nuntiare* po odposlancih javiti; *per dolum* po zvijači; *per se* samo ob sebi; *per me* zaradi mene; *per deos iurare* pri bogovih priseči.

V sestavah: *permagnus; periurus* krivoprisežen.

post (starinski *pōne*) za: *post portam* za vrati; *post hominum memoriam* od pamtiveka.

praeter mimo, razen: *praeter castra* mimo tabora; *praeter te nemo* nikdo razen tebe; *praeter ceteros iustus* pravičen pred drugimi (vsemi).

prope blizu: *prope modum* skoraj.

propter: *propter* (= *prope*) *urbem* bliže mesta; *propter pecuniam* zaradi denarja.

secundum (= *sequendum*): *secundum flumen* ob reki (vzponedno); *secundum* (nasprotje: *contra*) *naturam vivere* naravi primerno živeti.

trans črez, prek: *trans mare* prek morja.

V sestavah: *tra-do* (iz *trans-do*).

ultra onstran: *ultra hominum domicilia; ultra montes*, in

(*ad-*) **versus** proti: *in orientem versus* proti jutrovemu; le pri mestnih imenih samo *versus*: *Neapolim versus*.

170

Coniunctio. Veznik.

Vezniki vežejo 1.) istoveljavne stavke ali stavkove člene; taki vezniki so priredni ali koordinujoči, n. pr.: *et*, *-que*, *atque* = in; *aut* ali; *sed* toda, ampak; *tamen* vendar; *nam*, *enim* kajti i. dr.;

2.) vežejo nadredne stavke s podrednimi; taki vezniki so podredni, subordinujoči; n. pr. *ut* kakor, da; *cum* ko, ker; *quia*, *quod* ker; *si* če, ako; *priusquam* preden; *etsi*, *etiamsi* če tudi itd.

Opomba. Vezniki se stavijo primerno stavkovemu bistvu; zato se spozna njih raba iz nauka o stavku.

171

Interiectio. Medmet.

Vzklik *ō!* je izraz vseh občutkov.

Nadalje so:

1.) Glasovi žalosti in bolesti: *(h)ei*, *(e)heu*, oj! joj! *vae* gorje!

2.) Izrazi opozarjanja in začudenja: *ecce*, *en* lej! glej! *eccum* (= *ecce hunc* [= *hunc*]) glej ga! *eccillum* glej onega; *hui*, *heus* (*tu*) čuj; *age*, *agedum* daj! no!

3.) Glasovi nevolje: *a(h)*, *ohe*, *(h)em* oho! o jej! jemnasta! *em tibi* tu imaš eno!

4.) Izrazi zatrjevanja: *hercules*, *hercule*, *hercle* in *mehercules*, *mehercule*, *mehercle* (t. j. *me Hercules iuvet* Herkules mi pomagaj!) za Herkula, za Boga, bogme;

me dius Fidius (= *me deus Fidius* [= bog zvestobe] *iuvet*) pri moji veri;

edepol pri moji veri, *ecastor* pri Kastorju.

Besedotvorje ali debloslovje.

Besedotvorje je nauk o izpeljavi in sestavi besed.

A. Izpeljava besed.

Izpeljavajo se besede s pritikanjem pripon (sufiksov); besede, nastavše neposredno iz korena, se imenujejo primitiva (*ag-o*), izpeljanke od teh se imenujejo derivata (*ag-it-o*).

I. Izpeljava samostalnikov.

172

Substantiva verbalia,

t. j. samostalniki, izpeljani od glagolov.

1.) Delujoče osebe:

sufiks **-or** (glede na supinovo končnico: **-tor** ali **-sor**): *amātor*, *monītor*, *suāsor* (supin. *suāsum!*), *victor*, *audītor*. Feminina: **-trīx**: *adiūtrīx*, *inventrīx*.

2.) Dejanje ali stanje:

-os (**s** prehaja večinoma v **r**): *amor*, *timor*, *dolor*, *frīgus*; *decus decoris* in *decor decōris*;

-io, **-us** (glede na supin **-tio** ali **-sio**, **-tus** ali **-sus**): *vēnātio*, *cōsensio*, *imitātio*; *cōsensus*, *gemitus*, *mōtus*, *cursus*.

3.) Sredstvo in orodje:

-mentum, **-men**: *instrūmentum*, *ōrnāmentum*, *frūmentum* (*fruor*), *vestīmentum*; *certāmen*, *lūmen* (*luc-men*);

-ulum, **-bulum**, **-culum**: *vinculum*; *vocābulum*, *pābulum* (*pāusco*); *gubernāculum* krmilo, *vehiculum* voz;

-trum: *arātrum* oralo, *claustrum* zapah, *rostrum* kljun.

Substantiva denominativa,

t. j. samostalniki, izpeljani od nominov.

1.) Deminutiva, manjšalke. V spolu se ravnajo po izvirni besedi:

-**ulus, -a, -um** (-**olus, -a, -um** za vokali) večinoma pri substantivih 1. in 2. deklinacije: *nidulus* gnezdece, *virgula* šibica, *saxulum* skalica; *filiolus*, *lineola*; *rēgulus* glavar.

Opomba. Po raznih glasovnih izpremembah nastanejo obrazila -*ellus* in -*illus*: *agellus*, *puella* (*agerlus*, *puerla*); *capella* kozica, *asellus* osliček; *sigillum* pečat, *lapillus* kamenček.

-**culus, -a, -um** pri substantivih 3. in 4. deklinacije: *flōsculus* cvetka, *ōsculum* usteca, poljub; *homunculus* človeče, *opusculum* delce; *fasciculus florum* šopek cvetlic.

2.) Lastnosti in stanja izražajo:

-**tās**: *paupertas*, *libertas*; *levitas*, *civitas*; *pietas*, *vetustas*, *māiestas*, *potestas*.

-**tūdo**: *fortitudo*, *similitudo*, *magnitudo*, *consuetudo*, *valetudo*;

-**ia**: *sapientia*, *abstinentia*, *invidia*, *audācia*, *clementia*;

-**i-tia** (-**i-tiēs**): *amīcitia*, *iūstitia*, *mollitia* in *mollitiēs*, *plānitīes*.

3.) Posel in kraj poslovanja:

-**ina**: *medicina* zdravilstvo, *sūtrina* čevljarnica, *tōnstrina* brivnica, *doctrina* pouk.

4.) Shramba, zbirališče:

-**arium**: *columbarium* golobnjak, *aerarium* zakladnica, *seminarium* sadilnica, vzgajalnica, *armarium* orodnica, omara, *tabularium* arhiv.

Opomba. *Patronymica*, t. j. osebna imena po očetu so le grške tvorbe: *Priamides*, *Pelīdēs*, *Aeneadēs*, *Atlantis*, *Nērēis*.

II. Izpeljava pridevnikov.

Adiectiva verbalia.

a) Aktivno na:

-**bundus** in -**cundus** v pomenu part. praes.: *mirabundus* čudeč se, začuden; *tremebundus*, *moribundus*; *irācundus* jezav, *verēcundus* spoštuječ, *fācundus* zgovoren, *iūcundus* (= *iuvicundus*) razveseljujoč, prijeten;

-*āx* in -*ulus* izražata nagnjenje: *fallax* (*qui libenter fallit*), *audax*, *loquax*, *mendax*; *credulus* lahkoveren.

-*idus* zlasti od intrans. glagolov 2. konjugacije: *timidus*, *calidus* («vroč» od «vreti»), *frigidus*; *cupidus*, *rapidus*.

b) V pasivnem pomenu na:

-*ilis* in -*bilis* za izraz možnosti ali sposobnosti: *fragilis*, *facilis* (*quod frangi potest, quod facere possumus*), *ūtilis*, *docilis* (po-učljiv), *amābilis*, *mōbilis*, *crēdibilis*.

Adiectiva denominativa.

175

1.) Od snovnih imen adjektivi na

-*eus*: *aureus*, *ferreus*, *ligneus*.

2.) Da komu kaj pripada, izražajo:

-*ius*, -*i-cus*: *patrius*, *rēgius*, *ēgregius*; *bellicus*, *rusticus*.

-*ārius*: *gregarius* prostak, *legiōnarius*; tudi obrt: *argentarius* menjač, *carbōnarius* oglar, *ostiarus* vratar;

-*ālis* (-*āris* izza *l*), -*ālis*, -*ēlis*, -*ēnsis*: *aequalis*, *rēgalis*, *popularis*, *cōnsularis*; *cīvilis*, *puerilis* (prim. ovīle sc. *stabulum* ovčja staja, ovčjak); *crudelis* (*crudus*), *curūlis*, *castrensis*, *circensis*;

-*nus*, -*īnus*: *paternus*, *māternus*; *ferinus* (od divjačine), *dīvinus*, *marinus*;

-*ānus*: *montanus*, *oppidanus*, *hūmanus*, *merīdianus*.

3.) Obdarjenost s čim ali obilico česa:

-*tus*: *honestus*, *scelestus*, *rōbustus*; *barbatus* bradat, *stellatus* zvezdat, *cornutus* rogat;

-*ōsus* in -*lentus*: *glōriosus*, *perīculosus*, *labōriosus*; *fraudentus*, *opulentus*, *vīnolentus*.

4.) Od lastnih imen:

a) Od osebnih na

-*īānus*, -*ānus*, -*īnus*, -*icus*: *Caesarianus*; *Pompeianus*; *Aemilianus*; *Verrinus*, *Plautinus*; *Platōnicus*.

b) Od krajevnih na

-*ānus*, -*īnus*, -*ēnsis*, -*ās*: *Thebanus*, *Tusculanus*; *Amerinus*, *Tarentinus*; *Cannensis*, *Narbōnensis*; *Arpīnas*, *Fīdēnas*.

c) Od imen narodov na

-*icus* ali -*ius*: *Italicus*, *Africanus*; *Syrius*, *Thrācius*.

Imena dežel so deloma tvorjena šele od njih: *Africa*, *Syria*, *Thrācia*; druga od narodskih imen samih: *Italia*, *Gallia*, *Britannia*.

176

III. Izpeljava glagolov.

Verba verbalia:

- 1.) Nekatera verba incohativa (gl. § 150, 2).
 2.) Verba frequentativa (intensiva), ki so tvorjena praviloma, a ne vedno od supina.
<i>canere</i> peti	<i>cantum</i> : <i>cantare</i> (od <i>cantare</i> zopet: <i>cantitare</i> pevati)
<i>clāmare</i> vpiti	<i>clāmatum</i> : <i>clāmītare</i> kričati
<i>habere</i> imeti	<i>habitum</i> : <i>habitare</i> stan imeti, bivati
<i>currere</i> teči	<i>cursum</i> : <i>cursare</i> tekati
<i>dormire</i> spavati	<i>dormitum</i> : <i>dormītare</i> spavati, zaspan biti
<i>minari</i> pretiti	<i>minatum</i> : <i>minītari</i> žugati.

Verba denominativa.

Največ jih je v vokalnih spregah: *vulnero, libero, levo; flōreo, frigeo, frondeo* (v *e*-konjugaciji vedno intransit.); *pūnio, fīnio, cūstōdio, servio*.

Opomba: Po konjugaciji se često razlikuje transitivnost in intransitivnost: *pendo* : *pendeo, iacio* : *iaceo, fugo* : *fugio; sēdo* : *sedeo, plāco* : *placeo* i. dr.

177

IV. Izpeljava prislovov.

- a) Adverbia verbalia se tvarjajo z obrazilom
 -*im* od supina: *nōminātīm* imenoma, *privātīm* zasebno, *stātīm* stoje, takoj, *carptīm* kosoma.
 b) Adverbia denominativa z
 -*im*: *paulatīm* po malem, polagama; *virītīm* mož za možem, *vicissim* menjaje;
 -*i-tus*: *antiqu-i-tus* izdavna, *funditus* do tal, *penitus* docela, *rādīcītus* s koreninami, *divīnītus* po božji volji.

Opomba. *Partīm* deloma, *grātīs* zastonj, *noctū* po noči so ostareli skloni dotičnih nominov. — Tvorbe adverbijev iz pridevnikov glej §§ 69 in 70.

178

B. Sestava besed.

I. Sestavljenka se imenuje *compositum*; nje prvi del je določnica, drugi osnovnica. Oba dela se lahko glasovno izpreminjata.

- 1.) Osnovnica ima često preglašeno deblo: *inermis* (*arma*); *inimīcus*; *vātīcīnium* prorokba (*vātes in cano*); *parričīda*.

Posebno pogosto dobe preglas sestavljeni glagoli:

a v **e, i, u**: *coerceo, abicio, concutio*

e v **i**: *obtineo; colligo*, pa *neglego*

ae v **ī**: *concīdo, inquīro, exīstimo*, pa *cohaereo*

au v **ū** ali **ō**: *conclūdo, explōdo*.

2.) Določnica se navadno izpreminja le na koncu ob stiku z osnovnico: *acquīro, appello, aggredior, allūdo, aspicio* itd. — Sestavljenke so često ohranile starejše oblike določnic: *prōd-ire, prōd-esse* (*prōd* = *prō*); *commovere, collābi* (*com* = *cum*), *sustinere, suscensere* (*su[b]s* = *sub*); *effugere* (iz *ec-fugere*; *ec* = *ex*).

Le v sestavah se rabijo:

amb okoli: *amb-io* obhodim, *am-puto* obrežem, *amplector* objamem, *an-ceps*

dis (*di*) raz-: *dis-icio, dir-imo, dif-fundo, di-labor*

por (*pro*): *por-rigo, pol-liceor*

ne(c): *ne-scio, neg-lego*

red (*re*) nazaj: *red-eo, re-moveo*

sēd (*sē*) proč: *sēd-itio, sē-cēdo, sē-cūrus* (*cūra*).

II. Sestavljenke, kojih vsak del obdrži svojo obliko in veljavo, se imenujejo sklopek (iuxtapositio): *unusquisque, plebiscitum, pro-consul, verisimilis, agricultura, satisfacio; respublica, iusiurandum* (se pišeta tudi vsaksebi).

Skladnja ali stavkoslovje.

(Syntaxis.)

179

Stavek.

I. *Veni, vidi, vici. Abiit, excessit, evasit, erupit. Qualis rex, talis grex. Omnia praeclara rara.*

Mi govorimo v stavkih. Stavek je izraz misli s pomočjo določenega glagola (*verbum finitum*). *Verbum finitum* je vsaka glagolska oblika, pri kateri se da razlikovati oseba; v stavku je ali izrečno povedan (popolni stavek), ali pa si ga mislimo (nepopolni stavek).

II. 1.) *Discimus. Fortuna caeca est. Deus omnia regit.*

2.) *Lege! Sis felix! Oremus!*

3.) *Quid discis? Cur legam?*

V stavkih poročamo:

1.) Kaj delamo, mislimo, zaziramo (pripovedovalni ali trdilni stavki).

2.) Kaj naj se dela, misli, zazira (zahtevalni ali pozivni stavki).

3.) Oboje se da izraziti v vprašalni obliki (vprašalni stavki).

Vsak tak stavek sam za se se imenuje prosti stavek.

III. *Multi iam menses transierunt et hiems praecipitaverat neque Brundisio naves legionisque ad Caesarem veniebant.*

Dva ali več prostih stavkov se lahko združi, ne da bi kateri izgubil svojo samostalnost. Taka zveza stavkov se imenuje **priredje** (*coordinatio, παρατάξις*).

IV. *Venias! Oro Pridi!* Prosim. = *Oro, venias*, prosim, pridi (da prideš). — *Quis venit? Dic mihi!* Kdo prihaja? Povej mi! = *Dic mihi, quis veniat* povej mi, kdo (da) prihaja.

Ille discessit, ego domum reverti = ubi (ko) ille discessit, ego domum reverti.

Stavek se more stavku podrediti (poodvisniti); taka zveza stavkov se imenuje **podredje** (subordinatio, *ὑπόταξις*). Stavek, ki mu je drugi podrejen, se imenuje nadredni stavek, a oni podredni ali odvisni (odvisnik).

Opomba. Nadredni stavek more biti sam kakemu drugemu podrejen; ako je samostalen, se imenuje tudi glavni stavek.

Stavkovi deli.

Predikat in subjekt.

180

I. Verbum finitum je predikat v stavku, navadno celoten, vsaj pa njega bistveni del.

Vsak verbum finitum ima v sebi glagolovo osebo, t. j. subjekt: *scribimus* pišemo. (*Quis scribit?* kdo piše? *Nos* mi!)

II. Vendar se more subjekt izraziti tudi s posebno besedo, subjektovo besedo: *Amicus scribit. Rosa floret. «Non» est particula negans. Errare humanum est. Opportune accidit, quod venisti.*

1.) Subjektova beseda je lahko vsak nomen in vsaka kot nomen rabljena beseda (n. pr. infinitiv), tudi cel stavek.

2.) *Pulvis et umbra sumus. Si tu vales, bene est; ego valeo.*

Osebni zaimsek se kot subjektova beseda stavi kakor v slovenščini le tedaj, kadar je zaimsek naglašen.

3.) *Pluit, pudet me, itur, ventum est.*

Glagolske oblike, ki se jim ne more pridejati posebna subjektova beseda, se imenujejo brezosebne (*impersonale*) in stavki s takimi glagoli brezsubjektni.

Predikat.

181

Themistocles rem familiarem neglegebat. Milites fortissime pugnauerunt, Themistocles erat Atheniensis, in rebus gerendis erat promptus.

I. Predikat je ali

1.) edino verbum finitum; njegova določila so adverbja.

2.) verbum finitum (navadno *esse*) **in** predikativni pristavek (*praedicativum*), ki je najčešče nomen.

II. Praedicativum je potreben

1.) pri nepopolnih glagolih

sum sem; fio, evādo, exsisto bom, postanem
maneo ostanem
videor dozdevam se.

Kadar se pa rabijo kot popolni, zadostujejo za predikat: *Est deus. Est fides et iustitia. Mihi bene est. Pater abiit, ego maneo;*

2.) pri pasivih

a) *dicor, nominor, appellor, vocor* imenujem se

b) *habeor, putor, existimor, iudicor* imam, smatram se za kaj

c) *fio* naredim se: *creor, eligor, deligor* izvolim se za kaj:

1.) *Sum felix felixque manebo. Virorum est fortium toleranter dolorem perpeti.*

Brutus exstitit vindex libertatis Romanae.

Cui mors non videtur acerba?

2.) *Miltiades tyrannus est appellatus, sed iustus; omnes autem dicuntur et habentur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quae libertate usa est. Caria putabatur locupletissima.*

Ad bellum gerendum Alcibiades dux delectus est.

Skladnost (kongruenca) med subjektom in predikatom.

182

I. Ena subjektova beseda:

Tempus fugit. Divitiae dilabuntur. Civis Romanus sum. Fortuna caeca est. Verae amicitiae sempiternae sunt. — Iustitia est domina et regina omnium virtutum. Cicero fuit magnā eloquentiā.

Ea prima lex esto. Quae fuit causa lacrimarum? Hi sunt reges Persarum. Thebae, quod Boeotiae caput est.

1.) Verbum finitum ima isto osebo in število kakor subjekt.

2.) Praedicativum se ravna kolikor mogoče po subjektu: pridevniki in pridevniške besede (zaimki, števniki) v spolu, sklonu in številu;

samostalniki redno v sklonu (nominativ) in številu, dočim se da spol prisposobiti le, kadar so substantiva mobilia ali communia; kadar pa stoji praedicativum v kakem odvisnem sklonu, tedaj se ne more ravnati po subjektu.

Tudi zaimek kot praedictivum se popolnoma sklada s subjektovo besedo, razen če ima zaimek kakor v slovenščini samostalniško veljavo. *Ea prima lex esto* to bodi... (Subjekt je *lex*!) Pa: *quid est amicitia?*

Opomba. Pomni: *Non is sum, qui periculo terrear* nisem take baže (ali: iz take moke), da bi se dal...

II. Več subjektivih besed:

183

Romulus et Remus Romam condiderunt.

Pompeius et Caesar interfecti sunt Agrippina et Sabina interfectae sunt.

Si tu et Tullia valetis, gaudeo; ego et filius meus valemus.

Pater mihi et mater mortui sunt ali *pater mihi mortuus est et mater.*

Mortui sunt pater et mater et filius ali *mortuus est pater et mater et filius*, pa: *mortua est mater et pater et filius.*

Skupni predikat se 1.) sme ravnati po vseh subjektivih besedah, če je mogoče; sicer se 2.) ravna le po bližnji.

Prvo velja posebno, kadar stoji skupen predikat za subjekti in so ti vsi istega spola in iste osebe; tedaj stojita verbum finitum in predikativni adjektiv vedno v pluralu, spol in oseba ostaneta.

Pri oziru na več subjektov različnih oseb ali različnega spola ima kakor v slovenščini za skupen predikat 1. oseba prednost pred drugo, ta pred tretjo in moški spol prednost pred ženskim in srednjim.

Vedno: *senatus populusque Romanus decrevit.*

V stavkih, kakor: *secundae res, honores, imperia, victoria fortuita sunt. Virtus fidesque vestra spectata mihi sunt*, je praedictivum samostalniško rabljen.

Opomba. Constructio ad sensum (κατὰ σύνεσιν): predikat se ne ravna po obliki, ampak po vsebini subjektovi, n. pr. *pars per agros dilapsi sunt, pars urbes petunt finitimas. Decem milia peditum more Macedonum armati fuere. Ipse dux cum aliquot principibus capiuntur.*

Subjektova in predikatova določila.

184

Subjektive in predikativne besede dobivajo v stavku lahko še posebna določila, različna po različnih besednih razpolih:

Določilo samostalnikov se imenuje atribut. Glagoli in pridevniki imajo dvoje določil: 1.) eno, ki pove, koga ali česa se tičejo glagoli in pridevniki (objekt), 2.) eno, ki pove, v kakšnem oziru se tega tičejo (adverbiale, in sicer *loci, temporis, modi, causae*).

Za taka določila služijo:

1.) Nomina, 2.) nominalno rabljene besede (infinitiv, participij, gerundium, adverbium), 3.) celi stavki (podredni = odvisni).

Posamezne besede teh določil morejo dobiti zopet svoja določila.

Nomina kot stavkova določila.

185

Atribut in apozicija.

I. Adjektivni atribut.

Magna castra, haec castra, his castris; urbs florens, urbs expugnata.

Volusenus vir erat consilii magni magnaque virtutis, redkeje: vir erat consilii magni et virtutis.

Adjektivni atribut t. j. določilo samostalnikov z adjektivnimi besedami (adiectivum, pronomen, numerale, participium) dobi po odnosnici (t. j. po pojasnjevanem samostalniku) svoj genus, numerus in casus.

Ako spada tak atribut k več samostalnikom raznega spola, se ali pristavlja vsem raznospolnim ali se uravna le po najbližjem.

186

II. Istosklonski substantivni atribut = apozicija.

1.) Apozicija k substantivom:

Homerus poeta, Homeri poetae, cum Homero poeta; leo, rex animalium; aquila, regina avium; stella, certa dux navigantium; usus, magister omnium.

Imperator Nero; urbs Roma; mons Vesuvius; flumen Savus.

Duo fulmina Romani imperii, Cn. et P. Scipiones, subito in Hispania extincti sunt.

Apozicija je v istem sklonu kakor odnosnica; kadar je mogoče (substantivum mobile, commune!), se sklada ž njo tudi v spolu in številu.

Apozicija se odnosnici praviloma, z atributom vedno, zapostavlja; **pred** njo stoje: *imperator* (= «cesar»), *rex*; često *urbs*, *mons*, *fluvius*.

Tudi zaimkom, posebno osebnim, se da pristaviti apozicija: *ego, amicus tuus, hoc te rogo.* — O apoziciji pri relativih gl. § 339, 2.

2.) Predikatova apozicija.

187

a) *Cato senex historiam scribere instituit. Aristides exsul patria caruit. Defendi rem publicam adolescens, non deseram senex.*

b) *Invitus feci. Socrates venenum lactus hausit. Satis vivi, invictus enim morior. Hannibal primus in proelium ibat, ultimus excedebat.*

Apozicijski pristavki se morejo privedati subjektu tudi le z ozirom na predikat: *Cato* ni bil vedno «*senex*», ampak z ozirom na predikat «*instituit*» itd. To so predikatove apozicije.

Opomba. Redkeje se privedlje predikatova apozicija drugim stavkovim določilom, n. pr. objektu: *tyrannus patrem et filium vivos combussit.*

Za take apozicije služijo:

188

1.) Substantiva personalia, ki pomenijo človeško dobo (*adolescens, iuvenis, vir, senex*) ali stan in poklic (*equus, consul, tribunus*);

2.) adiectiva in participia, ki izražajo telesno ali duševno stanje ali spored (*absens, praesens; incolumis, vivus, laetus, invitus, iratus, frequens; prior, primus, medius, postremus*).

Opomba. Kadar predik. apozicija izraža le primero ali le dozdevno lastnost, se ji pridene *ut, velut, tamquam, quasi: Atheniensium urbs ut propugnaculum opposita fuit barbaris.* (Primeri!) *Epaminondas disertus erat ut Thebanus* (kolikor se o Tebanu da reči, da je «*disertus*»).

3.) Razlikuj:

Haec lex prima lata est ta zakon je prvi, ki je bil predlagan; *haec lex primo* (izprva, začetkom) *probata est, postea vero eam aspernatus est populus;*

haec lex primum (prvikrat) *a Clodio, aliquanto post ab Antonio est neglecta;*

hanc legem consul primum (prvič) *promulgavit* (objavil), *deinde tulit* (predlagal), *tum suasit* (zastopal), *postremo pertulit* (izposloval).

III. Raznosklonski substantivni atribut.

189

1.) *Singulorum facultates et copiae divitiae sunt civitatis. Imperium populi Romani; imperium ea magnitudine. Haec est domus patris nostri. Orbis terrarum divitias, inquit Epaminondas, accipere nolo pro patriae salute.*

Scipioni inditum est cognomen Africani. Volusenus, vir et consilii magni et virtutis, unam spem salutis in virtute esse docet.

Libenter legimus tres libros de officiis.

Ako substantivni atribut ni apozicija, stopi, ne-izpremenjen pri vseh sklonih odnosnice:

- a) v genetiv, ki izraža last, lastnosti, vsebino (podrobnosti glej pri genetivu §§ 214 idd.); redkeje
- b) v ablativ, ki izraža lastnosti (§ 218);
- c) v kak prepozicijski sklon. —

- 2.) *Filia agricolae* kmetova hči
sollertia matris materina skrbnost
mors Caesaris Cezarjeva smrt
domicilium animalium živalsko bivališče
exercitus Persarum perzijsko vojsvo
castra hostium sovražni tabor
virtutes corporis telesne vrline
bona animi duševni blagri.

Atribut. genetiv stoji v latinščini mnogokrat namesto slovenskih pridevnikov. Zlasti se slovenski svojilni pridevniki v latinščini prevajajo z genetivom dotičnih samostalnikov; v mnogih slučajih latinščina takih pridevnikov (n. pr. kmetov, hčerin, sinov itd.) sploh nima.

- 3.) *Epistula ad amicum missa* pismo prijatelju
pugna apud Salamina facta bitka pri Salamini
clades ad Issum accepta poraz pri Isu
Philippi ad Alexandrum epistulae Filipovo pismo do Aleksandra
illi de re publica libri one knjige o politiki
urbs, quae est in Italia mesto v Italiji
pons, qui est ad Genavam most pri Genavi.

Prepozicijski izrazi se odnosnici navadno ne pristavljajo naravnost, ampak se ali vrinejo med njo in kak drugi atribut ali pa se opišejo s primernim participijem ali stavkom.

Izvzeti so verbalni substantivi: *reditus in patriam*; *excessus e vita*; *amor in patriam*.

190 Casus obliqui nominov kot stavkova določila.

Nominativ je sklon subjekta, predikata in (včasih) atributa. Casus obliqui so skloni za ostala stavkova določila: za večino atributov, za objekt in adverbiale; ker pa vsakemu izmed teh sklonov ni odmerjen le eden stavkov člen, je treba premostrivati vsak sklon za-se.

Opomba. Vokativ stoji izven stavkove zveze in ne služi za noben stavkov člen.

Akuzativ.

Litterarum studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, 191
secundas res ornant, adversis perfugium ac solacium praebent.

Akuzativ je sklon direktnega objekta. Glagoli, ki morejo dobiti tak objekt, se imenujejo transitivni; le taki glagoli morejo imeti osebni (direktni) pasiv; delujoča oseba (živo bitje) v pasivni konstrukciji se izraža z ablativom z *a (ab)*: *Scipio Carthaginem delevit: a Scipione Carthago deleta est; pa: ferrum et ignis vastat terras: ferro et igni vastantur terrae.* — Gl. § 105.

Indirektni pasiv: *parco tibi — parcitur tibi; a te peto — a te petitur.*

I. Enojni akuzativ.

1.) Vobče odgovarjajo latinskim transitivnim glagolom tudi v 192 slovenščini transitivni:

Imitor te posnemam te, video, vinco, scribo, sumo, traho, munio itd.

2.) Nekateri glagoli se dajo v slovenščini različno prevesti, transitivno ali intransitivno, dočim so v latinščini le transitivni, n. pr. v latinščini vedno: *iuvo (adiuvo) pauperem*, slovenski pa: podpiram reveža ali pomagam revežu. Takisto: *fortes fortuna adiuvat.* — *Adaequo adversarium* dosegam nasprotnika, segam do nasprotnika, enačim se nasprotniku.

3.) Ti-le latinski **transitivni** glagoli pa veljajo v slovenščini redno za **intransitivne**:

disco vito fugio
sequor spero timeo.

Disco omnia učim se vsega;

fugio periculum bežim pred nevarnostjo (krajevno seveda: *fugio ex castris*);

sequor ducem sledim vodniku (tudi: vodnika);

spero auxilium upam na pomoč, nadejam se pomoči;

timeo Danaos bojim se Danajcev. —

Pueri Graeci carmina Homeri edidicerunt.

Gloria virtutem tamquam umbra sequitur.

Vitia vitantur, Danai timentur (direktni pasiv!).

Tudi composita teh glagolov so transitivna, včasih skladno s slovenščino:

edisco carmen naučim se na pamet, na izust;

evito dedecus izognem se sramoti;

effugio mortem uidem smrti;

consequor praemium dosežem, dobim darilo;

despero victoriam (pa tudi: *de victoria*) obupam nad zmago; pasiv:

salus desperatur;

pertimeo procellam hudo se bojim nevihte. Pa:

obsequor amico ugodim (udam se) prijatelju.

193 4.) Kakor *fugio* uidem, uhajam se ravnajo brezosebniki:

fugit fallit praeterit

iuvat decet dedecet.

Me fugit, fallit, praeterit uide mi, zamakne se mi, prezrem (seveda tudi v pravem pomenu: *haec spes me fefellit* me je varala, *urbem praeterire* iti mimo mesta);

nos iuvat veseli nas;

decet (dedecet) pueros dečkom se (ne) spodobi; (prim. § 156, 2, 3).

194 5.) Več glagolov se rabi kakor v slovenščini transitivno ali intransitivno:

deficio: vires me deficiunt moči me zapuščajo,

deficio a patria izneverim se domovini,

deficio ad Ariovistum uskočim k Ariovistu,

deficio animo (abl. limitationis, § 236) pogum mi upada;

ulciscor: ulciscor patrem, patris necem maščujem očeta, očetovo smrt; *ulciscor hominem nefarium* maščujem se **nad** malo-pridnežem;

queror iniuriam ali *de iniuria* obtožujem krivico, tožim o krivici;

miror audaciam, de audacia občudujem drznost, čudim se drznosti;

doleo (maereo, lugeo, lamentor) rei publicae casum ali *(de) casu* obžalujem (objokavam) propast države, tugujem zaradi propasti;

caveo adulatorem ali *ab adulatore* varujem se prilizovalca, **pred** prilizovalcem;

taceo aliquid ali (s subst.) *de aliqua re* zamolčim kaj, molčim o čem.

6.) *Agesilaus Hellespontum copias maxima celeritate traiecit;* 195
ierunt trans flumen = *transierunt flumen* koračili so prek reke
 = prekoračili so reko;
incidimus in hostem naleteli smo na sovražnika;
conscendimus navem vkrcali smo se.

Po sestavi s predlogi, ki zahtevajo akuzativ (in s *con-*), postanejo intransitivni glagoli (posebno glagoli premikanja) transitivni kakor v slovenščini; v pravem krajevnem pomenu se pri teh sestavljenkah more ponoviti predlog pred odnosnico: *ingredi (in) templum, inire (in) urbem*.

Taki glagoli so n. pr.:

circumire, circumvenire hostes obkoliti
circumstare senatum, circumstare homines obstopiti
praeterfluere Alpes teči mimo
transire Padum prekoračiti
transilire fossam preskočiti.

V stalnih frazah se rabijo

a) le transitivno:

inire proelium, magistratum začeti bitko, nastopiti službo
inire consilium zasnovati načrt
obire terram obiskati deželo
obire (occumbere) mortem nastopiti smrtno pot, umreti
oppugnare urbem naskočiti mesto;

b) le intransitivno:

incidere in hostes naleteti na sovražnika
invadere in arcem udreti v grad
invehi in multos planiti na(d).

c) Po konstrukciji se razlikuje pomen:

te omnes fere adeunt skoraj
 vsi se zatekajo k tebi,
 prosjačijo

*Caesar eas quoque nationes
 adiit* je posetil
praetores adiri non possunt
 so nepristopni, se jim ne
 da blizu priti, se ne mo-
 rejo prositi

ad me multi adeunt prihaja-
 jajo k meni

Caesar adiit ad castra je
 prišel k taboru
ad praetores aditum est šli
 so pred pretorja (tožit)

periculum adire (subire) se *ad causam adire* se lotiti
 podati v nevarnost, se iz- stvari.
 postaviti

Opomba. Odlikovati se pred kom v čem: *praestare alicui aliqua re, excellere alicui in inter...*, *antecedere aliquem (in alicui)*, *vincere (superare) aliquem, florere praeter ceteros.*

196

Notranji (vsebinski) objekt.

Quis libenter viveret hanc vitam miserrimam?
Tertiam iam aetatem hominum Nestor vivebat.
Cicero ius iurandum verissimum iuravit.
Hannibal atrox proelium pugnavit;
 sitire sanguinem krvoločen biti
unguenta redolere po mazilih dišati
dulce ridere sladko (pravzaprav: kaj sladkega) se smejati.

Brezobjektni glagoli (verba neutra) morejo svojo lastno vsebino imeti za direkten objekt (notranji objekt; § 104, c).

Čisto splošno vsebino izraža neutrum zaimkov in števnih adjektivov. N. pr.:

multum potest, valet mnogo premore
hoc me commōnet amicus na to me opozarja prijatelj
illud laetor tega se veselim
id non dubito o tem ne dvomim
id laboro na to delam
illud glorior z onim se ponašam
quid non cogit homines natura k čemu ne sili...

Taki akuzativi so često postali redni prislovi: *multum* zelo, *plus* več, *plurimum* najbolj, *quam plurimum* kar najbolj, *nonnihil* precej, *summum* k večjemu; *magnam (maximam) partem* većinoma, *partim* deloma.

Opomba. Taka splošna vsebina se izraža tudi v zgledu: *homo id aetatis* človek te starosti.

II. Dvojni akuzativ.

197

a) Dvojni akuzativ, osebni in stvarni.

Dionysius Epaminondam musicam docuit. Magister nos docuit Latine loqui. Eumenes iter (ali de itinere) omnes celavit.

Pacem te poscimus omnes. Caesar cotidie Haeduos frumentum flagitabat.

Hoc a me universa provincia poposcit.

Ta akuzativ stoji:

1.) pri aktivu glagolov: *doceo aliquem aliquid* (ali infinitiv) učim koga česa, poučujem ga v čem, in *celo aliquem aliquid* (pa tudi: *aliquem de aliqua re*) prikrivam, tajim komu kaj.

Pasiv: *doceo aliquem aliquid* se ne postavlja v pasiv; nadomešča se z *disco, institutor, erudior*: *A Cerere homines usum frumenti didicisse dicuntur. Gracchus a Cornelia matre Graecis litteris eruditus est;*

celor le z *de*: *celor de consiliis tuis*. Takisto *doceo* v pomenu »obvestiti»: *doceo te de adventu hostium: doceor de adventu*.

2.) Pri aktivu glagolov *posco* in *reposco* zahtevam; *flagito* terjam.

Opomba. V frazi *sententiam rogo* »vprašam za glas, dam na glasovanje», ostane stvarni akuzativ tudi pri pasivni konstrukciji: *Cicero aegre tulit, quod non primus rogatus erat sententiam*.

3.) Pri vseh glagolih zahtevanja, vprašanja in prošnja, ako je stvarni akuzativ pronomem neutrum: *id unum te oro (rogo), istud sum rogatus; hoc te interrogo, consulo;*

prosim te česa: *oro te aliquid, peto a te aliquid*; pasiv: *oraris aliquid, a te petitur aliquid*;

vprašam te kaj: *rogo, interrögo te aliquid, quaero ex te aliquid. Ex rege quaesitum est = rex interrogatus est*. Pa: *quaero te de causa* vprašam te o zadevi.

Stavek kot stvarni akuzativ: *posco (oro), ut mihi auxilium ferat. Interrogo, quis mihi auxilium ferat*.

b) Dvojni akuzativ objekta in njemu pridejanega 198 predikativa (objektov predikativ). (Prim. § 181, II. 2.)

1.) *Epaminondas omnem civilem victoriam funestam putavit. Poeni Hannibalem exulem iudicaverunt. Beatos (esse) existimo sapientes. Themistocles se Argis non satis tutum videbat.*

2.) *Themistocles ferociorem reddidit civitatem. Idem belli navalis peritissimos fecit Athenienses. Graeci adversus barbaros Athenienses duces sibi delegerunt.*

3.) *Epaminondas philosophiae praeceptorem habuit Lysim. Atheniensibus Pythia praecepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent. Neocles uxorem Acarnanam civem duxit. Non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum pater tuus expertus est (Themistocles). Gratum te praesta.*

199 Ta akuzativ stoji:

1.) pri glagolih: *puto, existimo, iudico, duco* smatram za; *dico, nomino, appello, voco* imenujem, zovem, nazivljam, in sličnih;

2.) pri *facio, fingo* (v zvezi z adjektivni tudi *efficio* in *reddo*) naredim, storim za;

creo, deligo, eligo izvolim za, in sličnih;

3.) pri *habeo* imam za; *do, sumo* dam, vzamem za;

cognosco spoznam za;

me praebeo, me praesto fortem izkažem se za, in sličnih.

Pomni: a) *cupiditas homines caecos facit, efficit, reddit*; pasiv pa redno: *cupiditate homines caeci fiunt* (redkeje: *efficiuntur*); *reddo* v tem pomenu nima pasiva.

b) «Smatram za» se izraža, kadar predikativum objektu ne pripada v polnem obsegu, tudi tako:

habeo (duco, puto) cives pro hostibus;

» » » » *hostium numero* (ali *loco*);

» » » » *in hostibus*.

Habeo se v tem pomenu ne veže z dvojnimi akuzativom.

c) *Fortem me praestiti* izkazal sem se junaka;

fortiter me gessi hrabro sem se vedel.

III. Akuzativ mere.

200 Meri se 1.) prostor in oddaljenost:

Milites aggerem latum pedes trecentos, altum pedes octoginta exstruxerunt. Helvetiorum fines in longitudinem milia passuum CCXL patebant. Turris est centum pedes alta, fossa tres pedes lata.

Campus Marathonius (ab)est ab Athenis circiter milia passuum decem. Hadrumentum abest a Zama circiter milia passuum trecenta.

Obseg kakega prostora glede na višino, globino, širino in dolžino ter oddaljenost se izražata kakor v slovenščini z akuzativom. Vprašanja: kako visok, dolg? itd. Točka, odkoder se meri, se izraža z ablativom z *a, ab*.

201 Splošna napoved razdalje (*spatium, intervallum*) pa stoji v ablativu (mensurae § 238, b, γ); *hic locus aequo fere spatio a castris aberat. Equites Ariovisti pari intervallo constiterunt.*

Ta ablativ morejo dobiti tudi podrobne napovedi izpremenljivih razdalj:

Legionem Caesar passibus CC ab eo tumulo constituit. Ariovistus milibus passuum sex a Caesaris castris consedit.

Kadar ni povedano, odkod se meri razdalja, dobi napoved mere same predlog *a*, ker Latinec meri od nje (prim. frazo: *a tergo stare* za hrbtom štati): *a milibus passuum duobus castra posuerunt.*

2.) Meri se čas.

202

a) *Eumenes egregium amicitiae locum apud Philippum tenuit (per) annos septem, apud Alexandrum annos tredecim. Diem noctemque navem tenuit in ancoris. (Per) aliquot dies ibi castra habuit. Mithridates annum iam tertium et vicesimum regnat = (per) duos et viginti annos. Dionysius quinque et viginti annos natus dominatum occupavit = sextum et vicesimum annum agens.*

Akuzativ stoji na vprašanje:

1.) kako dolgo? Kadar se hoče trajnost posebno naglašati, s *per*: *per quinque dies* (zdržema) skozi (celih) pet dni.

2.) Kako star? pri *natus*, *-a*, *-um*.

b) Ako stopi napoved mere, prostorne ali časovne, v odvisnost od samostalnika, se postavi kakor v slovenščini v genetiv: *colossus centum viginti pedum; turris altitudine duodecim pedum; puer novem annorum.*

Podatki o velikosti in debelosti se morejo izraziti le na ta način, ker se *magnus* in *crassus* v tem slučaju ne rabita: *murus trium pedum crassitudine, magnitudine.*

IV. Akuzativ vzklika

203

kot izraz začudenja ali bolesti je nepopoln (eliptiški) stavek, ki mu je izpuščen kak transitiven glagol napovedi:

Me miserum! O fallacem hominum spem fragilemque fortunam! En vobis iuvenem!

Ker si lahko mislimo izpuščeno tudi kako drugo besedo, si razlagamo vzklike v drugih sklonih: *En Priamus!* Glej, Priamus (je tu, nastopi). *Ecce tibi nuntius* glej, poročevalec ti (pride)! *Vae victis!*

204

V. Akuzativ smeri.

Na vprašanje «kam?» stavi latinščina sam akuzativ:

1.) v izrazih *domum* domov, *rus* na deželo, na kmete, n. pr.: *domum ire*, tudi *domum meam (tuam...)* ire na moj dom iti (pa *in meam domum* v mojo hišo); *rus evolare* poleteti na kmete, «napraviti izlet»;

2.) pri imenih vseh mest, malih otokov in polotokov (brez apozicije) namesto slovenskega *v* z akuzativom: *se conferre Romam, Ephesum, Lacedaemonem, Athenas, Tarquinios, Cretam, Samum, Chersonesum*; pa: *in urbem Romam; Romam, (in) opulentissimum orbis terrarum urbem*.

V vseh drugih mnogoštevilnih slučajih se izraža smer z raznimi **predlogi**: *navigo in Asiam; propero in urbem, ad montem, trans campum, ultra fines, sub umbram; aquila volat supra Romam*.

Dativ.

205

Dativ je sklon indirektnega (daljnjega) objekta in stoji na vprašanja 1.) komu? 2.) za koga? 3.) čemu?

A. Na vprašanje: komu?

1.) Pri vseh transitivnih glagolih kakor v slovenščini: *medicus aegroto medicinam dat. Philippus Alexandro filio Aristotelem doctorem accivit*.

Tuintam se dotični glagoli dajo v slovenščini tudi drugače prevesti: *militibus praedam distribuere* med vojake; *min(it)ari alicui mortem* žugati s smrtjo.

In hostium manus incidit padel je sovražnikom v roke; *finem belli (dicendi) fecit* napravil je konec vojski (govoru). — Latinščina daje prednost lastninskemu genetivu, slovenščina stavi rada namesto njega indirektni objekt. (Prim. § 217.)

2.) Pri mnogih intransitivnih glagolih in njim sorodnih pridevnikih, ki dobijo kakor v slovenščini objekt le v dativu: *Vir bonus est is, qui prodest, quibus potest, nocet nemini (prodest = utilis est, nocet = noxius est). Xerxes alienissimo sibi loco, hostibus opportunissimo confligit*.

Pasiv je indirekten: *Celeriter subventum est nostris*.

206

V samostalniški rabi se vežejo pridevniki z genetivom: *amicus patris* očetov prijatelj; *amicus patri* očetu prijazen; *takisto inimicus*.

Pridevniklji naklonjenosti in nenaklonjenosti se vežejo kakor v slovenščini tudi s predlogi: *sunt multi homines ingrati adversus (in) deos, grati erga homines*. — Namen se izraža s predlogom *ad*: *res ad bellum aptae (utiles, necessariae)*.

Vedno se reče: *mei (tui, nostri, vestri, veri) similis*; z drugimi besedami z dativom: *capillus lanae (dat.) similis*.

3.) Posebnosti intransitivnih glagolov:

207

a) V latinščini se vežejo z dativom, v slovenščini pa se prevajajo različno sledeči glagoli:

medeor persuadeo
irascor nubo studeo
maledico pareo supplico
obtrecto parco invideo.

Medeor aegrotu zdravim bolnika; perf. sanavi aegrotum; pass. sanatus est persuadeo civibus pregovorim (uspešno svetujem, dosvetujem)

irascor ignavo jezim se na

Cleopatra nupsit Antonio se je omožila z

studeo arti udam se, bavim se, pečam se z

ne maledicas cuiquam ne govori slabo o nikomer

paremus parentibus pokorimo, udamo se, slušamo (na), pokorni smo

non supplico victori ne prosim (ponižno, udano), ne klečeplazim pred

obtrectat adversario obira, devlje v nič, dela proti

parco hostibus, pecuniae prizanašam sovražnikom; štedim denar, z

denarjem (*parco, peperci, conservatum*)

invidemus finitimis gledamo po strani na, zavidamo

non invideo gloriae tuae ne zavidam te zaradi slave.

Ne tempus quidem mederi stultis solet. Orgetorix Helvetiis persuasit, ut de finibus suis exirent. Epaminondas patriae irasci nefas ducebat. Omnes homines libertati student. Bonis nocet, qui malis parcit. Socrates iudicibus supplicare noluit. Alcibiades magis suae quam utilitati communi paruit.

Paziti je na brezosebni pasiv teh glagolov: *mihi invidetur* (ali *in invidia sum*) zavidam se; *invidetur gloriae meae*; *putat sibi invideri posse. Studetur agriculturae* skrbno se goji poljedelstvo. *Ne templis deorum quidem a Persis temperatum est* se ni prizanašalo; *pecunia conservata est* štedilo se je z denarjem.

208 b) Mnoge sestavljenke dobe z dativom poseben pomen, s prepozicijskimi izrazi obdrže prvotni pomen. — Večinoma se rabijo v stalnih frazah:

accedere ad moenia urbis pri-
korakati do mestnega obzidja

interesse in pugna navzoč biti
adsum ad portam, in consilio
stojim pred vrati, sedim v
zboru

se inicere in medios hostes pla-
niti v ...

accedit mihi animus rase mi
pogum

interesse pugnae se udeležiti
adsum absentī amico stojim prija-
telju na strani, mu pomagam

metum alicui inicere pripraviti
koga v strah.

convēnit mihi prikladno mi je; *neminem convēni* nisem se sešel, nisem dobil; *convēnit mihi cum adversario* sporazumel sem se z; *inter nos convēnit res (de re)* pogodila (pobotala) sva se v zadevi.

B. Na vprašanje: za koga? (Dativ interesa.)

209 1.) Stoji pri vseh glagolih, ako se pove, komu v korist ali škodo veljajo (dativ. *commodi* in *incommodi*).

Non scholae, sed vitae discimus. „*Filius si peccat, mihi peccat*“, *inquit pater.*

Ta dativ stoji tudi pri nekaterih sicer transitivnih ali pa s predlogi rabljenih glagolih, namreč:

timere cavere vacare
temperare moderari
consulere providere prospicere:

Caesar legionibus timebat je bil
v skrbeh za

philosophiae semper vaco imam
čas za

adversariis temperabat je priza-
našal

orationi moderatus est je brzdal
svoj govor

*omnibus militibus consulit, pro-
videt, prospicit* skrbi za

timeo periculum bojim se nevar-
nosti

vacare (prost biti) (*a culpa maxi-
mum solacium est*)

*temperare (moderari) rem pub-
licam* v redu držati, voditi

temperare a lacrimis se zdržati
consulo te vprašam te za svèt

*Caesar rem frumentariam pro-
videbat* je oskrboval.

2.) Dativus ethicus. Subjekt nanaša s pomočjo dativa 210 (navadno osebnega zaimka) stavkovo vsebino na objekt, stoječ izven nje.

At tibi repente paucis post diebus venit ad me Caninius. Hic mihi quisquam misericordiam nominet! Quid hoc sibi vult?

3.) Dativ stoji pri gerundivu, izražajoč osebo, na katero 211 se gerundiv nanaša (dativ. auctoris; prim. § 131, 2, 3). *Castris est nobis utendum, non palaestra! Bellum est nobis gerendum.*

Kadar se naglaša subjekt (ne dejanje) ali kadar je gerundivu pridejan tudi dativni objekt in bi se bilo bati dvoumnosti, stoji ablativ z *a, ab*: *mons erat conscendendus a nautis* (baš od mornarjev!); *civibus a nobis consulendum est.*

4.) V zvezi z *esse* za osebo, kateri je lastno, kar izraža subjekt 212 (dativus possessivus): *mercatoribus nullus aditus erat ad Nervios.*

Redno v frazah: *est mihi cum aliquo amicitia, necessitas, consuetudo, hospitium* etc.

Patri hortus est oče ima vrt, *patris est hortus* vrt je očetov: dativ poudarja posest, genetiv posestnika. (§ 217.)

Posest duševnih lastnosti se izraža z *in esse* z dativom, z *esse in aliquo* ali z ablativom lastnosti:

In Miltiade erat (= *Miltiadi inerat*) *cum summa humanitas tum mira comitas; Miltiades erat mira comitate.*

Opomba. *Mihi nomen est Gaio* (ali *Gaius*). — V zvezi *mihi nomen* (cognomen) *est* (ali *inditum est*) «ime mi je, pišem se za» se nasloni ime samó ali (kot apozicija) na *nomen*, ali na osebo in njen sklon: *C. Scipioni postea Africano* (ali *Africanus*) *cognomen ex virtute fuit.* — V vseh drugih, posebno aktivnih zvezah z *nomen* stoji ime v genetiv: *nomen Gai habere, indere.*

C. Na vprašanje: čemu?

213

(Predikativni dativ, dativus finalis, dvojni dativ.)

Populo ludorum magnificentia damno est (je v škodo).

Id alteri non dabis crimini (štel v zlo), *quod fecisti ipse.*

Tissaphernes suis sero praesidio (v obrambo) *profectus est.*

Ta dativ stoji pri glagolih: 1.) *esse sem*, služim v kaj: *hoc mihi salutis, usui* (v korist), *dolori est.*

Opomba. *Odio esse, usui esse* nadomestujeta pasiv za *odisse in uti*; pri *admirari* pa *admirationem habere, magna est alicuius admiratio.* (Gl. § 128, Op.)

2.) Pri *dare, ducere, tribuere, vertere* šteti, pripisovati v kaj: *laudi, vitio ducere; crimini dare, superbiae vertere*.

3.) Pri raznih glagolih v posebnih frazah: *praesidio mittere, relinquere* v obrambo poslati, pustiti *auxilio arcessere, mittere, venire* na pomoč pozvati itd. *dono, muneri dare* v dar dati *receptui canere* dati znamenje za umik.

Razlikuj: *auxilium, donum mitto* pošljem (resnično) pomoč, dar
auxilio, dono mitto pošljem v (namenjeno) pomoč, v dar.

Opomba. Vsem tem glagolom se navadno pridevje osebni dativni objekt: *diligentia tua mihi gaudium est*. Ta dativ se ne nadomešča s posestnim genetivom ali zaimkom.

Genetiv.

214 *Opes patriae nostrae sunt magnae. Gallia erat Caesaris. Populus Alcibiadem sacrilegii damnavit.*

Genetiv je pravi sklon substantivnega atributa; iz atributivne rabe se je razvila raba pri predikativu. — Nekateri glagoli zahtevajo objekt v genetivu.

Glavno pravilo: substantiv, odvisen od substantiva, stoji praviloma v genetivu: *facta hominum = facta humana; hortus patris = hortus paternus; memoria beneficium* spomin na dobroto.

A. Atributivni genetiv.

215 Genetivus appositivus (definitivus, explicativus).

Splošnemu pojmu se pristavlja njega posebna vrsta: *praemium pecuniae* darilo (in sicer) v denarju; *periculum mortis* smrtna nevarnost; *vox virtutis* beseda moštvo, *verbum dicendi* beseda »reči«, glagol povedanja.

Pri lastnih imenih stoji prava apozicija: *urbs Roma, oppidum Celeia*.

Opomba. *Salutis causā* zaradi blaginje, *matris gratiā* materi na ljubo: genet. appositivus stoji pred *causā* in *gratiā*; pa: *meā (tuā, nostrā, vestrā, suā) causā* zaradi mene itd. Oboje združeno: *mea ipsius causā, tua patris causā, Venit Hannibal ad Philippum suā, non illius causā*.

Genetivus subiectivus in obiectivus.

216

Liberator patriae osvoboditelj domovine (= *liberavit patriam*)
amor patris nostri ljubezen našega očeta (= *pater noster amat*)
amor patris očetova ljubezen (= *pater amat*)
timor hominum bojazen ljudi, človeška bojazen (= *homines timent*).
 Pa tudi: *amor meus patris* moja ljubezen do očeta (= *amo patrem*)
timor vester hominum vaša bojazen pred ljudmi (= *timetis homines*).

K izglagolskim samostalnikom stopi v latinščini i subjekt i objekt njih osnovnega glagola v genetiv (genetivus subiectivus — genetivus obiectivus). Slovenščina objektivni genetiv navadno nadomešča (s sestavljenkami, z adjektivom, s predložskimi izrazi), subjektivni genetiv ostane, le na mesto brezatributnega genetiva osebnih imen stopi svojilni pridevnik.

Drugi zgledi za gen. obiect.:

<i>timor dei</i> strah božji	<i>praemium virtutis</i> plačilo za
<i>cura corporis</i> telesna skrb	<i>poena sceleris</i> kazen za zločin
<i>studium laudis</i> hvaloljubje	<i>spes victoriae</i> upanje na
<i>cupiditas gloriae</i> slavohlepnost	<i>remedium morbi</i> sredstvo zoper.

a) Predložske izraze (z *in*, *erga*, *adversus*) stavi tudi latinščina prav često namesto gen. obiect., kadar se izražajo duševni odnošaji napram kaki osebi:

amor erga parentes, pa: *amor litterarum*; zaradi jasnosti:
patris erga filium amor.

b) Osebni zaimki dobivajo reden genet. obiect.: *admiratio mei* = *admirantur me*, a namesto genet. subiect. stoji pronomen possess.: *admiratio mea* = *ego admiror*.

Genetivus possessivus.

217

Templum dei, *domus Caesaris*, *hortus regis*, *sors hominum*,
mos maiorum, *fecunditas terrae*.

Genetiv pove odnosnici lastnika. V slovenščini stoji namesto brezatributnega genetiva navadno pridevnik; vedno tedaj, kadar se pove pravo lastninsko razmerje (kraljev vrt, pa: navada prednikov, rodovitnost zemlje), a včasih tudi sicer: *fructus agrorum* poljski pridelki, *vis aquae* vodna sila. (Prim. § 189, 2 in § 212.)

Pridevnika *proprius* lasten, *sacer* svet, posvečen, izpopolnjujeta genetivus possess.: *insula deorum* — *sacra*, *libertas* — *propria* — *populi Romani*.

218

Genetivus qualitatis.

Homines eiusmodi; currus eius generis.

Classis quingentarum navium; puer novem annorum.

Sacrum magni ponderis; res magni momenti; vir fortis et magnae auctoritatis.

Genetiv, vedno z atributom, izraža lastnosti in stoji:

a) če pomeni njegov samostalnišnik kako vrsto ali kak razred;

b) za napoved prostorne ali časovne količine;

c) navadno v zvezi s pridevniki *magnus, tantus, maximus, summus*.

V vseh drugih slučajih stavi latinščina ablativus qualitatis: *filius puerili aetate, flumen difficili transitu ripisque praeruptis. Summa virtute et humanitate adulescens* (ali: *adulescens summae virtutis . . .*)

219

Genetivus partitivus

je genetiv razdeljene celote in stoji pri

a) samostalnikih in samostalniško rabljenih pridevnikih, zaimkih in prislovih, ki pomenijo količino; kakor v slovenščini: *duo milia militum, multitudo hominum, vis frumenti, modius tritici, magna pars animalium*. — *Multum pecuniae; quantum cibi; plus auctoritatis, minus laboris, parum felicitatis, satis eloquentiae*.

Tudi adjektivi o/a-sklanje morejo stopiti v genetiv: *nihil novi*, pa: *nihil dulce!* — V pridevniški rabi se adjektivi seveda skladajo z odnosnico: *magna pecunia*, pa: *multum pecuniae*.

b) Pri komparativih, superlativih, vrstilnih števnih in zaimkih: *minor fratrum; primus omnium. Gallorum omnium fortissimi sunt Belgae. Uterque nostrum* oba izmed nas, midva oba (pri zaimku! A sicer: *uterque frater!*).

Prav tako često kakor gen. part. se stavijo predloški izrazi z *de, ex, inter*, odgovarjajoč slovenskim: *Themistocles de servis suis fidelissimum ad regem misit*. — Redno se reče: *unus ex (de): Orgetorigis filia atque unus e filiis captus est*.

c) Pri krajevnih adverbijih v frazah: *res erat eo loci* zadeva je bila v tem stanju; *ubi terrarum* kje na svetu.

Opomba. Latinščina sme staviti gen. part. le, kadar se govori o resničnem deljenju, ne pa kakor v slovenščini pri nedoločnih in določnih števnikih: *Quot estis?* Koliko vas je? *Pauci sumus* malo nas je. *Quinque sumus* pet nas je. (Prim. § 76.)

Partitivnega genetiva pri transitivnih glagolih: dati, 220
vzeti, nesti itd. latinščina ne pozna: kupil sem kruha = *emi panem*,
dobil sem denarja = *accepi pecuniam*, zajel sem vode = *hausi*
aquam. Če hočem v latinščini izraziti partitivnost, moram vstaviti
primerno besedo: *accepi satis (paulum, partem etc.) pecuniae*.

B. Predikativni genetiv.

Haec domus est Ciceronis. Gallia est facta Caesaris, quae fuerat 221
Ariovisti. Omnia victoris fiunt. Xerxis classis mille et ducentarum
navium longarum fuit. Dumnorigem Caesar magni animi, magnae
inter Gallos auctoritatis cognoverat. Caesar quid sui consilii sit,
ostendit. Haec est imago mea, non patris. — Qua fuerit absti-
nentia Aristides, omnibus notum est. Res erat multae operae ac
laboris.

Genetivus possessivus, genetivus in ablativus
qualitatis in genetivus partitivus se rabijo tudi kot pre-
dikativi pri glagolih

esse, fieri biti, pripadati, obstati;

haberi, putari, existimari, se praebere in podobnih.

Namesto genetiva osebnih zaimkov stoji tudi tu pronomen
possessivum.

* * *

Pomni:

Latinščina pove s posesivnim genetivom ali posesivnim pro-
nominom tudi, čigavo svojstvo je dejanje ali stanje stavkovo;
slovenščina rabi v tem slučaju razne fraze: *Tuum est, M. Cato, videre,*
quid agatur = tvoje je (= tvoj posel, tvoj poziv, tvoja naloga,
dolžnost je...) Takisto: *nostrum est, eius est* (naše, njegovo je = naša,
njegova naloga je).

Stulti est (= neumnežvo je) neumneža kaže;

stultitiae est (= neumnostno je) znamenje neumnosti je;

virtutis est čednostno je, znak čednosti je;

regis est kraljevo je, kralja vredno, kralju pristojno je;

cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore
perseverare.

Seveda se more tudi reči: *stultum est, stultitia est* neumno(st) je; a pri tem se naglašča neumno dejanje, ne neumnost subjekta. — Pa vedno se reče: *sapientis est* modro je; in tako pri vseh enokončniških pridevnikih.

Opomba. Razume se, da se v soglasju s slovensko konstrukcijo: «znak modrosti je», «dolžnost kralja je» itd. smejo besede «znak», «dolžnost» itd. tudi v latinščino prevesti s «*signum*», «*officium*» etc., kadar se te besede podarjajo.

222

Genetivus pretii

se imenuje genetiv splošnih izrazov duševne vrednosti.

Quantus quisque se ipse facit, tanti fit ab amicis. Unus homo pluris quam civitas esse potest. Epicurus dolorem nihili (ali pro nihilo) facit.

Taki genetivi so edino:

*permagni, pluris, plurimi (redko maximi)
parvi, minoris, minimi
tanti, quanti, nihili*

in stoje pri glagolih

ceniti: *facere, aestimare, ducere, putare*

veljati: *esse (pluris več itd.)*

se smatrati: *fieri, haberi.*

223

Ablativ cene (*ablativus pretii*).

Konkretna cena (pri blagu) se pove z ablativom, izvzemši besede

tanti tako drago *pluris* dražje
quanti kako drago? po čem? *minoris* ceneje.

Pri glagolih: *emo, redimo* kupim; *vendo* prodam; *sum, sto, consto* stanem; *loco, collōco* dam v najem; *conduco* najmem.

Bona duobus milibus nummum empta sunt.

Parvo constat fames, magno fastidium.

Magno = drago, *parvo* = po ceni; pri *emo* in *vendo* tudi: *bene (male) emi, vendidi* dobro, dober kup (drago) itd.

Opomba. Ablativus pretii se razlaga kot ablativus instrumenti (§ 230); prim. *emitur sola virtute potestas.*

C. Objekt v genetivu.

I. Genetivus memoriae.

224

- a) *meminisse regis* se spominjati kralja
oblivisci regis pozabiti (na) kralja
meminisse (reminisci) } *beneficiorum* } se spominjati dobrot
oblivisci } ali *beneficia* } pozabiti dobrote
- b) *admoneo, commonefacio te virtutis* ali *de virtute* spominjam
 te na hrabrost
recordor virtutis ali *de virtute* spominjam se
- c) *hoc, id, illud,* } *memini, recordor, obliviscor, te admoneo*
omnia, multa etc. }

Osebni objekt stoji pri glagolih spominjanja in pozabljenja v genetivu, stvarni objekt stopi tudi v akuzativ (neutrum zaimka vedno); pri *recordari* in *admonere* je v navadi še ablativ z *de*.
Rex, memento Atheniensium! Venit mihi in mentem Platonis.

II. Genetivus criminis. (Genetiv obtožbe.)

225

1.) Prestopek se izraža pri sodnijskem postopanju z genetivom kakor navadno tudi v slovenščini: *arguo, insimulo eum furti* očitam mu tatvino, dolžim ga; *accuso, arcesso eum proditiōnis* tožim ga (zaradi) izdajstva; *convicimus, coarguimus proconsulem repetundarum (pecuniarum)* dokazali smo prokonzulu izkoriščanje, izsesavanje; *iudex damnat, condemnat — liberat, absolvit hominem nefarium impietatis* obsodi zaradi brezbožnosti, oprosti itd.

Fraza: *capitis damnare, absolvere* na smrt obsoditi, smrtne kazni oprostiti;

crimen splošni izraz za obtožbo, stopi v ablativ: *Miltiades Pario crimine accusatus est*; takisto *crimine impietatis* itd. Sploh si moremo misliti vse genetive obtožbe od izpuščenega *crimine* odvisne.

Opomba. V stavku: *quaestorem reum feci pecuniae captae* je genetiv odvisen od *reus* (dolžan, obtožen).

V nekaterih sodnijskih frazah stoje predlogi:

damnatur reus de vi (vis nima genetiva!) zaradi nasilja
accusatus repetundarum ali *de repetundis*
damnare aliquem inter sicarios (med morilce ==) umora.

2.) Kazen se smatra za sredstvo in se izraža kakor cena z ablativom (ali s *tantis* itd.; gl. § 223): *morte multare. Miltiades accusatus est proditiōnis; causa cognita capitis absolutus, pecunia multatus est. Quanti es damnatus? Duobus milibus sestertium.*

Fraza: *servus damnatus est ad bestias, ad metalla* (v rudokope).

226

III. *Piget pudet paenitet
taedet atque miseret
(me alicuius rei).*

nos piget consilii ukrep nam mrzi
me pudet facti sram me je, sramujem se čina
te paeniteat facti kesaj se zaradi čina
quem taedet vitae? komu se gnusi življenje? kdo se je naveličal...?
me miseret vestri smilite se mi.
Non me paenitet vixisse. Scribit frater se paenitere, quod te violaverit.

Oseba stoji v akuzativu, predmet v genetivu, a se more izražati tudi z infinitivom ali s stavkom.

Opomba. Namesto *miseret me* se rabi na isti način *misereor: miserere mei* usmili se me; *miseror* (pomilujem) se veže kakor v slovenščini z akuzativom: *Principes Gallorum miserantur communem Galliae fortunam.*

227

IV. *Refert, interest*

«na čem je (ležeče), do česa je, za kaj je».

V poštev pridejo vprašanja: 1.) Komu? 2.) Na čem? 3.) Koliko?

1.) **Oseba**, ki ji je kaj na čem (ležeče), se pri *refert* izraža s svojilnim zaimkom, ki se sklada z *rē* (*rē-fert*); torej: *mea* (*tua* etc.) *refert* meni je na tem. *Dixit pater sua referre.* — Takisto pri *interest*.

Pri *interest* pa se rabi razen tega tudi genet. possessivus: *tua, patris, interest* tebi, očetu, je na tem; *patris interest* (= [neka] očetovega je vmes) očetu je na tem; *rei publicae interest; eius, illius omnium interest; mea ipsius interest.*

2.) **Predmet** zanimanja se v latinščini prestavi pri zaimkih z njih neutrom (*hoc interest ducis, illud militum*), sicer z infinitivom in raznimi stavkovnimi skladi; ti nadomeščajo slovenske samostalnike, ki se v latinščini ne smejo doslovno prevajati:

Mea interest felicem esse, ut felix sim, quomodo sim felix leži mi na tem, da sem srečen, kako bom srečen; leži mi na moji sreči.

3.) **Mero** zanimanja povedo kakor v slovenščini adverbialni izrazi ali genet. pretii: *multum, plus, maxime, magis, parum, nihil, magni, parvi, tanti* etc. *interest. Semper Milo, quantum interesset P. Clodii se perire, cogitabat.*

V. Objektov genetiv pri participijih in adjektivih.

228

- 1.) *miles est patiens frigoris* je utrjen proti mrazu
patiens frigus zebe ga (baš zdaj)
veritatis diligens resnicoljuben
veritatem diligens (takrat je povedal resnico).

Participiji praes., izražujoč trajno stanje, se vežejo z genetivom;

- 2.) takisto adjektivi s pomenom participijev (adiectiva relativa), navadno kakor v slovenščini. N. pr.:

vešč pomljiv deležen
 poln pohlepen zmožen:

peritus (im-) belli vešč (nevešč) vojske, izkušen (neizkušen) v
memor officii pomljiv dolžnosti
particeps (expers) praedae deležen (nedeležen) plena
plenus fumi poln dima
cupidus, avidus gloriae slavohlepen, poželjiv po-
compos mentis zmožen zavesti, pri zavesti.

Epaminondas adeo veritatis diligens fuit, ut ne ioco quidem mentiretur; idem fuit studiosus audiendi peritusque belli.

Opomba. Pesniki pravijo tudi n. pr. *animi ferox, futuri securus, integer vitae*

Refertus (poln) se veže, ker je pasiven participij, navadno z ablativom, *proprius, sacer* (posvečen), *similis* poleg dativa tudi z genetivom (gl. §§ 206, 217).

Ablativ.

Ablativ je sklon prislovnih določil. Zato so nekateri pri- 229
 slovi nastali iz njega: *modo, loco, gratia, causa*.

Kot objekt se rabi le pri glagolih *fruo, fungor* itd. (glej § 233); za atribut ali predikativ služi abl. qualitatis.

Prav često se pristavljajo ablativu predlogi (*cum, ab, de, ex, in* itd.), da se razmerje napram predikatu izraža ostreje.

Ablativ združuje v sebi tri sklone:

- A. instrumental in sociativ — orodnik in družilnik,
 B. pravi ablativ, t. j. separativ,
 C. lokativ — mestnik; najčešče s predlogi.

A. 1. Ablativ kot instrumental (orodnik).

230

Ablativus instrumentalis (instrumenti).

1.) *Cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones se tutantur. — Britannii lacte et carne vivunt. Corpora iuvenum firmantur labore. Paritur pax bello. — A dis omnia facta et constituta sunt. Per legatos rem comperit.*

Pravi ablativus instrumentalis

pove orodje ali sredstvo, s katerim se dejanje izvrši. Ako je sredstvo delujoča oseba ali osebno delujoča stvar, se pristavi pri pasivni konstrukciji ablativu *a, ab*; posredujoča oseba stopi v akuzativ s *per*.

Tudi posredujoča stvar more dobiti *per*: *per litteras me certiore fecit. — Tako so se razvile modalne fraze: per vim, potom nasilja (vi s silo! Enkrat en čin!); per iocum.*

231 Mnogokrat smatra Latinec razmerje čisto prav za instrumentalno (s čim?), dočim si je mi razlagamo krajevno:

proelio contendere se v bitki meriti, *proelio lacessere* na boj izzivati

curru vehi (z vozom) na vozu se peljati

equo vehi (na konju se peljati) jahati

pedibus stare na nogah stati (*pedibus ire* peš iti)

tibiis canere na piščal piskati

hastā niti na sulico se opirati

pilā ludere žogo biti

memoria tenere v spominu obdržati

tecto recipere pod streho vzeti

fuga salutem petere v begu iskati rešitve

homines virtute metimur, non fortuna po čednosti

pulcherrimo libro agit Cicero de amicitia v knjigi (sam ablativ,

ker je cela knjiga posvečena prijateljstvu; sicer bi stal *in* z abl.; gl. § 246, b).

Opomba. Kakor v slov.: *dono pauperem pecunia* obdarim; a *dono pauperi pecuniam*. Takisto *circumdo urbem moenibus* ali *circumdo urbi moenia*.

Mnogo se rabijo fraze z *afficio* (obdelavam koga s čim) = prizadenem komu kaj:

afficio te magnis muneribus bogato te obdarim

afficio omnes laetitiā zbudam vsestransko veselost

afficior honore, poena izkazuje se mi čast; nalaga se mi kazen.

2.) Instrumentalis stoji kot **ablativus copiae** pri glagolih 232
napolniti in poln biti:

complere (ex-, im-) navem fructibus napolniti z
abundo, redundo pecuniā obilujem z
refertus, onustus donis napolnjen, obložen z, imata navaden
instrumental.

3.) Kot **objekt** se rabi instrumentalis pri doponentnikih: 233
fruor, fungor, potior, utor, vescor.

Prvotni instrumental se da navadno v prevodu še posnemati:

fruor cibo naslajam se z jedjo, uživam jo
fungor officiis (pečam se z,) opravljam dolžnosti
potior urbe (moč dobim z; prim. *possum*;) polastim se
utor consilio (okoristim se,) rabim, poslužim se
vescor carne et lacte (živim se z,) uživam, jem.

Fraza: *rerum potiri* si osvojiti najvišjo oblast.

Utor more dobiti poleg objekta tudi predikativ v ablativu:
utor te magistro imam te za učitelja.

Tako se ravnaajo tudi sestavljenke, n. pr. *defungor* opravi
docela; *abutor* zlorabljam.

4.) **Opus* est** treba je. 234

Opus est longa oratione treba je dolgega govora
Nihil opus est pecuniā nič ni treba denarja.
Themistocles celeriter, quae opus erant, reperiebat.

Predmet, ki ga je treba, pride, ako je nomen, v ablativ; redko — razen pri zaimkih — z osebno konstrukcijo v nominativ.

Glagoli stopijo v infinitiv ali v ablativ part. perf. pass.:

Opus est te animo valere. Facto, consulto opus est.

5.) **Ablativus causae.** 235

a) *Multi homines officia deserunt mollitiā* (z mehkužnostjo, t. j. zaradi mehkužnosti) *animi, id est laborum et dolorum fugā.*

Diversis duobus vitiis, avaritia et luxuria, civitas Romana laborat (dela z dvema napakama, se trudi ž njima) boleha na dveh napakah.

Opomba. Pri telesnih boleznih pa: *laboro ex capite, ex dentibus.*

* *Opus* je nastal najbrže iz *op(i)s* = pomoč: *opus est pecuniā* = pomoč je z denarjem.

Vzroke dejanj in stanj izraža Latinec instrumentalno.

Sem spadajo stalni ablativi: *more, casu, consuetudine, lege, imperio, mea sententia, meo iudicio; iussu, iniussu, impulsu; mea (tua) sponte.*

Zunanji in zlasti notranji nagib ali povod se poudarno izraža često s pristavkom primernega participija:

hóc fecit inopiā adductus iz pomanjkanja

hoc fecit amore motus iz ljubezni

hoc fecit ira incensus iz jeze, v jezi

hoc fecit metu coactus iz bojazni.

b) *Helvetiorum legati victoria insolenter gloriabantur* so se ponašali z zmago;

oportet delicto dolere, correctione gaudere (imeti s čim žalost, veselje = obžalovati, se veseliti).

Predmet duševnih afektov velja Latincu za njih sredstvo.

Opomba. Z abl. instr. se tudi vežeta: *fretus* (*numerō* zanašajoč se na), *contentus* (*fortunā* zadovoljen z usodo).

236 6.) Ablativus limitationis.* (Ablativ omejitve, ozira.)

Et antiquitate (s starodavnostjo = zaradi starodavnosti) *generis et gloriā maiorum et sua modestia unus omnium maxime florebat Miltiades. Aeger oculis; claudus* (hrom) *altero pede; natione Gallus; maior (minor) natu; pauci numero.*

Stavkova veljavnost se omejuje, ker se navaja, v kakem oziru (ablativ!) velja.

Opomba. Kakor *natū* spadajo sem vsi supini na *ū*: *dictu, factu, auditu, visu, cognitu, incredibile dictu.*

237 Vedno z abl. limit. se vežeta *dignus, indignus* vreden, nevreden: *laude dignus. Quaesivit Aristides, cur tantā poenā dignus duceretur.*

238 7.) Ablativus discriminis (mensurae).

Pove se razlika v meri na vprašanje: za koliko?

a) Pri komparativih: *dimidio minor. Epaminondas quattuor mensibus diutius, quam populus iusserat, imperium tenuit.*

* *Limes, -itis*, m. meja.

b) Pri izrazih s komparativnim pomenom:

α) pri glagolih: *praesto*, *antecedo* prekosim, nadvladam; *antepono*, malo dajem prednost:

Hannibal tanto praestitit ceteris imperatoribus prudentia, quanto populus Romanus antecedit fortitudine cunctas nationes;

β) v skupinah: *tot (duobus etc.) annis ante*, toliko (dve) leti prej; *tot annis post*, redkeje:

tertio anno ante (post) ali
ante (post) duos annos ali
ante (post) tertium annum;

γ) pri glagolih oddaljenosti: *distare*, *abesse*. — *Flumen abest tribus milibus passuum*. (Prim. zgor. akuz. smeri § 201.)

Najnavadnejši ablativi so: *multo*, *paulo*, *nihilo* (— minus), *tanto*, *quanto*, *quo* — *eo*.

8.) Ablativus viae.

239

Pot, po kateri se kaj premiče, velja v latinščini za sredstvo (pripomoček) premikanja.

Equites eodem ponte (s pomočjo istega mosta, po istem mostu) *in castra revertuntur. Porta Collina urbem intraverunt. Pado frumentum subvehabamus.*

Fraza: *terra marique* ali *et mari et terra* (lokalno pa: *in mari*, *in terra*).

Adverbialni izrazi: *rectā (via)* ravnim potem, *dextrā*, *sinistrā*; *quā* po katerem potu, kod(er).

A. 2. Ablativ kot sociativ (družilnik).

Ablativus comitativus

240

izraža, vedno s predlogom *cum*, spremstvo vsake vrste.

Pausaniam cum classe communi Cyprum miserunt. Diomedon magno cum pondere auri Thebas venit. Crassus cum feбри domum rediit. Cum gladio (z mečem vred) *est comprehensus* (pa: *gladio eum trucidavit*).

Pri vojaških kretnjah je paziti, veljajo li čete za sredstvo ali za spremstvo: *magnae saepe res non ita magnis copiis sunt gestae* (sredstvo!). *Ambiorix cum equitatu profectus est.*

241

Ablativus modi.

Melius est cum dignitate (spremtstvo!) cadere quam cum ignominia vivere.

Deviciacus multis cum lacrimis (spremtstvo!) Caesarem complexus obsecrare coepit.

Miltiades res summa aequitate (sredstvo!) constituit.

Pausanias dementi ratione cogitata patefecit.

Način, kako se dejanja vrše, razlaga latinščina ali kot spremstvo (abl. s **cum**) ali kot sredstvo (abl. brez **cum**). A pomni:

a) Ablativ s *cum* dobivajo le samostalniki, ki sami ne pomenijo načina: *cum ignominia vivere* (sramota spremlja življenje), *cum gravitate loqui*.

b) besede, ki pomenijo same ob sebi način ali so postale adverbialne fraze, stoje vedno brez *cum*:

hoc modo, pari modo, quo modo itd., *omni ratione, hac mente, ratione ac via, silentio. Pace tua (hoc dixerim)* ne zameri mi, pa brez zamere!

Pa tudi: *mirum in modum, servilem in modum.*

242

B. Ablativ kot separativ (ločilnik).

Ablativus separationis

pove, od koga ali od česa se kaj loči. Smer se pri ločitvi od oseb vedno, pri ločitvi od stvari često poudarja s predlogi **ab, de, ex**.

I. Pri glagolih:

1.) ablativ brez predloga dobe:

a) verba liberandi: *liberare* oprostiti, osvoboditi; *solvere* rešiti, *levare* olajšati: *Libera me metu. Leva me oneris parte;*

b) verba privandi: *privare, spoliare* oropati; *exuere* sleči, sneti;

c) verba carendi: *carere* ne imeti, pogrešati; *egere, indigere* potreben biti, potrebovati. *Alter alterius auxilio eget.*

2.) S predlogom ali brez predloga:

verba prohibendi: *Fabā Pithagorei abstinebant. Cicero in-vitus (ex) urbe cessit. Xerxes gradu depulsus est.*

Fraze: *senatu, tribu movere* pahniti, izbacniti, izbrisati iz senata, iz občinskega imenika

abdicare se magistratu se odpovedati državni službi

(*de, e*) *vita cedere, excedere* zapustiti ta svet

interdicere Ciceroni aqua et igni izobčiti Cicerona

intercludere hostem (a) commeatu preprečiti dovoz sovražniku (ali *hosti commeatum* kakor v slovenščini)

tueri, defendere patriam a periculo ščititi pred nevarnostjo (zato: *tutus a periculo* varen pred).

3.) Pravilno s predlogom **ab** stoje sestave z *ab-*, *dis-*, *se-* in slični glagoli:

deterreo vos ab iniuria strašim vas pred . . . , odganjam vas od

bonorum animus a vitiiis abhorret se zgraža pred

dissentio ab amico ne skladam se s, sem drugih nazorov kakor

discerno, distingo ab razlikujem od

differo ab razlikujem se od

separo, seiungo ab ločim od.

Opomba. Starši ali stan v zvezi z *ortus, natus* se izražajo s samim ablativom: *Socrates Sophronisco natus; vir honesto loco natus.*

Ab izraža daljen rod: *Galli se omnes ab Dite patre prognatos praedicant.*

Pri zaimkih stoji *ex*: *Ex me natam relinquo, inquit Epaminondas, pugnam Leutricam.*

II. Na vprašanje: odkod?

243

v naprosto krajevnem pomenu stoji redno *ab, ex (de)* z ablativom: *Caesar ab urbe in Galliam profectus est. Xerxes ex Europa in Asiam revertit. Imber de caelo.*

Brez predloga stoje navadno imena mest in malih otokov: *Romā* (iz Rima), *Epheso, Thebis* etc..

Demaratus Corintho Tarquinius, in oppidum Etruriae, fugit.

Adverbialno: *Domō* od doma, z doma; *rure* z deželee, s kmetov.

III. Časovno, na vprašanje: odklej?

vedno s predlogom (**a, ab**): *a puero (pueris)* od mladih nog; *ab ineunte aetate* počenši z doraslostjo; *a tertio anno* od tretjega leta naprej.

Pater est doctior filio (tja od, t. j. s stališča sinovega je oče bolj učen) oče je bolj učen kakor sin. *Nihil esse amabilius virtute censeo* (= *quam virtutem*). *Lacrima nihil citius arescit*. *Suebi non longius anno uno remanebant in loco*. *Nihil virtute formosius*. *Gessimus bellum, quō maius* (mimo katere ni večje . . ., največja, kar . . .) *nunquam gestum est*.

Predmet, ki se svojemu subjektu primerja, stopi v latinščini v ablativ vedno, kadar je relativni zaimек, redno v nikalnih stavkih, a sicer pogosto. — Drugače se nadomešča kakor v slovenščini z nominativom ali akuzativom s *quam* (tudi s *prae, praeter*).

Pravilno: *ratione nihil melius deus nobis dedit*.

Vedno: *Patriam, quā* (= *quam quae*) *nihil potest esse carius, mihi reddidistis*.

Mogoče: *Pater est doctior quam filius*.

Seveda vedno: *Voluptates sunt homini sano pretiosiores quam aegroto* (dativ!).

Opomba. 1. Komparativi *plus, minus, amplius, longius* se morejo pri napovedih mere in števila v stavkah vstaviti brez vpliva na konstrukcijo, ker veljajo za adverbiala in se z njimi nič ne primerja:

Xerxes minus diebus triginta in Asiam revertit (v 30 dneh, časovni ablativ!)

Non amplius novem annos natus erat = *non maior novem annis*

Spatium est non amplius pedum sescentorum (gen. odvisen od *spatium!*)

Milites amplius horis quattuor (abl. temporis) *fortissime pugnaverunt*.

Opomba 2. Frazeološke posebnosti:

luce clarius jasno ko beli dan

corvo nigrrior črn ko vran

durius saxo trše ko kamen

candidior nive snežnobel

plus iusto bolj kakor je prav

minus vero manj kakor je res.

C. Ablativ kot lokal.

I. Lokalno na vprašanje: kje?

1. Pravi lokal.

Lokal na *-i* je ohranjen le še v nekaterih edninskih oblikah, in sicer

a) v adverbialnih izrazih *domi* (doma, prim. *o'žxo-i*), *ruri* na kmetih, *belli domique* ali *domi militiaeque* doma in na bojnem polju (pa: *in bello, in pace*). Lokal *domi* ostane tudi v zvezi s posesivnim atributom: *domi meae* na mojem domu, *domi illius, domi patris*; pa le *in domo amplissima* in sploh vselej, kadar se govori o «hiši» in ne o «domu». (Prim. zgoraj akuz. smeri § 204.)

b) Pri edninskih imenih mest, malih otokov in polotokov po *o/a*-sklanji, kadar se izraža stanje v teh krajih samih. Ta lokal je po obliki docela enak genetivu sing.: *Romae* (nastal iz *Roma-i*) v Rimu, *Ephesi* (iz *Epheso-i*), *Petovii* v Ptujju, *Sami*, in *parva insula*; pa: *in insula Samo*, *in urbe Roma*. *Chersonesi*.

Pri vseh drugih besedah je stopil na mesto lokala

2. ablativus loci:

246

a) brez predloga za izražanje stanja (slovenski v)

α) pri imenih mest in otokov, ki pripadajo tretji sklanji ali so pluralia tantum: *Carthagine* v Kartagini, *Syracusicis* v Sirakuzah, *Bactris* v Baktrii;

β) pri samostalnikih v zvezi s **totus**: *Hamilcar tota Africa otium reddidit*; *tota Siscia*;

in pri **locus**, vedno v prenesenem pomenu = «položaj, stališče» in «mesto» v knjigi; v pravem pomenu tudi z *in*: *meliore loco esse* v boljšem položaju biti; *hoc loco est scriptum* na tem mestu (v knjigi) stoji zapisano; pa: (*in*) *locis desertis*, *aequo loco*, *quo in loco*.

b) Ablativ s predlogom *in* v vseh drugih mnogoštevilnih slučajih; to je pri stanju navadna konstrukcija na vprašanje kje? N. pr.: *in mundo*, *in aqua*, *in Pannonia*, *in caelo et in terra*, *in pectore*, *in poculo* (v čaši) itd.

In variis Platonis libris agitur de amore ker se o ljubezni razpravlja le ponekod, na nekaterih mestih teh knjig; *clarissimo illo libro* (abl. instr.) *agit Platon de amore*, brez *in*, ker je cela knjiga posvečena le ljubezni. (Gl. § 231.)

Ako se pri vprašanju kje? ne misli na stanje v dotičnih krajih, ampak drugačno bivanje, stopijo v vseh slučajih primerni predlogi s svojimi skloni: Kje ste? *Ubi estis?* *Nos sumus extra urbem*, *supra fluvium*, *intra insulam*, *cis Rhenum*, *adversus Rhegium* etc.

3. Posebnosti latinske lokalne konstrukcije.

248

a) Verba ponendi:

Hostes omnem spem in celeritate ponebant. *Placuit Caesari statuas ponere in urbe* (*Romae*, *illuc*, *ibidem*). *Leges populi in aere incidebantur* (vsekati). *In statua insculpsit* (vdolbsti).

Verba ponendi vežemo v latinščini, vprašajoč kje? (ne «kam?» kakor navadno v slovenščini!), torej z ablativom z *in* ali z adverbiji *hic, ibi, ubi* etc. Misli se na mirno stanje. — Taki glagoli so:

pono loco colloco
statuo constituo
consisto in consido
inscribo in incido.

b) Verba conveniendi in nuntiandi:

Tota Italia Romam convenit se je sešla v Rimu. *Multitudo in forum concurrat. Romam nuntiatum est.*

Taki glagoli se stavijo v latinščini po vprašanju kam? z akuzativom smeri. Misli se na gibanje.

Sem spadajo: *convenio, concurro, advenio in urbem* snidem se (lat. «kam?», slov. «kje?»);

appello (-ere) navem ad litus (tudi *litori*) pristanem z ladjo k bregu
cogo, congręgo in unum locum zberem na enem prostoru
abdo in silvam skrijem v gozd
nuntio huc tukaj naznanim.

c) Pri nekaterih izrazih misli Latinec na izhodišče («odkod?»), mi pa na stanje («kje?»):

incipio, initium capio, ordior a Jove začnem z Jupitrom
flumen oritur ab (ex) montibus izvira v gorah
sagittae pendebant ab umero Dianae na rami
stare a bonorum causa stati pri (na strani) dobrih.

Adverbialni izrazi: (*a*) *dextra* na desni, (*a*) *sinistra*; *a tergo* zadaj, *a latere* na strani, *a fronte* spredaj, *ab omnibus partibus* od vseh strani, na vseh straneh.

249 II. Temporalno (ablativus temporis). Na vprašanje: kdaj?

Lokal v časovni rabi je ohranjen le v besedah *luci* po dnevi (tudi *luce*), *vesperi* zvečer (tudi *vespere*). Sicer je povsod nastopil ablativ.

1.) Ablativ brez predloga:

a) pri vseh pravih časovnih izrazih: *die, nocte, hac nocte, meridie, vere, autumnno, prima luce, occasu solis, anno, comitiis* ob volitvah, *ludis* etc.

b) pri samostalnikih, ki dobe po svojih atributih pravi časovni pomen, n. pr.: *primo bello Punico*.

Starostne dobe imajo n. pr. *in*: *in pueritia, in senectute*; z atributom pa dobe natančno označbo časa, zato: *prima pueritia, extrema senectute*.

2.) S predlogom *in*:

a) če se misli na časovno dobo, tekom katere se kaj ponavlja:

vix ter in anno nuntium ex urbe audimus;
ter in die labor.

b) Kadar se naglaša položaj in ne čas:
in hoc tempore v tem (sitnem, hudem) času = položaju
in summa senectute navzlic, spričo visoki (visoke) starosti.

D. Ablativus absolutus

250

(gl. spodaj § 280) se da vsakikrat razlagati kot eden izmed navedenih ablativov: *Sophocles vixit Xerxe regnante* (abl. temporis). *Ponte facto* (abl. instrumenti) *flumen transierunt*.

Adverbium kot stavkovo določilo.

251

Festina lente. Themistocles liberius vivebat, de instantibus rebus verissime iudicabat.

Apud Helvetios longe nobilissimus fuit Orgetorix.

Milites sinistra impedita satis commode pugnare non poterant.

— *Habeo satis pecuniae.*

Adverbia služijo, zlasti kot adverbialia modi, v pojasnilo glagolov, pridevnikov in adverbijev. V samostalniški rabi pa lahko opravljajo vse službe substantivov.

Glagol *esse* dobiva adverbije *le*, kadar ni pomožnik: *bene est* dobro stvar stoji; sicer se veže s predikativnim nominom: *bonum, (pulchrum) est vacare litteris* dobro (lepo) je baviti se s slovstvom.

Verbum infinitum kot stavkovo določilo. (Gl. § 115.)

Infinitiv.

252

Infinitiv je odrevenel sklon glagolskega samostalnika, a ima kakor v slovenščini sledeče glagolove lastnosti:

1.) razlikuje se pri njem *genus verbi* in *tempus*: (*Cicero aiebat*;) *melius est vinci cum Pompeio quam vincere cum Caesare*;

2.) veže se z objektom svojega glagola:

amare patriam = *amor patriae*
studere litteris = *studium litterarum*
meminisse patris = *memoria patris*;

3.) kakovostna pojasnila se mu izražajo z adverbiji:

beate vivere = *beata vita*
crudeliter regere = *crudelis rex*.

Časovnih stopenj (t. j. sedanjosti, preteklosti, prihodnosti) pa trije latinski infinitivi ne značijo, ampak le časovna razmerja; stopnja se jim določi po finitnem glagolu, kateremu je infinitiv podrejen.

Nasproti finitnemu glagolu izraža

a) infin. praes. istodobnost (kakor v slov.):

vidi } *te legere* { videl sem te brati (= da si bral)
video } { vidim te brati (= da bereš)
videbo } { videl te bom brati (= da boš bral);

b) infin. perf. preddobnost:

audivi } *te venisse* { slišal sem } da si prišel;
audio } { slišim }
audiam } { slišal bom }

c) infin. futuri zadobnost:

speravi } *te scripturum esse* { upal sem } da boš pisal.
spero } { upam }
sperabo } { upal bom }

Pri glagolih brez supina se infin. futuri opisuje s *fore, ut; futurum esse, ut: Spero fore, ut id nobis contingat*.

253 Infinitiv se rabi le v veljavi nominativa ali akuza-tiva brez predlogov; v ostalih sklonih in v akuz. s predlogom ga nadomešča gerundium.

V odvisnosti od substantivov (ti zahtevajo vedno genitiv!), od adjektivov in s predlogi infinitiv torej ne sme stati: *cupidus videndi* željan videti, *spes superandi eum* upanje ga prekositi, *occasio servandi* priložnost rešiti.

V stavkih kakor: *est voluptas colloqui cum viro sapienti* je infinitiv subjekt in ne spada k *voluptas*.

Prosti infinitiv.

I. Infinitiv kot subjekt.

254

1.) *Errare humanum est. Dulce et decorum est pro patria mori. Homini necesse est mori. Magna laus est tulisse casus sapienter adversos.*

Pri *est, putatur, habetur* itd. v zvezi s predikativom.

2.) *Praestat mori, quam cum ignominia vivere. Oratorem irasci minime licet.*

Pri brezosebnih glagolih, n. pr. *libet, licet, placet, praestat* (bolje je), *iuvat, oportet* (= mora, red to zahteva), *necesse est* (= mora, neobhodno potrebno, sila je), *opus est* (= mora se, prikladno je), *decet*.

Praedicativum.

255

Turpe est mendacem, non turpe victum esse sramotno je lažnjivemu biti, ne sramotno biti premaganemu.

Decet iudicem esse iustum sodniku se spodobi biti pravičnemu.

Consulem fieri valde utile Mario videbatur konzulom (ali: konzul) postati se je zdelo Máriju zelo koristno.

Bestiis saepe molestius est esurire quam sitire lačnim biti ko žejnim.

Predikativ, ki se pridevlje temu infinitivu, stopi v latinščini v akuzativ, v slovenščini, če je pridevnik, v dativ, če je samostalnik, v instrumental ali nominativ.

Opomba. Pri *licet* se predikativ (kakor v slovenščini) navadno nasloni na dativni objekt: *licet omnibus parcis esse* (pa: *licet parcum esse*); *in causa facili cuius licet esse deserto*.

II. Infinitiv kot objekt.

256

Skladno s slovenščino pri glagolih:

1.) *possum, volo, nolo, malo, debeo: Cato esse quam videri bonus malebat;*

2.) *audeo, soleo; cupio, studeo; constituto, cogito; incipio (coepi); cunctor, festino* in sličnih, ki izražajo pripravo za kako dejanje: *Caesar ab urbe proficisci maturat.*

K pasivnemu infinitivu stopajo tudi pasivne oblike *coeptus sum* in *desitus sum: desiderari est coepta Epaminondae diligentia.*

Accusativus cum infinitivo.*

257 I. *Audimus hostes clamare* (= 1. slišimo sovražnike + 2. slišimo kričati t. j.) slišimo sovražnike kričati, (da sovražniki kriče).

Discere nos cogit natura (= *natura cogit* 1. *nos*, 2. *cogit discere*).

Kakor v slovenščini dobivajo v latinščini nekateri glagoli dva objekta, enega v sklanjanem akuzativu, drugega v infinitivu; tak sklad se imenuje **accusativus cum infinitivo**.

Taki glagoli so:

<i>sino patior video</i>	pustim dopuščam vidim
<i>audio cogo doceo</i>	slišim silim učim.

Tudi *iubeo* zapovem in *veto* prepovem se vežeta v latinščini tako, a v slovenščini z dativom osebe: *Caesar iussit milites castra munire* Cezar je zapovedal vojakom tabor utrditi. — Pa: *Caesar iussit castra muniri* s pasivnim infinitivom, ker ni objekta, ki je dobil zapoved; slov.: Cezar je dal tabor utrditi (= je zapovedal, da se utrdi).

Sploh stavi latinščina pasivni infinitiv, ako to zahteva smisel: *Suebi vinum ad se importari non patiuntur* ne pustijo uvažati (= ne puste, da se uvažā).

258 II. A latinščina stavi **accusativus cum infinitivo** tudi v pre mnogih drugih slučajih, ko ga v slovenščini ne moremo doslovno prevesti.

Audimus hostes clamavisse (= *audimus*: 1. *hostes*, 2. *clamavisse*).

Dico te felicem esse (= *dico* 1. *te* 2. *felicem* — *esse*).

Hannibal se aegrum esse simulavit (= *Hannibal simulavit* 1. *se* 2. *aegrum* — *esse*).

Caesar legatis respondit diem se ad deliberandum sumpturum. Sciebant navigationem impeditam esse.

Miramur hunc hominem ceteris excellere. Ille pirata luget hanc urbem e suis faucibus ereptam (esse). Suum cuique honorem redditum (esse) gaudeo.

* Tako se imenuje ta sklad navadno v slovnica; pravilneje bi bilo: infinitivus cum accusativo.

Caesar montem a Labieno occupari voluit. Omnes cupiunt esse beati; omnes cupiunt suos esse beatos.

Solem non moveri repertum est. Mirum est te ad me nihil scribere.

1.) Latinščina stavi acc. c. inf. vselej, kadar se pove naprosto **pripovedovalna vsebina** telesnega ali duševnega zaziranja; infinitivova oseba, ki se ne sme izpustiti, stopi v akuzativ in ž njo vse nominalne besede, ki ji pripadajo.

2.) Infinitiv je ali objekt ali subjekt k izrazu zaziranja, a ni stavek; zato se od ostalih delov ne loči z vejico in kot zaimki 3. osebe se morajo v njem rabiti reflektivni, ako ima izraz zaziranja isto tretjo osebo: *Vidit Caesar eos* (namreč *Gallos*) *adversus se* (namreč *Caesarem*) *esse ingratos*.

III. V slovenščino prevajamo take accus. c. inf. 259

1.) najtočnejše s pripovednimi objektnimi in subjektivnimi stavki, vpeljanimi z veznikom «da». *Te sollertem esse scio* vem, da si spreten.

Ako nasprotno prelagamo te stavke v latinski accus. c. inf., se veznik «da» seveda nič ne prevede, glagol se postavi v primernodobni infinitiv, stavkov subjekt, četudi ni v slovenščini izrečno povedan, stopi v akuzativ in ž njim vsi predikativi.

Opomba. Tako prevajamo tudi accus. c. inf., ki je vrinjen v drugi stavek: *sunt qui nihil laudent, nisi quod se imitari posse confidunt* razen, kar se zanašajo, da morejo posnemati. — *Quo illos animo fuisse arbitremur?* Kakega duha naj mislimo, da so oni bili = kakega duha so pač bili?

2.) Pa tudi taki-le stavki odgovarjajo latinskemu acc. c. inf.:

a) *Thales dixit, aquam esse initium rerum:*

α) T. je rekel, (češ,) voda je začetek vseh stvari.

β) Kakor je T. rekel, je voda začetek vseh stvari.

γ) Po Taletovem izreku je voda začetek vseh stvari.

δ) Voda je, tako je rekel T., začetek vseh stvari.

ε) O vodi je T. rekel, da je začetek vseh stvari.

Poleg acc. c. inf. pa se sme tudi latinski reči: β) *Ut Thales dixit, est aqua . . .*; γ) *Thaletis dicto est aqua . . .*; δ) *Aqua est, ut Thales dixit, initium . . .* Toda slučaj α) se v latinščino ne more in ε) ne sme doslovno prevesti.

b) *Puto aquam esse initium rerum* menda je voda začetek. Takisto *verum est* = res, *soleo* = navadno, *maturo* (žurim se) = hitro.

260 Paziti je, da se «da»-stavki ne prevajajo z acc. c. inf., kadar niso naprosto pripovedovalne vsebine, ampak izražajo zahtevanje (namen, zapoved, željo) ali posledico: pravi, da naj piše *dicit, ut scribat*; pravi, da oni piše *dicit illum scribere*; *opto, ut audias*; *impero, ut pareat*.

261 IV. Odvisen je accus. c. inf. večinoma od glagolov in glagolskih izrazov teh-le vrst:

1.) *Dico, narro, respondeo, affirmo, nuntio, fateor, simulo* (verba dicendi); *sentio, animadverto, disco, scio, ignoro, cognosco, credo, puto* (verba sentiendi);

2.) *gaudeo, laetor, doleo, queror, miror* (verba affectuum, le kadar se pove njih vsebina, ne vzrok);

3.) *volo, nolo, malo, cupio*; ako pa imajo isti subjekt kakor infinitiv, stoji sam infinitiv kakor v slovenščini (*omnes cupiunt esse beati*), razen če se subjekt posebe naglašča: *omnes cupiunt se (non alios) esse beatos*;

4.) od raznih brezosebni izrazov: *constat, oportet, decet, apertum est, iustum est, opus est*.

262

Posebnosti pri accus. c. inf.

1.) Za glagoli *spero iuro* upam prisegam
polliceor minor obljubim pretim

stoji accus. c. inf., in sicer, ako se tiče njih vsebina prihodnosti, z infinitivom futuri ali njega namestnikom *posse, velle*:

Spero me praemium adepturum esse upam darilo dobiti. *Labienuis iuravit se Pompeium non deserturum*. Pa: *spero tibi me causam probavisse* (ker se vsebina tiče preteklosti).

2.) Ko bi se pri aktivnem infinitivu subjekt in objekt ne mogla razlikovati, se postavi infinitiv. passivi: *Fama est nostros hostes vicisse* = *fama est victos esse a nostris hostes*.

Prorokbe so često nalašč dvoumne: *Aio te, Aeacida, Romanos vincere posse*.

3.) Pri participijih, zlasti pri gerundivu, se *esse* često izpušča: *centuriones nihil temere agendum existimabant*.

4.) Kakor akuzativ vzklika stoji tudi accus. c. inf. za izraževanje vzklikov in nevoljnih vprašanj; razlaga se kot nepopoln (eliptiški) stavek: *ludibrio esse vobis gloriam* (n. pr. *doleo!*) *Mene incepto desistere victam!* Jaz (Juno) naj odstopim od naklepa!

5.) Primerjalni pristavki k infinitivovemu akuzativu stopijo, ako je predikat skupen, tudi v akuzativ (gl. § 363):

Ariovistus respondit se prius in Galliam venisse quam populum Romanum. Decet patriam cariorem esse nobis quam nosmet ipsos. Te suspicor iisdem rebus, quibus me ipsum, graviter commoveri.

Nominativus cum infinitivo.

263

a) *Belli socius et adiutor esse cogor (sinor, videor, audior, doceor). Parcus esse cogoris (coactus es).*

Non videmur esse victuri. Castor et Pollux ex equis pugnare visi sunt.

Iubeor (vetor) abire; iuberis (vetaris) iustus (iniustus) esse; iussi (vetiti) sumus grati (ingrati) esse. Hostes arma tradere iussi sunt, abire vetiti sunt.

b) *Homerus caecus fuisse dicitur (traditur, fertur). Epaminondas dicitur ne ioco quidem mentitus esse. A patria discessurus esse putaris. Maxime Athenienses a Persis peti dicebantur.*

Infinitiv tvarja dopolnilo pasivom:

a) glagolom *sinor, videor, audior, cogor, doceor, iubeor, vetor* (gl. zgor. § 257) v vseh osebah; kot transitivni glagoli imajo direktno pasiv.

Pomni:

videor: diligens esse videris zdiš se priden (brez infinitiva!); *videris vitium correxisse* zdi se, da si (ti) popraviš, *videmur* zdi se, da smo (mi) itd. Tak *videris* se da tudi prevesti: dozdnevno, navidezno si, kakor se zdi, o tebi se zdi.

Iubeor, vetor: activ.: dux iussit milites (accus.!) impetum facere; passiv. čisto pravilno: milites a duce iussi sunt impetum facere. Slovenski pa: *dux iubetur* zapove se vojskovodji, *iuberis* zapove se tebi;

b) pri *dicor, putor, existimor, iudicor, nuntior* v vseh osebah ter pri

traditur fertur } le v 3. osebi.
traduntur, feruntur }

Ingratus esse diceris govori se, da si nehvaležen; o tebi se pravi (pravijo), da si...; ti si bajè (neki, bojda) nehvaležen; nehvaležen si, tako se govori o tebi.

Opomba. «Baje», «neki» se v lat. lahko prevede tudi z *dicunt, tradunt, ferunt* z accus. c. inf.

264 Nominativus cum infinitivo je torej osebna pasivna konstrukcija nekaterih izmed glagolov, ki se vežejo v aktivu z accus. c. inf.; infinitivov akuzativ postane subjekt pasivnega sklada.

265 Infinitivus historicus,

ki nadomešča v živahnih orisih imperfektov indikativ, je po svoji rabi verbum finitum. (Gl. § 295).

Gerundivum in gerundium.

266 I. Gerundivum. (§ 113).

Gerundivum je prvotno partic. praes. pass.; zato se tvarja od prezentovega debla. Ostanka prvotne rabe sta še n. pr. *oriundus* rodeč se, doma iz; *secundus* (= *sequundus*, *sequendus*) sledeč, drugi.

Lex scribenda zakon, ki se mora zapisati
res cognoscenda stvar, ki se mora spoznati.

Gerundiv je zdaj verbalen adjektiv pasivnega pomena in pomenja nekaj, kar se mora (ima) izvršiti; v atributivni rabi ga opisujemo s stavkom, v predikativni (navadno z *esse*) pa tako:

leges sunt scribendae zakoni so, ki se morajo zapisati; krajše: zakoni se morajo zapisati;

dona non erunt accipienda darila se ne bodo morala (= smela) sprejeti;

brezsubjektno: *fugiendum est* bežati se mora
non » » » » ne sme;

objektov sklon:

paenitendum est mali consilii kesati se moramo (moraš)

parcendum est rei familiari varčevati se mora z

utendum est amicis, non abutendum rabiti se morajo, ne zlorabiti.

267 Tisti, v čigar interesu se mora dotično dejanje izvršiti, stoji v dativ:

litterae mihi scribendae sunt meni je pismo pisati, jaz moram pisati; *Caesari omnia erant uno tempore agenda. Militibus de navibus erat desiliendum.*

Opomba. S pomočjo tega dativa se prevaja aktivni «moram», ki bi ga sicer pasivni gerundiv ne mogel izraziti. — Namesto dativa stoji ablativ z *a*, *ab*, kadar bi nastalo dvoumje ali kadar hočemo osebo poudariti: *Civibus a vobis consulendum est.*

II. Gerundium (Glagolnik)

268

je posamostavljen gerundivov neutrum; rabi se v nadomestitev infinitivovih sklonov in nima pasivnega pomena: *scribendi* pisanja, *scribendo* pisanju; accus. le za predlogi: *ad (inter) scribendum*, ablat. s predlogi in brez njih.

A na mesto gerundija z akuzativnim objektom stopa 269 gerundiv z odnosnico v gerundijevem sklonu, in sicer namesto dativnega in predloškega gerundija vedno:

Gerundium:	Gerundivum:
Nom. <i>utile est scribere (scribi)</i> <i>leges</i>	<i>leges scribendae</i>
Gen. { <i>consilium scribendi leges</i> <i>ars cognoscendi vera</i> <i>cupidus scribendi (leges)</i>	<i>consilium legum scribendarum</i> (pravzaprav: načrt. zakonov, ki se morajo zapisati) <i>cupidus legum scribendarum</i>
Dat. <i>studere cognoscendo . . .</i>	<i>studere iuri et legibus cognoscendis</i>
Acc. <i>impulsus ad scribendum</i>	<i>ad leges scribendas idoneus</i>
Abl. <i>proderat patriae scribendo</i> <i>(leges)</i>	<i>legibus scribendis optime de patria</i> <i>mereri studuit</i>
<i>plurimum temporis consumpsit in</i> <i>scribendo</i>	<i>in legibus scribendis versatus</i>
<i>de scribendo multa dicta sunt</i>	<i>de legibus scribendis cogitavit.</i>

Pa tudi: *occasio virium utendarum, in utendis viribus* (nasproti: *viribus utendum est* — ablativni objekt!); takisto pri *fruor, fungor, potior, vescor*, ker so ti glagoli prvotno dobivali objekt v akuzativu.

Zgledi za rabo sklonov gerundija in gerundiva.

270

1.) genetiṽ: *causa paenitendi non est* (gen. definitivus); *dicendi finem facere* (gen. obiectivus);

Epaminondas studiosus fuit audiendi (gen. pri adiectiva relativa).
Pacis petendae causa.

2.) dativ: *decemviri legibus scribundis* (= *scribendis*; dat. finalis); *operam dare placandis dis* (indir. objekt v dativu);

3.) accus. stoji za predlogi in sicer najčesče za *ad*, redkeje za *inter, ob*:

Caesar idoneum ad navigandum tempus nactus est.

Conon muros Athenarum reficiendos curavit je skrbel, da se nanovo postavijo, je dal postaviti. *Rex amicis suis oppida tuenda tradidit* je izročil v nadzorstvo, (pravzaprav: je izročil kot taka, ki se morajo nadzorovati). — Akuzativ gerundiva stoji predikativno pri glagolih *curandi* in *tradendi*, n. pr. *do, curo* dam, *trado, committo* izročim, prepustim; *relinquo, mitto*. Pasivno: *liber legendus* (ali: *ad legendum*) *mih* *traditus est*.

4.) Ablativ:

Epaminondas plurimum exercebatur currendo et luctando (abl. instrum.).

Abhorret animus a scribendo.

Opomba. Kakor infinitiv se pojasnjujeta gerundivum in gerundium z adverbiji: *ad beate vivendum virtus se ipsa est contenta. Modus est diligenter adhibendus*.

Participium. Deležnik.

271 Participiji, po obliki pridevniki, imajo iste glagolove lastnosti kakor infinitiv.

Latinščina ima te-le participije:

	praes.	perf.	fut.
activum	<i>laudans</i> hvaleč	—	<i>laudaturus</i> hvaliti hoteč
deponens	<i>patiens</i> trpeč	<i>passus</i> pre- trpevši	<i>passurus</i> trpeti hoteč
passivum	— —	<i>laudatus</i> hvaljen —	(<i>laudandus</i> <i>patiendus</i>)

272 1.) Part. praes. izraža istodobnost z glavnim dejanjem:
sedens loquor (*locutus sum, loquar*) = sedeč (ko sedim, ko sem sedel, ko bom sedel) govorim (sem, bom govoril);

2.) partic. perf. preddobnost:
locutus taceo (*tacui, tacebo*) = dogovorivši molčim (sem, bom molčal);

3.) part. fut. za dobnost:

venio (*vēni*, *veniam*) *auditurus* pridem . . . slišati hoteč (= da slišim).

Opomba. Nekateri perfektovi participiji deponentnikov in semideponentnikov služijo tudi za istodobnost: *arbitratus* misleč, *veritus*, *confisus*, *complexus*, *ausus*, *gavisus*; *reor* in *soleo* sploh ne rabita participija praes.; vedno: *ratus*, *solitus*.

Participijalni sklad.

Nemo unquam Deiotarum saltantem aut ebrium vidit plešočega. 273
Plato scribens mortuus est pišoč.

Hostes signa nostra conspicati fugerunt sovražniki, zagledavši.
Caesar suos cohortatus proelium commisit izpodbodrivši. *Domum reversus incidi in morbum* vrnivši se.

Ariovistus Rhenum transiit rogatus a Gallis naprošen od Galcev.
In urbe capta erat praeda immensa v zavzetem mestu.

Tantalus aquam hausturo recessit unda zajeti hotečemu (ko je hotel zajeti).

Latinski participiji sami se dajo v slovenskem vsi doslovno prevesti; za part. fut. act. rabimo sestavljeno obliko s »hoteč« ali pa ga nadomestimo s stavkom. Prim. § 115, 2.

S stavki pa lahko prevajamo vse participije, kadar hočemo 274
kako posebno misel ostreje izraziti; n. pr. gorenji stavek: *Ariovistus Rhenum transiit rogatus a Gallis* ker je bil naprošen od Galcev (vzrok!); tudi aktivno: ker so ga naprosili.

Latinščina pa daje rada prednost konstrukciji s participiji (participijalnim skladom).

Participium coniunctum in ablativus absolutus.

I. Latinsko-slovenski.

275

1.) *Graeci Troiam captam deleverunt* Grki so razdejali zavzeto Trojo. — Ta participijalni sklad lahko prevedemo tudi v slovenščini doslovno, ker se participijalni izraz *Troia capta* = zavzeta Troja more spraviti v odvisnost od druge stavkove besede (odnosnice), namreč od predikata *deleo*; ta odnosnica določi participijalnemu izrazu sklon.

Drugače je, če imamo te-le dve misli:

part. izraz «Troia deleta» pa stavek «Graeci redierunt» in ju hočemo združiti v eden stavek. Tukaj se izraz «Troia deleta» **ne more nasloniti na nobeno odnosnico**; v tem slučaju je v slovenščini particip. sklad nemogoč; imamo sicer participij, a mu ne moremo dati sklona: «Troja zavzeta — Grki so se vrnili». Latinščini pa lahko tudi v tem slučaju služi partic. sklad; participijalnega izraza tudi ona sicer ne more nasloniti na nobeno besedo, a postavi ga v ablativ, ki se zato imenuje

ablativus absolutus

(t. j. izločen, neodvisen, samostalen, prosti ablativ), dočim se participijalni sklad, v katerem ima partic. izraz svojo odnosnico, imenuje **participium coniunctum**.

Primerjaj takisto: *ver appropinquans — aves cantant = vere appropinquante aves cantant; clamor exortus — omnes ad arma concurrunt = clamore exorto omnes etc.*

- 276 2.) Edino participium coniunctum je v slovenščini mogoč; ablativus absolutus prevajamo različno, največ s celimi stavki, pa tudi s predloškimi izrazi in s konjunktnim participijem:*

Tempore dato adiit ad regem ko se mu je napovedal čas (ob določenem času) je stopil pred kralja. *Deo iuvante redimus* z božjo pomočjo se vračamo. *Helvetii florentibus rebus domos suas reliquerant* dasi so bile njih razmere zelo ugodne (navzlic zelo ugodnim razmeram).

Deviciacus dimissis Haeduorum copiis ad Caesarem revertit je razpustil čete in se je (potem, nato) vrnil, ali: razpustivši čete se je vrnil.

- 277 3.) Ker glagol **esse** nima participijev, jih pri absolutnem ablativu nadomešča **praedicativum**: *Vivo Caesare res publica labefactari non poterat* dokler je bil Cezar živ. *Pythagoras in Italiam venit Tarquinio regnante* ali *Tarquinio rege*. *Duce natura optime vivitur*. *Bellum Gallicum Caesare imperatore gestum est*. *Me invito (nobis invitis) hoc factum est*.

Zlasti v teh slučajih prevajamo ablat. absol. s predloškimi izrazi = pod vodstvom, pod vladarstvom (za vlade), proti moji volji.

* Starslovenščina je poznala absoluten dativ, grščina ima absoluten genetiv.

II. Slovensko-latinski.

278

Pri pretvorbi slovenskih predložkih izrazov in stavkov v latinski participijalni sklad velja glavno pravilo, da se skušaj najprej tvoriti tudi v slovenskem participijalni sklad.

Sicer se je ravnati tako-le:

1. Tvorí se primeren (t. j. pravodoben) participij; uvodna beseda dotičnega stavka in istosklonski demonstrativi, ki se na njo ozirajo, se izpuste.

2.) Sklon se participiju in njegovemu subjektu uravna po odnosnici; če je ni, se postavitá v ablativ.

Opomba. Ablat. absól. stoji tudi brezosebno, dasi redko: *consulto* ko se je sklenilo, *comperto* ko se je izvedelo.

3.) Kadar latinščina aktivnega part. perf. nima, a ima pasivnega, se pretvori dotični slovenski stavek v pasiv in se vzame odnosnica na podlagi pasivnega stavka.

4.) Ako primernega participija ni, je participijalni sklad nemogoč (n. pr. za part. praes. pass.).

Zgledi: «Odšel je, ko je bil stvar poskusil» (*temptare*). 279
V slovenščini bi lahko rekli: «Odšel je, stvar poskusivši», a latinski *tempto* nima part. perf. act., zato se pretvori stavek v pasiv: «odšel je, ko je bila stvar poskušena». Zdaj dobimo, izpustivši veznik «ko», participijalen izraz «poskušena stvar» = *temptata res* ter «odšel je» = *abiit*. Ker ni odnosnice za particip. izraz, stopi ta v (absolutni) ablativ: *temptatā re abiit*. — Ko pa bi stal v stavku glagol «izkusiti» = *experior*, bi rekli doslovno po slovenskem: *abiit rem expertus* («izkusivši»).

«Ko so se mesta polastili, so ga zažgali» = «polastivši se mesta, so ga zažgali» = *urbe potiti incenderunt eam*; a pri glagolu *capio*, ki nima ppa.: *urbem captam* (istosklonska zaimkova odnosnica *eam* odpade) *incenderunt*.

Ablativus absolutus ni stavek, ampak samostalen ad- 280
verbialen ablativ (prim. zgor. § 250); često je to jasno razvidno: *Incolae agris devastatis expulsi sunt* (abl. separat.). *Gladiis dstrictis in hostem impetum fecerunt* (abl. instrum.) *Equites non sunt visi silvis obiectis* (abl. causae). *Mulieres crinibus passis inter tela se infērunt* (abl. modi).

281

Participij pri dvojnem objektu.

1.) *Catonem vidi in bibliotheca sedentem, audiui de senectute disserentem.*

Homerus Laertem facit (kaže, oblikuje) *agrum colentem. Multi poetae deos furentes inducunt* (uvajajo kot).

Part. praes. stoji za glagoli zaziranja in umetniškega oblikovanja kot predikativni objekt, ki pove, kaj se je neposredno zaziralo.

Opomba. Ako se ne zazira neposredno, stoji infinitiv (prim. § 257): *audio te venire* slišim (povedalo se mi je), da prideš, *audio te venientem* čujem te prihajati (prihajajočega). — Pri pasivni konstrukciji je seveda le infinitiv mogoč: *Plato construi a deo mundum facit.*

2.) *Perfectum activi* se opisuje za izraževanje trajnega stanja s *habeo* ali *teneo* in partic. perf. pass.: *hoc iam diu compertum habeo* sem že davno izvedel (prim. nemški: habe erfahren) = *comperi.* — *Fidem tuam spectatam habeo* sem prepoznal (habe durchschaut, erprobt).

Supinum.

282

1.) Supinum na *-um* (namenilnik): *Bello Helvetiorum perfecto totius fere Galliae legati ad Caesarem gratulatum convenerunt. Dux quinque cohortes frumentatum misit.*

Ta supin izraža, kakor slovenski namenilnik, namen premikanja in stoji pri glagolih, ki pomenijo ali povzročijo premikanje: *ire, venire, proficisci, redire, mittere.*

Opomba. Navadnje je kakor supin pa so konstrukcije: a) *ad in causa* z gerundijem ali gerundivom (n. pr. *venerunt gratulandi causa*); b) *ut* ali *qui* s konjunktivom: (*venerunt, ut gratularentur*); c) včasih part. fut. act: *venerunt gratulaturi.*

283

V zvezi z *iri* nadomestuje ta supinum infinitiv fut. pass. (*laudatum iri*); podobno v frazi: *alicui aliquam nuptum dare* (*tradere, collocare*). — Prim. str. 62.

284

2.) Supinum na *-u* je abl. limitat. (gl. zgor. § 236) k nekaterim samostalnikom (*fas, nefas*) in pridevnikom (*facilis, difficilis, turpis, incredibilis, mirabilis, optimus*):

Pleraque dictu quam re sunt faciliora. Pa tudi: *res facilis est ad intellegendum.*

Prosti stavek.

A. Pripovedovalni stavki.

285

Ti vsebino le povedo, in sicer ali po govorilčevi sodbi kot istinito (realno): *discipulus discit*, ali kót možno (potencialno): *discat quispiam* morda (nemara) se kdo uči, ali kot neistinito (irealno): *disceret, si posset* učil bi se, ko bi mogel.

Nikalnica pripovedovalnih stavkov je *non*.

B. Zahtevalni stavki.

Ti povedo, da od koga naj izvira vsebina.

Njih *verbum finitum* stoji ali v *imperativu* ali v *konjunktivu* in nikalnica je *ne* (*neve, ne quis, ne quid* etc.); v zvezi z nikalnico stoji praviloma le *konjunktiv*: *dic* povej! *ne dicas* ne povej! *eamus* pojdemo!

Tudi želja spada med zahtevanje: *ne nimis exsultet* naj ne poskakuje (vriska) preveč; *Di prohibeant* Bog nas varuj!

Utinam omnes boni felices essent o, da bi bili srečni!

C. Vprašalni stavki (vprašalniki).

Nikalnica je *non*.

286

Vpeljavajo se kakor v slovenščini redno z vprašalnicami in so glede na namen vprašanja

1.) *stavkovni*; tako se imenujejo tisti, ki se vpeljavajo redno z vprašalnimi členicami: *ne, num*, slov. «ali», «li», «mari». — Mi odgovarjamo na nje z «da», «ne», ki itak nadomeščata cel stavek, ali s stavkom: *Estne deus? Est!* Je li Bog? Da! (Je!);

2.) *besedni*, ker se vpraša le po kaki besedi; vpeljavajo se z vprašalnimi zaimki in prislovi: *quis? quid? quando? ubi?* etc. *Quis pulsavit portam? Amicus!*

Opomba. Živahna vprašanja, ki nadomestujejo pripovedovalen ali zahtevalen stavek, se imenujejo *retorska*: *Quis non paupertatem extimescit?* (= *Unusquisque extimescit*). *Quin conscendimus equos?* (= *Conscendamus equos!*)

so ali

Stavkovni vprašalniki

287

I. *enostavni*, če sestojе le iz enega člena, ali

II. *razstavni* (*disjunktivni*), če sestojе iz dveh (ali več) z «ali» zvezanih členov, ki se med seboj izključujejo.

I. Enostavni.

Nonne (ali ni, ni li) *canis similis est lupo? Est similis! Da!*

Edidicistine (ali) *illud carmen? Sane! Da! Non edidici! Ne!*

Num (mari) *duas habetis patrias? Non! Num quisquam praeterea te violavit? Nemo!*

288 Členica se določa po odgovoru, je li trdilen ali nikalen:

1.) ako se odgovor ne ve, se zaobesi členica — *ne* na naglašeno besedo ali na glagol;

2.) kadar se nikalno vpraša in zato pričakuje trdilen odgovor, se zaobesi *-ne* vedno na nikalnico: *nonne, nihilne, nemone*; včasih stoji tudi sama nikalnica: *hunc ego non diligam? non admirer?*

3.) pri pričakovanem nikalnem odgovoru se rabi členica *num*.

289 «Da» in «ne» izraža Latinec navadno, ponovivši (brez *non* ali ž njim) merodajne besede, s katerimi se vpraša; včasih pa s splošnimi besedami:

da = *sane ita est, sane quidem, certe*;

ne = *minime, non ita, nihil sane*.

Opomba. Z *inmo* (+ *vero*) se zanikava in obenem popravlja: *Ubi fuit Sulla? Num Romae? Immo longe afuit!* Kje je bil Sula: Mari v Rimu? Kaj še! (Nasprotno!) Bil je daleko daleč!

II. Razstavni.

290 *utrum honestum est an turpe?* je li častno ali sramotno?

honestumne est an turpe? » » » » »

— *honestum est an turpe?* » » » » »

Quomodo occidit Sex. Roscius patrem? Ipse percussit an aliis occidendum dedit?

Drugi člen se veže vselej z *an* (nikalno: *annon* ali *ne*), prvi pa z *utrum* (= katero izmed obojega?), z *-ne* ali brez členice.

291 III. *an* v enostavnih vprašanjih

stoji z ozirom na že prej povedano misel.

Conclamavit Ariovistus: „Quid ad me venistis? an (morda) speculandi causa?“ — *Oratorem irasci minime decet; an tibi irasci tum videmur, cum quid in causis acrius et vehementius dicimus?*

Verbum finitum v vprašalnih stavkih stoji:

- 1.) v indikativu: *Quam longa cuiusque nostrum erit vita?*
- 2.) v konjunktivu (gl. spodaj § 300 idd.).
 - a) con. potentialis: *Quis id crediderit?*
 - b) irrealis: *quo hostis, si victus esset, confugisset?*
 - c) dubitativus: *quid agam?*

Modi in tempora v prostem stavku.

Indikativ.

Sodbo, ki jo govorilec hoče izraziti kot istinito, po- 292 stavi v indikativ kakor v slovenskem.

V nekaterih zvezah pa se v slovenščini netočneje izražujemo z «naj» ali «bi», dočim stavi Latinec točen indikativ;

1.) pri glagolih *posse, debere*: *id tu mihi potes facere*, v slovenščini vljudneje: to **bi** mi ti mogel storiti (kadar res tudi more; kadar ne more, bi se glasilo tudi latinski: *posses*):

hoc verbum mutari non debuit bi se ne bila smela izpremeniti
licuit videre dalo bi se bilo videti (ako bi se v resnici dalo!).

Plurima abstinentiae Epaminondae exempla proferre possumus bi mogli (dasi jih res moremo!);

2.) v brezosebnih zvezah: *longum est* bilo bi (pa je res!) predolgotrajno (dolgočasno)

prudens est bilo bi pametno

meum est bila bi moja dolžnost

difficile est bilo bi (pre)težko

ter: *non putaveram* ne bil bi mislil

paene oblitus sum skoraj bi bil (bolje: sem) pozabil.

Opomba. Tudi pri splošnih relativih stavi slovenščina poleg indikativa včasih «naj», «bodi»; v lat. je pravilen indikativ:

Quidquid oritur, quaecumque est, causam habeat necesse est naj nastane (bodi) kakršnokoli, svoj vzrok mora imeti vsekako.

Opomba 2. Latinski *sive-sive* se prevaja v slovenščini sam z «naj si» «bodi si», ne pa glagol, ki stoji v indikativu kakor v latinskem.

Indikativovi časi.

293

Šestero latinskih časov se razlikuje po treh časovnih stopnjah, ki so: preteklost, sedanjost, prihodnost, in treh časovnih kakovostih, ki so: nastop, trajanje, dovršenje.

Praes.	izraža:	v	sedanjosti	nastop	ali	trajanje
Futur.	»	v	prihodnosti	nastop	»	»
Imperf.	»	v	preteklosti	trajanje		
Perf.	‘	v	sedanjosti	dovršenje		
Pqpf.	»	v	preteklosti	»		
Fut. ex.	»	v	prihodnosti	»		

Opomba 1. Časi trajanja morejo izražati tudi poskušanje (*de conatu*), posebno imperfekt: *Helvetii flumen lintribus iunctis transibant* so skušali preko-račiti. *Dum vitant* (se skušajo izogniti) *stulti vitia, in contraria currunt*.

Opomba 2. Coniugatio periphrastica activa izraža, kar je namenjeno (na tem), da nastopi (grški μέλλω): *Ave, Caesar, morituri* (ki gredo v smrt) *te salutant*.

294

Perfectum

združuje v sebi pravi perfekt (dovršenje v sedanjosti) in aoristov pomen (nastop v preteklosti); zato razlikujemo perfectum praesens (ali logicum) in perfectum historicum (aorist).

1.) Perfectum praesens izraža sedanje stanje, ki se je razvilo iz preteklega dejanja:

de me actum est z menoj je pri kraju

mortuus est umrl je = mrtev je

cognovi spoznal sem, poznam

fuimus Troes, fuit Ilium (nismo več Trojanci, Troje ni več).

2.) Perfectum historicum je latinski pripovedni čas in pripoveduje sploh pretekla dejanja.

Opomba. Veljavnost za vse čase izraža navadno praesens: *male parva male dilabuntur*. — Včasih tudi perfekt (kakor grški gnomski aorist): *multi patrimonia effuderunt inconsulte largiendo*.

295

Imperfectum

izraža v preteklosti trajanje, razvijanje, ponavljanje. Zato je čas opisovanja in se rabi zlasti v stavkih, ki navajajo okolnosti k glavnemu dejanju. V slovenskem rabimo zanj le nedovršne glagole.

„*Icare*“, *dixit*, „*ubi es? Icare?*“ *dicebat*. — *Hoc anno maximo cum tumultu consules creati sunt*, pa: *Romae quotannis bini consules creabantur*. — *Helvetii hoc conatu destiterunt; relinquebatur una per Sequanos via*.

296

Praesens historicum, infinitivus historicus.

V živahnem pripovedanju se rabi (kakor v slovenščini) sploh redno pri pripovedovanju) tudi praesens (historicum)

namesto historijskega perfekta in takisto v živahnem opisovanju infinitivus (historicus ali descriptivus) namesto imperfekta; infinitivov subjekt ostane v nominativu.

Caesar ea, quae sunt usui ad armandas naves, ex Hispania apportari iubet; ipse Illyricum proficiscitur, civitatibus milites imperat certumque in locum convenire iubet.

Nihil Sequani respondere (infin.!), sed in eadem tristitia taciti permanere.

Točna raba časov.

297

Glede uporabe časov, posebno prihodnjih, je latinščina točna in pazi vsakikrat na natančno razmerje med njimi:

cras proficiscar jutri odpotujem; *statim veniet* takoj pride. *Ut sementem feceris, ita metes* kakor boš sejal (futur!). *De Carthagine vereri non ante desinam, quam illam excisam esse cognovero* preden ne izvem.

Slovenski sedanjik dovršnih glagolov ima osobito često pomen futura ali fut. ex.:

si tu ieris, veniam ego quoque če pojdeš ti, grem tudi jaz.

Opomba. Fut. II. pomeni včasih tudi sigurno izvršitev kakega dejanja: *ego certe meum rei publicae officium praestitero.*

V pismih

298

uravnavamo v slovenščini čase po piščevem stališču, a v lat. često tudi po prejemnikovem; tedaj je *pridie* = včeraj, *eo die* = danes, *postridie* = jutri.

Nihil habebam, quod scriberem (nič ne vem pisati); *neque enim novi quidquam audieram et ad tuas omnes epistulas rescripseram pridie.*

Konjunktiv (in imperativ).

I. S konjunktivom se izraža vse, kar se izreče kot namišljeno; 299 zato je konjunktiv

1.) samostalen izraz

a) volje, (želje, namena);

b) česa le možnega;

2.) izraz subjektivnega mnenja (**coniunctivus subiectivus**), le v odvisnih stavkih. (Gl. spod. § 316.)

II. Konjunktiv ima štiri čase: praes., imperf., perf., pppf., ki so po bistvu istim indikativnim enaki; le coniunct. imperf. izraža tudi neistinitost (irealnost) v sedanjosti (slov. «bi») in coniunct. pppf. neistinitost v preteklosti (slov. «bi bil»).

Konjunktiv in imperativ v samostalnih (glavnih) stavkih.

Ta pomeni:

300 1.) **Opominjanje** (*coni. hortativus*; nikalnica *ne*); za 1. osebo kot namestnik imperativa, ki ga latinščina nima:

Gaudeamus igitur! Ne desperemus! Mortem ne timeamus neve (tudi neque) fugiamus!

301 2.) **Zapoved** (*iussivus*, nikalnica *ne*); ž njim se moreta in pri nikalnem imperativu (prepovedi, *prohibitivus*) morata nadomeščati 2. in 3. oseba imperativa:

pozitivno:

sing. 2. oseba: *dic* (tudi *dicas*, *fac dicas*), *te pudeat*

3. oseba: *dicat* (redko: *dicito*)

plur. 2. oseba: *dicite* (tudi *dicatis*)

3. oseba: *dicant* (redkeje: *dicunto*).

Videant consules, ne quid res publica detrimenti capiat;

negativno (prohibitiv):

sing. 2. oseba: *ne dicas* (mirna prepoved) ali: *fac ne dicas*, *cave dicas*; *ne dixeris* (ostra prepoved) nikar ne reci; *noli dicere* (vljudna prepoved);

3. oseba: *ne dicat*

plur. 2. oseba: *ne dicatis*

nolite dicere

3. oseba: *ne dicant*.

Opomba. Takozvani imperativ. futuri (*dicito* itd.) se rabi posebno v zakonih in splošnih rekih, tudi zanikan: *ignoscito saepe alteri, nunquam tibi. Hominem mortuum, inquit lex in duodecim, in urbe ne sepelito neve urito.*

302 3.) **Željo** (*coni. optativus*; nikalnica *ne*):

a) ako se izreče želja brez ozira na izpolnljivost stoji coni. praes. ali perf., često vpeljan z *utinam* (*ne*), *velim*, *nolim*, *malim*; slovenski «naj», «o da». *Falsus utinam vates sim! Di istaec prohibeant naj odvrnejo. Nolim putet me iocari naj ne misli, da se šalim;*

b) neizpolnljiva želja se izreče za sedanjost s coni. imperf., za preteklost s coni. pqp̄f., vselej vpeljana z *utinam* ali *vellem* (*nollem, mallem*) o da bi (bil)!

Utinam tertius ego vobis amicus adscriberer. Utinam natus ne essem. Nollem dixisses.

4.) **Dopuščanje** (coni. *concessivus*, nikalnica *ne*); pove se samo 303 domišljena vsebina: *Naturam expellas furca* (z vilami, z burkljami), *tamen usque recurret.*

Včasih se pristavlja *licet* (naj le): *fremant omnes licet* naj le vsi godrnjajo.

Opomba. V odvisnih stavkih *ut*: *ut neminem rogasset, id scire potuit* naj bi tudi ne bil nikogar vprašal.

5.) **Možnost** (coni. *potentialis*) in vljudno ali oprezno zatrje- 304 vanje:

a) v sedanjosti s coni. praes. ali perf., v slov. navadno z indikativom:

forsitan dicat (dixerit) quispiam morda kdo poreče.

Sine ulla dubitatione confirmaverim eloquentiam rem esse omnium difficillimam brez vsakega pomisleka (smelo) trdim...

b) v preteklosti s konjunktivom imperf. v tehle izrazih: *crederes, putares, cerneris, videres* verjel, mislil bi bil (kdo), moglo bi se bilo misliti itd.

Romani maesti, crederes victos, redeunt in castra.

6.) **Neistinitost** (coni. *irrealis*): pove se, kaj bi se (bilo) v 305 nekem slučaju zgodilo, a se ni:

a) za sedanjost imperf.: *sine spe vita tristis esset* (a ni, ker imamo upanje);

b) za preteklost pqp̄f.: *sine auxilio tuo servatus non fuisset.*

7.) **Dvomno preudarjanje** (coni. *dubitativus, deliberativus*) 306 v preudarjajočih vprašanjih, s prezentom za sedanjost, z imperfektom za preteklost: *Quo me confēram, milites?* Kam naj...? *Cui caput meum credam?* — *Quid faceret aliud?*

Priredje.

307 *Peroravit aliquando accusator, assedit; surrexi ego; respirare visus est, quod non alius potius diceret: coepi dicere.*

Urbs Lacedaemoniorum non erat munita muris, sed praesidium in fortibus viris quaerebatur.

Priredje nastane, ako se združijo enakovrstni stavki, ne da bi kateri izgubil svojo samostalnost (*parataxis, coordinatio*). (Gl. zgor. § 179, III.)

308 Zveza med stavki je ali

1.) neposredna, brez veznikov (*asýndeton*), posebno v znak živahnosti: *abiit, excessit, evasit, erupit* (kopulativni *asýndeton*); posebno rada se združujeta na ta način po dva člena: *Cn. Pompeio M. Crasso consulibus. Mulieres pueri, servi liberi, armati inermes occisi sunt.*

Vincere scis, Hannibal, victoria uti nescis izkoristiti pa ne znaš (*adverzativni asýndeton*);

2.) označena s prirednimi (koordinujočimi) vezniki; ti vežejo tudi posamezne izraze.

309

Priredni vezniki

povedo tudi značaj priredja in zveze med besedami; važnejši so naslednji:

I. Coniunctiones copulativae (vezalni):

1.) *et* (ἐτι): *multa et gravia vulnera; tot et tanta scelera; dulce et utile; magnum et grave bellum. Caesar maturat ab urbe proficisci et in Galliam ulteriorem contendit. Et nunc* tudi (celo) sedaj, *et in caelo et in terra* i — i.

2.) *-que* in, ter se zaobeša prvi besedi v pridruženem delu in veže dele celote ali celoto z deli: *ferro ignique; terra marique; senatus populusque Romanus, longe lateque.*

Opomba. Pri naštevanju se uvrsti *et* med vse člene (*polysýndeton*) ali nikjer (*asýndeton*) ali se zadnjemu členu zaobesi *-que*: *honores, imperia, victoriae fortuita* (slučajnosti) *sunt* ali: *honores et imperia et victoriae* etc. ali: *honores imperia victoriaeque f. s.*

3.) *neque* ali *nec* (nam. *et non; nec* le pred konsonanti) in ne, niti: *Opinionibus vulgi rapimur in errorem nec vera cernimus.* Redno v začetku stavka: *neque vero, neque enim.*

neque (nec) — **neque (nec)** niti — niti, ni — ni; **nec** (*neque*) . . . *non* in ni, da ne bi = in gotovo tudi; **neque (nec)** — *et* niti — in celo: *neque publicis neque privatis, neque forensibus neque domesticis in rebus. Vir doctus nec non* (a tudi) *bonus. Animal nullum inveniri potest, quod neque natum unquam sit et semper sit futurum.*

4.) **atque** (iz *adque*) ali **ac** (iz *atque*: *atc*: *ac*; ne rabi se nikdar pred vokali in goltniki) in, ter je poostren *-que*: *oro atque* (= in po vrhu) *obsecro*. — Ob prehodu k novemu oddelku govora: *Atque ut inde oratio mea proficiscatur.*

Pomni: *par ac, similis ac, idem ac (qui)*. Gl. § 361.

Opomba. *Et is (isque), atque is (hic)*, okrepljena včasih s *quidem*, odgovarjata našemu in sicer: *duas cohortes Caesar subsidio miserat atque has* (in sicer) *primas duarum legionum. Quod adulescentes, et ii quidem indocti, contemnunt, id docti senes extimescent.*

5.) **etiam** tudi, celo; **quoque** (stoji za naglašeno besedo) tudi, *etiam nunc* še zdaj.

6.) **cum** — **tum** kakor — tako posebno (zlasti): *Multum cum in omnibus rebus tum in re militari potest fortuna.*

7.) **non modò** (*solum*, redkeje *tantum*) — **sed** (*verum*) **etiam** ne le (samo) — ampak tudi: *Adversas non modo res nostras, sed secundas etiam pertimesco*; pa tudi v nasprotnem sporedu: *Secundas etiam res nostras, non modo adversas pertimesco.*

II. Coniunctiones disiunctivæ (razstavni):

310

1.) **aut** ali (**aut** — **aut** ali — ali) stopa med dva bistveno različna člena: *Aut Caesar aut nihil. Aut — aut* se lahko skupno zanikavata: — (+ a + b) = — a — b: *neque aut spe aut metu* = *neque spe neque metu. Nunquam exercitus aut minor numero aut clarior fama per urbem incessit.*

2.) **vel** (če hočeš) ali, **vel** — **vel** ali — ali, bodi si — bodi si ne izključuje, ampak daje na izbiro: (*vel dicam, vel potius, vel etiam*): *Sero a Romanis poetae vel cogniti vel recepti sunt. Clades vel caedes.*

Opomba. *Vel* kot adverb.: *vel ex hoc, vel inde cognosci potest* že (celo) iz tega je možno spoznati (ne: *iam*). Pri superlativu: *vel optimus* gotovo (pač) najboljši.

3.) *-ve* (se zaobeša) ali označuje razloček kot nebistven: *duabus tribusve horis; plus minusve*.

4.) *sive* (*seu*) ali služi v popravo: *sive potius* ali prav-zapprav: *eiecto sive emisso ex urbe Catilina*.

sive (*seu*) — *sive* (*seu*) bodi (naj) si — bodi (naj) si: oboje je mogoče: *sive casu, sive consilio deorum*.

311 III. *Coniunctiones adversativae* (protivni): *sed, verum*, toda, ali, ampak, nego; *autem, vero* a, pa, pak; *at, atqui* pak, vsaj; *atqui* pa vendar; *tamen* vendar.

Opomba. *Autem* in *vero* se zapostavljata prvi besedi in, če je ta predlog, drugi.

1.) *sed* (redkeje *verum*) za trdilmimi stavki omejujoč: toda, ali, za nikalnimi ovrgavajoč: ampak, nego: *Vera dico, sed nequiquam. Non quid nobis utile, verum quid necessarium sit, quaerimus*.

2.) *autem* a, pa, najšibkeji advers. veznik, veže le stavke: *Croesus hostium vim sese perversurum putavit, pervertit autem suam*.

3.) *at* (*ast*) pa, pak nastopa v ostrem protivju: *Quid porro quaerendum est? Factumne sit? At constat! A quo? At patet!*

atqui za trjuje veljavnost stavka, na čigar čelu stoji, nasproti predstoječemu: pa vendar, in vendar: *Magnum narras, vix credibile; atque sic se habet*.

4.) *vero* poudarja in utrja drugi člen: pa res, pa celo: *Scimus musicam nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam in vitiis poni*.

5.) *tamen* vendar se ozira na koncesivnost: *Pausanias accusatus capitis absolvitur, multatur tamen pecunia*. — Početkom novega stavka pogosto: *Sed tamen, verum tamen* pa vendar; *attamen* ipak; *neque tamen* pa vendar ne.

Opomba. Protivnim veznikom odgovarja v predstojećem stavku često omejujoč *quidem* saj, pač, namreč, sicer. *Marius manu ille quidem fortissimus, sed ingenio aspero fuit*.

312 IV. *Coniunctiones causales* (vzročni): *nam* in *namque, enim* kajti, zakaj, saj, namreč; (*nam[que]* stoji vedno na prvem mestu v stavku, razen zvez: *quisnam, ubinam* etc.; *enim* se redno zapostavlja). Nikalno stoji navadno *enim*: *non enim, neque enim. Decorum ab honesto non potest separari; nam, quod decet, honestum est et, quod honestum est, decet*.

Opomba. Namreč se pravi nadalje: *nimirum* vsekako, scilicet seveda, videlicet očitvidno, nempе saj, quippe kajpada.

V. **Coniunctiones conclusivae (sklepalni):** *itaque, ergo*, 313
torej, zato, *igitur* tedaj, *proinde* zato, potem-
takem. *Itaque* in *proinde* stojita početkom stavka: *Aristides aequalis*
fere fuit Themistocli; itaque cum eo de principatu contendit.

ergo se rabi v sklepah: *Malum mihi videtur esse mors; est*
miserum igitur, quoniam malum: ergo et ii, quibus evenit iam, ut
morerentur, et ii, quibus eventurum est, miseri.

Sklepalni so nadalje: *ideo, propterea* zato, *qua re, quam ob rem* in zato,
radi česar, zavoljo česar.

Latinščina pa tudi priredje rada podrejuje z relativno
zvezo; zato začenja stavke n. pr. takole: *Cui ille respondit* odgovoril
mu je, *quo factum est* s tem je prišlo do tega, *quae cum fecisset*
ko je to storil. (Prim. spod. § 345.)

Podredje.

Odvisni stavki.

1.) Tudi celotni stavki s posebnim finitnim glagolom so lahko 314
stavkovi členi; taki stavki imajo svojo veljavo le v zvezi s stavkom,
kojega člen so, so mu podrejeni (subordinovani), od njega od-
visni in se zato imenujejo podredni ali odvisni stavki (od-
visniki), a oni stavek je nadreden.

Priredno: *Ubi es? eum interrogo.*

Podredno: *Ubi sit, eum interrogo.* (*Ubi sit* je objekt!)

2.) Nadredni stavek je nasproti kakemu drugemu stavku
lahko sam zopet podrejen; zato razlikujemo odvisnike prve,
druge, (včasih) tretje stopnje. — A nadredni stavek, ki ni no-
benemu drugemu podrejen, se imenuje glavni stavek. (Gl. zgoraj
§ 179, IV.)

Legati postulabant a Carthaginensibus, ut mandarent Hanni-
bali, ne bellum gereret contra socios populi Romani.

3.) Odvisnik more biti podrejen neposredno tudi in-
finitnemu glagolu, a nadreden je zanj le stavek, v katerem
stoji ta verbum infinitum:

Persae legatos mittunt Athenas questum (ali questuros), quod
Chabrias adversus regem bellum faciat.

315

Ovisniki se razdele:

- 1.) po bistvu, t. j. po stavkovem členu, ki je ž njimi izražen
- a) v subjektne,
 - b) redko v predikatne,
 - c) v objektne,
 - d) v atributne,
 - e) v adverbialne, in sicer: lokalne, temporalne, modalne (= komparativne in konsekutivne), kavzalne, finalne, koncesivne, kondicionalne;

2.) po vsebini, kakor glavni, v: a) pripovedovalne, b) zahtevalne, c) vprašalne;

3.) po načinu zunanje odvisnosti:

quaero, quis venerit, cur venerit, veneritne amicus.

Bis dat, qui cito dat. — Iam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Uvedeni so:

- a) z vprašalnimi besedami (vprašalni stavki),
- b) z relativnimi besedami (relativni stavki),
- c) s pomočjo podrednih (subordinujočih) veznikov (konjunkcionalni stavki).

Opomba. Nekateri vezniki (n. pr. *ut*) se morejo včasih navidezno izpustiti, a v tem slučaju se stavkova zveza razlaga kot priredje: *fac, venias* dej pridi! *Velim abeas* ljubo bi mi bilo: odidi!

316

Notranja odvisnost.

Ovisniki morejo biti tudi notranje odvisni, to se pravi, njih vsebina je izrečena s stališča subjekta nadrednega stavka (subjektivno mnenje), ne s pisateljevega.

Verbum finitum vseh notranje odvisnih stavkov stoji v konjunktivu (con. subiectivus) in reflektivne zaimke si določajo z ozirom na subjekt nadrednega stavka (§ 89). — V slovenščini napovedujemo subjektivno mnenje često s «češ».

317

Notranje odvisni so torej vsi odvisniki s subjektivnim konjunktivom; med njimi odvisni vprašalniki in zlasti vsi odvisni zahtevalni stavki, ker je vsaka zapoved (ali želja) izrečena s stališča subjekta v nadrednem stavku. Ne spadajo pa n. pr. med te stavke konsekutivni.

N. pr. *Decima legio Caesari gratias egit, quod de ea optimum iudicium fecerat* ker je bil o njej izrekel laskavo sodbo (tako poroča pisatelj); pa: *quod de se optimum iudicium fecisset*, češ, ker je bil izrekel (*decima legio* sama tako pravi, njej je prepustil pisatelj sodbo).

Consul curavit, ut cives sui salvi essent (zahtev. stavek).

Dux tanta erat crudelitate, ut cives eius ad hostem transfugerint (konsekut. stavek).

Modi v odvisnih stavkih.

1. Odvisni pripovedovalni stavki morejo kakor neodvisni 318 stati ali v indikativu ali v konjunktivu. Njih nikalnica je *non*. N. pr. *Hoc praetermittendum non est, quod te hortatus sum ad industriam*.

2.) Vsi odvisni zahtevalni in vprašalni stavki stoje v konjunktivu; nikalnica vprašalnih je *non*, zahtevalnih *ne*.

Danda opera est, ne qua amicorum discidia fiant. — Incertum est, quam longa cuiusque nostrum vita futura sit.

Konjunktiv v odvisnikih

319

je ali isti kakor v neodvisnih stavkih ali je *coni. subiectivus*. — *Nescio, quo me vertam. Themistocles noctu ambulabat, quia* (češ da: *coni. subiect.*) *somnum capere non posset*.

Opomba. Tuintam se ne da določiti, ni li konjunktiv podrednega stavka le prirednačen konjunktivu nadrednega (*attractio modi*): *Si solos eos diceres miserios, quibus moriendum esset, neminem tu quidem eorum, qui viverent* (pričakovali bi: *qui vivunt*), *exciperes* (izvzel).

Tempora v odvisnih stavkih.

320

Si ignis est animus, exstinguetur.

Senatus censuit, ut legati mitterentur (se pošljejo!).

Odero, si potero; si non, invitus amabo.

Čas finitnega glagola v odvisniku se rabi glede na nadredni stavek ali

- 1.) samostojno (absolutno) ali
- 2.) ozirno (relativno).

Samostojno se stavi čas odvisnika, kadar se določi sam za se brez ozira na čas v nadrednem stavku;

ozirno se stavi, če se verbum finitum odvisnika uravna napram dejanju glavnega stavka po istodobnosti, preddobnosti ali zadobnosti; ker je latinščina v rabi časov natančna, se to godi navadno.

Indikativovi časi v odvisnikih.

321 I. Ti se stavijo navadno **ozirno**, in sicer:

1.) Za napoved **istodobnosti** z oblikami sedanjikovega debla:

istodobnost s sedanjikom nadrednega stavka izraža: praesens;

istodobnost s prihodnjikom nadrednega stavka izraža: futur.;

istodobnost s preteklimi časi nadrednega stavka izraža: imperf.

Cernere iustitiam nescit, quem munera caecant.

Ut (kadar) voles, legem nobis imposito.

Remisisti, quod non oportebat.

Opomba. Popolna istodobnost je istočasnost; *cum tacent, clamant. Cum minime videbamur, maxime philosophabamur. Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit.*

2.) Za **preddobnost** z oblikami perfektovega debla:

preddobnost nasproti sedanjiku izraža: perf.

» » prihodnjiku izraža: fut. ex.

» » preteklim časom izraža: pppf.

Iratus cum ad se rediit (ko pride k sebi), tum irascitur. Quotiens quaeque cohors procurrerat, ab ea parte magnus numerus hostium cadebat. Quidquid acciderit (se pripeti), fortiter ac sapienter feramus.

3.) **Zadobnost** izraža coniugatio periphrastica activa za vse čase: *iniuriam qui factururus est, iam fecit.*

322 II. **Samostojno** stavi latinščina čas redno:

1.) v stavkih z **dum** (= med tem ko), ki dobe praesens historicum: *Dum haec in colloquio geruntur, Caesari nuntiatum est hostes appropinquare.*

2.) V stavkih s *postquam* = «potem ko, odkar» in z vsemi vezniki, ki pomenijo brž ko, kakor hitro (*ubi, ubi primum, cum, cum primum, ut, simul atque*), se enkratno preteklo dejanje zaznamuje le s perfektom. (Ne pa drugačna dejanja! Gl. spodaj §§ 364, 365.)

Hamilcar postquam in Hispaniam venit, magnas res secunda gessit fortuna. Themistocles ut Lacedaemonem venit, ad magistratus adire noluit.

Konjunktivovi časi v odvisnikih. (Consecutio temporum.)

Ti časi se stavijo ali (večinoma) ozirno ali samostojno, vedno 323 ozirno *coniunctivus subiectivus*.

I. Sosledico časov v **ozirni** rabi konjunktiva imenujejo **consecutio temporum**.

1.) Splošno pravilo:

Glavnim časom (praes., perf. praes., oba futura) odgovarjajo glavni časi, historijskim (impf., perf. hist., pppf.) odgovarjajo historijski časi; in sicer:

za glavnim časom nadrednega stavka izraža	}	istodobnost: praes. coni.
		preddobnost: perf. coni.
		zadobnost: <i>-urus sim</i> ;
za historijskim časom nadrednega stavka izraža	}	istodobnost: impf. coni.
		preddobnost: pppf. coni.
		zadobnost: <i>-urus essem</i>

n. pr. <i>miror</i>	}	istodobno	preddob.	zadobno			
<i>mirabor</i>		}	<i>quid faciat, fecerit, facturum sit.</i>				
<i>miratus ero</i>							
<i>mirabar</i>	}	<i>quid faceret, fecisset, facturum esset.</i>					
<i>miratus sum</i>							
<i>miratus eram</i>							

Pythagorei quid quoque die dixerint, audierint, egerint, commemorant vesperi. Nemo est, qui censeat (bi bil muenja!) a virtute esse recedendum.

Sicilia prima Romanos docuit, quam praeclarum esset (je!) exteris gentibus imperare.

Amici litterae non solum, quid fieret, sed etiam, quid futurum esset, indicabant.

324 2.) Latinščina je v sosledici časov natančna: *nemo est, qui nesciat* (ki bi ne vedel, ki ne ve). *Phocion fuit perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset* (slov.: bi bil mogel; v lat. natančno, ker v istini obstoji istočasnost).

325 3.) Zadobnosti pa latinščina vendar ne izraža

a) v odvisnih zahtevalnih stavkih; ti veljajo za istodobne, dasi so pravzaprav zadobni; a njih zadobnost je dovolj izražena v pomenu nadrednega izraza zahtevalnosti: *disce parere, ut aliquando imperes* (da boš kdaj zapovedoval). *Labienus veritus est, ne hostium impetum sustinere non posset* (ne bo mogel).

b) Isto velja sploh, ako stoji nadredni stavek v futuru ali ima futurni pomen: *Galli pollicentur (se facturos), quae Caesar imperet*; pa: *Galli pollicebantur (se facturos), quae Caesar imperaret*. (Neodvisno v obeh slučajih: *faciemus, quae Caesar imperaverit*).

c) Često pri glagolih, ki nimajo partic. fut. act.: *Non dubito, quin brevi te paeniteat*; ali pa opisno: *mihi persuasi fore, ut te paeniteat*.

Opomba. Konjunktiv fut. II. se nadomešča s konj. perf. ali pqp.

326 4.) Praesens historicum velja večinoma za historijski čas, zlasti če stoji odvisni stavek pred njim.

Volusenus perspectis regionibus omnibus quinta die ad Caesarem revertitur, quaeque ibi perspexisset, renuntiat. — Pa: *Vercingetorix Gallos obtestatur, ut in fide maneant*.

Infinitivus historicus velja vedno za histor. čas.

327 5.) Perfectum praesens se smatra za glavni čas le, kadar je postal popolnoma prezentski, n. pr. *mortuus est* mrtev je; sicer za histor. čas:

Cognitum est in his, quanto antestaret eloquentia innocentiae.

6.) Potentialis in prohibitivus v konjunktivu perf. imata veljavo prezenta: *Quis dubitaverit (ne dubitaveris), quin in virtute divitiae sint?*

328 II. I ozirno i samostojno se stavijo časi v konsektivnih stavkih.

1.) Samostojno: a) coni. praes., ako sega posledica v sedanost: *Siciliam Verres ita vexavit, ut ea restitui in antiquum*

statum nullo modo possit; b) coni. perf., ako je posledica trdno dejstvo: *Aemilius Paulus tantum in aerarium pecuniae invexit, ut unius imperatoris praeda finem attulerit tributorum.*

2.) V vseh drugih slučajih ter vedno za izrazi «zgoditi se» se stavijo časi ozirno: *Thrasybulo contigit, ut patriam liberaret.*

Opomba. V posameznih slučajih se nahajajo tudi v drugih odvisnih stavkih samostojno rabljeni časi; razlogi so različni. — N. pr. *hic quantum fortuna in bello possit, cognosci potuit*; odvisnemu stavku se je tu dala veljava splošnega reka («sreča ima v vojski velik pomen»!).

III. Vedno samostojno se stavi konjunktiv

329

1.) v odvisnikih s preteklostnim dubitativom (coni. impf.) in potencialom (coni. impf.) ter irealom (coni. impf. in pppf.):

neodvisno: *turpiter facerem, si improbum hominem defenderem.*

odvisno (prim. spod. § 380, 1): *vereor, ne turpiter facerem, si improbum hominem defenderem;*

2.) v stavkih, ki stoje izven zveze z nadrednim:

ut id quoque proferam: amicus te valere iussit.

IV. Posebni slučaji:

1.) Odvisnost konjunktivnih odvisnikov od **infinit- 330**
nega glagola:

a) *Perspicio ita natos esse nos (= nati sumus), ut inter omnes esset societas quaedam. Aristides, cum animadvertisset quendam scribentem (= qui scripsit), ut patria pelleretur, quaesivisse (= quaesivit) ab eo dicitur, quare id faceret.*

b) *Minime conveniebat ei deorum honores haberi, qui simulacra deorum abstulisset. Lacrimae meorum me molliunt precantium, ut domi maneam. — Athenienses Delphos miserunt consultum, quomodo se defenderent.*

Ako je konjunktivni odvisnik podrejen a) perfektovemu infinitivu ali participiju, se mu določi čas po perfektu, zapopadenem v tem infinitivu ali participiju, b) pri vseh drugih infinitivnih oblikah pa po finitnem glavnem glagolu.

2.) Konjunktivni odvisniki **druge stopnje** se ravnajo **331**
v času po svojem nadrednem odvisniku (1. stopnje): *Canes aluntur in Capitolio, ut significant, si fures venerint. Non abest suspicio, quin Orgetorix sibi ipse mortem consciverit, ne causam diceret.*

332 3.) Pristno indikativni odvisniki, ki pa dobe (subjektivni) konjunktiv, kadar stopi njih nadrednik v konjunktiv ali v infinitivno konstrukcijo, uravnajo svoj čas po finitnem glagolu skupnega nadrednega stavka.

Neodvisno: *quod mihi placebit (placuerit), emam.*

Odvisno: *affirmo me empturum esse, quod mihi placeat (placuerit);*

affirmavi me empturum esse, quod mihi placeret (placuisset).

Opomba. To pravilo pride zlasti v poštev pri indirektnem govoru. (Gl. spod. § 383, 2.)

Posamezne vrste* odvisnih stavkov.

Vprašalni odvisniki.

(Indirektna vprašanja.)

333 Vprašalni odvisniki so subjektivni ali objektivni stavki, odvisni od izrazov interrogandi, dicendi, sciendi in sličnih.

Indirektna vprašanja stoje v konjunktivu.

Nescio, quo me vertam

Ignoravi, quo me verterem

Quaeritur, utrum honestum sit an turpe?

} direktno: *quo me vertam?*

} direktno: *utrum honestum est an turpe?*

Direktna vprašanja gl. §§ 286 do 291.

Pri podredbi ostane konjunktiv direktnega vprašanja, a čas se uravnava po sosledici časov, indikativna vprašanja pa dobe coni subiectivus.

334 1.) Indirektna besedna vprašanja se razlikujejo od direktnih le po zakonitem konjunktivu: *oculis iudicari non potest, in utram partem fluat Arar.*

2.) V enostavnih stavkovnih se rabita členici *ne* in *num* brez razlike; nikalno vprašanje se vpelje z *nonne* («ali ne»): *Croesus quaesivit ex Solone, nonne se beatum putaret. Videamus, consulantne dii rebus humanis.*

* Razvrščene po zunanji odvisnosti, t. j. po vpeljalni besedi (zaimku, vezniku).

3.) V razstavnih se rabijo vse členice direktnih, samo «ali ne» se glasi navadno *necne*. *Quis divinare potest, unusne mundus sit an plures? Demus necne, in nostra potestate est.*

Za izrazi *haud scio, nescio, dubito; dubium est, incertum est* stoji **an** v enostavnem vprašanju; prvi člen je zapopaden v izrazu negotovosti ali dvojbe. — *Moriendum certe est et id incertum, an eo ipso die. Dubito, an Venusiam tendam.*

Frazi *nescio quis* (= *aliquis*), *nescio quomodo* (= *quo pacto*) sta brez vpliva na modus. *Poeta nescio quis dixit. Nescio quomodo factum est.*

Opomba 1. Vprašalni besedni stavki se od oziralnih razlikujejo prav tako kakor v slovenščini: *Effugere nemo id potest, quod* (kar) *futurum est; saepe autem ne utile quidem est scire, quid* (kaj) *futurum sit.* — *Dicam, quid sentiam* (kaj pač mislim, svoje mnenje); *dico, quod sentio* (kar res mislim, svoje pravo mnenje). — Učenec, ki na dano vprašanje ne ve odgovora, bi rekel: *Nescio, quod interrogatus sum, quamquam scio, quid interrogatus sim.*

Opomba 2. Za izrazi čakanja in poskušanja se more vprašalni odvisnik vpeljati s **si** (slov. če): *Helvetii nonnunquam interdum, saepius noctu, si perrumpere possent, sunt conati.* — Gl. § 377, III., Op.

Relativni stavki.

I. Relativni stavki so po svojem bistvu navadno namestniki 336 atributa (in apozicije), a včasih tudi drugih stavkovih členov: *Omnes eo convenerunt, quo praedictum erat* (adverbiale loci!).

Po vsebini so večinoma pripovedovalni, a morejo biti tudi zahtevalni ali izražati subjektivno mnenje; zato je v njih navaden indikativ, a mogoč je tudi konjunktiv.

Vpeljani so:

- 1.) z relativnimi zaimki (*qui, quae, quod, quisquis, quicumque* etc.);
- 2.) z relativnimi prislovi: *quo, quā, quāre* etc.;
- 3.) s korelativi: (*eo* —) *quo*, (*tanto* —) *quanto*, (*talis* —) *qualis*.

II. Skladnost relativov.

337

Arbores serit agricola, quarum fructus ipse nunquam aspiciet.
— *Arborem sevit agricola, quam frugiferam fore sperabat.*

Pronomen relativum se kakor v slovenščini sklada v spolu in številu z odnosnico, sklon pa se mu določi po konstrukciji relativnega stavka.

Ako je več odnosnic, veljajo splošna pravila za skladnost (glej zgoraj § 183). *Pater et mater, qui profecti sunt, mox redibunt. Caesar Helvetios oppida vicisque, quos incenderant, restituere iussit.*

338

Posebnosti.

1.) Ozirnost na cel stavek se izraža z (*id*) *quod*: *Pompeius, id quod mihi summo dolori est, mortem obiit.*

2.) Pri ozirnosti na odnosnico z apozicijo se more pronomem relativum ravnati i po apoziciji i po odnosnici: *Flumen Scaldis, quod influit in Mosam* (ali *Scaldis, quod flumen . . .*) ter: *flumen Rhenus, qui agrum Helvetiorum a Germanis dividit . . .*

3.) Ako se ozira relativum kot subjekt na 1. ali 2. osebo, stopi tudi verbum finitum relativnega stavka v 1. ali 2. osebo: *Num tu es is, qui fugam capias?*

4.) *Res, dies, locus* se kot odnosnice za relativom često ponove: *Caesar ultra eum locum, quo in loco Germani consederant, castris idoneum locum delegit.*

339

Odnosnica se vstavlja v relativni stavek

1.) kadar stoji relativni stavek pred nadrednim: *Ad quas res aptissimi erimus, in iis potissimum elaborabimus. Quam quisque norit artem, in hac se exerceat;*

2.) često kadar je odnosnica apozicija (§ 186): *Santonēs non longe a Tolosatium finibus absunt, quae civitas est in provincia* (od države, ki je . . .);

3.) kadar je odnosnica superlativ: *Themistocles servum, quem habuit fidelissimum* (drugače: *quo nullum habuit fideliozem*), *ad Xerxem misit;*

4.) v izrazih: *hoc facile intelliges, qua es prudentia* ali *quae tua est prudentia* (= *pro tua prudentia*) spričo svoje razumnosti.

340

III. Modus v relativnih stavkih.

Ker so večinoma pripovedovalni, stoji v njih navadno indikativ: *Quocumque aspexi, nihil est gelidae nisi mortis imago.* (Ovid.)

Opomba. Stavki s *quamquam* kakor tudi so pravzaprav priprosto relativni; zato se vežejo z indikativom.

Konjunktiv dobe

a) redkokedaj, kadar bi ga tudi kot neodvisniki imeli (potentialis, irrealis, hortativus . . .). *Haec est pars, quam haud dubie optimam esse confirmaverim, quam haud facile discerneres. Patria est, quam semper amemus. Haec est urbs, quae semper stet praeclara.*

b) Večkrat dobi relativni stavek kot namestnik konjunktivnih stavkov tudi konjunktiv; tu izraža

1.) namen (finalno relativni stavki);	} <i>qui</i> = <i>ut is</i>
2.) posledico ali kakovost (<i>coni. potentialis</i> :
konsekutivno relativni stavki);	
3.) subjektivni vzrok (kavzalno relativni stavki);	
<i>qui</i> = <i>cum is</i> .	

1. Relativum finale.

341

Helvetii legatos mittunt, qui dicerent sibi esse in animo iter per provinciam facere. Bonis hominibus in caelo locus est definitus, ubi (= ut ibi) beati vita sempiterna fruuntur.

2. Relativum consecutivum.

342

Taki stavki določujejo

a) kak demonstrativum, ki je ali izražen ali pa se v mislih dostavlja; posebno v skupinah:

(*is*) *sum, qui; sunt, qui; non desunt, qui; reperiuntur, qui; nemo est, qui; quis est, qui? nihil, quod.*

Ea est Romana gens, quae quieta quiescere nequeat. Qui se ultro morti offerant, facilius reperiuntur, quam qui dolorem patienter ferant.

Ako taki stavki ne izražajo posledice ali kakovosti, ampak samostalne podatke, stoji v njih indikativ: *sunt multi, qui eripiunt aliis, quod aliis largiuntur* (pove se dejstvo: *multi re vera eripiunt et largiuntur*): *sunt multi, qui eripiant* pa pove grajalno in obžalujoč, da je mnogo takih, tako brezobzirnih, ki...

Opomba. *Izza est in habeo* v pomenu imam povod (vzrok, razlog) sledi *cur, quod, quare, quamobrem* s konjunktivom: *Quid est, cur mihi suscenseas? Nihil est (non habes), quod mihi suscenseas.* Prim. § 375, Op.

b) Te vrste stavki nadomeščajo ablativus limitationis pri adjektivih ***dignus, indignus, aptus, idoneus***: *Qui modeste paret, videtur qui aliquando imperet dignus esse.*

3. Relativum causale.

343

Alexander cum in Sigeo ad Achillis tumulum adstitisset: „o fortunate“, inquit, „adulescens, qui (= cum tu) tuae virtutis Homerum praeconem inveneris.“ — Iuppiter dique omnes irati certo sunt, qui sic frangas fores ker tako lomiš vrata (razbijaš po vratih).

344 Subjektivni vzrok se pri relativih često še poudarja z *ut, utpöte, quippe, praesertim*: *Responsum legatis, ut qui (= quippe qui) adire senatum non postulassent, dari non placuit* (ki vendar niso, ki niti niso, saj celo niso zahtevali).

IV. Relativna zveza.

345 1.) Relativne besede služijo tudi za zvezo prirednih stavkov in stoje namesto demonstrativov z dotičnim prirednim veznikom (§ 313):

qui = *et is* in *ta*
 = *nam is* kajti *ta*
 = *is autem* *ta* pa
 = *is igitur* *ta* torej
 = *is tamen* vendar *ta*
cui = *et ei, nam ei, ei autem* etc.

Pomni: vezniki *et, nam, id* pri relativni zvezi seveda izpadejo.

Centuriones nitu vocibusque hostes, si introire vellent, vocare coeperunt; quorum (izmed njih pa) *progredi ausus est nemo.*

346 2.) Tudi odvisni stavki se morejo relativno zvezati;

a) finalni, konsekutivni in kavzalni relativniki (gl. zgor. §§ 341 do 343) so n. pr. nastali po relativni zvezi, izpahnivši svoj veznik (*ut, cum*). Te prevajamo tudi v slovenščini redno z relativni.

b) Relativno vpletanje.

Latinščina pa more odvisnike vseh vrst (vprašalne, relativne in konjunkcionalne) relativno zvezati tudi pustivši jim vpeljalno besedo, in to tedaj, kadar stoji v odvisniku kak demonstrativum z odnosnico v nadrednem stavku. Namesto tega demonstrativa se vzame relativum v njegovem spolu in številu ter se postavi odvisnemu stavku na čelo. — Za slovenščino je najbolje, ako se oba stavka razstavita v izvorno konstrukcijo.

N. pr. Stavka: *Thrasybulo corona a populo data est; quod eam amor civium, non vis expresserat, nullam habuit invidiam* — se zvezeta tako: *Thrasybulo corona a populo data est, quam quod amor* etc.

Errare malo cum Platone; quanti tu eum facias, scio = *Errare malo cum Platone, quem tu quanti facias, scio.*

Noli adversus eos me ducere, nam Italiam reliqui, ne cum iis contra te arma ferrem = *Noli adversus eos me ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.*

Epicurus non satis politus est iis artibus, quas qui tenent, docti habentur.

Qua terra persequar eum, qui ubi sit, nescio?

Ipse tibi coram narrabo ea, quae fletu reprimor, ne scribam.

Omnia offeruntur Caesari, quae ille amentissimus fuerit nisi acceperit.

Ea erant perpetienda, quae tu ne accidant, ut caveamus, mones.

Konjunkcionalni stavki.*

Razvili so se iz priredja, in sicer najčešče iz vprašalnih, pa 347
tudi iz zahtevalnih stavkov; njih vezniki so prvotno vprašalnice: *ut* kako? *cum* kdaj? *quin* zakaj ne? *ubi* kje?

Vprašalni: *Non dubito, quin veniat* = *Quin veniat? Non dubito!* Zakaj bi ne prišel? Ne dvomim!

Zahtevalni:

348

Consules Romani Pyrrhum monuerunt, ut a veneno caveret je pravzaprav: so ga opozorili, kako se naj varuje strupa.

Pravi zahtevalni so se prvotno pridruževali drugim brez veznika kakor v slovenščini: *praebeas te virum, oro* bodi mož, prosim te. A v naslombi na vprašalne (kakor je n. pr. omenjeni stavek *Consules Romani . . .*) so prejeli redno *ut* kot veznik; pa le, dokler so trdilni, dočim v nikalnih *ut* redno, dasi ne vedno, izostaja in je nikalnica *ne* postala navidezni veznik.

Id ne feceris! Oro te nikar tega ne stori! Prosim te! V zvezi: *id ne feceris, te oro* pa se vidi, kakor bi bil *ne* veznik.

Pri izrazih 1.) *velim, nolim, malim*, 2.) *fac, cave*, 3.) *licet, oportet, necesse est*, 4.) včasih tudi sploh pri *volo, nolo, malo* in drugih

* Za začetek (1. in 2. razred) naj se priučijo stavki s temi-le vezniki: *ut (ne)* finale, *ut (non)* consecutivum, *cum* (narrativ., causale, adversativ., concess.); nadalje zveze: *non dubito, quin; timeo, ne (non); cave, ne*. — To snov je treba vedno ponavljati.

Stavki z vsemi ostalimi vezniki se toliko skladajo s slovenščino, da ne ovirajo začetnega prevajanja latinskega pisatelja.

glagolih zahtevanja se zahtevalni stavki stavijo še priredno brez veznika: *Velim dicas. Fac me ames! Cave labaris. Omnes cohortantur, magno sit animo* (naj bo).

1. Finalni stavki.

349 Vezniki: *ut* (tudi *uti*) *finale*, (*ne*), *quo*, *quominus*; nikalnica: *ne*. Slov.: da (ne). — Zveze: *neve* in da ne, *ne quis* da (bi) nikdo; *ne quid* da nič; *ne unquam* da nikoli; *ne ullus homo* da noben človek. (Gl. §§ 387, 388.)

Ti stavki so zahtevalni odvisniki, povedo namen ali uspeh dejanja nadrednega stavka ter stoje s konjunktivom *praes.* za glavnimi in *coni. imperf.* za historijskimi časi. (Prim. zgor. §§ 318, 2; 325, a.)

Finalni so:

I. po bistvu, t. j. pravi finalni (adverbialni stavki): *do, ut des* dam (zakaj?), da daš;

II. le po vsebini (po pomenu), dočim so po bistvu subjektivni, objektivni, atributni: *impero, ut des* zapovem, (kaj?), da daš.

350

I. Pravi finalni (namerni).

Vpeljani so z *ut* (*ne*) da (ne), da bi (ne), da (ne) bo; *quo* (po relativni zvezi namesto *ut eo*) da bi s tem, posebno za komparativi.

Vpraša se: čemu? zakaj? Odgovor: zato, da...

Legibus idcirco omnes servimus, ut liberi esse possimus. Sulla malo poetae praemium tulit, sed ea condicione, ne quid postea scriberet. — Caesar aciem instructam habuit, ut si vellet Ariovistus proelio contendere, ei potestas non deesset (non spada le k deesset).

351

II. Finalni po vsebini (namenilni, kavzativni).

Vpeljani so kakor pravi finalni; v slov. jim odgovarjajo zahtevalni stavki z da, naj. Odvisni so od glagolskih izrazov tehle skupin:

1.) verba curandi: *curo, id ago* delam na to, *operam do* trudim se: *Cura, ut valeas*;

2.) verba postulandi: *dico* rečem, naj; *postulo* zahtevam, *impero, cogo* (silim), *hortor, mando, opto, oro, rogo*;

Dic puero, ut te comitetur. Ubii petunt atque orant, Caesar ut sibi parcat. Decevit senatus, ut consul videret, ne quid res publica detrimenti caperet.

Opomba. Verbum postulandi je sicer lahko sploh vsak glagol, s katerim se da kaj javiti, da je le stavkova vsebina zahtevalna, n. pr. tudi scribo: *scripserunt ad eum sui, ne id faceret.* Takisto statuo, constituo, decerno. Tudi glagolski samostalnik: *Num parebis praecepto, ut facias iniuriam?*

Izjemi sta (§§ 257, 263): **iubeo, veto**, ki se vezeta vedno z infinitivom (*te iubeo redire; iuberis redire*);

3.) verba concedendi:

concedo } *ut filius redeat* dovolim sinu, da se vrne.
permitto }

A infinitiv stoji pri a) *conceditur in concessum est*:

De re publica nisi per concilium apud Gallos loqui non conceditur.

b) pri dativu v kratkih stavkih: *permitto tibi abire*;

4.) verba efficiendi: *efficio* učinim, *asequor* dosežem, *persuadeo* pregovorim (v pomenu prepričati z infinitivom). *Sol efficit, ut omnia floeant.* — *Huic persuadet, uti ad hostes transeat.*

5.) verba impediendi

352

imajo vedno nikalno vsebino: zato se vežejo z **ne** ali **quominus** (po relativni zvezi iz *ut eo minus* da tem manj). — Taki glagoli so: *impedio*, *obsto*, *oviram*, *se upiram*; *deterreo* (o)strašim; *recuso* ustavljam se, *branim se*:

Histiaeus Milesius ne pons rescinderetur, obstitit. Epaminondas non recusavit, quominus legis poenam subiret (tudi *quin subiret* ali le: *subire*);

prohibeo se veže navadno in *recuso* često z infinitivom (zanikan tudi s *quin*): *Belgae Cimbros intra fines suos ingredi prohibuerunt.*

6.) Izrazi timendi:

353

timeo, metuo, vereor; timor, metus, periculum.

Timeo, ne amicus non veniat (ali: *ut veniat*) bojim se, da prijatelj **ne** pride (bo prišel).

Timeo, ne hostis veniat bojim se, da sovražnik pride (ne bi prišel).

Veznik se določuje po želji, ki je izražena v bojazni: a) če je želja pozitivna, stojita dve nikalnici (*timeo*), **ne non**, (podobno v slovenščini: bojim se, da **ne** [bo]) ali: *timeo, ut*;

b) če je želja negativna, stoji le nikalnica **ne**: *timeo, ne* bojim se, da (ne bi).

Opomba. Zadobnost se v vseh teh stavkih v latinščini ne izraža posebej. (Glej zgor. § 325, a.) *Improbi semper sunt in metu, ne poena afficiantur aliquando.*

Pomni: Kadar leži bojazen in njen predmet v nas samih, tedaj stavimo i v latinščini i v slovenščini infinitiv:

Vereor te laudare praesentem. Timeo transire flumen.

2. Konsekutivni stavki.

354 Veznik: (*ita*) **ut** (*uti*) consecutivum; *ut non*. Slov.: (tako), da (ne).

Zveze: *ut nemo* da nikdo (nihče), *ut nihil* da nič, *ut nunquam* da nikoli, *ut nullus homo* da noben človek, *neque in* da ne.

Njih modus je konjunktiv; glede časa glej § 328.

Po bistvu so ali

355 I. pravi konsekutivni (posledični), ki na vprašanje kako? povedo ali

1.) resnično posledico k glavnemu stavku:

non possunt una in civitate multi fortunas amittere, ut non (ne da bi) *plures secum in eandem trahant calamitatem*;

ali 2.) označijo kakovost kakega demonstrativnega izraza v glavnem stavku (*talis, tantus*; *hic, ille*; *ita, sic, tantopere, tam* (pred adjektivni in adverbiji), *adeo*; *ita non (usque eo non)* tako malo.

Socrates ita in iudicio capitis pro se dixit, ut non supplex aut reus, sed magister aut dominus videretur esse iudicium.

356 II. So po bistvu subjektivni ali objektivni, a izpopolnjujejo posledično razne glagolske izraze:

1.) brezosebne: *est, fit, accidit, contingit*; *fieri potest* mogoče je, nemara; *relinquitur, restat* preostaja.

Est mos hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere. Dixit futurum esse paucis annis, uti omnes ex Galliae finibus expellerentur;

2.) verba efficiendi, ako se ne navede namen, ampak posledica učinkovanja: *Curis meis perfecti, ut non obstarem rei publicae* (nisem na potu, to sem dosegel). Pa: *Cicero dixit ad Verrem: gratia ne quid tibi prodesset, ego perfecti* (t. j. vse sile sem napel, da ne bi...; to se mi je tudi posrečilo).

Opomba 1. Sem spadajo prehodne in sklepne fraze v govoru in pisavi: *sequitur, ut exponam* zdaj pride na vrsto, da...; *restat, relinquitur; proximum, extremum est; efficio* sklepam; *efficitur* iz tega sledi.

Opomba 2. Kadàr vsebina pripušča, stoji tudi infinitiv: *Ex quo efficitur, ut omne corpus mortale sit.* (Tu se misli na dokaz.) *Sequitur vitam beatam virtute confici.* (Navede se le vsebina).

3. Stavki s *quin*.

357

Quān = *quā-ne*; *quā* je star ablativ, ki pomeni, združen z vprašalnim ne: kako ne? zakaj ne? *Quān tu hic manes?* Zakaj ne ostaneš tu? *Quin ego hoc rogem, quod nesciam* zakaj bi ne vprašal po tem, česar ne vem? (§97, 1, Op.)

Iz pomena zakaj ne? se je razvil zlasti v zvezi *quin etiam (potius)* pomen celó v priredju:

Ausus est quin etiam clamare.

Non elusa est fides, quin potius aucta.

I. *Quin* kot veznik

358

vpeljava konjunktivne odvisnike, ki določajo negativne izraze dubitandi in praetermittendi; n. pr.

non dubito, non dubium est, quin ne dvomim, ni dvoma, da

quis dubitat, quin kdo dvoji, da

non multum abest, quin ne manjka mnogo, da; malodane

retineri non possum, quin ne morem se zdržati, da ne bi

nihil praetermitto, quin nič ne opustim, da ne bi

Prorsus nihil abest, quin ego sim miserrimus. Non dubitari debet, quin fuerint ante Homerum poetae.

Opomba 1. Pri vseh teh odvisnikih s *quin* je še očitno, da so pravzaprav vprašalni stavki.

Quin in virtute divitiae sint? Non dubito. Trdilni *dubito* se veže sploh z vprašalnimi stavki: *Hercules dubitavit, utram viam ingredi melius esset.*

Opomba 2. *Non dubito* se veže v pomenu ne pomišljam, ne obotavljam se z infinitivom kakor v slovenščini. *Pro patria quis bonus dubitat mortem oppetere?*

359

II. *Quin* kot relativum

more stati za nikalnim glavnim stavkom namesto *qui* (*quae, quod*) *non* s konsekutivnim pomenom; slov. ki ne bi, da ne bi:

Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid facete et comode dicant. — *Nihil est, quod sensum habeat, quin* (= *quod non* kar ne bi) *intereat.* *Nulla est tam facilis res, quin* (= *quae non*) *difficilis sit, cum invitus facias.*

Opomba. Relativni *quin* je pravzaprav upravičen le za *qui non*, a je razširil svojo veljavo čez nominative sploh; za ostale sklone je nerabljiv; torej *nulla est gens, cui di non curae sint, quam di non curent.*

4. Komparativni stavki.

360 Ti povedo, kakšno je razmerje med predikatom nadrednega in podrednega stavka.

Njih modus je indikativ, izvzemši coni. subiectivus.

Primerja pa se I. istinito

a) s pomočjo podredno korelativnih pridevnikov in veznikov, n. pr. *tot* (*totidem*) — *quot, talis* — *qualis, tam* — *quam; non tam* — *quam* ne toliko — kakor itd.

Quot homines, tot sententiae. Nemo unquam a dis immortalibus tot et tantas res tacitus ausus est optare, quot et quantas di immortales ad Cn. Pompeium detulerunt;

b) z veznikom *quam* za komparativi in komparativnimi izrazi; pomni: *non minus* — *quam* nič manj (prav tako) — kakor: *Epubabatur luxuriosius, quam perpēti possent, qui aderant.*

Sem spada tudi (pri ablativu discriminis, § 238, b, β) *quam* izza *ante* (*post*), ako se ne združi v veznik *antēquam* (*postquam*): *Cimon quinto anno post, quam expulsus erat, in patriam restitutus est.*

361 c) z veznikom *atque* (*ac*) za izrazi enakosti, podobnosti in razlike: *idem* (*ac* ali *qui*), *par, similis, pariter, aequae, perinde* (takisto); *contrarius, alius; contra* (nasprotno), *secus* (drugače). — Tu je pravzaprav vezalno priredje. *Illud non dixi secus ac sentiebam. Gallorum eadem atque* (ali *quae*) *Belgarum oppugnatio est.* (Priredje se pokaže po tej le razvrstitvi: *Gallorum atque Belgarum oppugnatio est eadem.*)

Nikalno pri *alius*: *nemo alius nisi* (kakor).

II. Primerja se le **namišljeno**, z vezniki *quasi, ac si, 362* *velut si, tamquam* kakor bi.

Modus je vedno konjunktiv.

Sic loquere cum deo, quasi homines audiant.

Tantus patres metus de summa re cepit, velut si iam ad portas hostis esset.

Dostavek: Glavni in odvisni stavek imata zlasti predikat **363** često skupno; ta se stavi obično le enkrat («**skrajšani**» komparativni stavki): *Multo pauciores oratores quam poetae boni reperiuntur.* Veznik *ut* dobi (gl. § 188, 2, Op.) omejujoč pomen: *Possum falli ut homo.*

Ako stopi tak stavek z dvema subjektoma, a skupnim predikatom v *accus. c. inf.*, se postavita seveda oba subjekta v *accus.* (Gl. zgor. § 262, 5.)

Opomba. V frazi *quam* s superlativom se predikat (*posse*) redno izpušča: *Caesar quam maximis (sc. potuit) itineribus in Galliam contendit.*

5. Temporalni stavki.

Vezniki: 1.) za preddobnost: *postquam* ali *postea- 364* *quam* potem ko, odkar; *ubi, ubi primum, ut, ut primum* itd. (Glej zgor. § 322, 2.) — V stavkih z indikativom.

2.) Za istodobnost: *dum* med tem ko; *dum, donec, quoad, quamdiu* dokler;

V stavkih z indikativom.

3.) Za zadobnost: *dum, donec, quoad* dokler **ne**; *antequam, priusquam* prej ko, preden (za nikalnim glavnim stavkom: preden **ne**); tudi *ante (prius) quam.*

V stavkih z indikativom **in** konjunktivom.

Opomba. O stavkih z veznikom *cum* se bo govorilo v nastopnem poglavju.

1.) V stavkih s *postquam, ubi* itd. se izraža enkratno **365** preteklo dejanje z indikat. perf. (Gl. zgor. § 322, 2.)

Trajnost izraža imperf.: *Primum conati sunt praefectum interficere; postquam id difficilius visum est* (enkratno dejanje!) *neque facultas perficiendi dabatur* (trajnost!), *ad Pompeium transierunt.*

Pqpf. izraža že preteklo stanje:

P. Africanus posteaquam bis consul et censor fuerat, L. Cottam in iudicium vocabat.

366 2.) Stavki z *dum* med tem ko stoje v indic. praes. (Glej zgoraj § 322, 1):

Stavki z *dum, donec, quoad, quamdiu* = dokler dobivajo vse indikativove čase.

Aegrotō dum anima est, spes esse dicitur.

Dum civitas erit, iudicia fient.

367 3.) Stavki z *dum, donec, quoad* = dokler ne in *antequam, priusquam*:

Cives portas clausurunt, priusquam hostes invaserunt — v tem stavku je povedano dvojno istinito dejstvo: 1.) vrata so zaprta 2.) sovražniki niso vdrl. — Drugače pa: *Cives portas clausurunt, priusquam hostes invaderent*: tu je istinito le eno dejstvo: vrata so zaprli; kaj je s sovražnikom, ne vemo; morda dere proti vratom in meščani jih hite zapirat, da bi ne vdrl.

Exspectavit Caesar, dum omnes naves convenerunt (res so se sešle). *Exspectavit Caesar, dum omnes naves convenirent* (Cezar je hotel, da se snidejo, a doslej se še niso sešle).

Ti stavki se vežejo z indikativom, kadar so le pripovedovalni, a s konjunktivom (praes. in impf.), kadar so namerni, t. j. kadar si subjekt sam v mislih stavi čas, do katerega se naj kaj izvrši.

6. Stavki s *cum*.

Cum (ali *quom*) stoji v stavkih s konjunktivom in indikativom.

368

I. S konjunktivom.

1.) *cum* historicum (narrativum), slov. ko, stoji v stavkih, ki povedo določen časovni dogodek v preteklosti; rabi se le impf. in pppf.

Alexander cum interemisset Clitum familiarem suum, vix a se manus abstinuit. Antigonus cum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, proelio occisus est.

2.) *cum* causale, slov.: ker (+ pač), se stavi v stavkih, ki navajajo notranji (namišljen) vzrok:

Quae cum ita sint, Catilina, perge, quo coepisti. Cum sint in nobis consilium, ratio, prudentia, necesse est deos haec ipsa habere maiora.

3.) *cum* adversativum, slov. dočim (med tem ko), ko pa;
Tibi obtemperem, cum tu mihi nequeas?

4.) *cum* concessivum, slov. dasi.

Socrates cum facile posset educi e custodia, noluit. Atticus honores non petiit, cum ei paterent.

II. Z indikativom.

369

1.) *cum* identicum (explicativum) v stavkih z instrumentalnim pomenom; vsebina odvisnega in nadrednega stavka je stvarno enaka (identiška); zato dobita oba stavka isti čas. — Slov.: (s tem) da; kadar, če ali particip. sklad.

Cum tacent, clamant s tem da molče, kriče; molčeč kriče. —
Cum Caesar excusavit, accusavit.

2.) *cum* inversum; slov.: kar, zdajci, stoji s historijskim perfektom (ali praes.) v zapostavljenih odvisnikih, ki povedo naknadni dogodek; ta se v nadrednem stavku često oznanja z *vix, iam, nondum*.

Hannibal iam scalis subibat muros Locrorum, cum repente (kar naenkrat) *patefacta porta Romani erumpunt.*

III. Z indikativom ali konjunktivom.

370

1.) *cum* temporale, v stavkih, ki napovedujejo čas, in sicer:

a) z indikativom, kadar se navede le časovna doba («datum») na vprašanje: kdaj je to bilo? — Ti stavki določujejo pogosto časovne samostalnike in prislove: *dies, annus, tum* itd. Slov.: (tedaj) ko, kadar. — Redkeje

b) s konjunktivom, kadar se povedo časovne razmere, na vprašanje: kako je tedaj bilo? Slov.: ko.

Opomba. Odvisno je od pisatelja, kako si stavek razlaga; za glavne čase pa se rabi posebno rad indikativ.

Zgledi: *Tum tua res agitur, paries cum proximus ardet* (t. j. baš v tistem trenutku, ko...); konjunktiv *ardeat* bi uvažal le razmere, kadar gori stena.

Fuit quoddam tempus, cum in agris homines passim bestiarum more vagabantur (t. j. v tistih časih so se potikali); konjunktiv *vagarentur* bi pomenil: vladale so tedaj take razmere, da so se potikali.

Servus per circum, cum virgis caederetur, furcam ferens ductus est (povedano je, v kakem položaju je bil tedaj suženj).

2.) *cum*, correlativum v zvezi s *tum* se veže z indikativom, razen če dobi adverzativen ali koncesiven pomen: *Cum* (dasi) *tota philosophia frugifera sit, tum nullus feracior in ea locus est quam de officiis*.

7. Kavzalni stavki (in *quod*).

- 371 Ti stavki se vežejo vobče z indikativom, s konjunktivom le
- 1.) kadar napovedo subjektivno mnenje, in
 - 2.) kadar navajajo notranji vzrok; v tem slučaju se vpe-ljavajo s *cum* (causale).

Kavzalni stavki so:

- 372 I. pravi, po bistvu.

Vezniki: 1.) *quod* in *quia* = ker, kadar se navaja dejanski vzrok sploh;

2.) s *quoniam* (iz *quom iam*), *quandoquidem* = ker pak, ker že, *si quidem* = če sploh, kadar se navaja kak vzrok kot znan;

3.) s *cum*.

Z indikativom: *Maximum vitae vitium est, quod imperfecta semper est. Sapiens legibus non propter metum paret, sed quia id salutare maxime esse iudicat. Quoniam me una vobiscum servare non possum, vestrae quidem certe vitae prospiciam. Di nati nunquam sunt, si quidem aeterni sunt futuri.*

S konjunktivom: *Nemo ipsam voluptatem, quia voluptas sit (češ, ker je! Subjektivno mnenje!), aspernatur, sed quia consequuntur magni dolores. Principes Gallorum de suis privatis rebus a Caesare petere coeperunt, quoniam civitati consulere non possent (češ, ker ne morejo več).*

- 373 *Quod* inversum: Stavke s *quod* se postavi pred nadrednega, če hoče ta povedati razlog proti kakemu njegovemu očitaniu; ta *quod* prevajamo s «če», «kar se tega tiče, da». — *Quod me Agamemnonem aemulari putas, falleris.*

Opomba. Dozdevni vzrok se zavrača z vezniki *non quod* (*non*), *non quo* (*non*), *non quin* in s konjunktivom: *Leges Caesaris retinendae sunt, non quod* (ne ker, ne kakor bi) *eas probem, sed quod pax respicienda est.*

II. Vzročni po pomenu,

374

vpeljani vedno s *quod* = ker, po bistvu subjektni in objektni, pa z vzročno vsebino, ki jo napovedujejo k nastopnim glagolom:

1.) k glagolom duševnih afektov, kadar je njih vzrok tudi njih vsebina (*gaudeo, doleo, miror, gratulor*, takisto pri izrazih grajanja in hvaljenja). *Molestissime fero, quod te ubi visurus sim, nescio. Caesar Haeduos graviter accusat, quod ab iis non sublevetur* (subjekt. mnenje!).

Opomba. Sama vsebina glagolov duševnih afektov se izraža z infinitivom (c. acc.).

Primerjaj te tri konstrukcije:

<i>quod victor victis parcat</i>	} <i>magnum</i>	{ da prizanaša	} je velik čin			
<i>victorem victis parcere</i>				} <i>est</i>	{ zmagovalec	} je vel. (vis.) misel
<i>ut victor victis parcat</i>						

2.) K glagolom: (*bene, male, opportune*) *fit, evenit, accidit, bene facio, gratum facio* in sličnih.

Bene fecisti, quod mansisti. Facis fraterne, quod me hortaris.

3.) Često se pove vzročna vsebina tudi drugim glagolom, posebno z ozirom na razne demonstrativne izraze, kakor *hoc, id, illud, ex eo, inde*:

Homines hoc uno plurimum a bestiis differunt, quod rationem habent. Regulum patriae amantissimum fuisse vel ex eo intellegitur, quod captivos retinendos censuit.

V vseh vzročnikih po pomenu je **modus** indikativ, razen 375 pri subjektivnem mnenju.

Opomba. O konjunktivu izza *est quod, habeo quod* (imam povod, vzrok) glej pri relativnih stavkih § 342, a, Op.

8. Koncesivni stavki

izražajo, da se nekaj pripušča, kar v svojih posledicah za nadredni 376 stavek ne velja.

Vezniki: 1.) v stavkih, ki le navajajo istinito pripuščanje: *quamquam* kakor koli, *etsi, tametsi* če tudi, akoprav. — Le z indikativom.

2.) V stavkih, ki izražajo subjektivno mnenje o pripuščanju: *ut* concessivum naj tudi, nikalno: *ne* naj tudi ne; *licet* naj le, *quamvis* kakor tudi, dasi; (*cum* concessivum, ko vendar, saj vendar, dasi). — Vedno s konjunktivom.

3.) *Etiamsi* tudi če, v obojih stavkih, zato z indikativom in konjunktivom.

Zgledi: ad 1.) *Medici quamquam intéllegunt* (res uvidijo!) *saepe, tamen nunquam dicunt aegris illo morbo eos esse morituros. Etsi nihil habet in se gloria, cur expetatur, tamen virtutem tamquam umbra sequitur;*

ad 2.) *Ut desint vires* (recimo: da jih nedostaja, dasi jih morda ne!), *tamen est laudanda voluntas. Licet irrideat, si qui vult, plus apud me vera ratio valebit quam vulgi opinio. Quod turpe est, id quamvis occultetur, tamen honestum fieri nullo modo potest;*

ad 3.) *Quod crebro videmus, non miramur, etiamsi, cur fiat, nescimus.*

Opomba. *Quamquam* (*tametsi, etsi*) uvajajo, omejujoč, tudi priredne stavke: *quamquam quid loquor?* Sploh (sicer) kaj govorim?

9. Kondicionalni stavki.

377 Vezniki: *si* če, ako, ko; nikalno: *si non, nisi*.

Glede na različnost pogoja razlikujemo tri vrste pogojnih stavkov.

I. Realni pogoj:

z indikativom vseh časov kakor v slovenščini.

Naturam si sequemur ducem, nunquam aberrabimus (t. j. če sledimo; a prav nič ni povedano, bomo li sledili ali ne).

Pogoj se izreče brez ozira na uresničenje.

II. Potencialni pogoj:

s konjunktivom praes. ali perf. v pogojnem, navadno tudi v glavnem stavku; včasih ga nadomešča futur. — Slov.: če (morda), če (nemara), denimo (recimo), da.

Si hunc librum mihi dono des (dederis), gratiam tibi habeam če mi (morda) knjigo podariš. *Si patriam prodere conetur* (ali: *conabitur*) pater, *sileatne* (ali *silebitne*) *filius?*

Uresničenje pogoja se smatra za tisti slučaj možnim.

III. Irealni pogoj:

s konjunktivom imperf. in pppf.; v slovenskem pogojnik: k o bi (bil).

Nisi Alexander essem (a to je nemogoče!), *ego vero vellem esse Diogenes*.

Uresničenje pogoja se navede kot nemogoče, ker trdno stoji njega nasprotnost.

Opomba. *Si* vpeljava za izrazi čakanja in poskušanja tudi indirektna vprašanja. (Gl. zgor. § 335, Op. 2): *Paludem si nostri transirent, hostes exspectabant*.

Negativni kondicionalni stavki se vpeljavajo: 378

1.) z *nisi*, kadar je zanikan cel stavek:

Parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi.

Pomni skupine: *nemo nisi* nikdo razen; *nihil nisi* nič razen. — *In Caesaris victoria nemo cecidit nisi armatus* nikdo ni padel razen oboroženci, padli so samo oboroženci. — *Nisi inter bonos amicitia esse non potest*;

2.) s *si non*, kadar se zanikava le eden izraz.

Si non omnia (non spada k *omnia*) *cadunt* (izpade) *secunda, fortuna est industriā sublevanda. Ferreus essem, si te non amarem*.

Zlasti se rabi *si non* in *si minus* 379

a) kadar sledi pogojnemu stavku adverzativen: *Dolorem si non (si minus) potuero frangere, tamen occultabo*;

b) kadar se pogojni stavek negativno ponavlja; če se mu izpusti glagol, stoji le *si minus*: *Hoc si assecutus sum, gaudeo; si minus, me consolor*.

Če se pogojnik ponavlja trdilno ter adverzativno, ga uvaja *sin, sin autem*:

Mercatura si tenuis est, sordida est putanda; sin (autem) magna et copiosa est, non est admodum vituperanda.

Irealno pogojno podredje v odvisnosti.

380

1.) Pogojni stavek ostane vedno neizpremenjen v svojem irealnem konjunktivu (§ 329, 1).

2.) Glagol njegovega nadrednega stavka pa stopi pri konstrukciji acc. c. inf. v infinitiv na *-urum esse* (namesto prejšnjega con. impf.) ali *-urum fuisse* (nam. con. pppf.); v pasivu opisano s *futurum esse (fuisse), ut* s con. imperf.;

pri konjunktivni konstrukciji ostane glagol neizpremenjen, le namesto con. p. pf. activi stopi — *urus fuerim* (edino v vprašalnih stavkih za historijskimi časi — *urus fuissen*)

Neodvisno: *Hostes vincerent, si pugnarent.*

Hostes vicissent (victi non essent), si pugnassissent.

Odvisno: *Scimus hostes, si pugnarent, victuros esse.*

Scimus hostes, si pugnassissent, victuros fuisse.

Scimus non futurum esse (fuisse), ut hostes, si pugnarent (pugnassissent), vincerentur.

Non dubitamus, quin hostes, si pugnarent, vincerent

» » » » » » *quin hostes, si pugnassissent, victi non essent*

» » » » » » *victuri fuerint*

dubitavimus » » » »

Interrogavi, num hostes, » » victuri fuissent.

Opomba. Sklad *-urus fuerit* je utemeljen v pravilu, da indikativna coniugatio periphrastica nadomestuje irealni konjunktiv v nadrednem stavku: *fleturi fuimus* = *flevissimus*. *Si unum diem morati essetis, moriendum omnibus fuit.*

381

10. Kondicionalno železni stavki

stoje v optativnem konjunktivu in so vpeljani z *dum, modo, dummodo* samo da, da le; nikalno: *dum ne* itd.; *nedum* kaj li, kaj še le.

Oderint, dum metuant. Omnia postposui, dummodo praeceptis patris parerem. Naves grandes vix procellae sustinuerant vim, nedum parvae sustinere possent lintres.

Oratio obliqua.

382

Svoje ali koga drugega besede in misli moremo navajati, poročajoč o njih, ali dobesedno (doslovno: oratio recta direkten govor) ali v konstrukciji odvisno od kakega pripovednega izraza (oratio obliqua, indirekten govor).

Direktno: *Caesar, „Si veteris contumeliae“, inquit, „oblivisci volo, num etiam recentium iniuriarum memoriam reponere possum?“*

Indirektno: *Ait (dixit) Caesar, si veteris contumeliae oblivisci vellet, num etiam recentium iniuriarum memoriam deponere se posse?*

Opomba. *Inquam* se vriva v direktni govor, *ait* stoji lahko pred indirektnim in direktnim govorom in vrinjen v nju.

Pravila za pretvorbo v indirektni govor.

383

- 1.) Pripovedovalni glavni stavki stopijo v accus. c. inf.,
 2.) zahtevalni, vprašalni in vsi odvisni stavki v konjunktiv, ki se mu čas določi ozirno po glagolu, kateri napoveduje direktni govor. — Gl. § 332.

Retorska vprašanja, takisto relativno zvezani glavni stavki — oboji s pripovedovalno vsebino — stopijo v accus. c. inf.

Opomba. Ta pravila ne zadevajo pripovedovalčevih opazk tekem indirektnega govora.

Zaimki se stavijo tako:

- a) z ozirom na prvo osebo direktnega govora stoji pronomeni reflexivum, v nasprotju *ipse*; direktni reflektivni se seveda stavijo samostojno.
 b) z ozirom na drugo in tretjo osebo stoji *is*, poudarno *ille*.

Zgled:

Direktno:

Ariovistus, „Ego“, inquit, „prius in Galliam veni quam tu. Quid tibi vis? Cur in meas possessiones venis? — Si quid mihi a Caesare opus esset, ego ad eum venissem... Praeterea sine exercitu in eas partes Galliae venire non audeo, quas Caesar possidet. Ius est belli, ut qui vicerunt, iis quos vicerunt, quemadmodum volunt, imperent. Si ego populo Romano non praescribo, quemadmodum suo iure utatur, non oportet me a populo Romano in meo iure impediri.“

Indirektno:

Ariovistus dixit: se prius in Galliam venisse quam illum. Quid sibi vellet? Cur in suas possessiones veniret? Si quid ipsi a Caesare opus esset, sese ad eum venturum fuisse... Praeterea se sine exercitu in eas partes Galliae venire non audere, quas Caesar possideret. Ius esse belli, ut qui vicissent, iis quos vicissent, quemadmodum vellet, imperarent. Si ipse populo Romano non praescriberet, quemadmodum suo iure uteretur, non oportere sese a populo Romano in suo iure impediri.

Nikalnice.

I. Prvotna nikalnica je *nē*; rabi se

1.) sama zase le v zahtevalnih stavkih: *Id ne dixeris. Peto, 384 id ne dicas. Aegrotus ne sim;*

2.) v skupini *ne* — *quidem niti*, tudi *ne*, celo *ne*: *Quod honestum non est, id ne utile quidem puto;*

3.) v sestavah (često kot *ně*): *něque*, *něc* (pred konson.), *něve*, *němo* (iz *ne-hěmo*, *hěmo* = *hěmo*), *nescio*, *něfas*, *ne-uter*, *nequam*, *nequeo*, *nequāquam*, *nullus* (iz *ne-ullus*).

Včasih je prevzela njeno službo sestavljenka *nec*: *necne*, *necopinatus*, *neglēgo* (iz *nec-lěgo*), *negotium* (iz *nec-otium*);

4.) kot vprašalna členica *ně* je izgubila nikalni pomen: *Estne vita tibi grata?* Ali je ...

II. Posamezne besede in stavke, razen zahtevalnih, zanikava navadna latinska nikalnica *nōn* (iz *ne-unum*).

Skupine: *non ita diu* ne baš dolgo; *quam non* kakor malo; *ita non*, *adeo non*, *usque eo non* tako malo.

385 Nikalnica *non* se postavi v latinščini praviloma pred besedo, ki jo zanikava; v stavkih pred verbum finitum (v sestavljenih časih pred pomožnik) ali pred verbum infinitum, ki ga nadomešča: *Dici non potest. Urbs ab hostibus capta non est. Affirmo id dici non posse.*

Pa: *affirmo id non fieri posse, sed dici*, ker spada nikalnica le k *fieri*, ki se poudarja. — *Non sapiens mortem timet, sed stultus. Non mihi litteras misit* (, *sed tibi*): *mihi non litteras misit* (, *sed ipse advenit*). — Tako se je razvila sestavljenka *nonnulli* = nekateri.

386 Ostreje kakor z *non* se izraža nikalnost z *nihil*, *minime*, *nequaquam*: *beneficio isto nihil utor.*

Besede zanikava tudi *haud*, a se nahaja razen v zvezi *haud scio an* skoraj le pri adjektivih in adverbijih: *haud ita facile.*

387 III. 1.) Kadar slovenščina rabi nikalne zaimke in prislove, zanika obenem tudi stavek, t. j. glagol (verb. fin.) z nikalnico *ne*, ki se z glagoloma sem in imam združuje v eno besedo: nisem, nimam. — Latinščina pa zanika ali le dotični zaimek (prislov) ali le glagol: *Quid audis? Nihil audio.* Kaj slišiš? Nič ne slišim. — *Quis est in schola? Nemo est in schola.* Kdo je v šoli? Nikogar ni v šoli. — *Simulata laus est nulla laus* ni nikaka hvala. — *Nusquam est fortuna* nikjer ni sreče.

2.) V zahtevalnih stavkih se zanikava v latinščini le glagol: *ne unquam noceas* ne škoduj nikoli (nikdar); *ne cuiquam noceas* ne škoduj nikomur.

3.) Dočim ima torej slovenščina za zanikanje lahko več nikalnih besed, zadostuje v latinščini ena; ako se zanika glagol, so druge nikalnice odveč:

nemo unquam vidit nikdo (nihče) ni nikoli videl

nemo cuiquam unquam dixit nikdo ni nikomur nikoli povedal

ne cuiquam unquam dixeris nikoli nikomur ne povej.

IV. Nikalni stavki se priklopijo v latinščini predstoječemu 388 stavku z *neque* (*nec*) in *neve* (zahtevalno), ki vzameta náse vse nikalnice:

Abiit neque quidquam respondit in nič ni odgovoril.

Nec non = in (pa) tudi: *homo nequam nec non dives* zanikarnej pa tudi bogatin.

V. 1.) Ako nikalnica zanikava nikalnico, postane 389 smisel i v slovenščini i v latinščini še bolj trdilen (litotes, λιτότης):

Non ignoro nisem nevesč, dobro vem

non-nihil ne nič, t. j. precej

non-nunquam ne nikoli, t. j. čestokrat.

2.) A v latinščini postane smisel trdilen, tudi če se nikalnici ne ozirata druga na drugo (duplex negatio est affirmatio):

Hoc nemo non audivit vsakdo je slišal.

Nulla fere civitas fuit non suspecta skoraj vsaka je bila sumljiva.

Spored besed.

1.) Poudarni mesti v stavku sta začetek in konec. 390 Navaden spored besed je ta: subjekt s svojimi določili stoji v začetku, za njim so predikatova določila in na koncu je predikat.

Orgetoric regni cupiditate ductus coniurationem nobilitatis fecit.

2.) A latinščina je v razpostavi besed tako prosta, da sme, hoteč kako besedo ali celo misel posebno poudariti, besede razpostaviti na najrazličnejše načine. Glagol n. pr. more zavzeti sploh

vsako mesto v stavku: *Antiqui templa deorum auro et argento decorabant; antiqui decorabant templa etc.; antiqui templa decorabant deorum etc.; antiqui⁴ templa deorum decorabant etc. etc.*

- 391 **Adjektivni atribut**, pronom. demonstr., numerale card. in večinoma numerale ordinale stoje pravilno **pred** svojo odnosnico: *magno opere, magnam partem, hic poeta, ille homo, primus gradus.*

Adjektivi, izpeljani od lastnih imen, in adjektivi, stoječ pri besedah *vir, vis, res, homo, urbs, spes*, se sploh **za**postavljajo: *vir clarus, populus Romanus, lingua Graeca, vis maior.*

- 392 **Substantivni atribut** stopi 1.) rad med pridevniškega in med odnosnico: *magna hominum multitudo* ali *multitudo hominum magna; acre cum hostibus proelium.*

2.) Ako je substantivni atribut na odnosnico priklapljen s participijem, se postavi na prvo mesto odnosnica, na zadnje participij: *Foedus a nostris militibus cum oppidanis iunctum.*

Opomba. Sploh stopi med adjektivni atribut in med odnosnico rada kakršnakoli beseda, tudi glagol: *Rapidum transgressi sumus flumen*, ali predlog: *maximo cum gaudio.*

- 393 **Posebnosti:**

1.) Latinščina stavi rada zaporedno sorodne besede, posebno zaimke: *quid quisque de quaque re audierit . . . Ut alter alteri inimicus auxilio salutique esset neque diiudicari posset, uter utri virtute anteferendus videretur . . .*

2.) Priljubljen je **chiasmus** (χιασμός), t. j. razpostava besed v obliki grške črke X (= chi):

Concordia × *maxima,*
minima × *avaritia erat.*

Voluptas expetenda, fugiendus dolor.

3.) **Anaphora** (ἀναφορά) je ponovitev iste besede v začetku stavka ali njegovih delov (ali v začetku verzov): *Sed pleni omnes sunt libri, plenae sapientium voces, plena exemplorum vetustas.*

- 394 **Stalne zveze:** *domi bellique, domi militiaeque, terra marique, ferro ignique, Appia via, Iuppiter optimus maximus, di immortales, pontifex maximus, senatus populusque Romanus, senatus consultum, plebis scitum.*

O sporedu stavkov.

Latinščina daje prednost podredju. Z raznimi odvisniki 395 in participijalnimi skladi pripravlja na glavno misel, izraženo z glavnim stavkom, ter izvaja iz nje posledice: *Caesar cum animadvertisset exercitum in summo timore esse, convocato consilio centuriones vehementer accusavit.*

Vendar je latinščina v razvrstitvi stavkov tako prosta, da jih more med seboj popolnoma vplesti: *Orator metuo ne languescat se-nectute. Ego hoc certa de causa nondum adducor ut faciam.*

Enotnost v stavkovni skupini (periodi) vzdržuje latinščina 396 posebno

1.) s tem, da se postavljajo skupni stavkovi členi, posebno subjekt, na čelo: *Pompeius Cretensibus, cum ad eos legatos misisset, obsides imperavit. Caesari cum id munitiatum esset, maturat ab urbe proficisci.*

Ako pa se poudarja kaka druga beseda, more ta stopiti na prvo mesto.

Eo postquam Hamilcar venit, magnas gessit res.

2.) Za tem skupnim stavkovim členom slede temporalni, kavzalni, koncesivni, kondicionalni in komparativni stavki, za njimi je umeščen vsaj del glavnega stavka, nato slede konsektivni, vprašalni in zahtevalni stavki; konec tvori ostali del glavnega stavka (posebno verb. finit.):

Galli nisi perfregissent munitiones, de omni salute desperarent. — Galli multis vulneribus acceptis nulla munitione perrupta, cum lux appeteret (napočil), veriti, ne circumirentur, se ad suos receperunt.

Tudi stavki, ki so po bistvu različni, se morejo nepo- 397 sredno, brez veznikov uvrstiti:

Saepe homines aegri, cum aestu febrigue iactantur, si aquam gelidam biberunt, relevari videntur. Qualis esset natura mortis, qui cognoscerent, misit.

Pomni: Pri razkrojitvi latinskih period se poišče 398 najprej verbum finitum glavnega stavka, za tem se sestavi ves glavni stavek in na njega podlagi določijo ostali deli periode.

399 Posebnosti.

1.) Parenteza (*παρένθεσις*) se imenuje samostojen stavek, vrinjen v drugega brez vpliva na njegov sklad.

Non eventus modo nos docet — stultorum iste magister est — sed ratio.

2.) Anakolut (*ἀνακόλουθον*) se imenuje prekinjenje začete konstrukcije:

Tum cum ex urbe Catilinam eiciebam — non enim iam vereor huius verbi invidiam — sed tum cum illum exterminari volebam, reliquam coniuratorum manum simul exituram putabam.

3.) *Ἀποσιώπησις* se imenuje nakratno pretrganje stavka:

Quos ego —! Sed motos praestat componere fluctus. Da bi vas...! Pa bolje je... (Vergil, Aen. I. 135.)

Tropi in figure.

400 Preneseno rabljeni izrazi se imenujejo tropi (*tropus, τρόπος*). Figure (*σχῆμα*) nastanejo, če se besede razpostavijo na nenavaden način.

I. Tropi.

1.) Metafora (*μεταφορά*) je podoba v jeziku: *Roma erat caput orbis terrarum. Gubernator rei publicae; atrae curae; florere eloquentia.*

2.) Sinekdoha (*συνεκδοχή*): deli nadomeščajo celoto in napak: *argentum = pecunia; carina = navis, sal = mare.*

3.) Metonimija (*μετωνυμία*): atribut stoji namesto odnosnice: *ferrum = gladius ferreus; liber* (lubje), knjiga, *rostra* (kljuni), govnica.

4.) Hiperbola (*ὑπερβολή*): pretirava.

Romanis obnoxius erat totus orbis terrarum.

Sublimi feriam sidera vertice.

5.) Ironija (*εἰρωνεία*): zasmehujoč se pove nasprotno tega, kar se misli.

Egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum tot manus unam mulierculam avexerint.

6.) Pregnantno se rabi kaka beseda, kadar se ji da njen ožji pomen: *virtus* v pomenu moštvo. *Steterunt ut veterani* kakor pač veterani stoje.

II. Figure.

401

1.) Klimaks (κλίμαξ lestva): stopnjevanje v izrekih: *in urbe luxuries creatur, ex luxurie existat avaritia necesse est, ex avaritia erumpit audacia, inde omnia scelera gignuntur.*

2.) Zevgma (ζεύγμα): ena beseda določuje dve drugi, dasi je v pravem pomenu prikladna le eni: *erigite mentes auresque vestras.*

3.) Ἐν δὲ δύοῖν: eden izraz se razkroji v dva priredna: *oro atque obsecro* nujno prosim, *pecunia et auxilium* denarna pomoč.

4.) Traductio: ponovitev iste besede v drugi obliki ali drugem pomenu: *Rationem reddidit sine ratione. Ut tum ad senem senex de senectute, sic hoc libro ad amicum amicissimus scripsi de amicitia.*

5.) Annominatio (παρονομασία): namigavanje z enakoglasnimi besedami: *Verres* (lastno ime!) *verrit* pometa. *Ut exsul potius temptare, quam consul vexare rem publicam posses.*

Sem spada tudi stik (rima), ki ga pa latinščina namenoma rabi le v stari in pozni dobi: *nec tua rura colo, nec tua iura volo.*

6.) Antiteza (ἀντίθεσις): besede in stavki si stojte nasproti. *Ex hac parte pudor pugnatus, illinc petulantia, hinc fides, illinc fraudatio.*

7.) Oxymoron (ὀξύμωρον) = bistroumna neumnost: zveza izključujočih se izrazov: *Absentes adsunt, mortui vivunt.*

8.) Alliteratio: zaporedna raba besed z enakim začetnim konsonantom: *veni, vidi, vici; pastus et potus; purus putus. Sensim sine sensu aetas senescit. Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas.*

Prosodija ali količina (quantitas) zlogov.

1.) Zlogi so kratki (~), če je v njih vokal kratek; konsonant, 402 ki mu sledi, sme biti le priprost.

Vokal pred vokalom in pred *h* je praviloma kratek (vocalis ante vocalem brevis): *monēo: monēm̄us, dēus, audīo: audīm̄us, dēhinc, prōhībēo.* — Tudi genetivova končnica *-ūs* dobi v pesmih često *ī*: *alterūs*. Posamezne izjeme so: *diēi* in *fīo* (izvzemši oblike z *r*: *fiērī*).

2.) Zlogi so **dolgi** (-): a) prirodno (*naturā, φύσει*), če je njih vokal dolg: *māter, aurum* (diftong), *cōgo* (iz *co-āgo*);

b) kot positione (*ῥέσει*) dolgi se štejejo v pesmih zlogi, kadar sledita za njih vokalom dva konsonanta (ali dvojen konsonant *x* ali *z*) v isti besedi ali pa koncem ene in začetkom druge besede; njih vokal pa je sam ob sebi lahko kratek. N. pr.: *arbor, asper, dux, fax* (*fācis*), *ferrem*; *fuit quondam capitis reverentia cani*.

403 Za skupino muta + liquida velja *positio debilis* (šibka), t. j. predstoječ zlog se šteje v pesmih po potrebi za kratkega ali za dolgega; tak zlog se imenuje

3.) **syllaba anceps** (∪): *tenēbrae, volūcris, rēfringo*. — Ako ne pripadata oba konsonanta eni besedi, velja v vseh slučajih dolžina positione: *ōbruo, ōb rem, āb ripis*.

Opomba. Sestavljenke ohranijo količino debelskih vokalov izvirne besede: *occido : caedo, occido : cādo, āmīcus : inīmīcus*. — Pri izpeljavah pa se količina debelskega vokala često izpreminja, n. pr.: *rēx, rēgis : rēgo; vōx, vōcis : vōco; hōmo : hūmanus; fīdo, fīdus : fīdes, fīdelis, perfīdus; lēx, lēgis : lēgo; ōdi : ōdium, sēdes : sēdeo*.

404 Količina se spozna

1.) po naglasu; ako je n. pr. predpredzadnji zlog naglašen, je predzadnji kratek, a naglašen predzadnji zlog večzložnic je dolg;

2.) po oblikoslovju; ono uči n. pr., da se glasi nominativ in vokativ *mensā*, ablativ *mensā*; da je *a* pri neutrih kratek, da je vezni vokal *i* (*ē*) pri 3. konjugaciji kratek, a *i* pri 4. konjugaciji dolg itd.

3.) Često pomaga tudi ozir na sestave; zaradi *cōmpārat* sklepam na količino *pāro*; zaradi *efficit : fācit*, zaradi *persuādet : suādet* itd.

V dvomljivih slučajih nas pouči slovar.

Hiatus, zev.

405 Ako se snideta dva vokala v eni besedi ali v sestopu dveh besed, nastane zev, ki je latinščina osobito v pesmih ne trpi.

I. V **sredi besed** odpravi latinščina zev (v pesmih) često s tem, da

1.) pretvori pri izgovarjanju eden samoglasnik v soglasnik: *ābjete* iz *abiēte*, *tenvis* iz *tenuis*, *parjetibus* iz *parietibus*;

2.) s tem, da združi oba vokala v enega, n. pr.: *deinde*, *proinde*, *Orpheī*, *aureīs*, *deesse*; v *anteire* vedno! — Ta pojav se imenuje *synicēsis* (συνίησις).

Opomba. Sicer se je latinščina v sredi besed s tvorbo diftongov večinoma izognila hiatu.

II. V sestopu dveh besed se hiat, ako se ne da zapreti, 406 n. pr. z *ab* namesto *a*, *ex* namesto *e*, odstrani z odpahnjanjem enega vokala, in sicer

1.) navadno prvega (elisio, ἀποκοπή); niti *h* niti končni *-m* (ki se je v latinščini izgovarjal zelo medlo), ne zapira hiata: *corpore in imo* = *corpor' in imo*; *causae irarum* = *caus' irarum*; *curae (h)ominum* = *cur' ominum*; *curam omnium* = *cur' omnium*; *curam hominum* = *cur' ominum*. — *Monstr(um h)orrend(um) inform(e) ingens*.

Opomba. Vendar se pri čitanju verzov naj tudi prvi vokal nekoliko sliši.

2.) Ako je pri sestopu druga beseda pomožnik *est* ali *es* se odpahne tema dvema vokal (*ἀφαίρεσις*), ki se tudi pri čitanju naj nič ne sliši; n. pr.: *sata est* = *satast*, *gratum mihi est* = *mihist*.

Tudi za predstoječim *-m* se je izpahoval *e* v besedi *est*: *orandum est* = *orandumst*; *magnumst*.

Tako so Rimljani v navadnem občevanju tudi govorili.

Metrika, stihoslovje.

I. 1.) Metriška enota je v latinščini kratek zlog (v slovenščini 407 n ena glašen zlog), njegova časovna veljava se imenuje *mora* (χρόνος) = počitek. — Dolg zlog = 2 *morae*.

2.) Po umerjenem menjavanju med kratkimi in dolgimi zlogi nastane blaglasen tok, ritem (*rhythmus*, ῥυθμός) besedi. Jezik v pesmih je ubran po ritmu, v navadnem govoru (*prosa oratio* proza) le po slovniških pravilih.

3.) Skupine kratkih ter dolgih zlogov, ki se redno (ritmiško) menjavajo, se imenujejo stopice (*pes*, πούς); najnavadnejše so:

- ∪ tróchaeus: *dōnā* - ∪ ∪ dáctylus: *cārminā*
 ∪ - iambus: *dēōs* ∪ ∪ - anapaestus: *sūpērōs*
 (- - spondeus: *Mūsās*.)

4.) Stopice se združujejo v večje celote, ki se tekom pesmi ponavljajo. Take celote imenujemo verze (*versus*) ali stihe (*στίχος*). Ako se verz čita po ritmu, dobivajo dolgi zlogi ritmiški naglas (*ictus*), dočim se navadni besedni naglas (*accentus*), ako se z iktom ne zлага, izrečno poudarja le, kadar to zahteva smisel.

5.) Zlog v stopici, ki dobi *ictus*, se imenuje navadno *arsis* = vzdig, nenaglašen pa *thesis* = pad: v besedi *σῦπερός* je zadnji zlog, ki dobi *ictus*, *arsis*, a *supe-* je *thesis*.

Opomba. Grki so rabili nasprotno ἄρσις za nenaglašen zlog, značeč s to besedo vzdig noge, in θέσις = stopaj za naglašen zlog, ker se s stopajem poudarja.

408 II. Verzi se nazivljajo navadno po številu stopic, ki jih obsegajo; jambaska tripodija je n. pr. verz, obstoječ iz treh jambaskih stopic: ♪ - ♪ - ♪ -.

Pri daljših verzih pa se šteje po skupini dveh stopic, ki se imenujeta *metrum*; jambaski trimeter je n. pr. verz, ki obsega trikrat po dva jamba = šest jambov.

Pri daktilskih verzih pa se imenuje že eden daktil *metrum*; zato je daktilski heksameter verz, ki obstoji iz šest daktilov.

409 III. Konec verzov:

1.) Z vsakim verzom se konča ena ritmiška celota; zato je dovoljen hiat med koncem enega verza in začetkom nastopnega; tudi je zadnji zlog vedno *anceps*.

2.) *Catalexis*. Zadnja stopica je često nepopolna (*versus catalecticus*; *καταλήγω* = prenehati), in sicer je verz lahko *catalecticus* in *σύλλαβαν*, ako pride na zadnjo stopico le eden zlog, in *catalecticus* in *bisyllabum*, ako ostaneta zadnji stopici še dva zloga, n. pr.

- ♪ ♪ | - ♪ ♪ | - *difficilē (e)st fateór*

- ♪ ♪ | - ♪ ♪ | - ♪ *irrevocabile vérbum.*

Verz, ki ima zadnjo stopico popolno, je *acatalecticus*.

IV. Zareze. Zareza, ki nastane, ako se kaka beseda konča 410
v sredi stopice, se imenuje caesura (*τομή*); diaerēsis (*διαίρεσις*)
pa, ako se s stopico konča tudi beseda.

Daktilski heksameter,

tudi le heksámēter (šestomer) imenovan, je najnavadnejši dak- 411
tilski verz; ker je stalen verz junaških pesmi, so mu tudi nadeli
ime versus herōicus (herōus).

On sestoji iz šest daktilov in je catalecticus in bi-
syllabum; zadnji zlog je anceps.

V prvih štirih stopicah se more daktil nadomeščati s
spondejem, v peti stopici malokdaj (versus spondiázon ali
spondiácus).

Vzorec: - ∞ | - ∞ | - ∞ | - ∞ | - ∞ - ∞

Daktili dado verzu živahnost in lahkoto, spon-
deji odvažnost, moč in resnobo, zlasti versus spondiacus.

Quádrupedánte putrém sonitú quatit úngula cámpum.

Ill(i) intér sesé magná vi brāchia tollunt.

Cónstitit átqu(e) oculis Phrygi(a) ágmina circumspéxit.

Caesurae.

412

Nekatere, posebno blagoglasne cezure so postale za heksameter
pravilne:

1.) Glavna cezura je za arzo **tretje** stopice (za peto polo-
vično stopico: *τομή πενθημιμερής*):

- ∞ - ∞ - ∞ || ∞ - ∞ - ∞ - ∞
1. 2. 3. 4. 5.

arma virumque canó ||, Troiáe qui prímus ab óris.

2.) Navadna je tudi za arzo **četrte** stopice (*τομή ἑφθημι-
μερής*), često v zvezi s cezuro za arzo **druge** stopice (*τριθημι-
μερής*):

- ∞ - ∞ || ∞ - ∞ - ∞ || ∞ - ∞ - ∞
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Inde toró || pater Aeneás || sic órsus ab álto.

3.) Redka je cezura za prvim kratkim zlogom (za trohejem) tretje stopice (*τομή κατά τρίτον τροχαῖον*):

$$\overset{\curvearrowright}{\cup} \cup \cup \quad \overset{\curvearrowright}{\cup} \cup \cup \quad \overset{\curvearrowright}{\cup} \cup \cup \quad || \quad \cup \quad - \cup \cup \quad - \cup \cup \quad - \cup$$

O passi gravióra ||, dabít deus hís quoque finem.

Opomba. Redka je tudi diereza za četrto stopico, imenovana caesura bucolica, ker so jo grški bukolski (= pastirski) pesniki radi stavili:

Sólstitiúm pecorí deféndite ||, ídm venit aéstas.

413

Daktilski pentameter. — Distichon.

Daktilski pentameter obstoji iz dveh daktilskih trimetrov, ki sta katalektiška in syllabam; med njima je vedno diereza in le v prvem smejo daktile nadomeščati spondeji:

$$- \cup \cup - \cup \cup - \quad || \quad - \cup \cup - \cup \cup -$$

fórtiter ille facit ||, qui miser ésse potést

oni pogumno ravna, || beden ki biti i zna!

Pentameter se rabi le v zvezi s heksametrom; njiju zveza se imenuje (elegijski) distichon.

*Ut desínt virés, tamen ést laudánda volúntas:
hác ego cóntentós aúguror ésse deós.*

Rimski koledar.

414 Latinska mesečna imena so adjektiva: *Ianuarius*, *Februarius*, *Martius* (ta je bil do l. 153 pr. Kr. prvi mesec v letu), *Aprilis*, *Maius*, *Iunius*, *Quintilis* (od Cezarja naprej *Iulius*), *Sextilis* (*Augustus* imenovan po cesarju Avgustu), *September*, *October*, *November*, *December*.

Opomba. Meseci *Quintilis*, *Sextilis* ... *December* pomenijo pravzaprav le: peti, šesti ... deseti (mesec) in se štejejo od marca dalje.

1.) Ti pridevniki se rabijo redno le v zvezi z *mensis* (*mense* 415 *Februario*, *mense Aprili*) in v zvezi s sledečimi tremi stalnimi dnevi v mesecu:

Kalendae (kratica *Kal.*) = 1. dan vsakega meseca;

Nonae (*Non.*) = 5. dan v mesecu (7. dan v mesecih: marc, maj, julij, oktober; spominska beseda: *m-il-m-o*);

Idus (*pl.*) = 13. dan v mesecu (15. dan v omenjenih štirih mesecih). — Deveti dan prej so *Nonae*; od tod njih ime.

Torej je 1. januar: *Kalendae Ianuariae*, 15. marc: *Idus Martiae*, 5. februar: *Nonae Februariarum* itd.

Dan neposredno pred kalendami itd. se imenuje *pridie* z akuzativom: *pridie Kalendas* (*Nonas*, *Idus*) *Iunias* = 31. maja, (4. junija, 12. junija).

2.) Ostali dnevi vsakega meseca se izračunajo z odšte- 416 vanjem od nastopnega stalnega dne v mesecu, pri čemer se po latinskem načinu vračunata oba končna dneva (*terminus a quo* in *ad quem*). — Pravi se torej n. pr.:

11. januarja: (*die*) *tertio ante Idus Ianuarias*, ali navadno: *ante diem tertium Idus Ianuarias*, okrajšano *a. d. III. Id. Ian.* ali le *III. Id. Ian.*

10. januarja: *a. d. IV. Id. Ian.*

19. julija: *die quarto decimo ante Kalendas Augustas* = *XIV. Kal. Aug.*

Opomba. Vsi ti podatki veljajo za eno besedo; zato more stopiti pred nje predlog: *Dixi ego idem in senatu caedem te optimatum contulisse in ante diem V. Kal. Novembres* (= 28. oktobra). — *Supplicatio indicta est ex ante diem quintum Idus Octobres* (= 11. oktobra), *cum eo die in quinque dies*.

3.) **Prestopni dan** se je uvrščal za 24. februar (= *a. d. VI. 417 Kal. Mart.*) in se je štel kot dvakrat 24. februar = *a. d. bis sextum Kal. Mart.*; 26. februar je zato v prestopnem letu: *a. d. V. Kal. Mart.* (v navadnem letu: *a. d. IV. Kal. Mart.*) itd.

4.) **Leta** so imenovali Rimljani po konzulih; šteli so jih od «ustanovitve mesta» (Rima) (*ab urbe condita*), t. j. od l. 753. pred Kristusom.

Preglednica dni.

(Po julijanskem koledarju.)

Nasi mesečni dnevi	marec, maj, julij, oktober (31 dni)	januar, avgust, december (31 dni)	april, junij, september, november (30 dni)	februar (28 dni, v prestopnem letu 29 dni)
1.	Kalendis		Kalendis	
2.	VI.		IV. } ante	
3.	V. } ante Nonas		III. } Nonas	
4.	IV. } ante Nonas		pridie Nonas	
5.	III. } ante Nonas		Nonis	
6.	pridie Nonas		VIII. } ante Idus	
7.	Nonis		VII. } ante Idus	
8.	VIII. } ante Idus		VI. } ante Idus	
9.	VII. } ante Idus		V. } ante Idus	
10.	VI. } ante Idus		IV. } ante Idus	
11.	V. } ante Idus		III. } ante Idus	
12.	IV. } ante Idus		pridie Idus	
13.	III. } ante Idus		Idibus	
14.	pridie Idus	XIX.	XVIII.	XVI.
15.	Idibus	XVIII.	XVII.	XV.
16.	XVII. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	XVII.	XVI.	XIV.
17.	XVI. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	XVI.	XV.	XIII.
18.	XV. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	XV.	XIV.	XII.
19.	XIV. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	XIV.	XIII.	XI.
20.	XIII. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	XIII.	XII.	X.
21.	XII. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	XII.	XI.	IX.
22.	XI. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	XI.	X.	VIII.
23.	X. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	X.	IX.	VII.
24.	IX. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	IX.	VIII.	VI.
25.	VIII. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	VIII.	VII.	V.
26.	VII. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	VII.	VI.	IV.
27.	VI. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	VI.	V.	III.
28.	V. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	V.	IV.	pridie Kalendas Martias
29.	IV. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	IV.	III.	Martias
30.	III. } ante Kalendas (nastopnega meseca)	III.	pridie Kalendas (nastopn. meseca)	
31.	pridie Kalendas (nastopn. meseca)	pridie Kalendas (nastopn. meseca)		

Zgodovinski pregled.

419

Prvotno so Rimljani računali po luninih letih (355 dni). *Pontifex maximus* je opazoval nastop mlaja (*Kalendae*), ki ga je javno oznanil (*calāre, καλέειν*); določil je tudi prvi krajec (*Nonae* = 9 dni pred ščipom) in ščip (*Idus*).

Da se je spravilo lunino leto s solnčnim v soglasje, se je vrnil vsako drugo leto za 24. febr. prestopni mesec (*mensis intercalaris*), ki je štel vedno 27 dni; a na novo se je vrnilo le 22, oziroma 23 dni, ostali (5 ali 4) dnevi so se odvezeli februarju. (Februar je štel redno 28 dni, marec, maj, julij, oktober po 31, ostali po 29 dni.)

Štiri leta so imela torej skupaj $355 + 377 + 355 + 378 = 1465$ dni, 4 dni več kakor štiri solnčna leta ($4 \times 365\frac{1}{4} = 1461$). Pontifices bi bili morali to razliko sproti popraviti; a ker se je to godilo neredno, je bil rimski koledar l. 46. pred Kr. v takem neredu, da so šteli 1. januarja l. 46. (ab urbe condita 708) tedaj, ko je bilo v resnici 13. oktobra 47. Cezar (*Caesar*) je zato (lunino) leto 46. podaljšal za 90 dni (= 445 dni).

S 1. januarjem l. 45. se je uveljavil julijanski koledar, ki računa po $365\frac{1}{4}$ dnevnih solnčnih letih; meseci so dobili po toliko dni, kolikor jih štejemo še zdaj; vsako četrto leto je prestopno (366 dni). Ta julijanski koledar je še zdaj v navadi v iztočni cerkvi (n. pr. pri Rusih in Srbih); a ker je pri njem preračunjeno leto, za nekaj več kakor 11 minut predolgo, je zaostalo dandanašnji za 13 dni za pravim solnčnim letom. V zapadni cerkvi se je ta napaka popravila l. 1582. pod papežem Gregorijem XIII. (gregorijanski koledar).

Denar in mera.

I. Denar.

420

Najstarejši rimski denar je bil bakren.

Eden kovan funt (*libra*) bakra ($\frac{1}{3}$ kg) se je imenoval *as* (*libralis*) ali *aes grave*. Njegova vrednost je tekom let padla tako, da je bil *as* vreden naposled le 3 h. — Pri tisočicah se genitiv *assium* izpušča in pravi le *aeris* = *decem milia aeris*.

As se razdeli v 12 *unciae*, izmed katerih se imenujeta 2 = *sextans*, 3 = *quadrans*, 4 = *triens*, 5 = *quincunx*, 6 = *semis* (gen. *semissis*) = polovica, 9 = *odrans*.

Srebrn denar so pričeli kovati okoli l. 269 pr. Kr.

Srebrn *denarius* je približno 85 h; $\frac{1}{4}$ «denarija» je *sestertius*, skrajšano *HS* ali *IIS* (= $2 + \textit{semis}$ = $2\frac{1}{2}$, t. j. poltretji *as*) vreden okoli 20 h.

421 Količkaj večje svote se štejejo po sestercijih in sicer takole:

1.) od 1 do 1999 se rabi beseda *sestertius*: 1270 sestercijev: *mille ducenti septuaginta sestertii* (*HSMCCLXX*).

2.) Od 2000 do 99.999 se rabi plural *sestertia* z distributivnim (ali kardinalnim) števnikom:

HSX̄ = *dena* (*decem*) *sestertia* (= 10.000).

3.) 100.000 sestercijev se pravi = *sestertium* (sing.!) in nadaljnje stotisočice se izražajo s števnim adverbijem: *Decies sestertium* (gen. *decies sestertii* etc.) = 1,000.000 sestercijev (*HSX̄*). -- Gl. § 80, 1.

Zlat denar (*aureus*, t. j. *nummus*) se je začel kovati 200 let pr. Kr. in je imel različno veljavo: 1 *aureus* je nekaj več ko 20 K.

422

II. Mera.

1 rimski črevelj (<i>pes</i>)	= (okroglo)	= 0·30 m
1 ¹ / ₂ <i>pedes</i>	= 1 <i>cubitus</i> (vatel)	= 0·44 m
2 ¹ / ₂ »	= 1 <i>gradus</i> (korak)	= 0·74 m
5 »	= 1 <i>passus</i> (dvokorak)	= 1·48 m

1 rimska milja = *mille passus* = 1480 (okroglo 1500) m; posebni kamni (*lapides*) z napisi so bili ob cestah mejniki za vsako miljo.

1 *iugērum* (oral) = ¹/₄ ha

1 *sextarius* (= 12 *cyathi*) = ¹/₂ l

1 *congius* = 6 *sextarii*

1 *modius* = 9 l

1 *amphōra* (1 kvadratni črevelj) = 26 l

1 *urna* = ¹/₂ *amphora*.

Kazalo. (Po §§.)

I. Glagoli.

- Abdicare se* (z abl.) 242, 2
abdo 139; (z accus.) 243, b
abhorreo 140, 2; (*ab*) 142, 3
abicio 144, 4
abigo 144, 4
abluo 149
abnuo 149
aboleo 140
absens 160, Op.
absolvo 149; (z gen.) 225
abstergeo 141, 2
abstineo 140, 3
abstrudo 145, 1
absum 160; *abest (quin)* 358
abundo (z abl.) 232
abutor 154 II.
accedo 145, 1; 208
accidit 145, 2; 156, 2
accio 151 I.
accipio 146, 2
accuso, accusatus 149; (gen.) 225
acquirō 148
acuo (acutus) 149
addo 139
adeo 164
adfigo 144, 2
adhibeo 140, 2
adicio 144, 4
adimo 146, 2
adipiscor 154 IV.
adiuvo 138
admitto 145
admiror, passiv. 213, Op.
admoneo (z gen.) 224
adnisus (adnixus) 154 II.
adnuo 149
adolesco 150
adscribo 146
adsentio(r) 151 II.
adspargo 144, 2
adspicio 144, 1
adsum 160; 208
adulor 152
adultus 129, 3
aduro 148
adveho 141, 1
advenio 151 III.; (acc.) 248, b
adversor 152
advesperascit 156
aemulor 152
affari 157, 4
affero 162
afficio 144, 4; (sklad) 231
age, agite 157, 5
aggredior 154 II.
agnatus 154 IV.
agnosco 150
ago 144, 4; *id ago, ut* 351, 1
ain, aio 157, 2; 382 Op.
albesco 150
alloguor 154 III.
alo 147, (perf.) 135 IV.
ambio 164; 178 I. 2
amitto 145, 1
amplector 178 I. 2
anomala verba 158—165
antecello 147, 1
antefero 162
antepono 147, 2
apage 157, 5
aperio 151 I.
apparet 156, 3

- appello, -ere* 147, 1; (accus.) 248, b
applaudo 145, 1
arbitror 152
arbitratus 127, 1; 272, Op.
arceo 140, 2
arcesso 148; (gen.) 225
ardeo 141, 3
arguo (argutus) 149; (gen.) 225
assentior 155
assequor 154 III.
assuefacio (-fio) 165
assuetus 129, 3
attendo 145, 2
attingo 144, 3
attono 137
audeo 110 Op.; 129, 1; (*ausus*) 272, Op.
audio 119, 125; z infinit. 252, 257; s
 partic. 281, 1, Op.
aufero 162
augeo 141, 1; (perf.) 135 III.; (supin.)
 136 II.
auxilior 152
ave, aveo 143; 157, 5
avello 147, 1, Op.
averto 145, 3.
- Bibo* 146, 3; (perf.) 135 II.
bello 108
blandior 155.
- Cado* 145, 2
caedo 145, 2; (perf.) 135 II.
calefacio (-fio) 144, 4
caleo 140, 2
calleo 140, 2
cano 147, 1; (*receptui*) 213, 3; (*tibiis*) 231
cano : canto : cantito 176, 2
capesso 148, 2
capio 146, 2; (*initium ab*) 248, c
careo 140, 2; (abl.) 242
carpo 146, 1
carveo 140, 4; 108; 132, 4, Op.; (supin.)
 136, 2; (sklad) 194, 209
cedo (imper.) 157, 5
cedo 145, 1; (*de, e*) 242, 2
celo 197, a, 1
ceno (cenatus) 129, 2
censeo 140, 3
- cerno* 147, 2
cileo 151 I.
cingo 144, 1; (supin.) 136 II.
cio 151 I.
circumago 144, 4
circumdo 139; (sklad) 231, Op.
circumsedeo 143
circumsio 139
circumvenio 151 III.
citius 151 I.
clamo : clamito 176, 2
claudo 145, 1
coalesco 150
coarguo 149; (gen.) 225
coemo 146, 2
coepi (coeptum est) 157, 1; 256, 2
coerceo 140, 2
cognatus 154 IV.
cognosco 150
colibeo 140
cogo 144, 4; (acc.) 248, b; z infin. 257
collabor 154 I.
colliōdo 145, 1
colligo 144, 4
colloco (z abl.) 248, a
colloquor 154 III.
colo 147, 2; (perf.) 135 IV.; (supin.)
 136 II.
comburo 148
comedo 145, 3; 161
comitatus 127, 2
comitor 152
committo 145, 1
como 146, 1
comperio 151 III.
compingo 144, 1
compleo 140, 1; (abl.) 232
complexus 272, Op.
compono 147, 2
comprehendo 145, 3
comprimo 146, 1
concedo 145, 1; (*ut ali inf.*) 351, 3
concinio 147, 1
concio 151 I.
concludo 145, 1
concupisco 150
concurro (accus.) 248, b
concutio 145, 1

condemno (z gen.) 225
condo 139; (perf.) 135 II. Op.
conecto 144, 2
confero 162
confido 129, 1; *confisus* 272, Op.
confiteor 153, 109
confligo 144, 1
confluo 144, 2
confodio 145, 3
confugio 144, 4
confundo 145, 3
congero 148
congrego (z accus.) 248 b
congruo 149
conor 152
conqueror 154 III.
conscendo 145, 3
conscisco 150
consector 152
consentio 151 II.
consequor 154 III.; 192, 3
consero 147, 2
consido 145, 3; (abl.) 248, a
consisto (perf.) 135 II. Op.; (abl.) 248, a
consolor 152
consono 137
conspicio : *specto* 103
conspicor 152
constituo 149; (abl.) 248, a
constat (impers.) 156, 3
consto 139; (abl. pretii) 223
construo 144, 1
consuesco 150
consulo 147, 2; 209 (*tibi*)
consumo 146, 1
consuo 149
contemno 146, 1
contendo 145, 2; (*proelio*) 231
contero 147, 2
conticesco 150
contineo (*contentus*) 140
contingit 156, 3; 144, 3
contraho 144, 1
contueor 153
contundo 145, 2
convalesco 150
convenio 151 III.; (accus.) 248, b
convenit 156, 3; 208 (*mihī cum* etc.)

converto 145, 3
convineo 149; (gen.) 225
coquo 144, 1; (perf.) 135 III.
corrigo 144, 1
corripio 146, 2
corrumpo 146, 2
corruo 149
credo 139
crepo 137
cresco 150; (perf.) 135 IV.
cubo 137
cudo 145, 3; (perf.) 135 I.
cunctor 152, 107
cupio 146, 3; z infin. 256, 2
curo (*morbūm*) 153; *curo, ut* 351, 1
curro 147, 1
curro : *curso* 103; 176, 2.

Damno (z gen.) 225
debeo 140, 2
deceptus (*fallo*) 147, 1
decerno 147, 2
decerpo 146, 1
decet 156, 2; (accus.) 193
decido 145, 2
deditet 156, 2; (accus.) 193
defendo 145, 3; 135 I. Op.; (*ab*) 242, 2
defetiscor (*defessus*) 154 IV.
deficio 144, 4; 194
delectat (impers.) 156, 3
deleo 119, 123, 140
deligo 144, 4
delinquo 144, 4
demeto 145, 4
demo 146, 1
demolior 155
deponentia verba 110, 127, 152,
 272, Op.
depono 147, 2
deposco 150
deprehendo 145, 3
descendo 145, 3
desero 147, 2
desilio 151 I.
desino 147, 2; *desitum est* 256, 2
desisto 139
despero 192, 3
destituo 149

- desum* 160
deterreo ab 242, 3; (*ne, quominus*) 352
devinco 144, 4
devoceo 140, 4
dic 132, 2
dico 144, 1; *dico, ut* 351, 2
dicundo iure 132, 6
differo 162; (*ab*) 242, 3
diffido 129, 1
diffindo 145, 2
diligo 144, 4
dimico 137
dimitto 145, 1
dirimo 146, 2
diruo 149
discerno 147, 2; (*ab*) 242, 3
discindo 145, 2
disco 150; 134, 2, b; (*perf.*) 135 II.; 192, 3
displíceo 140, 2
dispono 147, 2
disputatum est 147, 2
dissentio ab 242, 3
dissero 147, 2
dissolvo 149
distinguo 144, 1; (*ab*) 242, 3
disto 139
distribuo 149
ditesco 150, 3
divido 145, 1; (*perf.*) 135 III.
do 139; (*crimini*) 213, 2
doceo 140, 3; 197, a, 1; z *infin.* 257
doleo 140, 2; 194
dolet (*impers.*) 156, 3
dominor 152
domo 137; (*supin.*) 136, 2
dono (*sklad*) 231, Op.
dormio : *dormito* 176, 2
dormisco 134, 2, a
dubito (*quin ali inf.*) 358
duc 132, 2
duco 144, 1; (*perf.*) 135 III.; (*ceniti*) 222

Edisco 150; (*perf.*) 135 II. Op.; 192, 3
edo (*ēdi*) 145, 3; 154 IV.; 158 II.; 161
edo (*edidi*) 139
edoceo 140, 3
educ 144, 1
effari 157, 4
- effero* 162
efficio 144, 4; (*ut*) 351, 4; 356, 2
effodio 145, 3
effugio 144, 4; 178 I. 2; 192, 3
effundo 145, 3
egeo 140, 2; (*abl.*) 242
elicio 144, 1
elido 145, 1
eligo 144, 4
eluxi 147, 1
emineo 140, 2
emo 146, 2; 135 I.; 223 (*abl. pretii*)
emorior 154 III.
eo, ire 158 II.; 164
eripio 146, 3
erubesc 150
erumpo 146, 2
evado 145, 1
evanesco 150
evenit 151 III.; 156, 3
everto 145, 3
evito 192, 3
exardesco 150
excello (*excelsus, excellens exstiti*) 147, 1
excido 145, 2
excio 151 I.
excludo 145, 1
exedo 161
exerceo (*exercitus, exercitatus*) 140, 2
expedit 156, 3
expello 147, 1
expendo 145, 2
expergiscor 154 IV.
experior 109, 155
explico 145, 1
explodo 145, 1
expono 147, 2
exposco 150; (*perf.*) 135 II. Op.
exquiro 148
exsisto 139
extinguo 144, 1
extimesco 150
exuo 149; (*abl.*) 242

Fabricor 152
facio 129, 4; *fac* 132, 2; 136, 1; 144, 4; 165; (*z dvema accus.*) 199, 2; (*ceniti*) 222; (*s partic.*) 281, 1

fallo (falsus) 147, 1
fallit (impers.) 156, 3; (accus.) 193
fando (audire), (in)fans 157, 4
farcio 151 II.
fari 157, 4
fateor 109, 153
faveo 140, 4
fer 132, 2
fero 158 II.; 162; *fertur, feruntur* 263, b
fero : porto 103
fessus 154 IV.
fido 145, 1; 129, 1
figo 144, 2; (supin.) 136 II.
findo 134, 2, a; 145, 2
tingo 144, 1; (supin.) 136 I. 1
fio, fieri 129, 4; 144, 4; 158 II.; 165;
 se smatrati 222; (gen. pretii) 223
fit (impers.) 156, 3; *fit, ut* 356, 1; *fit,*
quod 374, 2
flagito 197, a, 2
flecto 134, 2, a; 144, 2
fleo 108, 140
fligo 144, 1
floreo 140, 2
florui (antecello) 147, 1
fluo 144, 2; (supin.) 136 II.
fodio 145, 3
fore 165
foveo 140, 4
frango 134, 2, a; 144, 4
fremo 146, 3
frequentativa verba 176, 2
frico 137
frigeo 141, 1
fruor 154 I.; (abl.) 233; 269
fugio 144, 4; 192, 3
fugio : fugo 176, Op.
fugit (impers.) 156, 3; (accus.) 193
fulgeo 141, 2
fulgurat 156
fulminat 156
fundo 135 I. Op.; 145, 3
fungor 109; 154 I.; (abl.) 233; 269
furo 147, 2

Gaudeo 110, Op.; 129; *gavisus* 272, Op.
gemo 146, 3
gero 148; (perf.) 135 III.; (supin.) 136 II.

gigno 147, 2
glorior 152
gradior 154 II.
grandinat 156
gratulor 152

Habeo 135 IV.; 140, 2
habeo : habito 176, 2
haereo 141, 3; (supin.) 136 II.
haurio 151 II.; (supin.) 136 II.
have = ave 157, 5
horreo 140, 2
hortor 128

Iaceo 140, 2
iacio 144, 4
iacio : iaceo 176, Op.
iacio : iacto 103
ignosco (ignotus) 150
illucescit 156
illudo 145, 1
imbuo 149
imitor 192
immineo 143
impedio (ne, quominus) 352
impello 135, II. Op. (perf.)
impendeo 142
impendo 145, 2
impero ut 351, 2
impersonalia verba 156; 261, 4; 356
incendo 145, 3
incesso 134, 2, a
incido 145, 2; (abl.) 248, a
incipio 146, 2; 157, 1, Op.; (ab) 248, c
incolo (incultus) 147, 2
increbresco 150; *incumbo* 137
indico 144, 1
indigeo 140, 2; (abl.) 242
indulgeo 141, 2
induo 149
infero 162
infir 165
infittior 152
ingemisco 150
ingravesco 150, 3
inicio me 208
innotesco 150
inquam, inquit 157, 3; 382, Op.

- inscribo* 146, 1; (abl.) 248, a
insidior 152
instituo 149
insum 160
intellego 144, 4
intendo 145, 2
intensiva verba 176, 2
intercedo 145, 1
intercludo 242, 2
interdico 242, 2
interest 227
interimo 146, 2
interficio 144, 4
interpretor 152
interpungo 134, 2, a; 144, 3
intersum 160; 208
intransitiva verba 104, b
intueor 153
intumesco 150
invado 145, 1
invenio 151 III.
inveterasco 150
inveteratus 129, 3
invideo 143; 207, a
irascor 134, 2, a; (*iratus*) 154 IV.;
 (dat.) 207, a
irrideo 141, 3
irruo 149
iubeo 141, 3; z infin. 257; 263; 351
iungo 134, 2, a; 144, 1
iuro (*iuratus*) 129, 2; acc. c. inf. 262
iuvat (impers.) 156, 3; (acc.) 193
iuvo 132, 4. Op. 2; 138; 192, 2.
- Labor* 136, II.; 154 II.
laboro (*ex capite*) 235, Op.
laccio 148, 2
laedo 135 III.; 145, 1
laetor 152
lamentor 152
lapidat 156
largior 155
latum gl. *fero* 162
lauco 119, 120, 122, 137
lavo 132, Op. 2; 135 IV.; 136, 2
lego 144, 4
levo (z abl.) 242
libero (z abl.) 242
- libet* 156, 2
licet 156, 2; (z dvema dat.) 255, Op.
lingo 144, 1
lino 147, 2
liquet 156, 3
loco (z abl.) 248, a
loquor 154 III.; 128
luceo 141, 1
ludo 145, 1; 108; (perf.) 135 III.
lugeo 145, 1
luo 149.
- Maereo* 143
malo, malle 163
maneo 141, 3; (supin.) 136 II.
maturesco 150
medeor 153; 207
media verba 107
meditor 152
memini 154 IV.; 157, 1; (gen.) 224
mentior 107, 155
mercor 152
mereo(r) 140, 2; 153
mergo 144, 2
metior 155
meto 145, 4
metuo 149
nico 137
minor: *minitor* 152; 176, 2; acc. c. inf.
 262
minuo 149
nivor 107, 152, 194
misceo 140, 3
misereor 107; 153; 226, Op.
miseret 156, 2; 226
miseror 152; 226, Op.
mitto 145, 1; (*auxilio*: *auxilium*) 213, 3
moderor (*alicui*) 209
molior 155
molo 147, 2
moneo 140; (supin.) 136, 2
mordeo 142; (perf.) 135 II.
morior 154 III.
moror 107, 152
mortuus 154 III.
moveo 140, 4; (*senatu*) 242, 2
mulceo 141, 2; (supin.) 136 II.
mulgeo 141, 2

- Nanciscor* 136, 1 (supin.); 154, IV.
nascor 107; (supin.) 136, 1; 154 IV.;
 (abl.) 242, 3, Op.
necopinatus 127, 2
necto 135 V. (perf.); 144, 2
neglego (*neclego*) 144, 4; 384, 3
neo 140
nequeo 164, Op.
neutra verba 104, c
ningit 156
nitōr 154 II.; (*hasta*) 231
nolo, nolle 163
nosco (*notus*) 150; (perf.) 135 IV.
novi 150
nubo 146, 1; *nupta* 129, 3; 207, a
- Obduresco*** 150
oblino 147, 2
obliviscor 109; 147, 2; 154 IV.; (gen.)
 224
obmutesco 150
obruo 149
obsequor 154 III.; 192, 3
obsideo 143
obsolesco 150; *obsoletus* 129, 3
obsto 139; (*ne, quominus*) 352
obstupesco 150
obsum 160
obtrecto 207, a
obtundo 145, 2
occido 145, 2; (perf.) 135 II. Op.
occido 145, 2; 135 II.
occulo 147, 2
odi 157, 1; passiv 213
offendo 145, 3
offero 162
omitto 145, 1
operio 151 I.
opinor 152 (*opinatus* 127, 2)
oportet 156, 2
oportet : necesse est : opus est 254, 2
opperior 155
opprimo 146, 1
oro te 197, a, 3
orior, ordior 155; (abl.) 242, 3, Op.;
 (ab) 248 c
osculor 152
- Paciscor* 129, 1; 144, 1
pactus 137, 2
paenitet 108; 156, 2; 226
pamor 152
pando 145, 3
pango 144, 1
parco 144, 3; 207 a
pareo 140, 2; 207, a
pario 147, 1; (perf.) 135 II.
paro 147, 1
partior 155
pasco 150, (perf.) 135 IV.; (supin.) 136, 1
pascor 154 IV.
passus 145, 3
patefacio 144, 4
pateo 140, 2
patior 128; 154 II.; (supin.) 136 II.;
 z infn. 257
paveo 140, 4
pecto 134, 2, a; 144, 2
pello 134, 2 a; 147, 1; (perf.) 135 I.
pendeo 142; (*ab*) 248, c
pendo 145, 2; (perf.) 135, II.
pendo : pendeo 176, Op.
percello 147, 1
percutio 145, 1; (perf.) 135 III.
perdo 129, 4; 139; 164
pereo 164
perficio 144, 4
perfringo 144, 4
perfruo 154 I.
perfugio 144, 4
periclitōr 152
perimo 146, 2
perlego 144, 4
permitto 145, 1; (*ut*) 351, 3
perpetior 154 II.
persuadeo 207, a; (*ut*) 351, 4
persequor 154 III.
pessumdo 139
peto 145, 4
piget 132, 4, Op. 1; 156, 2; 226
pingo 144, 1
placeo 140, 2
placeo : placo 176, Op.
placet (*placuit, placitum est*) 156, 3
plecto 144, 2
plaudo 145, 1

- pluit* 156
polleo 149
polliceor 153; 178 I. 2; (acc. c. inf.) 262
pono 147, 2; (abl.) 248, a
populor 152, *populatus* 127, 2
posco 150; 197, a, 2
possideo 143
possido 145, 3
possum 160, 2
potere 160, 2, Op.
potior 128; 155; (abl.) 233; 269
potus (*potare*) 129, 2; gl. *bibo*
praebeo 140, 2
praecello (*praecelsus*) 147, 1
praedico 144, 1
praedor 152
praeficio 144, 4
praesens 160, Op.
praestat 156, 3
praesto 139; 199, 3
praesum 160
praetereo 164, *praeteritus* 129, 3
praeterit (impers.) 156, 3; (accus.) 193
praetermitto (*quin*) 358
prandeo 143; *pransus* 129, 2
precor 152
prehendo = *prendo* 134, 2, a; 145, 3
premo 146, 1
privo (z abl.) 242
procurro, (perf.) 135 II., Op.
prodo 139
profari 157, 4
proficio 154 IV.
proficiscor 107; 134, 2 a; 154 IV.
profiteor 153
profigo 144, 1
prohibeo (z abl.) 242, 2; z *ut* in inf. 352
promitto 145, 1
promo, *promptus* 146, 1
proscribo 146, 1
prosequor 154 III.
prospicio (*alicui*) 209
prosterno 147, 2
prosum 160, 1; 178, I. 2
provideo (*alicui*) 209
pudet 156, 2; 226
pugno 108
pungo 144, 3; (perf.) 135 II.
- Quaero* 148; (perf.) 135 V.; (*ex*) 197, a, 3
quaeso 148; 157, 5
queo 164, Op.
queror 107; 154 III.; 194
quiesco 134, 2, a; 150
- Rapio* 146, 3
recenseo 140, 3
recipio (*tecto*) 231
recordor 154 IV.; (gen.) 224
recurro 147, 1
recuso (*ne*, *quominus*; infinitiv) 352
redarguo 149
reddo 134, 2 b; 139
redigo 144, 4
refello 147, 1
refercio, *refertus* 151, II.
refero 162; (perf.) 135 II. Op.
refert 227
reficio 144, 4
reflexiva verba 106
refutatus 147, 1; 149
rego 144, 1
relinquo 144, 4
remaneo 141, 3
remiscor 107; 154 IV.
removeo 140, 4
reor 109; 153; *ratus* 272, Op.
repello 147, 1; (perf.) 135, II. Op.
reperio 151 III.
repeto 145, 4; *repetundarum* 132, 6
repo 146, 1
reprehendo 145, 3
requiro 148
resisto 139; (perf.) 135 II.
resono 137
respondeo 142
respuo 149
restituo 149
resto 139
revertor 110, Op.; 129, 1; 145, 3; 154 II.
reviso 148
rideo 108; 141, 3; (*dulce*) 196
rodo 145, 1
rogo te 197, a, 3
rudo 145, 4
rumpo 135 I.; 146, 2
ruo 149

- Saepio* 151 II.
salio 151 I.
salio : *salto* 103
salve 157, 5
sancio (*sanctus*) 151 II.
sano 153; 207, a
sapio (*sapiens*) 146, 3
sarcio 151 II.
satisfacio 144, 4
scalpo 146, 1
scando 145, 3
scindo 145, 2
scisco 150
scribo 146, 1; (perf.) 135 III.; (supin.) 136 II.
scribundis legibus 132, 6
scrutor 152
sculpo 146, 1
secerno 147, 2
seco 137
sector 152
sedeo 143; (supin.) 136 II.
seiungo (*ab*) 242, 3
semideponentia verba 110, Op.; 129
sentio 151 II.
separo (*ab*) 242, 3
sepelio 151 I
sequere = *επισκο* 132, 3
sequor 109; 154 III.; 192, 3
sero - *serui* in *sero* - *sevi* 147, 2
serpo 146, 1
sido 132, 2, b; 145, 3
sileo 140, 2
sino 147, 2; z infin. 257
sis = *si vis* 163, Op. 2
sisto 134, 2 b
sitio (*sanguinem*) 196
situs 147, 2
soleo 129, 1; *solitus* 272, Op.
solvo 149
sono 137; (perf.) 135 IV.
sorbeo 140, 2
sortior 155
spargo 144, 2; (perf.) 135 III.
speculor 152
sperno 147, 2
spero 108; 192, 3; acc. c inf. 262
spolio (z abl.) 242
spondeo 142
spuo 149
statio 149
sterno 147, 2
sto 139; (*ab aliquo*) 248, c
strepo 146, 3
stringo 144, 1
struo 144, 1
studeo 140, 2; 207 a; z infin. 256, 2
suadeo 141, 3
subigo 144, 4
sublatum 162
subsum 160
subvenio 151 III.
succedo 145, 1
succendo 145, 3
succenseo gl. *suscenseo*
succurro 147, 1
sudo 108
suesco 152
sufficit 144, 4; 156, 3
sugo 144
sum 158 II., 159
sumo 146, 1; (perf.) 135 III.
suo 149
supplicor 207, a
surgo 144, 1
supersedeo 143
supersum 160
suscenseo 140, 3; 154 IV.
suspicio 152
sustentatum est (gl. *suffero*)
sustineo 140, 3; (*suffero*) 162
sustuli 162

Taceo 194
taedet 156, 2
tango 144, 3
tego 119; 124; 144, 1
temno 134, 2, a
tempero 209
temperatum est 144, 3
tendo 145, 2; (perf.) 135 II.
teneo 140, 3
tergeo 141, 2
tero 147, 2
terreo 140, 2
testor 152; *testatus* 127, 2

texo 148
timeo 108; 140, 2; 192, 3; (*alicui*) 209;
 (*ne*) 353
ting(u)o 144, 1
tollo 147, 1; 162
tonat 156
tondeo 142; (perf.) 135 II.
tono 137
torqueo 141, 2; (perf.) 135 III.
torreo 140, 3
trado 139
traho 144, 1
traicio 144, 4
transcendo 145, 3
transfigo 144, 2
transfugio 144, 4
transicio 144, 4
 transitiva verba 104, a
tremo 146, 3
tribuo 149
trudo 145, 1
tueor 109; 153
tuli 162
tundo 145, 2
tutor (tutus) 152; 153

Ulciscor 107; 154; (supin.) 136 II.
ung(u)o 144, 1
urgeo 141, 2
uro 148
usus 127, 1
utor 107; 154 III.; (supin.) 136 III.;
 passiv. 213; (abl.) 232

Vaco (alicui etc.) 209; prim. 242
vagor 152

vale 157, 5
valeo 140, 2
velo(r) 144, 1; 154 I.; (perf.) 135 III.;
 (*curru, nave* etc.) 231
vello 147, 1, Op.
vendo, veneo 129, 4; 139; 164; 223 (abl.
 pretii)
veneror 152
venio 151 III.; (*auxilio*) 213, 3
venor 152
venundo 57, 1; 139
vereor 107, 128, 153; *veritus* 127, 1;
 272, Op.
vergo 144, 2
verro 147, 1, Op.
versor 152
verto 145, 3; (supin.) 136 II.
vescor 154 IV.; (abl.) 233; 269
veto 137; z infin. 257; 263; 351
vezo 137
video 143; z infin. 252, 257; s partic.
 281, 1, Op.; *videor* 153; z infinitivom
 263
video : viso 103
vigeo 140, 2
vin = visne 163, Op. 2.
vincio 151 II.
vinco 132, 2, a; 144, 4
vireo 140, 2
viso 134, 2, a; 148
vito 108
vivo 144, 1
volo, velle 158 II.; 163
volvo 149
vomo 146, 3
voveo 140, 4

II. Splošno kazalo.

- A*, *ab* 30; 167, a; *a tergo* 201, 248
 ablativ 12; abl. mensurae (pri *spatium*) 201; abl. qualitatis 218; abl. pretii = abl. instrumenti 223, Op.; ablativ kot sklon prislovnih določil 229; abl. instrumenti 230 idd.; abl. copiae 232; ablativ kot objekt pri *fruur*, *fungor* etc. 233; ablativ pri *opus est* 234; abl. causae 235; abl. limitationis 236; ablativ pri *dignus*, *indignus* etc. 237; abl. discriminis (mensurae) 238; abl. viae 239; abl. comitativus (družilnik), vojaške čete 240; abl. modi 241; abl. separationis 242; abl. comparationis 244; ablativ = lokal 245; abl. loci 246, 247; abl. pri *pono* etc. 248; abl. temporis 249
 ablativus absolutus 250; 275 idd.; brezosebno (*consulto*) 278, 2, Op.; ni stavek 280
 absolutna raba časov 320, 322, 328, 329
 abundantia 60
ac gl. *atque*
accedo 208
acer, *acris*, *acre* (paradigma) 39 II.
 accusativus: *i*-sklanja 41, 2, Op.; 41b (*sitim* etc.); grški accus. sing. na *-a*, grški acc. pl. na *-as* 62, 5, b; skladnja 191 idd.; dvojni (osebni in stvarni) accus. 197—199, objektov in predikativov pri *doceo*, *celo*, *posco*, *flagito*, *rogo* etc. 197; pri *puto*, *existimo*, *dico*, *nomino*, *creo*, *habeo* etc. 198, 199; accus. mere 200 idd.; accus. vzkljika 203; accus. smeri (kam?) 204; accus. c. infinit. 257 idd.
 accusativus cum infinitivo: kakor v slovenščini 257; različno 258—262; pripovedovalna vsebina 258, 260; acc. c. inf. ni stavek 258; kako se prevaja acc. c. inf. 259; glagoli, od katerih je odvisen 261; *spero*, *iuro*, *polliceor*, *minor* 262, 1; komparativni stavki pri acc. c. inf. 262, 5; 363
 activum 104
acus, f. 51
 adiectivum: kongruenca 29; po *i*-sklanji 41, 3, 4; v samostalniški veljavi (*animal*, *Apriliis*, *Arpinas*) 41, 4, z Op.; konson. debla (enega končaja) 43, 3; *-ium* v gen. pl. 44, 1—2 in Pripomnja a; debla adjektivov 55; v samostalniški rabi z genetivom 206; adiectiva relativa 228, 2
adsum (z *ad* ali z dativom) 208
adulor 152
 adverbiale 184
 adverbium: tvorba od adjektivov 69—70; stopnjevanje 71; izpeljava 177; neutra zaimkov in števnikov 196; adverbia stavkova določila 251
Aegyptus f. 21
aemulor 152
aequalis (abl. *-i*) 41, 4, Op.
aequor n. 46
aes n. 46, *aes alienum* 58, 1
 afekti duševni: sredstvo 235, b; verba affectuum 261, 2; vsebina: vzrok afektov 374, 1 (*quod*: accus. c. inf.)
age, *agite* 157, 5; 171, 2
ager, *-ri* (paradigma) 32, 3; iz *agros* 34, 1, Op.
aio 157, 2
aliquis 99, 2
alius: *alter* 100, 1—2
 alliteratio 401, 8
alter 100, 1
alvus f. 33
amb = ἀμφί (okolli) 178 I. 2
ambo 75, 1; 100, 4
an: v enostavnih vprašanjih 291; *an* pri *haud scio* 335; — *annon* 290
 anakolut 399, 2
 analiza stavkov 398
 anaphora 393, 3
anceps (*syllaba*) 49; 403; zadnji zlog v v verzu 409, 1
animal (iz *animale*) 41, 4

- annominatio 401, 5
 antiteza 401, 6
 aorist: sigmatski 135 III. Op.; gnomski 294, Op.
 aphaeresis 406, 2
 ἀποκοπή 406, 1
 ἀποσιώπησις 399, 3
 apozicija 186—188; skladnost relativa z apozicijo 338, 2; 339, 2
Aprilis 41, 4, Op.
arbor f. 46
Arpinas, (gen. pl.) 41, 4, Op.
as 44, 1, b; 420
 asigmatska tvorba nominativov 26, 4; 41, 2; 43, 45, 46
 aspiratae 4, 4, Op. 2
 assimilatio med vokali 10, 6, Op.
ast = *at* 311, 3
 asyndeton 308
 atribut 184, 185 idd.; raznosklonski substantivni atribut 189; 214 (gen.)
atque 309, 4; *par atque* 361; *atque is* (in sicer) 309, 4, Op.
atqui 311, 3
 attractio modi 319, Op.; 332
audacter 69 II.
audio; sklad gl. *video*
aut 310, 1
autem 311 III. Op.; 311, 2
 ἀφαιρέσις 406, 2
- Babylon* f. 21
 bajé, bojda 263, b
 besodotvorje 172 idd.
 bojazni izrazi 353; z infinitivom 353, Op.
bos, *bovis*, *bubus* 49
- C*: *k* 4, 4, Op. 1—2
cadaver n. 46
 caesura 410; v heksametru 412; caesura bucolica 412, 3, Op.
calcar(e) 41, 4
calix m. 47, b
capitis damnare etc. 225
cardo m. 45, 2, Op.
carmen (paradigma!) 40 I.
caro, *carnis* f. 49
- casus* 12; *casus obliqui* 190 (posamezne sklone gl. pod lastnimi naslovi)
catalëxis, *catalecticus in syllabam*, in *disyllabum* 409, 2
causa 215, Op.
caveo 140, 4; 194; (*alicui*) 209; *ne* 353
cedo (imperativ) 157, 5
celo (sklad) 197, a, 1
cena 222, 223
ceniti 222
certe: *certo* 70, 2
chiasmus 393, 2
clades (paradigma!) 39 I.
communia (spol) 17, 3
 comparatio 63 idd.; opisano stopnjevanje 68; prav visoka stopnja 68, Op. 1
complures 67, 1
composita pridrže količino debelskega vokala 403, Op.
composita glagolov transitivna 195; z dativom ali predloškim izrazom 208
conatus, poskušanje (imperfekt) 293, Op. 1
 coniugatio: štiri konjugacije 118; prva (*a-*) konjugacija (*laudo*) 122; druga (*e-*) konjugacija (*deleo*) 123; tretja (konson.) konjugacija (*tego*) 124; četrta (*i-*) konjugacija (*audio*) 125; s prezentovim okreplilom *-i* 126. — Deponentia 127—128; semideponentia 129. — Opombe k spregi 132 (*dic* etc.; *laudere* = *lauderis*, *laudasti*, *laudavere*, *dicundum*)
coniugatio periphrastica 130—151; coniug. periphr. activa (namen!) 293, Op. 2
coniunctio (veznik): priredni in podredni vezniki 170, 309; coniunctiones copulativae 309; coniunctiones disiunctivae 310; con. adversativae 311; causales 312; conclusivae 313. — Podredni veznik izpuščen 315, Op.
coniunctivus: namesto njega v slovenskem 114, 3; pomen 299; coniunctivus subiectivus 299, 2; 316; 371, 375, 362, 367; konjunktivovi

- časi 299 II.; hortativus 300; iussivus, prohibitivus 301; optativus 302; concessivus 303; potentialis 304, 329; irrealis 305, 329; dubitativus (deliberativus) 306, 329
- consecutio temporum 323
- constructio ad sensum 183 II. Op.
- consulo 147, 2; 209
- convenit (sklad) 208
- coordinatio, gl. priredje
- Corinthus f. 21
- crassus debél 202
- creo voliti, z dvema akuzat. 199
- crimen (gen. *criminis*) 225
- cum (praep.) 30; 167, a; cum historicum (narrativum) 368, 1; cum causale 368, 2; 372; cum adversativum 368, 3; cum concessivum 368, 4; 376; cum identicum (explicativ.) 369, 1; cum inversum 369, 2; cum temporale 370; cum correlativum: cum — tum 309, 6; 370, 2
- curo, trado etc. z gerundivom 270, 3.
- Čakam z vprašalnim stavkom (*si*) 335, Op. 2; 377 III. Op.
- čas (gl. tempus): časovna mera (kako dolgo?) 202, 243; časovne stopnje 252, 293; dobnost (istodobnost itd.) 252; 272, 2; raba časov (samostojno; ozirno — absolutno, relat.) 320—328; točna raba časov 297, 324, gl. «raba»
- «češ» 114, 3, γ
- črke, spol 20
- «Da!» 289
- dativus: sklanja 26, 3; 40 II.; -ubus, 52. — Indirektni objekt in dativ pri intransitivnih glagolih in pri pridevnikih 205; pri glagolih *medeor* etc. 207; pri glagolskih sestavljenkah 208; dativus interesa 209—212; dativus commodi 209; dativus ethicus 210; dativus auctoris (pri gerundivu) 211; dativus possessivus 212; dativus finalis (dvojni) 213
- deabus 30, 3
- debél (*crassus*), kako? 202
- deblo: debelski glas 25; konson. deblo 43; debla pri spregi 117, 118; prezentovo deblo 118; tvorba glagolskih debel 133—136: prezentovega debla 134, perfektovega debla 135, supinovega debla 136
- debloslovje 172 idd.
- declinatio: splošna pravila 26; a-sklanja 27 idd.; o-sklanja 31 idd.; i-sklanja 37—39, 41, 42, 44; konson. sklanja 37, 38, 40, 43—47; u-sklanja 50 idd.; e-sklanja 53—54.
- defectiva substantiva in adiectiva 55 idd.
- deficio 194
- delujoče osebe 172, 2
- Delus f. 21
- deminutiva: spol 22, tvorba 173, 1
- denar, *denarius* 420
- dens m. 47, b
- dentales 10, 5
- deponentia 110; 115, 2, Op.; 127, 128; part. perf. 127, 152—155
- despero (sklad) 192, 3
- deus: vocat. 35, 2, a; sklanja v plur. 36, 5
- dežele, spol 21
- diaeresis 410; caesura bucolica 412, 3, Op.
- dialectus f. 21
- dies 54
- difficulter 70, 1, a
- dignus, indignus, aptus, idoneus qui 342, b; z ablativom 237
- diphthongus 2 I. 3, 4; 21 (femin.)
- direktna vprašanja gl. vprašalne stavke
- distichon 413
- ditissimus 67, 2, Op.
- dobnost (isto-, pred-, za-) 252; pri participijih 272, 2
- doceo (sklad) 197, a, 1
- določevanje glagolskih oblik 119, Op.
- določnica 178, 2
- domus 51; 52, Op.; domum (*meam* itd.) 204; domo 243; domi (*meae* itd.) 245, 1, a; domi *bellique* 394

donec dokler 364, 2; 366; dokler ne 364, 3; 367
dono aliquem aliqua re etc. 231, Op.
 dovršni : nedovršni glagoli 103, 293
 dolgi vokali se kratijo 8, 3
 drago (cena!) 223
 drevesa, spol 19, 2
dubito, an 335; *non dubito, quin* 358; trdilni *dubito* 358, Op, 1; *non dubito* = ne pomišljam (z infn.) 358, Op. 2
dum s praes. histor. 322, 1; 366; *dum* = dokler 365, 366; *dum* = dokler ne 364, 3; 367; *dum* (= *dummodo*) samo da, da le (s konjunkt.) 381
 dvojni nominativ 181 II.

Edo (jesti) 161
effugio 144, 4
elisio 406, 1
 êv ðà ðuôiv 401, 3
 encliticae 7; sestavljenke ž njimi 7
enim 312
eo, ire 164
ergo 313
est, qui; est, quod 342, 375
et 309 I. 1; *et is* 309, 4, Op.
etiam 309, 5
etiamsi, etsi 376
existimo z dvema accus. 199, 1.

Facio: z dvema accus. 199, 1; s participijem 281, 1
fallit 193
familiaris (abl. -i) 41, 4, Op.
familias (gen.) 30, 2
fari 157, 4
felix (paradigma) 40 II.
fero 162
ferro ignique 394
figure 401, 402
filiabus 30, 3
 finalni stavki 349 idd.; pravi finalni 350; namenilni (kazativni) 351—353
finis m. 42
finitum verbum 115; 179 I.; 180 I.; 181 I., 182 I.
fio 165

flagito (sklad) 197, a, 2
fons m. 47, b
fore, ut 252
 frequentativa (intensiva) verba 176, 2
fruur, fungor etc. 154, 155, 233 v gerundivu 269
fugit 193
 futurum exactum v slov. 113, b; sigurna izvršitev 297, Op.; konjunktiv fut. II. 325, Op.
 futuri participium activum, tvorjen od supina in z lastnim deblom 136 III.
futurum esse, ut 252

Genetivus: gen. sing. -i nam. -ii 35, 3; gen. sg. 3. deklin. 37; gen. plur.: tvorba 26, 5; -um (nam. -orum) 36; 3. deklin. 40 II.; -ium pri i-sklanji 41, a, 1; -um pri enakozložnicah (*canum* itd.) 41a, 2; -ium v gen plur. sploh 44. — Latinsčina daje prednost lastninskemu genetivu, slovensščina dativu 205; gen. appositivus (definitivus, explicativus) 215; gen. subiectivus in obiectivus 216; gen. possessivus 217; gen. qualitatis 218 (ablat. qualit.); gen. partitivus 219; «dati», «prinesti» ... (partitivno) 220; predikativni genetiv in gen. svojstva (*meum est, patris est*) 221; gen. pretii 222 (ablat. pretii 223); gen. memoriae 224; gen. criminis 225; genetiv pri *piget* etc. 226; *refert, interest* 227; gen. pri participijih in adjektivih (*patiens*) 228
genus (paradigma) 40 I.

genus 14, 16 idd.; osebe 17; narodi 17, 2; živali 18; stvari (reke, drevesa) 19; grške besede 21; pridevniki (meseči) 23; spol se ne sklada v latinskih in slovenskih besedah 28; spol a-samostalnikov 28; spol o-samostalnikov 33; spol i-debel 42; spol konsonantnih debel 45—47; spol u-debel 51; spol e-debel 54
genus verbi 104 idd.

- gerundium 115, 3; 268; pretvorba gerundija v gerundiv 269; gen., dat., accus., abl. gerundija 270
- gerundivum: (z dat.) 211, 266; z ablativom 267, Op.; pri glagolih *curandi* in *trahendi* 270, 3; pojasnjen z adverbiji 270, 4, Op.
- gratiā* 215, Op.
- grex* m. 47, b
- grška imena: spol 21; 61, 3; izreka 61, 1; 61, 4; naglas 61, 2; sklanja 61, 4
- grus* 48
- gutturales 10, 3.
- Habeo** z dvema accus. 199, 3; opisuje perf. act. 281, 2
- habeo quod* 342, 375
- haud* 386
- heteroclitā 60
- heterogenea 60
- heksameter daktilski 408, 411, 412
- hiatus 405, 406; na koncu verzov 409, 1
- hic, haec, hoc* 91, 92
- hiems* (paradigma) 40 I.
- hiperbola 400, 4
- hodie* 92, Op.
- humus* f. 33
- hunc* 92, 1, Op.; 171, 2.
- Idem** 91, 95; *idem atque (ac)* 95, 361
- idus* f. 51, 415; ščip 419
- igitur* 313
- ille, -a, -ud* 91, 93
- imber* (prvotno *i*-deblo) 44, 1, a
- imenujem 199
- imparisyllaba 38
- imperativ fut. 301, Op.
- imperator* kot apozicija 186, 1
- imperfectum v slov. 113, a; pomen 295; de conatu 293, Op. 1
- impersonalia verba 156; 180 II. 3; 193
- in: in loco* 246; *in pueritia, in senectute, ter in die, in hoc tempore* 249
- indeclinabilia 20, 56
- indicativ 292
- indirektna vprašanja gl. vprašalne stavke
- inicio (metum ...)* 208
- infinitivus 115, 1; infin. le nominativ ali akuzativ, nadomeščen z gerundijem 253; infin. kot subjekt 254; praedicativum pri infinitivu stopi v accus. 255; infin. kot objekt 256; accus. c. infin. 257 idd.; pasivni infin. v lat. vedno po pomenu 257; infin. historicus 265; 296; 326, Op.; infin. fut. pass. (supin.) 283
- infinitum verbum 115; 252 idd.
- inquam* 157, 4
- instar* 56
- instrumentalis 12, Op.; 230 — 239; instrumentalno v latinščini, v slovenščini krajjevo 231
- insum* 212
- intensiva verba 176, 2
- interiectio 171
- intersum* (sklad) 208; *interest* 227
- intransitiva verba 104, b; 205; 207
- invideo* 143, 207
- ipse* 84, Op.
- ironija 400, 5
- irrealis 305
- is, ea, id* 84; *is sum, qui* 182 I. Op.
- iste* 94
- Isthmus* m. 21
- istočasnost 321, 1, Op.
- istodobnost 252; pri participijih 272, 1; 272, 3, Op.; v odvisnikih 321, 1; 323
- ita, sic, tam* 102
- itaque* 313
- iter* n. 46; 49, 2
- iubeo* 141, 3; 257, 263; 351, 2
- junior* 67, 4, Op.
- Juppiter, Iovis* 49
- iussivus 301
- Juvenalis* (abl. -e) 41, 4, Op.
- iuvo* 192, 2
- iuxtapositio 178 II.
- izpeljava besed 172 idd.; izpeljava samostalnikov 172, 173; izpeljava pridevnikov 174, 175; izpeljava glagolov 176; izpeljava adverbijev 177; količina izpeljav 403, Op.

- K**: C 4, 4, Op. 1—2
Kalendae 415; mlaj 419
kam? (accus. smeri) 204; kam : kje 248
καταλήγω 409, 2; gl. catalexis
kavzalni stavki 371—375; pravi 372, 373; po pomenu (*quod*) 374, 375
kazen (abl. instr.) 225, 2
kdaj? (abl. temp.) 249
klimaks 401, 1
koledar 414 idd.; julijanski, gregorijanski 419
količina sestavljenk in izpeljav 403, Op.
komparativni stavki 360—363; pri accus. c. infin. 262, 5; 363
koncesivni stavki 376
kondicionalni stavki: realni, potencialni, irealni pogoj 377; negativni kondicionalni stavki 378, 379; irealno pogojno podredje v odvisnosti 380
kondicionalno - železni stavki (*dummodo*) 381
kongruenca med subjektom in predikatom 182, 183; kongruenca relativov 337—339
konjunkcijski stavki 347 idd. (gl. stavek)
konsekutivni stavki: consecutio temporum 316, 328; konsekutivni po bistvu 355; izpopolnjujejo posledično glagolske izraze 356
konsonanti 4, 6; razdelitev konsonantov 9; rotacija 10, 2; gutturales, labiales, dentales 10, 3—5; assimilatio 10, 6; izpah konsonantov 10, 7 korak 422.
- Labiales** 10, 4
laboro ex 235, Op.
Lacedaemon f. 21
lapis m. 47, b
lastnosti 173, 2, duševne 212
Latinci 1
latinski jezik, mrtev jezik 1
letnice 78
leto, se imenuje in šteje 417, 4; lunino : solčno leto 419
liber knjiga, (*in*) *libro* 231; 246, b
- libra* 420
licet, z dvema dativoma 255, Op.; kot veznik 303
lingua Latina, Romana 1
linter (*uter, venter*), i-deblo 38, 2, Op.; spol 46
litotes 389
locus : *loci* — *loca* 60; sklad (abl. loci) 246, β
ločila 5
lokal 12, Op.; (*domi, Romae*) 245; (*luci, vesperi*) 249; abl. loci 246—248.
- Malo, malle* 163
mane 56
manus f. 51
Marathon m. 21
mare (paradigma) 39 I.
margo 45, 2, Op.
marmor n. 46
Martialis (abl. -e) 41, 4, Op.
Martius, prvi mesec v letu 414
materia = *materies* 54, Op. 3
medeor etc. (z dativom) 207
media verba 107; slovenska medialna verba v latinščini z aktivno obliko 108; latinska verba media s pasivno obliko napram slovenskim aktivnim 109
medius *fidius* 171, 4
memini 157
mensis (*Ianuarius* etc.) 23, 414
mera 422
meseci, spol 23; mesečna imena 23; 414
mesta, spol 21
mestna imena (otoki itd.): accus. 204, 2; od kod? 243; lokal (kje?) 245; *in urbe Roma* 245, b
metafora 400, 1
metonimija 400, 3
metrika 407 idd.
metrum : stopica 403
milja 422
mille, milia 75, 1; 76 B; 77
mitto auxilio (: *auxilium*) etc. 213, 3
mobilia substantiva 17, Op.; 186, 1
modi 114; v prostem stavku 292 idd.

- mons* m. 47, b
mora, metriška enota 407, 1
moram 131, 266, 267
morem 160, 2; 164, Op.
muta + *liquida* 403.
- Nagib** 235
naglas 7; *ictus* : *accentus* 407, 4
naklonjen 206
nam, *namque* 312
namen izražen 282 z Op.
narečja romanska 1
narodi, spol 17, 2
naslonice 7
natalis (abl. -ē) 41, 4, Op.
natus z abl. (*ab*, *ex*) 242, Op.; *natus*
 = *star* 202, a
 «*ne!*» 289
ne v zahtevalnih stavkih 348; *verba*
impediendi 352; *nikalnica ne* se rabi
 384 I.
nec 309, 3
neđum 381
nemo 57, 3
nempe 312, Op.
neque 309, 3
neuter 100, 1, 3
neutra verba 104, c; *notranji objekt*
 pri njih 196
neutrum 26, 2; *i-debla* 41, 1; *neutra*
pridevnikov v veljavi *samostalnikov*
 (*ovile*, *animal*) 41, 4; *neutrum za-*
imkov in *števnikov* kot objekt in
adverb 196
neve 349
nihil 100, 3; *nihili*, *nihilo* 100, 3, Op.
nikalnice 384 idd.; v slovenščini
 poleg vsake *nikalnice* tudi *glagol*
zanikan 387; *zahtevalni stavki zani-*
kani 387, 2; *nikalnica zanikana* 389
nimirum 312, Op.
nisi, *nemo alius nisi* 361; *nisi* v *nikalnih*
kondicionalnih stavkih 378
nix, *nivis* 49
nolo, *nolle* 163
nomen (mili est) 212, Op.
nomina 12; *nomina propria*, *appella-*
tiva, *concreta*, *abstracta* 15
nominativ; *sing.*: *tvorba* 26, 4; *nom.*
sing. i-deklin. 41, 1, 2; *nominativ*
sing. konsonantnih debel 43, 2; *no-*
minativising. na -us 52. — *Nominativ*
plur. 3. dekl. 40 II.
nominativus cum infinitivo 263,
 264
non 384 II.; *kam se postavi* 385
Nonae 415; *prvi krajec* 419
nonnullus 100, 1, Op.
notranje odvisni stavki 317
nullus 100, 1
numeralia 72 idd.; *pregled* 73; *num.*
ordinalia = *superlativi* 68, Op. 3.;
sestavljanje 74; *sklanja* 75; *raba*
 76 – 81; *cardinalia* 76 – 77; *ordi-*
nalialia 78; *distributiva* 79; *adverbia* 80;
ulomki 81; *quot estis* 219, c, Op.
numerus 13
- Objekt** 184; *notranji*, pri *pasivu* 105,
 Op.; *direktni* 191; *notranji (verba*
neutra) 196; *indirektni objekt* 205
obsequor z *dativom* 192, 3
odkod? 243
oddaljenost 200; 238, b, γ
odi 157
odlikovati se 195, Op.
odnosnica 185 I.; pri *participijalnih*
skladih 276; *odnosnica apozicija* 339,
 2; *odnosnica superlativ* 339, 3
odvisni stavek 179 IV; 314 idd.; *raz-*
delitev 315; *notranje odvisni stavki*
 317; *odvisni od infinitivnih glagolov* 330;
odvisniki druge stopnje (consecutio
temporum) 314, 2; 331; *odvisniki*
relativno zvezani 346
opes (ops) 57, 3
opisane oblike (fore, ut) 252
optimates (-ium) 41, 4, Op.
opus est 234
oratio obliqua 382, 383
ordo 45, 2, Op.
orodje (izpeljava besed) 172, 3
ortus z *ablativom* ali *ab (ex)* 242, Op.
oš, *ossis* in *oš*, *ōris* n. 46
osnovnica 178 I. 1
otoki, spol 21

ozirno gl. relativno
ovis (paradigma) 39 I.
 oxymoron 401, 7.

Papaver n. 46

πάρωντις 179 III.

parco 144, 3; 191

parenteza (*παρέθεσις*) 399, 1

paries m. 47, b

parisyllaba 38

participijalni sklad 273 idd.; participium coniunctum in ablat. absolut. 275; pretvorba iz slovenščine v latinščino 278, 279

participium, na *-ns* 44; latinski participiji za slovenske 115, 2; poudarja nagib (*amore ductus*) 235, 271 idd.; pri dvojnem objektu (*facio aliquem cantantem*) 281; partic. fut. act. tvorjen od lastnega debla 136 III.

passivum 105 idd.; direktni: indirektni pasiv 105, 191, 263; refleksivni pasiv 106; medialni pasiv 107, passivum se sloveni 111

passus 422

pater (*mater, frater*) 38, 2, Op.; 44, 1, a, Op.

patronymica 173, 4, Op.

pauper (paradigma) 40 II.

penates (*-ium*) 41, 4, Op.

pentameter daktilski 413

per, časovna mera 202, 1; oseba sredstvo 230

perfectum; deblo 135; prosti perfekt 135 I.; reduplikovani perfekt 135 II.; sigmatski perfekt 135 III.; *v*-perfekt 135 IV.; mešane tvorbe 135 V. — Perf. act. opisan s *habeo, teneo* 281, 2. — Perfectum praesens (logicum) 294; consecutio temporum 327. — Perfectum historicum 294.

periode latinske 396

periodus f. 21

personalia substantiva 188, 1

pes, pedis m. 47, b

peto (sklad) 197, a, 3

piget (sklad) 226

piissimus 68

pisava latinska 2

pisma, časi v njih 298

pluralia tantum 58, 2; 59; 79

plus 64, 2, Op.; *plures* 67, 1

plus, minus, amplius pri abl. comparisonis 244, Op. 1.

podredje, podredni stavki 179 IV.; 314 idd.; v latinskem prednost podredju 395

podvojenje konsonantov 4, 6

polysyndeton 309 I., 2, Op.

pono, colloco etc. z ablat. 248

pons m. 47, b

Pontus m. 21

porticus f. 51

posco (sklad) 197, a, 2

posest: posestnik 212

positione dolgi zlogi 402, 2, b

positio debilis 403

possum 160, 2

postquam (čas) 322, 2; 364, 365

πός stopica 407, 3

praiceps 49

praedicat. 181 I.; predikatova apozicija 187, 188

praedicativum 181 II.; 182, 2; pri infinitivu 255; pri participijalnem skladu 277

praepositio 166 idd.; dva predloga v odvisnosti 166, 3; predlog in enklitike 166, 4; predlogi z ablat. 167; z akuzativom in ablativom 168; z akuzativom 169. — Prepozicionalni izrazi 189, 3; 216, a (*amor erga*), 219, b (gen. partit., *unus ex*); pri participijalnih skladih 276–278.

praesens: prozentovo deblo 134; prezentovo okropilo 126; 134, 2; praes. historicum 296, (consecut. temp.) 326

praestare 139; 195, Op.; *se* 199

preddobnost 252; pri particip. 272,

2; v odvisnikih (z indikat.) 321, 2

predimki rimski 4, 4, Op. 1

preglas 8, 1–2; 178 I. 1

preglašenca 2, 4, Op.

pregledna vprašanja 48 (abl. sing. *-i*), 52 (nom. sing. na *-us*), 55 (pri-devniška debla)

pregnantno 400, 6
 prestopek 225, 1
 prestopni dan 417; prestopni mesec 419
 pridevniki, spol 23; sklanja 26, 6; 29; 41, 3, 4 z Op.; 43, 3; 44; 55
pridie 415
primera (ut propugnaculum) 188, Op.
primum: *primo* 80, *primus* 188, 3
 pripovedovalna vsebina 258, 1; 260; 318
 priredje 179 III.; 307 idd.; priredni vezniki 309 idd.; *idem atque* etc. 361
prisquam 364, 3; 365, 3.
pro (hostibus habere) 199, 3, b; *pro tua prudentia* 339, 4
proinde 313
 pronomen 82 idd.; pron. personale 83, 84; pron. personale pri gen. subjektivu (objektivu) 216, b; pron. possessivum 85; pron. reflexivum 86—89; indirektni refleksiv 89; okrepila zamkov 90; pronomen demonstrativum 91—95; interrogativum 96; relativum 97; indefinitum 98, 99; adiectivum pronominale 100; correlativum 101, 102; *ipse* 84, Op.
 pronomen kot praedicativum 182 I. 2
propria nomina 175, 4
proprius z genet. 217; 228, 2
 prorokbe 262, 2
 prosa oratio (proza) 407, 2
 prosim česa 127, a, 3
 prosodia 402—404
 prostor 200, 1
provideo (prospicio) 209
puer (paradigma) 32, 3
pugio m. 45, 2, Op.
puto z dvema accus. 199, 1

Qua es prudentia, quae est tua prudentia 339, 4
quaeso 157, 5; 197, a, 3
 qualitas temporis 103; 293
quam, pri abl. comparat. 244; v komparativnih stavkih, z *ante*, *post* 360; s superlativom 363, Op.

quamquam z indikativom 340, Op.; 376; v prirednih stavkih 376, Op.
quamvis 376
quasi etc. 362
queo 164, Op.
quā (abl.) 97, 1, Op.; 357 (*quin*)
qui, quae, quod, interrog. 96, b; relat. 97, 1
quicumque etc. 97, 2, d
quidam 99, 4
quilibet 99, 6
quin, pomen (vprašalen) 357; veznik (*dubito*) 358; relativ. 359
Quintilis = *Iulius* 414
quippe 312, Op.; *quippe qui* 344
quis, quid, interrog. 96, a; indefin. 99, 1
quisnam 96, b, Op.
quisquam, quidquam 99, 3
quisque 99, 5
quisquis etc. 97, 2, b
quo (= *ut eo*) 349, 350
quoad (prim. *donec*)
quod causale 372, 374; *quod inversum* 373
quominus, verba impediendi 352
quoniam 372
quoque: *etiam* 309, 5.

Raba časov 320, 321, 323—328 (consecutio temporum); se uravna po finitnem glagolu skupnega nadrednega stavka 332
 razpoli besedni 11
red = *re* (nazaj) 178 I. 2
reddo: *facio* 199
 reduplicatio v praes. 134, 2, b; v perf. 135 II.; v sestavah opuščena 135 II. Op.
refert 227
refertur 228, 2
 reflexiva verba 106, 107
 reflexivum personale: possessivum 88; indirektni refleksiv 89, 316
 reke, spol 19, 1
 relativna zveza 313, 345, 346
 relativni stavki 315, 336—346; odnosnice vstavljene v nje 339; modus 340 idd.; relativum finale 341; rela-

- tivum consecutivum 342; rel. causale 343; *ut qui, quippe qui* etc. 344; relativni stavki s *quoniam* 359
relativno vpletanje 346
relativum pronomen, skladnost: 337—339; ozirnost na cel stavek 338; splošni relativni (*quisquis*) z indikativom 292, Op. 1
requies 60
retorska vprašanja 286, Op.; 383, 2
rex kot apozicija 186, 1
ritem (rhythmus) 407, 2
rogo 197, a, 3; *sententiam* 197, a, 2, Op.
Romana lingua 1
rotacija 10, 2; 43, 1
rus (accus.) 294; *rure* 243; *ruri* 245, 1, a.
- S**, izreka 4, 3
sacer z genet. 217; 228, 2
salve 157, 5
Samnis (-ium) 41, 4, Op.
samostojno gl. absolutno
sanguis 49
scilicet 312, Op.
sed = *se* (proč) 178 I. c; *sed* toda 311, 1
semideponentia 110, Op.; 129
semis 420
senatus (gen.) 52, Op.
senex 49
senior 67, 4, Op.
septentrio m. 45, 2, Op.
sequor 192, 3
servus (iz *servos*) 32
sestava besed 178; količina sestav 403, Op.
sestertius 420; štetje po sestercijih 421 (*sestertium* !)
Sextilis = avgust 414
sicer 309, 4, Op.; 311, 5, Op.
si v pogojnih stavkih 377; *si* v vprašalnih stavkih 335, Op. 2; 337, Op.
Si non, si minus 378, 379
sigmatska tvorba nominativov 26, 4; *i*-debla 41, 2; konsonantna debla 43, 47; *u*-debla 52; *e*-debla 53; sigmatski perf. 135 III.
- sim, sis* prvotno optativi 159, Op. 3
similis z genet. 206; 228, 2
sin, sin autem 379
sinekdoha 400, 2
singularia tantum 58, 1
sitim etc. 41 b
sive = ali 310, 4
sive — *sive*, z indikat. 292, Op. 2
skladnost, gl. kongruenca
sklonila: deblo 24
sklopek 178 II.
«služi v...» 213, 1
smatram za 199, 222
smem (ne) 131
solus: ipse 100, 1
sorodnost med latinščino in slovenščino 1
spatium, intervallum (z abl.) 201
spol gl. genus
spored besed 390 idd.; zelo prost (glagol na vsakem mestu) 390, 2; adjektivni atribut pred odnosnico 391; substantivni atribut vpostavljen 392
stavek 179; prosti stavek 179 II., 285 idd.; trdilni (pripovedovalni) stavek 179 II., 285, 318; zahtevalni 179 II., 285 B, 317, 348; vprašalni 179 II., 286 idd., 315, 333 idd. — Priredje 179 III.; podredje 179 IV. — Glavni stavek 179 IV., Op.; relativni stavki 315, 336—346; konjunkcijski stavki 315, 347—381; zahtevalni (notranje odvisni) 316; konsekutivni (ne notranje odvisni) 317; spored stavkov 395 idd.; analiza stavkov 398
stih (στίχος) 407, 4
stopice 407, 3
stopnje časov 252, 293
stopnjevanje 63 idd.
subjekt 180 I.; subjektova beseda 180 II.; več subjektovih besed 183
subjektivni vzrok 344; subjektivni konjunktiv 316, 362, 367, 371, 375
subordinatio gl. podredje
sum, esse 159
sunt, qui etc. s konjunktivom in indikativom 342, a

supinum 115, 3; supinovo deblo 136;
na *-um* (raba) 282, 283; na *-u* (raba)
284
sus, suis 48
svojljni pridevniki v lat. z geneti-
vom 189, 2 (*filia agricolae*)
syllaba anceps 49; 403; 409, 1
Šteti v (*dare, ducere*) 213, 2
številke, izražene na grški način s
črkami 6; 73, Op.
Talis 101
tam : ita 102
tamen 311, 5
tamquam s konjunktivom 362
tellus f. 45, Op.
tematska in atematska tvorba gla-
golskih oblik 158
templum (*templom*), paradigma 32
tempus 112, 113; v prostem stavku
292; enotni in sestavljeni časi 116;
točna raba časov 297, 324; časi v
pismih 298; v odvisnih stavkih (samo-
stojno in ozirno) 320; indikativovi časi
v odvisnikih 321 idd.; — gl. «čas»!
terra marique 239
thesis 407, 5
timeo (*alicui*) 209; s stavkom 353
tmesis 166, 2
tonitrus, -ua 51, Op.
tot 101
totus 100, 1
traductio 401, 4
transitiva verba 104, a; 176, Op.;
191; latinska transitiva v slov. intransi-
tativa (*disco* etc.) 192, 3; transitiva
ali intransitiva (*deficio* etc.) 194; kot
sestavljenske transitiva 195
tribus f. 51
trimeter 408
trini = terni 79, 3
tropi 400.
Υπόταξις 179 IV.
Ubi v temporalnih stavkih 322, 2; 364;
365
ubi terrarum 219, c

ulciscor 194
ullus 99, 3; 100
ulomki 81
uncia 420
unus ex (de) 219, 3
ure dnevne 78
ut qui (subjektivni vzrok) 344; *ut finale*
349 idd.; *ut consecutivum* 354; *ut*
temporale 322, 2; 364; *ut concessivum*
376, 2; v primeri (omejitev) 188, 363
uter, -a, -um 96, b
uterque 100, 4 (: *ambo*); 219, b
utor v gerundivu 269
utpote (subjektivni vzrok) 344.

V 4, 2

vaco (sklad) 209
vale 157, 5
vas, vasis n. 46; pl. *vasa, -orum* 60
-ve 310, 3
vel 310, 2; *vel optimus* 310, 2, Op.
velik (kako?) 202
velike pismenke 3
velim, nolim etc. s konjunktivom 348
ver n. 46
verber n. 46
verbum 103 idd.; verbum infinitum
115, 252 idd.; seznamek glagolov
četverih konjugacij 137 idd.: prva
konjugacija 137—139; druga konju-
gacija 140—143; tretja konjugacija
144—150 (*u*-debla 149, inchoativa 150);
četrt konjugacija 151; deponentia
152, 153; impersonalia 156; 180 II. 3;
defectiva 157; frequentativa 176, 2;
anomala 159 idd.; tematska in ate-
matska tvorba 158; nepopolni (*fio* etc.)
181 II. 1. — Verba liberandi, privandi,
carendi, prohibendi, differendi (z abl.
separat.) 242; verba ponendi, conve-
niendi, nuntiandi 248; verba dicendi,
sentiendi, affectuum 261; verba cu-
randi 351, 1; verba postulandi 351,
2; verba concedendi 351, 3; verba
efficiendi v kavzativnih stavkih 351, 4
(posledično 356, 2); verba impediendi
352; verba timendi 353
vere : vero 70, 2

- ceto* z infin. 257, 263, 351
rictor (paradigma) 40 I.
ridelicet 312, Op.
video (*audio* etc.), z infin. 252, 257; s
 particip. 281, 1, Op.
videor (nom. c. infin.) 263
ris, vim, vi 41 b; 44, 3; 57, 3
vocativus 26; 35, 2; 190, Op.
 vokali: *vocalis ante vocalem brevis*
 8, 3, Op.; 402; dolgi, kratki vokali
 2, 4
volo, velle 163
volo, nolo, malo, cupio z infin. 256;
 261, 3
 vprašalni stavki 179 II.; direktni
 vprašalni stavki 286 idd.; retorska
 vprašanja 286, Op.; 383, 2; stavkovna
 287; enostavna 288; razstavna 290;
an v enostavnih 291; *verbum finitum*
 v direktnem vprašanju 291; vpra-
- šalni odvisniki 333—335; *si* v vpra-
 šalnih stavkih 335, Op. 2; 377, Op.;
 vprašalno: oziralno 335, Op. 1
vulgus n. 33
 vzklik: *accus.* 203; *acc. c. inf.* 262, 4
 vzročni stavki gl. kavzalne stavke
 vzrok, subjektivni 344
Zadobnost 252; pri particip. 272, 3;
 v odvisnikih (z indikat.) 321, 3; la-
 tinščina ne izraža zadobnosti v za-
 htevalnih stavkih 325; 353, Op.
 zahtevalni glagoli — kateri morejo
 biti 351, 2, Op.
 zahtevalni stavki, gl. «stavek»;
 zahtevalni stavki brez *ut* 348
 zareza, gl. *caesura*
zeugma 401, 2
zev 405, 406
 zlogi, kratki: dolgi 2, 4; 402.

